

جمهوری اسلامی ایران

وزارت نیرو

شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران

مجری طرح گرمسیری

گزارش نهایی - ویرایش اول

مطالعات ساختار فضائی

محدوده طرح گرمسیری سیروان

جلد اول

آبان ماه ۱۳۹۶

مهندسان مشاور تدبیر شهر دانش

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

۱- مقدمه و توجیه طرح مطالعات ساماندهی ساختار فضائی.....	۱
۱-۱- مفهوم ساختار فضائی.....	۳
۲-۱- بخش‌های ساختار فضائی.....	۵
۱-۲-۱- تأسیسات و شبکه‌های ارتباطی.....	۵
۲-۲-۱- نظام شهری.....	۷
۳-۲-۱- تقسیمات سیاسی و جغرافیائی.....	۷
۴-۲-۱- تأسیسات منطقه‌ای.....	۷
۵-۲-۱- کاربری‌های اراضی.....	۷
۶-۲-۱- حوزه‌های مسکونی.....	۸
۷-۲-۱- مناطق صنعتی و بازرگانی و خدماتی.....	۸
۱-۷-۲-۱- مناطق صنعتی و خدمات منطقه‌ای.....	۸
۲-۷-۲-۱- بازارچه‌های مرزی، مناطق ویژه اقتصادی.....	۹
۳-۷-۲-۱- مناطق آزاد تجاری.....	۱۰
۸-۲-۱- مناطق تاریخی، گردشگری و زیست محیطی.....	۱۰
۱-۸-۲-۱- مناطق حفاظت شده زیست محیطی.....	۱۰
۲-۸-۲-۱- جاذبه‌های گردشگری.....	۱۱
۳-۸-۲-۱- منابع آبی.....	۱۱
۳-۱- محتوای مطالعات ساختار فضائی.....	۱۱
۱-۳-۱- ضوابط ساختار فضائی.....	۱۲
۲-۳-۱- تغییرات اساسی.....	۱۲
۳-۳-۱- نگهداری اسناد و مدارک.....	۱۳
۲- تحلیل بخشی، تحلیل تلفیقی و آینده‌نگری با تأکید بر سازماندهی ساختار فضایی و اجراء و بهره‌برداری طرح گرمسیری.....	۱۴
۱-۲- تحلیل بخشی.....	۱۴
۱-۱-۲- بررسی معیارها و شاخص‌های تعیین کننده درهریک از بخش‌های مطالعاتی با رویکرد گرمسیری.....	۱۴
۱-۱-۱-۲- استفاده از یافته‌های مطالعات بازنگری طرح‌های ناحیه‌ای در تعیین معیارها و شاخص‌های تعیین کننده در هر بخش.....	۱۴
۱-۱-۱-۲- گردشگری.....	۱۴
۲-۱-۱-۲- منابع آب.....	۱۶
۳-۱-۱-۲- اقتصادی.....	۱۷
۴-۱-۱-۲- فرهنگی و اجتماعی.....	۱۹

- ۲۲ ۵-۱-۱-۱-۲- سیاسی- اداری و امنیتی
- ۲۳ ۶-۱-۱-۱-۲- زیرساختی
- ۲۴ ۷-۱-۱-۱-۲- کشاورزی و آبی پروری
- ۲۶ ۸-۱-۱-۱-۲- تجارت و بازرگانی
- ۲۷ ۹-۱-۱-۱-۲- زیست محیطی
- ۲۸ ۱۰-۱-۱-۱-۲- طبیعی و جغرافیایی
- ۳۱ ۱۱-۱-۱-۱-۲- صنعت و معدن
- ۳۳ ۱۲-۱-۱-۱-۲- انرژی
- ۳۴ ۱۳-۱-۱-۱-۲- آموزش
- ۳۵ ۱۴-۱-۱-۱-۲- بهداشت و درمان
- ۳۶ ۱۵-۱-۱-۱-۲- حمل و نقل و ارتباطات
- ۳۸ ۲-۱-۱-۲- استفاده از ساختار فضایی وضع موجود در تعیین شاخص ها
- ۴۰ ۲-۱-۲- جمع بندی و ارزیابی توان محیطی هریک از بخش ها
- ۴۰ ۱-۲-۱-۲- ارزیابی توان محیطی منطقه از نظر طبیعی و جغرافیایی
- ۴۲ ۲-۲-۱-۲- ارزیابی توان محیطی منطقه از نظر فرهنگی و اجتماعی
- ۴۴ ۳-۲-۱-۲- ارزیابی توان محیطی منطقه از نظر اقتصادی
- ۴۶ ۴-۲-۱-۲- ارزیابی توان محیطی منطقه از نظر اداری- سیاسی و امنیتی
- ۴۷ ۵-۲-۱-۲- ارزیابی توان محیطی منطقه از نظر خدمات زیرساختی و سایر خدمات
- ۴۹ ۶-۲-۱-۲- ارزیابی توان محیطی منطقه از نظر زیست محیطی و گردشگری
- ۵۱ ۳-۱-۲- تحلیل SWOT بخشی
- ۵۱ ۱-۳-۱-۲- تحلیل نقاط قوت و ضعف، فرصت و تهدید زیست محیطی منطقه باتاکید بر اجرا و بهره برداری در طرح گرمسیری با استفاده از ارزیابی های زیست محیطی انجام شده در طرح درمورد اجرا طرح
- ۵۱ ۱-۱-۳-۱-۲- تحلیل ضوابط و استانداردها و سیاست های موجود در بهره برداری از محیط زیست در حوضه گرمسیری
- ۵۱ ۲-۱-۳-۱-۲- تحلیل نقش ادارات کل محیط زیست، منابع طبیعی استان های کرمانشاه و ایلام و سازمان های مردم نهاد در حفاظت از عرصه های طبیعی حوضه گرمسیری و مسائل اصلی محدوده از دیدگاه سازمان های مذکور
- ۶۲ ۳-۱-۳-۱-۲- تحلیل وضعیت فعالیتها و اقدامات انجام شده در حفاظت محیط زیست طبیعی و ساختار منابع اکولوژیک
- ۶۸ ۴-۱-۳-۱-۲- بررسی توان پذیرش آلاینده ها و تخریب با حفظ توان برگشت پذیری
- ۷۰ ۵-۱-۳-۱-۲- تحلیل وضعیت منابع آلاینده صنعتی در محدوده
- ۷۱ ۶-۱-۳-۱-۲- تحلیل منابع طبیعی و کاربری اراضی موجود در محدوده
- ۸۲ ۷-۱-۳-۱-۲- تحلیل وضعیت پوشش گیاهی
- ۸۴ ۸-۱-۳-۱-۲- تحلیل شرایط زیستگاه جانوری محدوده
- ۸۹ ۹-۱-۳-۱-۲- تحلیل علل ایجاد عدم تعادل در شرایط زیست محیطی و بهره برداری از عرصه های طبیعی

- ۱-۳-۲- تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید وضعیت موجود حمل و نقل، زیرساخت‌ها و قابلیت اراضی باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ۹۱
- ۱-۳-۱-۱- بررسی قوت‌ها و ضعف‌های حمل و نقل در محدوده و حوزه فراگیر براساس شناخت و تحلیل فضایی منطقه باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ۹۱
- ۱-۳-۲-۱-۱- بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای حمل و نقل در محدوده و حوزه فراگیر براساس شناخت و تحلیل فضایی منطقه باتوجه به بهره‌برداری از طرح گرمسیری ۹۲
- ۱-۳-۲-۳-۱-۱- بررسی نقاط قوت و ضعف زیرساخت‌ها در محدوده و حوزه فراگیر گرمسیری براساس شناخت و تحلیل فضایی منطقه باتوجه به بهره‌برداری از طرح گرمسیری ۱۰۲
- ۱-۳-۲-۳-۱-۱- بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای زیرساخت‌ها در محدوده و حوزه فراگیر گرمسیری براساس شناخت و تحلیل فضایی منطقه باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ۱۰۳
- ۱-۳-۲-۳-۱-۱- بررسی نقاط قوت و ضعف قابلیت اراضی در محدوده و حوزه فراگیر گرمسیری براساس شناخت و تحلیل فضایی منطقه باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ۱۰۷
- ۱-۳-۲-۳-۱-۱- فرصت‌ها و تهدیدهای قابلیت اراضی در محدوده و حوزه فراگیر گرمسیری براساس شناخت و تحلیل فضایی منطقه باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ۱۰۸
- ۱-۳-۳-۱-۱- تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید نظام سکونتگاهی روستایی، عشایری ۱۱۱
- ۱-۳-۳-۱-۱- بررسی نقاط قوت و ضعف نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری موجود براساس شناخت و تحلیل فضایی باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ۱۱۱
- ۱-۳-۳-۱-۱- بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای نظام روستایی و عشایری موجود براساس شناخت و تحلیل فضایی باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ۱۱۲
- ۱-۳-۳-۳-۱-۱- جمع‌بندی از نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌رو براساس شناخت و تحلیل ساختار فضایی نظام روستایی و عشایری منطقه باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ۱۱۳
- ۱-۳-۳-۱-۱- بررسی نظام سکونتگاهی شهری ۱۱۷
- ۱-۳-۴-۱-۱- بررسی نقاط قوت و ضعف نظام سکونتگاهی شهری براساس شناخت و تحلیل فضایی باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ۱۱۷
- ۱-۳-۴-۱-۱- بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای نظام سکونتگاهی شهری براساس شناخت و تحلیل فضایی باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ۱۱۸
- ۱-۳-۴-۳-۱-۱- جمع‌بندی از نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌رو براساس شناخت و تحلیل ساختار فضایی نظام شهری در منطقه باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ۱۲۰
- ۱-۳-۵-۱-۱- تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید ویژگی‌های موجود جمعیتی ۱۲۴
- ۱-۳-۵-۱-۱- نقاط قوت و ضعف ناشی از ویژگی‌های جمعیت براساس شناخت و تحلیل فضایی باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ۱۲۴

- ۱-۱-۳-۵-۲- بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای ناشی از ویژگی‌های جمعیتی و اشتغال براساس شناخت و تحلیل فضایی باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ۱۲۵
- ۱-۱-۳-۵-۳- جمع‌بندی ۱۲۶
- ۱-۱-۳-۶- تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید بخش‌های اقتصادی منطقه ۱۲۸
- ۱-۱-۳-۶-۱- کشاورزی و آبی‌پروری ۱۲۸
- ۱-۱-۳-۶-۲- صنعت و معدن ۱۳۳
- ۱-۱-۳-۶-۳- بازرگانی ۱۳۷
- ۱-۱-۳-۶-۴- گردشگری ۱۴۱
- ۱-۱-۳-۶-۵- اقتصاد کلان ۱۴۵
- ۱-۱-۳-۷- آب و انرژی ۱۵۲
- ۱-۱-۳-۷-۱- منابع آب ۱۵۲
- ۱-۱-۳-۷-۲- انرژی ۱۵۶
- ۱-۱-۳-۸- خدمات مولد و پشتیبان تولید ۱۶۴
- ۱-۱-۳-۹- آموزش ۱۶۹
- ۱-۱-۳-۱۰- بهداشت و درمان ۱۷۳
- ۱-۱-۳-۱۱- میراث فرهنگی ۱۷۷
- ۱-۱-۳-۱۲- تهدیدهای اجرای طرح گرمسیری و راهبردهای مقابله با آن ۱۸۱
- ۱-۲- تحلیل تلفیقی ۱۸۵
- ۱-۲-۱- جمع‌بندی و تحلیل پیوندهای بین بخش‌های مطالعاتی و تحلیل فرصت‌ها و تهدیدها ۱۸۵
- ۱-۲-۱-۱- منابع آب ۱۸۵
- ۱-۲-۱-۲- اقتصادی ۱۸۶
- ۱-۲-۱-۳- طبیعی و جغرافیایی ۱۹۲
- ۱-۲-۱-۴- فرهنگی و اجتماعی ۱۹۳
- ۱-۲-۱-۵- سیاسی و اداری ۱۹۳
- ۱-۲-۱-۶- زیرساختی ۱۹۴
- ۱-۲-۱-۷- محیط زیست ۱۹۴
- ۱-۲-۱-۸- جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و تحلیل فرصت‌ها و تهدیدها ۱۹۵
- ۱-۲-۲- تحلیل SWOT فضایی موجود با توجه به طرح گرمسیری و جمع‌بندی عوامل بیرونی و درونی بین بخش‌های مطالعاتی ۱۹۸
- ۱-۲-۳- تعیین روند تغییرات منطقه براساس ادامه وضع موجود و تحلیل تشدید یا تضعیف در هر یک از بخش‌های مذکور ۲۰۱
- ۱-۲-۴- ارائه سناریوهای بخش کشاورزی براساس بهره‌برداری از منابع آب ۲۰۵
- ۱-۲-۴-۱- ارائه سناریوهای بخش کشاورزی براساس بهره‌برداری از منابع آب ۲۰۵

فهرست جداول

- جدول شماره ۱- شاخص‌های مهم و تعیین کننده گردشگری محدوده فراگیر گرمسیری ۱۵
- جدول شماره ۲- شاخص‌های مهم و تعیین کننده منابع آب محدوده فراگیر گرمسیری ۱۶
- جدول شماره ۳- شاخص‌های مهم و تعیین کننده اقتصادی محدوده فراگیر گرمسیری ۱۸
- جدول شماره ۴- شاخص‌های مهم و تعیین کننده فرهنگی و اجتماعی محدوده فراگیر گرمسیری ۱۹
- جدول شماره ۵- شاخص‌های مهم و تعیین کننده سیاسی-اداری و امنیتی محدوده فراگیر گرمسیری ۲۲
- جدول شماره ۶- شاخص‌های مهم و تعیین کننده زیرساختی محدوده فراگیر گرمسیری ۲۳
- جدول شماره ۷- شاخص‌های مهم و تعیین کننده بخش کشاورزی و آبی پروری محدوده فراگیر گرمسیری ۲۵
- جدول شماره ۸- شاخص‌های مهم و تعیین کننده بخش تجارت و بازرگانی محدوده فراگیر گرمسیری ۲۶
- جدول شماره ۹- شاخص‌های مهم و تعیین کننده بخش زیست محیطی محدوده فراگیر گرمسیری ۲۷
- جدول شماره ۱۰- شاخص‌های مهم و تعیین کننده طبیعی و جغرافیایی محدوده فراگیر گرمسیری ۳۰
- جدول شماره ۱۱- شاخص‌های مهم و تعیین کننده بخش صنعت و معدن محدوده فراگیر گرمسیری ۳۲
- جدول شماره ۱۲- شاخص‌های مهم و تعیین کننده انرژی محدوده فراگیر گرمسیری ۳۳
- جدول شماره ۱۳- شاخص‌های مهم آموزش محدوده فراگیر گرمسیری ۳۴
- جدول شماره ۱۴- شاخص‌های مهم بهداشت و درمان محدوده فراگیر گرمسیری ۳۵
- جدول شماره ۱۵- شاخص‌های مهم حمل و نقل و ارتباطات محدوده فراگیر گرمسیری ۳۷
- جدول شماره ۱۶- قوانین و مقررات ملی مرتبط با محیط زیست ۵۶
- جدول شماره ۱۷- مهم ترین آثار منفی سامانه قطعه یک بر آلودگی های محیط زیست و راهکارهای کاهش آن ۶۸
- جدول شماره ۱۸- مساحت انواع کاربری اراضی در محدوده مطالعات شبکه های قطعه اول ۷۴
- جدول شماره ۱۹- نحوه کاربری اراضی در محدوده مطالعاتی لیگ دو ۷۵
- جدول شماره ۲۰- نحوه کاربری اراضی در محدوده مطالعاتی گذارخوش ۷۷
- جدول شماره ۲۱- نحوه کاربری اراضی در محدوده مطالعاتی دشت مهران ۷۸
- جدول شماره ۲۲- نحوه کاربری اراضی در محدوده مطالعاتی زرین آباد (چنگوله) ۷۸
- جدول شماره ۲۳- نحوه کاربری اراضی در محدوده مطالعاتی دشت دهلران ۸۰
- جدول شماره ۲۴- نحوه کاربری اراضی در محدوده مطالعاتی دشت موسیان ۸۱
- جدول شماره ۲۵- نحوه کاربری اراضی در کل محدوده طرح (قسمت سوم- استان ایلام) ۸۱
- جدول شماره ۲۶- فهرست و مشخصات گونه های گیاهی محدوده گرمسیری ۸۳
- جدول شماره ۲۷- فهرست پستانداران گزارش و مشاهده شده در منطقه مورد مطالعه ۸۶
- جدول شماره ۲۸- مشخصات پرندگان گزارش و مشاهده شده در منطقه مورد مطالعه ۸۷
- جدول شماره ۲۹- فهرست ماهیان ۸۸
- جدول شماره ۳۰- نقاط قوت و ضعف بخش حمل و نقل منطقه با توجه به بهره برداری از طرح گرمسیری ۹۱

- جدول شماره ۳۱- فرصت‌ها و تهدیدهای بخش حمل و نقل باتوجه به بهره‌برداری از طرح گرمسیری ۹۲
- جدول شماره ۳۲- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه بخش حمل و نقل در محدوده و منطقه گرمسیری ۱۰۱
- جدول شماره ۳۳- نقاط قوت و ضعف زیرساختها در محدوده و حوزه فراگیر گرمسیری ۱۰۳
- جدول شماره ۳۴- فرصت‌ها و تهدیدهای زیرساخت‌ها در محدوده و حوزه فراگیر گرمسیری ۱۰۴
- جدول شماره ۳۵- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه زیرساخت‌ها در محدوده و منطقه گرمسیری ۱۰۵
- جدول شماره ۳۶- نقاط قوت و ضعف قابلیت اراضی در محدوده و حوزه فراگیر گرمسیری ۱۰۷
- جدول شماره ۳۷- فرصت‌ها و تهدیدهای قابلیت اراضی در محدوده و حوزه فراگیر گرمسیری ۱۰۸
- جدول شماره ۳۸- راهبردها و سیاست‌های استفاده مطلوب از قابلیت اراضی محدوده و منطقه گرمسیری ۱۰۹
- جدول شماره ۳۹- نقاط قوت و ضعف نظام روستایی، عشایری محدوده و منطقه گرمسیری ۱۱۲
- جدول شماره ۴۰- فرصت‌ها و تهدیدهای نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری محدوده و منطقه گرمسیری ۱۱۳
- جدول شماره ۴۱- راهبردها و سیاست‌های بهینه سازی نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری منطقه گرمسیری ۱۱۵
- جدول شماره ۴۲- نقاط قوت و ضعف نظام سکونتگاهی شهری محدوده و منطقه گرمسیری ۱۱۸
- جدول شماره ۴۳- فرصت‌ها و تهدیدهای نظام سکونتگاهی شهری محدوده و منطقه گرمسیری ۱۱۹
- جدول شماره ۴۴- راهبردها و سیاست‌های ساماندهی نظام سکونتگاهی شهری محدوده و منطقه گرمسیری ۱۲۲
- جدول شماره ۴۵- نقاط قوت و ضعف جمعیت و اشتغال محدوده و منطقه گرمسیری ۱۲۴
- جدول شماره ۴۶- فرصت‌ها و تهدیدهای جمعیت و اشتغال محدوده و منطقه گرمسیری ۱۲۵
- جدول شماره ۴۷- راهبردها و سیاست‌های بهینه سازی جمعیت و اشتغال در محدوده و منطقه گرمسیری ۱۲۷
- جدول شماره ۴۸- نقاط قوت و ضعف بخش کشاورزی و ابزی پروری محدوده و منطقه فراگیر گرمسیری ۱۲۹
- جدول شماره ۴۹- فرصت‌ها و تهدیدهای بخش کشاورزی و ابزی پروری محدوده و منطقه فراگیر گرمسیری ۱۳۰
- جدول شماره ۵۰- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه کشاورزی و ابزی پروری در محدوده و منطقه گرمسیری ۱۳۱
- جدول شماره ۵۱- نقاط قوت و ضعف بخش صنعت و معدن محدوده و منطقه گرمسیری ۱۳۳
- جدول شماره ۵۲- فرصت‌ها و تهدیدهای بخش صنعت و معدن محدوده و منطقه گرمسیری ۱۳۴
- جدول شماره ۵۳- راهبردها و سیاست‌های توسعه بهینه بخش صنعت و معدن در محدوده و منطقه گرمسیری ۱۳۵
- جدول شماره ۵۴- نقاط قوت و ضعف بخش بازرگانی محدوده و منطقه گرمسیری ۱۳۷
- جدول شماره ۵۵- فرصت‌ها و تهدیدهای بخش بازرگانی محدوده و منطقه گرمسیری ۱۳۸
- جدول شماره ۵۶- راهبردها و سیاست‌های توسعه بهینه بازرگانی محدوده و منطقه گرمسیری ۱۳۹
- جدول شماره ۵۷- نقاط قوت و ضعف گردشگری محدوده و منطقه گرمسیری ۱۴۱
- جدول شماره ۵۸- فرصت‌ها و تهدیدهای گردشگری محدوده و منطقه گرمسیری ۱۴۲
- جدول شماره ۵۹- راهبردها و سیاست‌های توسعه گردشگری در محدوده و منطقه گرمسیری ۱۴۴
- جدول شماره ۶۰- نقاط قوت و ضعف اقتصاد کلان منطقه ۱۴۷
- جدول شماره ۶۱- فرصت‌ها و تهدیدهای اقتصاد کلان منطقه ۱۴۹
- جدول شماره ۶۲- راهبردها و سیاست‌های توسعه اقتصاد و بهبود اقتصاد کلان منطقه ۱۵۰

- جدول شماره ۶۳- نقاط قوت و ضعف منابع آب محدوده گرمسیری استان‌های کرمانشاه و ایلام ۱۵۳
- جدول شماره ۶۴- فرصت‌ها و تهدیدهای منابع آب محدوده و منطقه گرمسیری ۱۵۳
- جدول شماره ۶۵- راهبردها و سیاست‌های بهینه سازی منابع آب محدوده و منطقه گرمسیری ۱۵۵
- جدول شماره ۶۶- نقاط قوت و ضعف بخش انرژی محدوده و منطقه گرمسیری ۱۵۷
- جدول شماره ۶۷- فرصت‌ها و تهدیدهای بخش انرژی در محدوده و منطقه گرمسیری ۱۵۸
- جدول شماره ۶۸- راهبردها و سیاست‌های بهینه بخش انرژی در محدوده و منطقه گرمسیری ۱۶۳
- جدول شماره ۶۹- نقاط قوت و ضعف خدمات مولد و پشتیبان تولید محدوده و منطقه گرمسیری ۱۶۶
- جدول شماره ۷۰- فرصت‌ها و تهدیدهای بخش خدمات مولد و پشتیبان تولید محدوده و منطقه گرمسیری ۱۶۶
- جدول شماره ۷۱- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه خدمات مولد و پشتیبان تولید در محدوده و منطقه گرمسیری ۱۶۷
- جدول شماره ۷۲- نقاط قوت و ضعف آموزش محدوده و منطقه گرمسیری ۱۶۹
- جدول شماره ۷۳- فرصت‌ها و تهدیدهای بخش آموزشی محدوده و منطقه گرمسیری ۱۷۰
- جدول شماره ۷۴- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه آموزش در محدوده و منطقه گرمسیری ۱۷۱
- جدول شماره ۷۵- نقاط قوت و ضعف خدمات بهداشت و درمان در محدوده و منطقه گرمسیری ۱۷۵
- جدول شماره ۷۶- فرصت‌ها و تهدیدهای خدمات بهداشت و درمان محدوده و منطقه گرمسیری ۱۷۴
- جدول شماره ۷۷- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه خدمات بهداشت و درمان محدوده و منطقه گرمسیری ۱۷۵
- جدول شماره ۷۸- نقاط قوت و ضعف اجرای طرح گرمسیری در رویارویی با آثار میراث فرهنگی منطقه ۱۷۹
- جدول شماره ۷۹- فرصت‌ها و تهدیدهای ناشی از اجرای طرح گرمسیری در مواجهه با آثار میراث فرهنگی محدوده ۱۷۹
- جدول شماره ۸۰- تهدیدهای پیشاروی اجرای طرح گرمسیری و راهبردهای مقابله با آن ۱۸۴
- جدول شماره ۸۱- تحلیل SWOT فضایی محدوده گرمسیری در وضع موجود با توجه به عوامل داخلی و خارجی ۲۰۰
- جدول شماره ۸۲- روند تغییرات منطقه در بخش‌های مطالعاتی براساس شرایط ادامه وضع موجود ۲۰۴
- جدول شماره ۸۳- سناریوی توسعه حداکثری بخش کشاورزی بدون توجه به میزان مصارف آب در منطقه گرمسیری ۲۰۶

۱- مقدمه و توجیه طرح مطالعات ساماندهی ساختار فضائی

واژه ساختار فضائی مدت‌ها است وارد علوم برنامه‌ریزی منطقه‌ای، جغرافیا و برنامه‌ریزی، آمایش سرزمین و طرح‌های کالبدی و شهرسازی شده است. این علم در دهه ۱۹۶۰ توسط والترایزارد (W. Izard) بنیان نهاده شد و از تلفیق جغرافیای محیطی و اقتصاد منطقه‌ای پدید آمد. منظور از فضا در همه برنامه‌ریزی‌های توسعه، «محیط و کالبدی است که همه عوامل توسعه در آن قرار داده می‌شوند». هدف از ساماندهی ساختار فضائی برقراری بهینه‌ترین روابط میان انسان و فعالیت‌ها و محیط کالبدی استقرار آنها می‌باشد.

مطالعات ساختار فضائی بخشی از مطالعاتی است که به صورت جامع و گسترده برای هدایت توسعه و عمران در منطقه گرمسیری ماوراء زاگرس در استان‌های کرمانشاه و ایلام برای بهینه‌ترین بهره‌برداری از اثرات انتقال آب رودخانه سیروان و شاخه‌های متقاطع با آن، انجام گرفت. این مطالعات دو بخش داشت. بخش نخست بازنگری و بازشناسی طرح‌های توسعه و عمران ناحیه‌ای بود که قبلاً برای این حوزه‌ها تهیه شده بود و یا در دست تهیه بودند. با این فرضیه که این مطالعات بدون توجه به طرح انتقال حجم عظیم آب به مناطق گرمسیری انجام گرفته بود. و بخش دوم، براساس مطالعات بخش اول، ساماندهی ساختار فضائی است که طی آن به صورتی تفصیلی و مشروح مطالعات مرحله یک با محیط تطبیق داده می‌شود و از نظر محتوایی نیز تا مرحله تشخیص طرح‌ها و برنامه‌ها و پروژه‌های قابل اجراء در تمام زمینه‌هایی که کلیات آن در مرحله قبل به تصویب رسیده است، پیش می‌رود. به این ترتیب ساماندهی ساختار فضائی شامل مطالعات گسترده‌ای است که تجزیه آن به صورت روشن‌تری می‌تواند حوزه عملکرد و کاربرد آنرا مشخص سازد.

(۱) در مطالعات بازنگری در طرح‌های توسعه و عمران محدوده مطالعات شامل حدود طرح‌های ناحیه‌ای بود. در مطالعات ساختار فضائی حدود طرح‌ها همان محدوده گرمسیری است که از ابتدای مطالعات توسط شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران در اختیار مهندس مشاور قرار گرفت.

(۲) ساختار فضائی به معنی تفصیلی شدن مطالعات بازنگری در طرح‌های توسعه و عمران می‌باشد. پهنه‌بندی‌ها و منطقه‌بندی‌های مصوب طرح مذکور حاصل انطباق ساختارهای مستقلی است که هر یک بخشی از پهنه‌بندی را تشکیل داده‌اند.

سلسله مراتب شبکه راه‌ها و زیرناها، کاربری اراضی، سلسله مراتب شهرها و مراکز جمعیتی، صنایع و خدمات منطقه‌ای، پهنه‌های خطر، قابلیت‌های گردشگری و نقاط تاریخی، حوزه‌های زیست محیطی و ... از جمله این لایه‌ها هستند. هر دسته از این لایه‌ها شامل مجموعه اطلاعات هر لایه می‌باشد. مثلاً لایه راه‌ها شامل مشخصات شریان‌های منطقه‌ای، راه‌های اصلی درجه ۱ و ۲ و ۳، شبکه راه آهن، محل فرودگاه‌های موجود و پیشنهادی و مراکز خدمات بین راهی و ترمینال‌ها، می‌باشد. یا مراکز جمعیتی شامل شهرهای بزرگ، متوسط، متوسط کوچک، شهرهای کوچک، مراکز منظومه‌ها، مجموعه‌ها و حوزه‌های روستائی می‌باشد، که جمعاً نزدیک به هفتاد لایه را تشکیل داده‌اند.

در ساختار فضائی اطلاعات هر دسته از این لایه‌ها به صورت تفصیلی و در مقیاس بزرگ (حداقل ۱:۵۰۰۰۰) به صورت پیشنهادی و براساس طرح توسعه و عمران مصوب ارائه شده است. ساختار فضائی سطح دوم مطالعات گرمسیری محسوب می‌شود. سطح اول همان مطالعات بازنگری در طرح‌های توسعه و عمران، ناحیه‌ای بود که به تصویب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران رسید. در سطح دوم علاوه بر نقشه‌های تفصیلی، ضوابط و مقررات کاربرد لایه‌ها نیز در یک مجموعه مستقل تدوین شده است. آنچه که در شرح خدمات مطالعات ساختار فضائی پیش‌بینی شده است محدودتر از اطلاعات و نقشه‌های ارائه شده در این بخش می‌باشد. بویژه آنکه ربط و پیوند بخش‌های ساختار فضائی در شرح خدمات دیده نشده است. در بخش سوم و فراتر از شرح خدمات، ساختار فضائی و لایه‌های اصلی آن به ابتکار مهندس مشاور و فراتر از شرح خدمات تبدیل به برنامه‌های عمل و پروژه‌های برنامه‌ای و راهبردی شد. این برنامه‌ها و پروژه‌ها حاصل انطباق دقیق زمانی و مکانی شبکه‌های تفصیلی می‌باشد، یعنی تفسیر موضوعی و موضعی تمام شبکه‌های تفصیلی پروژه‌های پیشنهادی.

پروژه‌های استخراج شده از شبکه‌های تفصیلی بسیار زیاد هستند که تعداد آنها برحسب هر سرفصل بعداً توضیح داده خواهد شد. آخرین بخش مطالعات ساختار فضائی تشکیل پایگاه داده مکانی (GIS) پروژه‌ها می‌باشد. کلیه اطلاعات و نقشه‌ها در این سیستم بهم مرتبط شده‌اند. با نشان کردن هر قسمت از هر نقشه اطلاعات کامل آن حاضر می‌شود و به این ترتیب تمام سیستم تفصیلی و پروژه‌ها و اطلاعات موضوعی و مکانی آنها با یکدیگر مرتبط شده‌اند.

بخش آخر مطالعات ساختار فضائی تشکیل داشبورد اطلاعاتی است، باتوجه به فرآیند مطالعات، اطلاعات گردآمده در پایگاه اطلاعاتی برحسب نرم افزارهای نصب شده در کامپیوترهای اصلی شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران در سیستم نرم‌افزاری Arcsde قابل انتقال به این کامپیوترها برای دسترسی همه کاربران مرتبط شده است. این بخش از سیستم در اختیار کارفرما است که به اقتضاء شرایط از آن استفاده می‌کند.

۱-۱- مفهوم ساختار فضائی

اشاره شد که منظور از فضا در برنامه‌ریزی‌های توسعه، محیط و کالبدی است که همه عوامل توسعه در آن قرار داده می‌شوند. هدف از سازماندهی ساختار فضائی برقراری روابط بهینه میان انسان، فعالیت‌ها و محیط کالبدی است. ساختار فضائی مرکب است از:

- (۱) زمین و پهنه جغرافیائی و همه کاربری‌ها و اطلاعات فیزیکی محیط
 - (۲) زیربناها، از جمله شبکه‌های ارتباطی، شبکه‌های نیرو و انرژی و مخابرات و به طور کلی تأسیسات و تجهیزات، که پیوند بین فضاها و فعالیت‌ها را برقرار می‌سازند.
 - (۳) فعالیت‌ها، یعنی تمام فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و مدنی، که در حوزه جغرافیائی مورد مطالعه استقرار و پراکنش پیدا کرده است.
- مطالعات مرحله قبل که طی آن طرح‌های توسعه و عمران ناحیه‌ای نواحی چهارگانه در استان‌های کرمانشاه و ایلام در حوزه گرمسیری مورد بازنگری قرار گرفت، مطالعاتی راهبردی بود. یعنی طی آن کلیات جامع ساختار فضائی شامل همه مجموعه‌های مرتبط با شکل‌گیری ساختار فضائی به صورت راهبردی مطالعه و پیشنهاد شد. دشواری مرحله قبل آن بود که:

(۱) از مطالعات مذکور دو انتظار می‌رفت. نخست بازنگری در مطالعات توسعه و عمران ناحیه‌ای در چارچوب‌های شناخته شده در کشور و دوم تشکیل مجموعه‌ای از کاربری‌ها و پهنه‌ها و زیربناها و ضوابط و مقررات که برای توسعه در حوزه گرمسیری به تأثیر از اجراء سامانه گرمسیری انتقال آب سیروان را تعیین تکلیف نماید. این مورد اخیر فراتر از مطالعات توسعه و عمران ناحیه‌ای بود و نیازمند تدقیق نتایج مطالعات توسعه و عمران بود. نکته سوم که بمراتب جایگاه مطالعات مذکور را جنبه اثباتی و کنش‌گرایانه می‌داد تشکیل اساس و چارچوبی برای مطالعات تفصیلی ساختار فضائی بود.

(۲) در چارچوب شرح خدماتی مبهم و کلی تشخیص نقشه راه و اقداماتی که برای رسیدن به نتایج سه گانه فوق باید طی می‌شد بسیار دشوار بود. بویژه آنکه سابقه‌ای از این‌گونه مطالعات نیز در ایران وجود نداشت. اما چراغ روشنی فراروی مطالعات بود که کمک زیادی به تعیین هدف‌های اصلی می‌کرد و آن مصوبه شماره مورخ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران بود که حاوی نکات کلیدی سازماندهی ساختار فضائی منطقه گرمسیری تحت تأثیر اجراء طرح سامانه گرمسیری انتقال آب رودخانه سیروان و رودخانه‌های شمالی متقاطع با سیروان به مناطق

جنوبی حوزه گرمسیری بود. البته ابهام شرح خدمات مطالعات ساختار فضائی محدوده طرح گرمسیری را نیز نباید از نظر دور داشت. بی‌تردید و با اطمینان می‌توان اظهار کرد که اگر مطالعات ساختار فضائی صرفاً در چارچوب بندهای شرح خدمات اخیر انجام می‌شد به سرانجام خاصی نمی‌رسید و نمی‌توانست هدایت‌کننده نظام تصمیم‌گیری و اجراء باشد. ولی اتفاق بسیار ارزنده‌ای که پدید آمد- هرچند که گاهی به صورت جدلی- هم‌اندیشی مدیران و کارشناسان شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران و مهندس مشاور عامل چهارم و مهندس مشاور برای یافتن چارچوبی متناسب و جامع و پاسخگو برای ساختار فضائی بود.

مدیرعامل محترم شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران، معاونان ایشان و مدیران شرکت و مدیریت مجری طرح و کارشناسان مجری طرح و همکاران بسیار فاضل عامل چهارم جملگی در جلسات متعددی برای روشن کردن مفهوم ساختار فضائی و پاسخ‌هایی که باید در پیوند با اجراء طرح سامانه گرمسیری ارائه کند با مهندس مشاور هم‌اندیشی کردند و مهندس مشاور مسئول مطالعات نیز علاوه بر محتوای علمی طرح و روند مطالعات از این نظرات بهره گرفت. در تبیین ساختار فضائی در مقدمه به طور کلی گفته شد که شامل سه عامل اصلی زمین و زیربناها و فعالیت‌ها می‌باشد. ولی در تکمیل این تعریف علاوه بر سه گانه فوق موارد زیر را باید اضافه کرد.

- ۱) سکونتگاه‌های شهری و روستائی، به دلیل اهمیت می‌تواند یکی از بخش‌های اصلی ساختار فضائی به حساب آید. شبکه سکونتگاهی و سلسله مراتب آن هم بخشی از ساختار فضائی و هم موجب سازماندهی ساختار فضائی نیز می‌شود. یعنی هم معلول ساختار فضائی است و بر سازمان‌یابی و پیکربندی آن تأثیر می‌گذارد. اصل در سازماندهی سکونتگاه‌ها در سطح شهرها ایجاد سلسله مراتب و رتبه انداز متناسب با نقش‌ها و جایگاه آنها و در سطح روستاها هدایت آن‌ها به سوی تجمیع و سلسله مراتب خدماتی و تثبیت آنها در پیوند با محیط و کاهش مهاجرفرستی آنها می‌باشد.
 - ۲) خدمات عمومی و رفاهی، کافی با گسترش موزون و منطبق با پراکنش نقاط جمعیتی با هدف قابل زیست کردن محیط برای ساکنان و کاهش مهاجرت و سفرهایی که برای تأمین خدمات انجام می‌شود.
 - ۳) مجموعه سیاست‌ها و راهبردهای هدایت‌کننده توسعه در محیط نیز بخشی از ساختار فضائی محسوب می‌شود و حدود مداخله مجاز، ممکن و مشروط و ممنوع در پهنه‌های مختلف طرح ساختار فضای را روشن می‌سازد.
- ترسیم ساختار فضائی از یک سو به چشم‌اندازسازی و از سوی دیگر به دسته‌بندی شاخص‌های تأثیرگذار بر روند تشکیل ساختار فضائی دارد. از جمله شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، طبیعی و جغرافیائی و ... این شاخص‌ها به صورت مشروح در فصل‌های آتی مورد بحث قرار گرفته‌اند.

به طور کلی ساختار فضائی معلول روند تفصیلی کردن و بسط بخش‌های تشکیل دهنده طبقه‌بندی کاربری‌ها می‌باشد. بسط و تفصیل هریک از زیرمجموعه‌های پهنه‌بندی‌ها در مقیاس بزرگتر و انطباق آنها با محیط و مکان‌یابی‌های دقیق و آزمون پی در پی صحت این فرآیند و بویژه انطباق آن با وضعیت طبیعی محیط می‌باشد.

۱-۲- بخش‌های ساختار فضائی

بخش‌های تشکیل دهنده ساختار فضائی عبارتند از:

۱-۲-۱- تأسیسات و شبکه‌های ارتباطی

شبکه‌های ارتباطی اسکلت شکل‌گیری منطقه را تشکیل می‌دهد و شامل بزرگراه‌ها، راه‌های اصلی درجه ۱ و ۲ و ۳، کمربندی‌های شهرها، راه آهن، فرودگاه‌ها و مراکز خدماتی و رفاهی بین راهی می‌باشد. این دسته‌بندی به‌مراه تصویب مطالعات بازنگری در طرح‌های توسعه و عمران نواحی فوق‌الذکر مورد تأیید قرار گرفته و مأخذ و مرجع ارتقاء آنها به ساختار فضائی پیشنهادی می‌باشد.

در مطالعات ساختار فضائی شبکه پیشنهادی و مصوب طرح توسعه و عمران ناحیه به صورت زیر ارتقاء یافته است:

عوامل تشکیل دهنده ساختار فضائی

همه عوامل کالبدی و فیزیکی محیط، توپوگرافی، جنس زمین، منابع طبیعی و آب	زمین
شبکه‌های ارتباطی زمینی، ریلی، هوایی، سایبری و مجازی و مخابرات و شبکه‌های انرژی	زیربناها
فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی که از ترکیب با هم از فضا و زیربناها استفاده می‌کنند.	فعالیت‌ها
ترکیب متعادل فعالیت‌ها در فضا بصورتی که تداوم حیات بشری، جانوری و گیاهی در محیط همواره ممکن باشد.	پایداری
هر آنچه که برای اسکان پایدار و ماندگار بشر در محیط باید ساخته شود و یا بهسازی گردد.	سکونتگاه‌ها
عوامل و نهادهایی که رفاه انسان در محیط را ممکن می‌سازند.	خدمات عمومی
مجموع تدابیری که ترکیب عوامل ساختار فضایی را بهینه، پایدار و بصره می‌کنند.	سیاست‌ها و راهبردها

مأخذ: مطالعات مهندس مشاور

(۱) شبکه‌های ارتباطی راهبردی طرح توسعه و عمران در نقشه‌های مقیاس ۱:۵۰۰۰۰ با محیط تطبیق داده شده و تفصیلی شده‌اند.

(۲) باتوجه به موقعیت شبکه‌ها و سلسله مراتب مراکز سکونتگاهی هر قطعه از شبکه‌های ارتباطی بین مراکز شهری تبدیل به شبکه دارای درجه متناظر با نقش شهر در آینده و اهمیت شبکه در توسعه بنیادی ناحیه شد.

۳) در اینجا برنامه پیشنهادی ایجاد سلسله مراتب موصفی و موضوعی شبکه‌های ارتباطی در تناسب با سلسله مراتب‌های شهری آینده شد و هر قطعه از راه‌های این برنامه تبدیل به پروژه اجراء طرح گردید. زیرا درجه و اندازه و ابعاد راه مشخص شده و قابل تبدیل به پیش برنامه اجرائی شده بود.

۴) برای پروژه‌های راه‌ها در گام‌های بعدی شناسنامه پروژه تهیه شد. در این شناسنامه‌ها با توجه به اطلاعاتی که قبلاً از دستگاه‌های اجرائی دریافت شده بود و نیز اطلاعات برنامه‌های عمرانی پنجساله و شناختی که در طول مطالعات از نیازها و ضرورت‌های توسعه نواحی و استان فراهم شد و بویژه با توجه به اثرات اجراء سامانه گرمسیری سیروان بر منطقه برنامه‌های هر محور ارتباطی به پروژه‌های قابل تحقق تبدیل شد و برای هر پروژه شناسنامه معرفی آن تهیه گردید. مطالعات قبلی مهندسین مشاور مهتاب قدس نیز اطلاعات قابل توجهی را برای کمک به تصمیم‌گیری در مورد ماهیت پروژه‌ها در اختیار قرار داد. شناسنامه پروژه‌ها برآیند امکان‌سنجی برای تحقق پروژه‌ها را معرفی می‌نماید. هر شناسنامه دارای شش قسمت می‌باشد:

۱) مشخصات کلی: شامل نام پروژه، فصل و برنامه طبق سرفصل‌های برنامه‌های عمرانی، موضوع، مجری، دستگاه بهره‌بردار، دستگاه نظارت بر اجراء، اولویت زمانی، اجراء طرح در کوتاه، میان و بلندمدت، مکان اجراء آن، گد پروژه و

مقیاس عملکردی، مشخصات پروژه، موقعیت استقرار و مالکیت زمین

۲) مشخصات کمی پروژه: شامل مساحت زمین و زیربنا، تعداد طبقات، میزان تراکم، ابعاد، مقدار حریم، حجم عملیات در دوره اجراء ظرف ۱۰ سال در سه دوره زمانی کوتاه، متوسط و بلندمدت.

۳) برآورد هزینه‌های طراحی، ساخت و تجهیز پروژه: شامل هزینه برنامه‌ریزی و طراحی، هزینه‌های ساخت، هزینه‌های تجهیزیات موردنیاز هریک به تفکیک، هزینه‌های جاری طی ده سال، شامل هزینه تجهیز و نگهداری ساختمان و تأسیسات، تأمین نیروی انسانی موردنیاز راه‌اندازی طرح طی ده سال و سرانجام جمع کل هزینه‌های جاری و سرمایه‌ای ده ساله.

۴) ارزیابی اجمالی زیست محیطی در سه سطح C، یعنی عدم نیاز به مطالعات ارزیابی، B، یعنی نیازمند ارزیابی زیست محیطی اجمالی و A، یعنی نیازمند ارزیابی کامل زیست محیطی

۵) نقشه موقعیت مکانی دقیق محل اجراء پروژه در طرح ساختار فضائی (دارای مختصات)

۶) تأیید دستگاه‌ها: شامل دستگاه بهره‌بردار (مهر و امضاء)، مدیرکل راه و شهرسازی (مهر و امضاء)، معاون امور هماهنگی عمرانی استانداری (مهر و امضاء)، رئیس سازمان برنامه و بودجه (مهر و امضاء)

۷) پیشنهادات شبکه راه‌ها و تأسیسات ارتباطی علاوه بر سلسله مراتب پیشنهادی راه‌ها شامل تثبیت شبکه‌های پیشنهادی سازمان راه آهن جمهوری اسلامی ایران و نیز تعیین محل فرودگاه‌های جدید نیز می‌باشد. محل فرودگاه‌ها با هماهنگی استانداری‌های استان‌ها تعیین شده و عملکرد آنها مرتبط با مناطق ویژه اقتصادی می‌باشد.

۱-۲-۲- نظام شهری

در این سطح جایگاه ارتقاء یافته شهرها و نقاط زیستی و جمعیتی که قبلاً در مطالعات بازنگری به تصویب رسیده با دقت بیشتر در ساختار فضایی منعکس شده است. این سلسله مراتب شامل شهرهای متوسط مرکز نواحی، شهرهای متوسط کوچک و شهرهای کوچک و همچنین مراکز منظومه و مجموعه و حوزه می‌باشد.

۱-۲-۳- تقسیمات سیاسی و جغرافیایی

شامل تمام محدوده‌های شهرستان‌ها و بخش‌ها و مرز و دهستان‌ها و نیز مراکز ناحیه و شهرستان‌ها و بخش‌ها و دهستان‌ها و نقاط روستائی است که براساس آخرین مصوبات و آمارها به هنگام و در نقشه‌های ساختار فضایی به عنوان اساس طرح منعکس شده‌اند.

۱-۲-۴- تأسیسات منطقه‌ای

آخرین وضعیت شبکه‌های فشار قوی برق، پست‌های برق، سامانه انتقال آب سیروان به مناطق گرمسیری، سدها و بندها در نقشه‌های ساختار فضایی انعکاس یافته‌اند.

۱-۲-۵- کاربری‌های اراضی

از جمله اساس و اجزاء اصلی ساختار فضایی در ناحیه می‌باشد. زیرا تصمیم‌گیری در مورد و چگونگی احداث و مجاز یا غیرمجاز بودن اجراء طرح‌ها در هر مکانی بستگی به کاربری زمینه دارد. دسته‌بندی کاربری‌های شامل اراضی باغی، اراضی جنگلی در سه دسته با پوشش تاج انبوه، متوسط و کم، جنگل مصنوعی، زراعت آبی و دیم و مخلوط آبی و دیم، واقع در سه دسته با تاج پوشش مرغوب، متوسط و ضعیف، بوته و بیشه‌زار، دشت‌های تحت پوشش سامانه گرمسیری انتقال آب سیروان و رخنمون‌های سنگی جزء این دسته‌بندی هستند. دشت‌های تحت پوشش سامانه گرمسیری با همین نام در کاربری‌های اراضی در نقشه ساختار فضایی تعریف شده‌اند.

۱-۲-۶- حوزه‌های مسکونی

حدود شهرها براساس آخرین اطلاع از محدوده آنها در نقشه پهنه‌بندی‌های ساختار فضایی مشخص شده‌اند. البته رتبه و اندازه شهرها در نقشه سلسله مراتب شهرها و نقاط جمعیتی جداگانه مشخص شده است. اما از حدود نقاط روستائی اطلاعی در دست نیست. بنابراین موقعیت روستاها در نقشه ساختار فضایی صرفاً با علامت دایره (دو دایره هم مرکز) تعیین گردیده است. نظر به ضرورت و اهمیت تعیین نقش و جایگاه شهرها و ضوابط ویژه توسعه و عمران در حریم شهرها، جهات توسعه و حریم‌های مصوب شهرها در نقشه ساختار فضایی افزوده شده است.

۱-۲-۷- مناطق صنعتی و بازرگانی و خدماتی

۱-۲-۷-۱- مناطق صنعتی و خدمات منطقه‌ای

در نقشه‌های ساختار فضایی تمام نواحی صنعتی موجود به رسمیت شناخته شده‌اند. ولی توسعه این مناطق کفایت نیازهای حوزه گرمسیری را نمی‌دهد. این مناطق بیشتر برای تأمین نیازهای موجود سازماندهی شده‌اند. با ورود سامانه گرمسیری و توسعه فعالیت در بخش کشاورزی، توسعه بازرگانی، گسترش نقاط مسکونی و توسعه شهرها و سرانجام انباشت تراکم و فعالیت در پهنه نواحی گرمسیری صنایع نیز گسترش پیدا می‌کنند. این موضوع که چه نوع صناعی قابل ایجاد در سطح حوزه هستند تا حدودی قابل پیش‌بینی است. ولی بستگی به راه‌اندازی نظام تولید کشاورزی و گرایش‌های نهائی آن دارد. پیش‌بینی توسعه صنایع به دو گونه صورت گرفته است:

الف) برآورد مازاد محصولی که پس از جبران مصرف حوزه و ارسال بخشی از آن به سایر مناطق، می‌تواند در سطح شهرستان‌های حوزه فراوری و واحدهای صنعتی جدیدی را راه‌اندازی کند. مانند دانه‌های روغنی و ذرت و ... در مطالعه مستقلی این دسته از صنایع مطالعه و پیشنهاد شده‌اند.

ب) ایجاد مناطق صنعتی پُرظرفیت، تحت فهرست قابلیت‌هائی که برای ایجاد صنایع در این مناطق می‌توان برآورد کرد، بدون آنکه ظرفیت‌سنجی دقیقی از مقدار صنایع رشته‌های مختلف انجام شود. در این روش، بخش‌ها و زیربخش‌های صنایع در هر شهرستان نام برده شده‌اند و اندازه شهرک‌های صنعتی برآورد نهائی کل صنایع قابل ایجاد در منطقه می‌باشد. بنابراین یک ظرفیت کلی نهائی پیشنهاد شده که همه صنایع جدید در آن قابل استقرار هستند. این الگو تابع تقاضا می‌باشد و شهرک‌های صنعتی پیشنهادی نیز به تدریج گسترش پیدا می‌کنند. مزیت این الگو عدم قطعیت آن می‌باشد، بلکه متناسب با تقاضاهای جدید گسترش پیدا می‌کند. به همین سبب شهرک‌های

صنعتی به نسبت رتبه و اندازه شهرها و مناطق شهری و شهرستان‌ها در چند سطح پیشنهاد شده‌اند. آن دسته از شهرک‌های صنعتی واقع در محدوده مناطق ویژه اقتصادی بنا به ماهیت فعالیت شهرها در ابعاد بزرگ ۲۰۰ هکتاری پیشنهاد شده‌اند. بدیهی است در طرح اجرائی مناطق ویژه و در الگوی قطعه‌بندی آنها این سطح تأمین می‌گردد. ولی باتوجه به وسعت شهرستان‌ها و جمعیت و رتبه شهرها که بیشتر متوسط و متوسط کوچک و کوچک می‌باشند. وسعت نواحی صنعتی نیز در سه رتبه ۵۰ و ۳۰ و ۲۰ هکتاری پیشنهاد شده است. این اندازه معادل میانگین مساحت شهرهای صنعتی در استان ایلام و کرمانشاه برای سه سطح مذکور می‌باشد.

- بنا به سیاست‌های مصوب مطالعات بازنگری در طرح‌های توسعه و عمران ناحیه‌ای اورامانات، اسلام آبادغرب، ایلام شمالی و ایلام جنوبی، در جوار نواحی صنعتی پیشنهادی یک حوزه خدمات برتر نیز پیشنهاد شده‌اند. نقش این کاربری قبلاً توضیح داده شده است. شهرهای امروز نقش منطقه‌ای پیدا می‌کنند و بجای انباشت کاربری‌های بزرگ در محدوده شهرها، آندسته از خدماتی که با شهر و پیرامون کار می‌کنند در پیرامون شهرها و بیشتر نزدیک به شریان‌های ارتباطی اصلی به صورت متمرکز مستقر می‌شوند. بنابراین برای هر شهر یک مرکز خدماتی برتر متناسب با جایگاه شهر تدارک دیده شده است. شرایط مکان‌یابی این مراکز بسیار شبیه و نزدیک به قانون‌های صنعتی است. رتبه ارتباطی، فاصله با شهر، خارج بودن از اراضی کشاورزی و ... دسترسی به شبکه‌های زیربنائی، موقعیت مکانی مراکز خدماتی برتر را به شهرک‌های صنعتی نزدیک می‌کند. در نتیجه در جوار مکان‌های صنعتی پیشنهادی یک مکان استقرار خدمات برتر منطقه‌ای با سطحی در حدود نصف مساحت شهرک صنعتی مجاور پیشنهاد شده است.

۱-۲-۷-۲- بازارچه‌های مرزی، مناطق ویژه اقتصادی

موقعیت تمام بازارچه‌های رسمی مرزی مانند بازارچه خسروی، سومار، پرویزخان در طرح ساختار فضائی منعکس شده است. مناطق ویژه اقتصادی مهران در ایلام و قصرشیرین باتوجه به سابقه فعالیت موقعیت نیمه رسمی آنها (از نظر مصوبات قانونی)، در حدود فعلی در طرح‌های بازنگری توسعه و عمران نواحی چهارگانه عیناً در نقشه‌های ساختار فضائی در حدود تعیین شده فعلی، تثبیت شده‌اند.

۱-۲-۷-۳- مناطق آزاد تجاری

هر دو استان ایلام و کرمانشاه از مدت‌ها قبل برای تشکیل منطقه آزاد اقداماتی را انجام داده‌اند و به دلیل مرز طولانی با کشور عراق و تعدد محورهای ارتباطی اصلی و فرعی با مراکز تجاری عراق با هدف بهره‌برداری از قابلیت‌های اقتصاد کلان منطقه‌ای مترصد برقراری ارتباطات بلندمدت اقتصادی با تشکیل مناطق آزاد بوده‌اند. در مطالعات بازنگری در طرح‌های توسعه و عمران ناحیه‌ای حدود مناطق مورد درخواست استان‌ها به شرح زیر در طرح‌ها تثبیت شد:

(۱) در استان ایلام شامل دو شهرستان ایلام و مهران

(۲) در استان کرمانشاه شامل شهرستان‌های اسلام‌آبادغرب، قصرشیرین، سرپل‌ذهاب و گیلان‌غرب

در مرحله دوم مطالعات، یعنی تهیه ساختار فضایی همین حدود با توجه به مصوبات مرحله بازنگری در طرح عیناً منعکس شده است. هرچند که حدود و پهنه مناطق آزاد در مطالعات بازنگری در طرح‌های چهارگانه توسعه و عمران ناحیه‌ای به تصویب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران رسیده است، ولی بعداً به موجب مطالعات خاصی که براساس خواسته‌های سازمان مناطق آزاد اقتصادی و شورای عالی مناطق آزاد باید تهیه گردد، لازم است طرح‌های جامع تخصصی برای کسب مصوبه شورای عالی مذکور تهیه گردد. آنچه که در مصوبه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران به تصویب رسیده صرفاً پهنه‌ها و حدود این مناطق می‌باشد.

۱-۲-۸- مناطق تاریخی، گردشگری و زیست محیطی

۱-۲-۸-۱- مناطق حفاظت شده زیست محیطی

شامل تمام مناطقی است که ادارات کل محیط زیست استان‌های ایلام و کرمانشاه به دلیل حفظ حیات وحش آنها را حفاظت شده اعلام کرده‌اند. مانند منطقه غرب دهلران و بخشی از مهران، و دشت گنبد صوفی و کوری کهرک قصرشیرین. البته ادارات کل منابع طبیعی دو استان بخش‌هایی از مناطق جنگلی با تاج انبوه را می‌توانستند از نظر پوشش و نوع درختان کهن سال حفاظت شده اعلام کنند. از جمله بخش‌های میانی کبیرکوه و ملکشاهی، میش خاص، مانشت و رنوی شرقی در استان ایلام و قلاج، نواکوه، مله نی گیلان‌غرب، از این جمله‌اند که هم به دلیل پوشش کم نظیر گیاهی و جنگلی و هم به سبب حیات جانوری قابل حفاظت بیشتر هستند.

علاوه بر مناطق حفاظت شده طبیعی بخش بزرگی از مناطق غربی شهرستان‌های مهران و دهلران در استان ایلام به دلیل برخورداری از منابع بزرگ نفت و گاز از این نظر حفاظت شده اعلام شده‌اند که در نقشه‌های مرحله بازننگری و نیز در نقشه‌های ساختار فضائی با وضوح دقت بیشتری منعکس شده‌اند.

۱-۲-۸-۲- جاذبه‌های گردشگری

شامل تمام نقاط طبیعی از جمله سراب‌ها، چشم‌اندازها، قطب‌های گردشگری، کوهستان‌های دیدنی و نقاط تاریخی شامل کاروانسراها، آثار تاریخی و امام زاده‌ها و محورهای دارای جاذبه گردشگری تشخیص داده شده است. چند مجموعه از این نقاط که در یک حوزه جغرافیائی مشخص قرار گرفته‌اند تشکیل یک حوزه گردشگری داده‌اند. طبق تعاریف طرح‌های جامع توسعه گردشگری یک حوزه گردشگری شامل چند مکان دارای قابلیت گردشگری می‌باشد که هم‌افزائی آنها مدت اقامت گردشگران را بیشتر می‌کند و حرکت گردشگری عبوری را به توقف در محل و گردشگری اقامتی تبدیل می‌کند. در تمام پهنه ساختار فضائی حدود مناطق در نقشه ساختار فضائی تعیین شده است.

۱-۲-۸-۳- منابع آبی

شامل منابع طبیعی آب، یعنی رودخانه‌ها و چشمه‌ها، سراب‌ها و حریم‌های آنها می‌باشد. علاوه بر جاذبه‌های گردشگری قابلیت آبهای سطح‌الارضی به دلیل تکمیل چرخه انتقال آب سیروان دارای اهمیت خاص می‌باشند. بنابراین مهم‌ترین این قابلیت و بویژه آنهایی که در ترکیب با سامانه انتقال آب سیروان قرار گرفته‌اند در طرح مشخص شده‌اند.

۱-۳-۱- محتوای مطالعات ساختار فضائی

در حوزه گرمسیری، که کوچکتر از پهنه نواحی چهارگانه می‌باشد، ساختار فضائی از این پس سند اصلی توسعه ساختاری حوزه می‌باشد، که در آن تکلیف تمام شبکه‌های زیربنائی، خدمات رفاهی و عمومی، سکونتگاه‌های شهری و روستائی مشخص شده است. اهمیت این سند در آن است که جامع همه عوامل مؤثر در توسعه بنیادی حوزه گرمسیری و تنها سند قابل دسترسی می‌باشد که تلاش شده در آن همه عوامل مؤثر در توسعه حوزه گرمسیری با کلیه عوامل تشکیل دهنده آن با یکدیگر نشان داده شود. خواص این سند عبارتند از:

- قابل مشاهده کردن همه ساختارها در یک زمان و انطباق آنها بر یکدیگر

- سندی است برای هدایت صحیح و هماهنگ توسعه در حوزه گرمسیری

- مبنای تصمیم‌گیری‌های متناسب مدیریتی است.
- اثرات اجراء طرح انتقال آب سیروان و سایر طرح‌های توسعه به تدریج در آن انعکاس داده می‌شود.
- اساس کار سازمان مجری طرح، یعنی سازمان توسعه و عمران گرمسیری محسوب می‌گردد.
- همه تغییرات کاربری‌ها، زیرساخت‌ها پس از طی تشریفات قانونی در این سند منعکس می‌گردد.
- همه مطالعات و بازنگری‌های آینده بر روی همین سند انجام می‌پذیرد.
- ابزار کارآمدی برای ارزیابی روند اجراء طرح گرمسیری سیروان، اثرات و تبعات آن می‌باشد.
- ابزار مستندسازی‌های اجرائی، استخراج گزارش‌های مدیریتی، اتخاذ راهبردهای هیأت امناء و هدایت تصمیم‌های هیأت راهبردی می‌باشد.
- همه مجوزهای اقدامات بخش خصوصی و سرمایه‌گذاری‌ها براساس سند ساختار فضائی داده می‌شود.

۱-۳-۱- ضوابط ساختار فضائی

به همراه نقشه ساختار فضائی دفترچه ضوابط و مقررات ساختار فضائی نیز تدوین شده است. در این ضوابط همه زیربخش‌ها و پهنه‌های تشکیل دهنده ساختار فضائی و چگونگی استفاده‌های مجاز، ممکن، مشروط و ممنوع در هر یک از پهنه‌های (یا منطقه‌های) ساختار فضائی گردآوری و تشریح و تبیین شده است.

۱-۳-۲- تغییرات اساسی

مانند همه طرح‌های توسعه و هدایت محیط و به دلیل تغییرات متغیرهای تأثیرگذار، در طول زمان تغییراتی در ساختار فضائی ضرورت پیدا می‌کند. حتی تغییرات راهبردها و سیاست‌ها در سطح کلان می‌تواند موجب تغییرات اساسی در سند و ضوابط آن گردد. برای رعایت قوانین هر تغییری که در سند و ضوابط تغییر اساسی ایجاد کند باید به تصویب مراجع قانونی برسد.

«از آنجا که سند ساختار فضائی تفصیلی شده نقشه‌های بازنگری در طرح‌های توسعه و عمران ناحیه‌ای است هرگونه تغییر اساسی در آن و در ضوابط همراه آن باید به تصویب شورای عالی شهرسازی و معماری ایران برسد».

روند انجام کار به این ترتیب است که سازمان توسعه و عمران گرمسیری و سایر مراجعی که پیشنهاد فنی و روشنی برای اصلاح و بازنگری طرح دارند، نظر خود را به همراه مدارک همراه آن، یعنی کاربری پیشنهادی و گزارش توجیهی ضرورت تغییر آن را در اختیار اداره کل راه و شهرسازی استان قرار می‌دهند. این پیشنهادات ابتدا در سطح استان در کارگروه زیربنایی و شهرسازی و شورای برنامه‌ریزی و توسعه به تصویب می‌رسد و سپس برای تصویب نهائی در چارچوب تغییرات پیش‌بینی شده در قانون برای دبیرخانه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران ارسال می‌گردد. از تمام سوابق این تغییرات یک نسخه در ادارات کل راه و شهرسازی استان‌های کرمانشاه و ایلام و یک نسخه در واحد ساختار فضایی سازمان مجری طرح به عنوان اسناد قانونی نگهداری می‌شود. این اسناد قابل ارائه به مراجع قانونی و حقوقی در دفاع از تغییرات تصمیمات خواهند بود.

۱-۳-۳- نگهداری اسناد و مدارک

تمام نقشه‌های ساختار فضایی، بویژه نقشه پهنه‌بندی که سند اصلی ساختار فضایی محسوب می‌گردد در این مطالعات به نقشه‌ها و اطلاعات زمین مرجع تبدیل شده و به صورت فایل نقشه و اطلاعات GIS تهیه شده است. این اطلاعات براساس نرم افزار Arcsde در سرورهای مرکزی شرکت آب و نیروی ایران برای دسترسی کاربران تخصصی بخش‌های مختلف شرکت مذکور بارگذاری می‌شود. شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران فایل‌های پشتیبان کافی به صورت ذخیره سخت‌افزاری مستقل از این اطلاعات را تهیه و برای جلوگیری از تغییرات اطلاعات در سرورهای مرکزی نگهداری می‌کند.

۲- تحلیل بخشی، تحلیل تلفیقی و آینده‌نگری با تأکید بر سازماندهی ساختار فضایی و اجراء و بهره‌برداری

طرح گرمسیری

۲-۱- تحلیل بخشی

۲-۱-۱- بررسی معیارها و شاخص‌های تعیین‌کننده در هر یک از بخش‌های مطالعاتی با رویکرد گرمسیری

۲-۱-۱-۱- استفاده از یافته‌های مطالعات بازنگری طرح‌های ناحیه‌ای در تعیین معیارها و شاخص‌های

تعیین‌کننده در هر بخش

ترسیم دورنما و چشم‌انداز آتی محدوده فراگیر گرمسیری نیازمند شناخت کافی از شاخص‌های مختلف گردشگری، منابع آب، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی، سیاسی-اداری و امنیتی، زیرساختی، کشاورزی، تجارت و بازرگانی، زیست محیطی، طبیعی و جغرافیایی، صنعت و معدن و غیره است. در جداول شماره ۱ تا ۱۵ فشرده‌ای از شاخص‌های مذکور در هر بخش ارائه شده است. با توجه به جداول مربوطه و نتایج حاصل از آن، وضعیت شاخص‌های مورد بررسی مشخص شده است.

۲-۱-۱-۱- گردشگری

وجود بیش از ۲۰۰ اثر و جاذبه گردشگری اعم از جاذبه‌های طبیعی، اکوتوریستی، تاریخی، مذهبی-زیارتی و فرهنگی در محدوده گرمسیری استان‌های ایلام و کرمانشاه گویای وجود پتانسیل کافی جهت توسعه این صنعت درآمدزا در محدوده گرمسیری می‌باشد. گرچه تاکنون بهره‌برداری درخور و شایانی از آنها صورت نگرفته است. در مجموع می‌توان اذعان داشت گردشگری به طور اعم در سطح استان‌های گرمسیری و به طور اخص در سطح شهرستان‌های محدوده گرمسیری در مراحل ابتدایی است و نقشی بارزی در اقتصاد این استان‌ها ندارد. در شرایط فعلی نبود و ضعف شدید در زیرساخت‌های گردشگری به ویژه زیرساخت راه و ارتباطات، عدم تکمیل پروژه حیاتی راه آهن، نبود اقامتگاه‌ها و مراکز پذیرایی مناسب در سطح شهرستان‌های محدوده گرمسیری و همچنین تبلیغات و اطلاع‌رسانی کم‌رنگ جهت معرفی جاذبه‌های محدوده از جمله عوامل موثر در توسعه نیافتن این صنعت بوده است. با انتقال پروژه عظیم آبرسانی به دشت‌های گرمسیری ناحیه ضمن آنکه شرایط مناسب جهت توسعه بخش کشاورزی و صنعت ایجاد خواهد شد انتظار می‌رود صنعت توریسم نیز همپای سایر بخش‌ها نقش مهمی در درآمدزا و ایجاد اشتغال در سطح ناحیه ایفا نماید. استفاده از دریاچه‌های پشت‌سد‌های احداث شده در سطح ناحیه به عنوان تفرجگاه‌های و توسعه ورزش‌های آبی در این محدوده به انضمام فراهم نمودن شرایط جهت بازدید گروه‌ها و افراد از پروژه‌های ایجاد

شده در دشت های گرمسیری ، وجود باغات و مزارع بزرگ کشت و صنعت در سطح محدوده که همگی منتج شده از پروژه آبرسانی به دشت های گرمسیری به شمار می رود ، فرصت مناسب جهت توسعه صنعت توریسم در سطح محدوده به شمار می رود. ضمن آنکه همانطور که در مطالعات توسعه و عمران نواحی چهار گانه نیز به طور مفصل ارائه شده است جاذبه های فراوانی به ویژه جاذبه های تاریخی در سطح منطقه وجود دارد که به همراه پروژه های گردشگری ایجاد شده به تبعیت از پروژه آبرسانی به محدوده مهمترین عامل موثر در توسعه صنعت گردشگری به شمار خواهد آمد. جدول شماره ۱ شاخص های مهم و تعیین کننده گردشگری در محدوده فراگیر گرمسیری را نشان می دهد.

جدول شماره ۱- شاخص های مهم و تعیین کننده گردشگری محدوده فراگیر گرمسیری

شاخص	وضعیت شاخص
جاذبه های طبیعی و اکوتوریستی و فرهنگی و تاریخی	محدوده گرمسیری به لحاظ جاذبه های طبیعی و اکوتوریستی وضعیت مناسبی دارد. همچنین جاذبه های تاریخی و غنای فرهنگی و اجتماعی آن قابل توجه است. متأسفانه از هیچکدام از این جاذبه ها استفاده چندانی صورت نگرفته است. در نتیجه گردشگری در مراحل ابتدایی خود سیر می کند و نقش چندانی در اقتصاد منطقه ایفا نمی کند.
اطلاع رسانی و تبلیغات به روز	در هر دو استان اطلاع رسانی و تبلیغات قابل قبولی جهت معرفی جاذبه ها و جذب گردشگران انجام نمی شود. حتی استان ایلام فاقد طرح جامع گردشگری است. هر چند در سالهای اخیر سازمان میراث فرهنگی دو استان گامهایی برداشته ولی کافی نیست. و نیاز بیشتری به اطلاع رسانی و تبلیغات روزآمد برای معرفی جاذبه های متنوع گردشگری آنها و جذب گردشگر وجود دارد.
زیرساختها و امکانات اقامتی و پذیرایی	امکانات اقامتی، پذیرایی و گردشگری در استانهای کرمانشاه و ایلام با شدت بسیار بیشتری در منطقه گرمسیری با کمبودهای زیادی مواجه است و پاسخگوی نیازها نیست. زیرساختها بعنوان پایه هرگونه توسعه دچار کمبودهای اساسی است. امکانات آب، برق و گاز لوله کشی منطقه با وضع مطلوب فاصله دارد. بویژه راههای منطقه بیشتر فرعی و راههای روستایی شوسه و خاکی است. این در حالی است که راههای زمینی مهمترین وسیله مواصلاتی و ارتباطی منطقه است. فقدان راه آهن یکی از مهمترین کمبودهای منطقه است. ضمن اینکه فرودگاه های منطقه نیز پاسخگوی نیازها نیست. امکانات و خدمات گردشگری مانند واحدهای اقامتی و پذیرایی و خدمات بین راهی نیز دچار کمبودهای زیادی است.
درصد ارزش افزوده هتل و رستوران از کل بخش های اقتصادی	درصد ارزش افزوده هتل و رستوران (بعنوان خدمات لازم گردشگری) از کل بخش های اقتصادی استان کرمانشاه ۰/۶ و استان ایلام ۰/۳ درصد است که ناچیز است. بویژه ضعف آن در استان ایلام بیشتر است. ضعف و پائین بودن این شاخص دال بر ضعف امکانات اقامتی و پذیرایی منطقه است.
مدیریت و برنامه ریزی	در استان های کرمانشاه، و ایلام به تبع وضع مدیریت کشور با مدیریتهای سیاسی - جناحی، غیر تخصصی و غیر مشارکتی مواجه هستیم. در نتیجه گردشگری نیز با برنامه ریزی مناسبی پیش نمی رود. چرا که اصولاً به بخش خصوصی میدان داده نمی شود و در نتیجه سرمایه گذاری چندانی در منطقه انجام نمی شود. این در شرایطی است که با تغییر و تحولات سیاسی و جناحی همه چیز تغییر کرده و برنامه ها دوام و قوام و پشتوانه اجرایی لازم را ندارد. به تبع این وضعیت گردشگری نیز از فقدان برنامه ریزی و مدیریت مناسب رنج می برد.
جمع بندی و نتیجه گیری	محدوده گرمسیری به لحاظ جاذبه های طبیعی و اکوتوریستی و تاریخی و فرهنگی وضعیت مناسبی دارد. متأسفانه از این جاذبه ها استفاده مناسبی صورت نمی گیرد و گردشگری در مراحل ابتدایی است و نقش چندانی در اقتصاد ایفا نمی کند. اطلاع رسانی و تبلیغات قابل قبولی جهت معرفی جاذبه های گردشگری منطقه انجام نمی شود. امکانات اقامتی و پذیرایی و گردشگری با کمبودهای زیادی مواجه است و پاسخگوی نیازها نیست.

مأخذ: مطالعات بازننگری طرح توسعه و عمران (جامع) نواحی اورامانات، اسلام آباد، ایلام شمالی و جنوبی

۲-۱-۱-۱-۲- منابع آب

در جدول شماره ۲ شاخص‌های مهم و تعیین کننده منابع آب محدوده فراگیر گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۲- شاخص‌های مهم و تعیین کننده منابع آب محدوده فراگیر گرمسیری

شاخص	وضعیت شاخص
استعداد طبیعی آبهای سطحی (حجم تخلیه سالیانه رودخانه)	در ناحیه اورامانات ۴۸/۲ و اسلام آباد ۲۸ درصد حجم آبهای سطحی استان جریان دارد. در ایلام شمالی و جنوبی نیز ۶۳/۳ و ۳۶/۷ درصد آبهای سطحی استان ایلام جریان دارد. اما در محدوده گرمسیری آمار دقیقی وجود ندارد.
میزان مهار آبهای سطحی توسط سدها (درصد از کل)	میزان مهار آبهای سطحی استان ایلام کمتر از ۵۰ درصد و استان کرمانشاه نیز کمتر از ۳۰ درصد است. در مجموع حدود ۴۰ درصد آبهای سطحی توسط سدها مهار و مورد استفاده می‌باشد.
میزان بهره‌برداری از منابع آبهای سطحی	میزان بهره‌برداری منابع آب سطحی در ناحیه شمالی و جنوبی ایلام ۴۲ و ۶۸ درصد است. در نواحی اورامانات و اسلام آباد غرب این میزان بسیار کمتر می‌باشد و بخش زیادی از منابع آب سطحی به کشور عراق می‌ریزد.
پتانسیل آبهای زیرزمینی (سالیانه)	ناحیه ایلام شمالی و جنوبی ۲۶/۴ و ۷۳/۶ درصد پتانسیل آبهای زیرزمینی استان ایلام را دارند و پتانسیل آبهای زیرزمینی ناحیه اورامانات ۱۰ درصد و اسلام آباد غرب نیز کمتر از ۴۰ درصد می‌باشد.
میزان استحصال از منابع آبهای زیرزمینی	در ناحیه اورامانات ۶۸ و اسلام آباد ۶۳ درصد از منابع آب زیرزمینی مورد استحصال است. در ایلام شمالی و جنوبی ۳۵ و ۶۳ درصد آبهای زیرزمینی استحصال می‌شود. این به معنای اضافه برداشت از ظرفیت آبهای زیرزمینی است.
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	در استان‌های ایلام و کرمانشاه علی‌رغم وجود منابع آب مناسب، استفاده مطلوبی از آن صورت نمی‌گیرد. بطوری که قسمت بیشتر آبهای سطحی به کشور عراق می‌ریزد و میزان برداشت از آبهای زیرزمینی نیز بالاتر از میزان ظرفیت جایگزینی آنهاست. در نتیجه وضعیت آبهای زیرزمینی بحرانی است. در محدوده گرمسیری باتوجه به خشکسالی‌های اخیر و مصارف بیشتر آب وضع بدتر است.

مأخذ: همان

باتوجه به جدول، علی‌رغم وجود منابع آب سطحی مناسب در استان‌های ایلام، و کرمانشاه و منطقه و محدوده گرمسیری، استفاده مناسب و مطلوبی از آن بعمل نمی‌آید. بطوری که قسمت بیشتر آبهای سطحی بدون استفاده از مرز خارج و به خاک عراق می‌ریزد. از سوی دیگر برداشت بی رویه و اضافه بر ظرفیت جایگزینی آبهای زیرزمینی، وضع را بحرانی نموده است. با توجه به اجرای طرح گرمسیری و تامین آب مورد نیاز جهت انجام فعالیتهای مختلف و بویژه کشاورزی، انتظار می‌رود از آبهای سطحی منطقه در تلفیق با آب سامانه گرمسیری استفاده مناسب تری صورت گیرد. و از طرف دیگر فشار بر آبهای زیرزمینی نیز کاهش یابد و از وضعیت بحرانی خارج گردد.

(لازم به ذکر است شاخصهای متعددی جهت تحلیل وضعیت پایداری منابع آب به کار گرفته می‌شود. شاخص‌هایی نظیر شاخص نسبت آب مصرفی به آب تجدیدپذیر (RW/C)؛ شاخص فالکن مارک، شاخص حداکثر اراضی فاریاب MILI و شاخص تجاوز سطح اراضی فاریاب (OILI)، شاخص تنش آبی، شاخص پایداری حوضه و ... که با توجه به عدم همکاری سازمان‌های متولی در ارائه آمار مورد نیاز و عدم آمار کافی امکان بررسی کمی این شاخص‌ها در سطح محدوده گرمسیری میسر نمی‌باشد. در صورت دستیابی به آمار مورد نیاز متعاقباً این شاخص‌های مورد بررسی قرار خواهند گرفت.)

۲-۱-۱-۱-۳- اقتصادی

با توجه به جدول شماره ۳ در استان‌های ایلام و کرمانشاه بخش‌های خدمات و کشاورزی در جایگاه بالاتری از بخش صنعت و معدن به لحاظ میزان اشتغال قرار دارند. در مجموع بخش صنعت و معدن ضعیف‌ترین بخش اقتصادی ناحیه به شمار می‌رود و کمترین میزان اشتغال را در میان بخشهای اقتصادی سه‌گانه به خود اختصاص داده است. در منطقه و محدوده گرمسیری فعالیت‌های کشاورزی (عمدتاً سنتی) در مجموع بیشترین نقش را در اقتصاد دارد، یعنی کشاورزی و فعالیت‌های وابسته نقش غالبی در اشتغال را داراست. این در شرایطی است که با اجرای طرح گرمسیری و تأمین آب مورد نیاز بخش‌های مختلف و بویژه کشاورزی، انتظار می‌رود فعالیت‌های کشاورزی (به ویژه کشاورزی مدرن و پیشرفته) رونق بیشتری بگیرد. در نتیجه نقش آن در اشتغال و ارزش افزوده افزایش قابل توجهی را داشته باشد. در کنار آن، توسعه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی نیز میتواند هر دو بخش صنعت و کشاورزی را رونق بخشد. ازسوی دیگر با توجه به موقعیت مرزی منطقه و محدوده گرمسیری و وجود بازارچه‌های مرزی شوشمی، شیخ صالح، پرویزخان، سومار و مهران، ظرفیت‌های قابل توجهی جهت توسعه فعالیت‌های بازرگانی و صادرات محصولات وابسته به بخش کشاورزی که در سطح منطقه تولید می‌شوند؛ ایجاد خواهد شد. لازم به ذکر است در شرایط فعلی، علی‌رغم اینکه بخش خدمات (غیر مولد) در استان‌های کرمانشاه و ایلام وجه غالب را دارد، اما بازرگانی مرزی در این استان‌ها هنوز جایگاه درخور و مناسبی در اقتصاد منطقه ندارد. انتظار می‌رود با اجرای طرح گرمسیری زمینه مناسبی جهت توسعه بازرگانی مرزی منطقه و محدوده گرمسیری فراهم خواهد کرد.

جدول شماره ۳- شاخص‌های مهم و تعیین کننده اقتصادی محدوده فراگیر گرمسیری

شاخص	وضعیت شاخص
درصد اشتغال از کل	کشاورزی درصد اشتغال کشاورزی ناحیه اورامانات و اسلام آباد ۴۱/۷ و ۴۱ و ناحیه ایلام شمالی و جنوبی ۵۳ و ۴۲ درصد است. این وضعیت بیانگر بالا بودن نقش کشاورزی در اشتغال منطقه است. بطوری که حتی در برخی شهرستانهای محدوده گرمسیری وجه غالب فعالیتها را تشکیل داده و در سایر شهرستانها نیز بعد از بخش خدمات دارای بیشترین نقش در اشتغال است.
	صنعت و معدن درصد اشتغال صنعت ناحیه اورامانات و اسلام آباد ۳/۶ و ۲/۶ و ناحیه شمالی و جنوبی ایلام ۱۷/۹ و ۴/۴ درصد است. این وضع دال بر نقش ضعیف صنعت و معدن در اشتغال منطقه است. بطوری که در منطقه و محدوده گرمسیریز بخش صنعت ضعیف‌ترین بخش اقتصادی به لحاظ میزان اشتغال است.
	خدمات درصد شاغلان خدمات ناحیه اورامانات و اسلام آباد ۵۴/۷ و ۳۹/۴ و ایلام شمالی و جنوبی ۵۷/۳ و ۵۳/۳ درصد است. در نتیجه بیشترین میزان از شاغلان بخشها به خدمات اختصاص دارد. در مجموع، خدمات بیشترین میزان از اشتغال منطقه و محدوده گرمسیری را به خود اختصاص داده است.
درصد ارزش افزوده از کل	کشاورزی درصد ارزش افزوده کشاورزی از کل بخش‌های اقتصادی استان کرمانشاه و ایلام ۱۲/۸ و ۱۳/۳ درصد است. علی‌رغم درصد بالای اشتغال کشاورزی، این بخش سهم پائینی در ارزش افزوده بخشهای اقتصادی منطقه و محدوده گرمسیری دارد. که بیانگر بهره‌وری پائین بخش کشاورزی است.
	صنعت و معدن درصد ارزش افزوده صنعت و معدن استان کرمانشاه و ایلام ۱۵/۳ و ۵۸/۴ ارزش افزوده کل بخش‌های اقتصادی است. علی‌رغم نقش پائین صنعت در اشتغال، سهم آن از ارزش افزوده بخشهای اقتصادی منطقه قابل توجه و بالاست.
	خدمات درصد ارزش افزوده خدمات و بازرگانی از کل بخش‌های اقتصادی استان کرمانشاه و ایلام ۷۱/۹ و ۲۸/۲ درصد است بخش خدمات هم از نظر میزان اشتغال و هم ارزش افزوده، نقش قابل توجهی در اقتصاد منطقه دارد.
جایگاه بازرچه‌های مرزی در اقتصاد (نسبت سهم ریالی از درآمد)	بازارچه‌های شوشمی و شیخ صالح در اورامانات نقش قابل توجهی در اقتصاد منطقه ندارند ولی بازارچه مرزی پرویزخان در ناحیه اسلام آباد نقش بسیار پررنگی در صادرات و واردات منطقه و استان کرمانشاه و در نتیجه اقتصاد آنها دارد. بازارچه مرزی مهران در ناحیه شمالی ایلام نیز در سالهای اخیر روند رو به رشدی داشته اما همچنان ظرفیتهای بیشتری برای توسعه دارد. در مجموع بازارچه های مرزی منطقه هنوز با وضع مطلوب فاصله دارند هرچند در سالهای اخیر روند رو به رشدی داشته اند. بویژه بازارچه مرزی پرویزخان نقش قابل توجهی در صادرات و واردات منطقه و حتی کشور ایفا می کند.
جایگاه و نقش مناطق ویژه اقتصادی	مناطق ویژه اقتصادی بیاشوش اورامانات و قصرشیرین در اسلام آباد و منطقه ویژه دهلران در صورت ایجاد و توسعه، نقش مهمی در اقتصاد استانهای کرمانشاه و ایلام و منطقه خواهند داشت. ایجاد و توسعه این مناطق میتواند گام مثبتی در توسعه اقتصادی منطقه و توسعه همه جانبه آن داشته باشد.
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	در مجموع بخش خدمات و کشاورزی بیشترین نقش را در اقتصاد استانهای کرمانشاه و ایلام و منطقه گرمسیری دارد صنعت بعد از آنها قرار می گیرد و ضعیف ترین بخش اقتصادی به لحاظ اشتغال است. در محدوده گرمسیری کشاورزی وجه غالب فعالیت هارا تشکیل می دهد و صنعت کمترین میزان اشتغال را داراست هر چند ارزش افزوده آ « قابل توجه است. با اجرای طرح گرمسیری تحولی در بخش کشاورزی ایجاد خواهد شد. و سهم کشاورزی هم از نظر میزان اشتغال و هم ارزش افزوده افزایش خواهد یافت. ضمن اینکه با توسعه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی سهم صنعت نیز بهبود خواهد یافت. توسعه بازرگانی مرزی نیز سهم بازرگانی را در اقتصاد منطقه افزایش خواهد داد. در مجموع با اجرای طرح گرمسیری در هر سه بخش ما شاهد افزایش اشتغال و ارزش افزوده خواهیم بود که به تبع آن وضع اقتصادی منطقه نیز ارتقاء خواهد یافت.

مأخذ: همان

۲-۱-۱-۱-۴- فرهنگی و اجتماعی

در جدول شماره ۴ ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی محدوده گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۴- شاخص‌های مهم و تعیین‌کننده فرهنگی و اجتماعی محدوده فراگیر گرمسیری

شاخص	وضعیت شاخص
درصد باسوادی	نرخ باسوادی کل ناحیه اورامانات و اسلام آباد ۷۸/۷ و ۷۷ درصد و استان کرمانشاه ۸۱/۷ درصد است. نرخ باسوادی کل نواحی ایلام شمالی و جنوبی ۷۴ و ۷۲/۵ درصد و استان ایلام ۷۴/۴ درصد است. بنابراین میزان باسوادی منطقه بین ۷۴ تا ۷۸/۷ درصد متغیر است که درصد پائینی است.
وضعیت قومی و طایفه ای، زبانی و مذهبی	در منطقه و محدوده گرمسیری اقوام کرد (در محدوده استان کرمانشاه)، کرد، لر و عرب (در محدوده استان ایلام) و به لحاظ مذهبی نیز شیعه (در محدوده استان ایلام)، اهل تسنن، شیعه و اهل حق (در محدوده استان کرمانشاه) بطور مسالمت آمیز با هم زندگی می‌کنند. تنوع قومی - طایفه ای، زبانی و مذهبی از نظر جامعه شناسی و بویژه مردم شناسی اهمیت دارد. این تنوع قومی و مذهبی البته هم فرصت و هم تهدید است. این بستگی به طرز برخورد با آن دارد. زبان ساکنان منطقه و محدوده گرمسیری کردی (در استان کرمانشاه)، لری، کردی و عربی (در استان ایلام) است. زبان فارسی زبان رسمی است. بنابر این در منطقه و محدوده گرمسیری تنوع زبانی نیز به چشم می‌خورد که از نظر زبان شناسی اهمیت دارد. بطور کلی این تنوع زمینه مناسبی جهت توسعه گردشگری فرهنگی ایجاد کرده است.
مسائل اجتماعی، جامعه شناسی و مشارکت اجتماعی	به لحاظ اجتماعی و جامعه شناسی، بدلیل بافت سنتی و عشائری منطقه مشارکت در حد بالایی وجود دارد. مردم به مناسبت‌های مختلف در امور مربوطه مشارکت و همکاری دارند. با توجه به زندگی ساده و مناسبات نزدیک، و در رو میزان بالایی از اعتماد اجتماعی میان آنها وجود دارد. مشارکت البته بیشتر به شکل سنتی و غیر سازمان دهی شده انجام می‌شود. فرهنگ تسامح و تساهل و همزیستی مسالمت آمیز در منطقه ریشه دیرینه و تاریخی دارد. به همین دلیل انسجام اجتماعی آنها در عین تنوع قومی، زبانی و مذهبی بالاست و تنش‌های گاه گاهی به آن خدشه جدی وارد نمی‌سازد. همین ویژگی‌های کم نظیر سرمایه اجتماعی کلانی است که در توسعه منطقه میتواند بکار گرفته شود. وجود فرهنگ همکاری و پیروی از نهادهای سنتی اجتماعی و پذیرش کدخدا منشی و حکمیت ریش سفیدی در حل اختلافات، به میزان زیادی امنیت اجتماعی را برقرار ساخته است.
ترکیب جنسی	ترکیب جنسی جمعیت منطقه گرمسیری بین ۱۰۲ تا ۱۰۵ متغیر است. که نزدیک به وضعیت نرمال می‌باشد.
ترکیب سنی	درصد جمعیت زیر ۱۵ سال منطقه گرمسیری بین ۲۲ تا ۲۴ درصد متغیر است.
	درصد جمعیت ۱۵ تا ۶۴ سال منطقه گرمسیری بین ۷۱ تا ۷۳ درصد متغیر است.
	درصد جمعیت ۶۵ سال و بیشتر منطقه گرمسیری بین ۵ تا ۶ درصد متغیر است. در نتیجه جمعیت سالمند قابل توجه است.
بعد خانوار	بعد خانوار محدوده گرمسیری بین ۳/۹ تا ۴/۲ متغیر است. این وضعیت بیانگر پرجمعیت بودن خانواده هاست.
مهاجر فرستی و مهاجر پذیری	منطقه و محدوده گرمسیری بدلیل کمبودهای خدمات زیرساختی و مکمل و وضع نامناسب اشتغال و در نتیجه معیشت و درآمد پائین، در دهه های اخیر مهاجر فرست بوده اند .
نرخ جمعیت شهری	نرخ رشد جمعیت شهری منطقه گرمسیری بین ۱/۰۱ تا ۴/۵ درصد متغیر است. که در مجموع نرخ رشد بالایی

مهندسان مشاور تدبیر شهر

کارفرما: شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران

مجری طرح گرمسیری

است و حاکی از رشد روز افزون شهر نشینی می باشد.	رشد	
نرخ رشد جمعیت روستایی منطقه منفی و بین $-۰/۶۹$ و $-۴/۳$ درصد متغیر است. این بیانگر وضعیت نابسامان روستاهاست. در نتیجه جمعیت روستایی منطقه تن به مهاجرت می دهد. در دهه اخیر نیز میزان جمعیت عشایری منطقه کاهش یافته است.	روستایی و عشایری	سالانه
نرخ رشد کل جمعیت ناحیه اسلام آباد، $۰/۱۱$ - اورامانات $۱/۳$ +، ایلام شمالی ۴۷ /، ایلام جنوبی ۹۸ / درصد و در مجموع از منفی ۱۱ / تا ۹۸ / درصد متغیر است. این وضعیت ناپایداری جمعیتی منطقه را با کمی شدت وضعف نشان می دهد.	کل	
<p>در مجموع میزان باسوادی منطقه پائین است. جمعیت سالمند قابل توجه بوده و بارتکفل جمعیت فعال نیز به نسبت بالاست و خانواده ها پر جمعیت هستند. رشد جمعیت شهری روز افزون و در مقابل رشد جمعیت روستایی و عشایری منفی و یا بسیار پائین است. این وضعیت دال بر مهاجرت روستائیان به شهرهاست اقوام کرد (در محدوده استان کرمانشاه)، کرد، لر و عرب (در محدوده استان ایلام) شیعه (در محدوده استان ایلام)، اهل تسنن، شیعه و اهل حق (در محدوده استان کرمانشاه) بطور مسالمت آمیز با هم زندگی می کنند. زبان ساکنان کردی (در استان کرمانشاه)، لری، کردی و عربی (در استان ایلام) است. بنابر این در منطقه تنوع زبانی، قومی و مذهبی وجود دارد. که از نظر زبان شناسی، جامعه شناسی و بویژه مردم شناسی اهمیت دارد. بعلاوه زمینه مساعدی برای توسعه گردشگری فرهنگی نیز فراهم کرده است. مشارکت و اعتماد اجتماعی، بدلیل بافت سنتی و عشایری منطقه و روابط نزدیک و رو در رو در حد بالایی وجود دارد. مردم به مناسبت های مختلف در امور مربوطه مشارکت و همکاری دارند. هر چند این همکاری و مشارکت بیشتر به شکل سنتی و غیر سازماندهی شده و گاه گاهی است. فرهنگ تسامح و تساهل و همزیستی مسالمت آمیز در منطقه ریشه دیرینه و تاریخی دارد. به همین دلیل انسجام اجتماعی در عین تنوع قومی، زبانی و مذهبی بالاست و تنش های گاه گاهی نمیتواند خللی در آن ایجاد کند. همین ویژگیها سرمایه اجتماعی کلانی است که در توسعه اجتماعی منطقه میتواند موثر باشد. وجود فرهنگ همکاری و پیروی از نهادهای سنتی اجتماعی و پذیرش کدخدا منشی و حکمیت ریش سفیدی در حل اختلافات، به میزان زیادی امنیت اجتماعی را برقرار ساخته است.</p>		

مأخذ: همان

باتوجه به جدول، میزان باسوادی محدوده ۷۴ تا ۷۸/۷ درصد و پائین است. اقوام کرد (در محدوده استان کرمانشاه)، کرد، لر و عرب (در محدوده استان ایلام) شیعه (در محدوده استان ایلام)، اهل تسنن، شیعه و اهل حق (در محدوده استان کرمانشاه) بطور مسالمت آمیز با هم زندگی می کنند. بنابر این منطقه دارای تنوع قومی و مذهبی است. زبان ساکنان کردی (در استان کرمانشاه)، لری، کردی و عربی (در استان ایلام) است. بنابر این در منطقه تنوع زبانی هم وجود دارد. که از نظر زبان شناسی، جامعه شناسی و بویژه مردم شناسی اهمیت دارد. همچنین از جنبه گردشگری فرهنگی دارای جاذبه قابل توجهی است. مشارکت و اعتماد اجتماعی، بدلیل بافت سنتی روستایی و عشایری منطقه و زندگی ساده و روابط و مناسبات نزدیک و رو در رو در حد بالایی وجود دارد. مردم به مناسبت های مختلف در امور مربوطه مشارکت و همکاری

مهندسان مشاور تدبیر شهر

کارفرما: شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران

مجری طرح گرمسیری

دارند. هرچند این همکاری سازمان دهی شده و منظم نیست و بیشتر بصورت گاه گاهی انجام می شود. فرهنگ تسامح و تساهل و همزیستی مسالمت آمیز در منطقه ریشه دیرینه و تاریخی دارد. به همین دلیل انسجام اجتماعی آنها در عین تنوع قومی، زبانی و مذهبی بالاست و تنش های گاه گاهی نمیتواند در آن خللی ایجاد نماید. همین ویژگیها سرمایه اجتماعی کلانی است که در توسعه اجتماعی منطقه میتواند موثر باشد. وجود فرهنگ همکاری و مساعدت و پیروی از نهادهای سنتی اجتماعی بپذیرش کدخدا منشی و حکمیت ریش سفیدی در حل اختلافات، به میزان زیادی امنیت اجتماعی را برقرار می کند. رشد فزاینده جمعیت شهری و کاهش جمعیت روستایی و عشایری یکی از ویژگیهای بارز منطقه است. چگونگی پراکنش گروههای سنی محدوده در مجموع بیانگر افزایش جمعیت سالمندان (۶۵ سال و بیشتر) است. همچنین خانوادهها اغلب پر جمعیت هستند. در نتیجه بارتکفل به نسبت بالاست. بعدخانوار هرچند روندیکاهشی دارد اما هنوز میزان بالاتری در جمعیت روستایی نسبت به جمعیت شهری نشان می دهد. بطور کلی وضعیت فرهنگی و اجتماعی منطقه و محدوده هم فرصت است و هم تهدید. اگر برخورد مناسبی با آن صورت گیرد فرصتی است برای توسعه هرچه بیشتر منطقه. اما برخورد نامناسب با مسائل و نادیده گرفتن ویژگیهای فرهنگی و اجتماعی منطقه می تواند توسعه منطقه را تهدید نماید.

همانطور که در مطالعات توسعه و عمران ارائه شد انتظار می رود با اجراء پروژه گرمسیری کانون های زیستی محدوده با افزایش جمعیت همراه شوند، افزایش نرخ رشد جمعیت نقاط شهری و نقاط روستایی محدوده به ترتیب به بیش از ۱۶ و ۱۰۱ درصد از جمله اثرات مثبت جمعیتی در سطح محدوده به شمار می رود. با افزایش جمعیت و ایجاد پدیده مهاجرت معکوس، ایجاد خدمات در بخش های گوناگون به ویژه بخش آموزش و بخش بهداشتی - درمانی الزامیست. (در دیگر بخش های مطالعات به تفصیل نوع خدمات مورد نیاز نقاط شهری و روستایی و چگونگی تأمین خدمات مورد نیاز ساکنین نقاط روستایی ارائه خواهد شد).

۲-۱-۱-۱-۵- سیاسی- اداری و امنیتی

در جدول شماره ۵ برخی شاخص‌های سیاسی- اداری و امنیتی محدوده گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۵- شاخص‌های مهم و تعیین کننده سیاسی- اداری و امنیتی محدوده فراگیر گرمسیری

شاخص	وضعیت شاخص
انطباق تقسیمات سیاسی- اداری با وضع طبیعی، اقتصادی و اجتماعی فرهنگی	تقسیمات سیاسی- اداری استان‌های ایلام و کرمانشاه و به تبع آن منطقه گرمسیری با ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی انطباق ندارد. این تقسیمات تنها از دیدگاه سیاسی و اداری انجام شده و مشکلات خاص خود را دارد.
مبادلات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و سیاسی با کشور عراق	در سال‌های اخیر مبادلات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی با کشور عراق روند روبه رشدی داشته است. متأسفانه ادامه جنگ داخلی عراق و وضعیت وخیم این کشور اثرات سوء خود را بر این مبادلات برجای گذاشته است.
امنیت و منازعات داخلی دسته‌جمعی (قومی، طایفه‌ای، مذهبی، تقسیم آب و ...)	در استان‌های ایلام و کرمانشاه و منطقه گرمسیری که با کشور عراق هم مرز هستند در عین تنوع و تکثر قومی- طایفه ای، مذهبی و زبانی، نوعی همزیستی مسالمت آمیز و فرهنگ تساهل و تسامح وجود دارد. هرچند تنش‌ها و منازعات گاه گاهی نیز ممکن است بروز کند اما این مشکلات با مدیریت مناسب قابل حل است و نمیتواند خدشه ای بر آن وارد سازد.
کنترل مرزها (قاچاق و ...)	مشکلات قاچاق مرزی با کمی شدت وضعف از دیرباز وجود داشته اما بطور کلی زیر کنترل است.
اختلافات مرزی و سایر مسائل امنیتی	تاکنون گزارشی مبنی بر اختلافات مرزی و سایر مسائل امنیتی با کشور عراق ارائه نشده است.
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	تقسیمات سیاسی- اداری بر ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی منطقه منطبق نیست و مسائل سیاسی و امنیتی غلبه دارد. مشکلات امنیتی خاصی وجود ندارد ولی مشکل قاچاق از دیر باز وجود داشته و دارد. روابط سیاسی با عراق بعد از صدام رو به گسترش است. تنوع و تکثر قومی، زبانی و مذهبی محدوده گرمسیری از نظر سیاسی هم فرصت و هم تهدید است. این بستگی به نحوه برخورد با آن دارد چنانچه برخورد مناسبی با آن صورت نگیرد توسعه منطق را با چالش مواجه خواهد ساخت.

مأخذ: همان

باتوجه به جدول، تقسیمات سیاسی و اداری استان‌های ایلام و کرمانشاه و منطقه گرمسیری با ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی کاملاً منطبق نیست و جنبه‌های سیاسی در این تقسیمات غلبه دارد. بعد از سقوط صدام و بویژه در سال‌های اخیر مبادلات بازرگانی، اقتصادی و فرهنگی با کشور عراق روندی تصاعدی داشته و این نکته‌ای مثبت است. هرچند با بروز جنگ داخلی در عراق وضعیت رو به وخامت نهاده و متأسفانه مشکلاتی را ایجاد کرده است. تاکنون موردی از مشکلات مرزی با عراق و تنش‌های قومی و مذهبی در منطقه گزارش نشده است. قاچاق در مرزها از دیرباز وجود داشته و هم اکنون نیز این مشکل وجود دارد. به لحاظ امنیتی مرزها زیر کنترل است و مشکل خاصی در این رابطه نیست.

۲-۱-۱-۱-۱-۶- زیرساختی

در جدول شماره ۶ برخی شاخص‌های زیرساختی محدوده گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۶- شاخص‌های مهم و تعیین کننده زیرساختی محدوده فراگیر گرمسیری

شاخص	وضعیت شاخص
راهها	میزان راه‌های اصلی به کل راهها
	میزان راه روستایی آسفالت به کل راههای روستایی
	راه آهن (خط ریلی)
	فرودگاه (خط هوایی)
گاز	برخورداري شهرها از گاز لوله كشي
	روستاهای برخوردار از شبکه لوله كشي گاز
برق	برخورداري شهرها از برق
	روستاهای برخوردار از شبکه برق
آب	برخورداري نقاط شهری از آب آشاميدنی سالم
	روستاهای برخوردار از شبکه آب آشاميدنی سالم و بهداشتی
تصفیه خانه فاضلاب	برخورداري نقاط شهری از سیستم مدرن تصفیه فاضلاب
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	در مجموع کمبود زیرساخت‌ها در منطقه و محدوده گرمسیری مشهود است. هرچند در برخی شاخصها وضعیت کمی بهتر است اما در بیشتر شاخصها با وضع مطلوب فاصله زیادی وجود دارد. بنابراین لازم است کمبودهای زیرساختی در وضع موجود مرتفع شود و رفع نیازهای آتی زیرساختی نیز طی یک برنامه زمانبندی و با اولویت بندی و یا توجه به نیازهای توسعه منطقه مورد توجه قرار گیرد.

مأخذ: همان

مهندسان مشاور تدبیر شهر

کارفرما: شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران

مجری طرح گرمسیری

باتوجه به جدول، درمجموع وضعیت زیرساخت‌های منطقه گرمسیری قابل قبول و مناسب نیست هرچند در برخی شاخص‌ها مانند برق وضعیت بهتر است اما در بیشتر شاخص‌ها کمبودها و ضعف‌ها مشخص و بارز است و این متناسب با نیازهای توسعه ای منطقه نیست. درصد راه‌های اصلی به کل راه‌ها در منطقه گرمسیری از ۶۴/۲ تا ۵۸/۶ درصد متغیر است که بیانگر عدم توسعه مناسب راه‌های اصلی است. میزان راه‌های روستایی آسفالت‌ه به کل راه‌های روستایی نیز بین ۳۵/۱ تا ۶۸/۱ درصد متغیر است که کیفیت نامناسب راه‌های روستایی را نشان می‌دهد. استان‌های کرمانشاه و ایلام و به تبع آن منطقه گرمسیری فاقد راه آهن هستند. این نقص بزرگی برای توسعه آن بشمار می‌رود. فرودگاه کرمانشاه و ایلام فرودگاه‌های عمومی مسافری منطقه است. این فرودگاه‌ها پاسخگوی نیازهای توسعه ای منطقه نیست. درصد برخورداری شهرها از گاز لوله کشی بین ۴/۴ تا ۷۰ درصد متغیر است که علاوه بر کمبود بیانگرمیزان اختلاف بالایی میان آنهاست. درصد روستاهای برخوردار از شبکه لوله کشی گاز بین ۱/۱ تا ۱۱/۹ درصد متغیر است. که محرومیت شدید روستاها را از گاز لوله کشی نشان می‌دهد. هرچند همه شهرهای منطقه دارای برق هستند اما درصد برخورداری آنها متفاوت است. درصد روستاهای برخوردار از شبکه برق نیز بین ۶۴ تا ۹۱ درصد متغیر است. وضع این شاخص هم در شهرها و هم در روستاها بهتر از سایر شاخص‌هاست. اما با وضع مطلوب فاصله دارد. همه شهرها دارای آب آشامیدنی لوله‌کشی هستند. ولی بیشتر شهرها فاقد تصفیه خانه آب هستند که این وضعیت قابل قبول نیست درصد پائینی از روستاهای محدوده و منطقه از آب لوله‌کشی بهداشتی و سالم برخوردار هستند. این وضعیت عمق محرومیت آنها را از این نظر نشان می‌دهد. ضمن اینکه اکثر شهرها از سیستم مدرن تصفیه خانه فاضلاب بی بهره هستند. در مجموع وضعیت زیرساختها در منطقه گرمسیری و بویژه در روستاها یا وضع مطلوب فاصله زیادی دارد.

۲-۱-۱-۱-۷- کشاورزی و آبی پروری

در جدول شماره ۷ برخی شاخص‌های کشاورزی و آبی پروری در محدوده فراگیر گرمسیری ارائه شده است. با توجه به جدول، وضعیت شاخص‌های کشاورزی منطقه مناسب نیست. در وضع موجود از استعدادهای مناسب آبی پروری در منطقه و محدوده گرمسیری استفاده مناسبی نمی‌شود و بخش کمی از ظرفیتهای قابلیت‌های آبی پروری منطقه و محدوده گرمسیری بالفعل شده است. همچنین با توجه به میزان اشتغال بالای منطبق در کشاورزی بهره‌وری آن پایین

است و تناسبی منطقی میان آنها برقرار نیست. وضع زندگی و معیشت کشاورزان و روستائیان نامناسب است شیوه سنتی کشاورزی و مکانیزاسیون و بهره‌وری پایین، کمبود شرکت‌های مشاوره‌ای کشاورزی، سواد و تحصیلات پایین کشاورزان، درصدپائین خانه‌های روستایی نوسازی شده همگی دال بروضع نابسامان بخش کشاورزی و زندگی کشاورزان و روستائیان منطقه و محدوده گرمسیری است. با اجرای طرح گرمسیری و تأمین آب موردنیاز فعالیتهای کشاورزی امکان بالفعل شدن این ظرفیت‌ها وجود دارد. وجود دارد.

جدول شماره ۷- شاخص‌های مهم و تعیین کننده‌ی بخش کشاورزی و آبی‌پروری محدوده فراگیر گرمسیری

شاخص	وضعیت شاخص
سطح زیر کشت محصولات زراعی (هکتار)	بر اساس آمار اخذ شده سطح زیر کشت محصولات زراعی در محدوده گرمسیری استان کرمانشاه معادل ۱۰۱ هکتار و در استان ایلام ۱۸۰ هزار هکتار می باشد.
سطح زیر کشت محصولات باغی (هکتار)	سطح زیر کشت محصولات باغی سهم ناچیزی از مساحت اراضی کشاورزی را به خود اختصاص داده است به گونه ایکه این رقم در استان کرمانشاه معادل ۲۹۵۵ هکتار (۲.۸ درصد از کل اراضی کشاورزی) و در سطح شهرستان های واقع در محدوده گرمسیری استان ایلام معادل ۳۵۵۲ هکتار (۲ درصد از کل اراضی کشاورزی) می باشد.
درصد اراضی زراعی آبی به کل اراضی	سهم اراضی زراعی آبی ناحیه در محدوده گرمسیری استان کرمانشاه ۲۱.۵ درصد و در استان ایلام این شاخص معادل ۳۱.۲ درصد می باشد.
میزان تولیدات شیلات	در سطح شهرستان های واقع در محدوده گرمسیری استان کرمانشاه ، تعداد ۶۴۴ استخر پرورش ماهی با میزان تولید ۳۲۰۰.۵ تن وجود دارد . که این رقم به ترتیب ۲۳.۵ درصد از استخرهای پرورش ماهی و ۲۷.۱ درصد از کل میزان تولیدات استان کرمانشاه را به خود اختصاص داده است. تعداد ۱۲۶ استخرهای پرورش ماهی با ۷۸۸ تن تولید در سطح شهرستان های محدوده گرمسیری استان ایلام واقع شده اند؛ که این رقم به ترتیب ۷۰ درصد از استخرهای پرورش ماهی و اما ۳۵.۸ درصد از میزان تولیدات استان می باشد. لازم به ذکر است شهرستان قصرشیرین با اختصاص ۵۵۲ استخر پرورش ماهی و ۲۵۰۷.۵ تن تولیدات حائز مقام اول در میان شهرستان های استان کرمانشاه و ایلام می باشد .
ارزش افزوده تولیدات شیلات در کل بخش کشاورزی	سهم ارزش افزوده شیلات در بخش کشاورزی استان کرمانشاه ۳.۵ درصد و در استان ایلام معادل ۱.۵ درصد می باشد.
ارزش افزوده تولیدات کشاورزی در کل بخش اقتصادی	سهم ارزش افزوده بخش کشاورزی استان کرمانشاه ۱۳.۸ درصد و در استان ایلام معادل ۱۳.۳ درصد می باشد.
تعداد کل شاغلین بخش کشاورزی	تعداد کل شاغلین بخش کشاورزی در شهرستانهای محدوده گرمسیری استان کرمانشاه ۲۸.۴ درصد و در سطح شهرستان های ایلام ۲۹.۵ درصد می باشد.
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	غلبه کشاورزی به شیوه سنتی با ارزش افزوده به نسبت پایین در مقایسه با سایر بخش های اقتصادی از جمله ویژگی های بخش کشاورزی محدوده گرمسیری می باشد. انتظار می رود با اجرایی شدن پروژه آبرسانی به دشت های گرمسیری شاهد رونق بخش کشاورزی و گسترش کشاورزی مدرن و پیشرفته و جذب جمعیت جوانی کار به فعالیت های این بخش و افزایش ارزش افزوده آن باشیم.

۲-۱-۱-۱-۸- تجارت و بازرگانی

در جدول شماره ۸ برخی شاخص‌های تجارت و بازرگانی محدوده گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۸- شاخص‌های مهم و تعیین‌کننده بخش تجارت و بازرگانی محدوده فراگیر گرمسیری

شاخص	وضعیت شاخص
سهم صادرات و واردات از مبادی مرزی (بازارچه های مرزی)	سهم صادرات و واردات از مبادی مرزی (گمرکات و بازارچه‌ها) در سال‌های اخیر افزایش یافته است. ولی همچنان ظرفیت‌های بیشتری باقی است که در صورت برنامه‌ریزی مناسب اثرات مثبتی در اقتصاد استان‌های ایلام و کرمانشاه و بویژه منطقه محدوده گرمسیری خواهد داشت.
فناوری اطلاعات و تجارت الکترونیکی	در مجموع با غلبه شیوه‌های سنتی تجارت، وضع فناوری اطلاعات و تجارت الکترونیکی هنوز جایگاه درخوری ندارد و نیازمند توسعه بیشتر است.
سهم صادرات غیرنفتی از تولید ناخالص	باتوجه به سیطره صادرات نفتی بر اقتصاد ایران، صادرات غیرنفتی سهم پائینی دارد. در استان کرمانشاه وضع بهتر است ولی هنوز با وضع مطلوب فاصله زیادی وجود دارد.
درصد ارزش افزوده بخش بازرگانی از کل بخش‌ها	باتوجه اهمیت بازرگانی و تجارت، درصد ارزش افزوده بخش بازرگانی اقتصاد محدوده پائین است.
بازارچه‌های مرزی	در استان کرمانشاه بازارچه‌های شوشمی و شیخ صالح و پرویزخان و اخیراً سومار فعال است و بازارچه خسروی بدلیل امنیتی غیرفعال است. در استان ایلام بازارچه مرزی مهران فعال است. توسعه این بازارچه‌ها و افزایش نقش آنها در اقتصاد منطقه امکان پذیر است
مناطق ویژه اقتصادی	در استان کرمانشاه مناطق ویژه اقتصادی قصرشیرین و بیاشوش و در استان ایلام منطقه ویژه اقتصادی دهلران در صورت اجرایی شدن می‌توانند نقش اقتصادی خوبی ایفا کرده و در ارتقای اقتصادی منطقه موثر باشند.
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	در مجموع شاخص‌های بازرگانی و تجارت منطقه بیانگر عدم استفاده بهینه از ظرفیت‌ها و استعداد‌های موجود است. این علی‌رغم اهمیتی است که بازرگانی خارجی و مبادلات اقتصادی مرزی دارد. هرچند بازارچه‌های مرزی منطقه در سال‌های اخیر نقش بیشتری در مبادلات اقتصادی مرزی با عراق ایفا کرده‌اند ولی هنوز با وضع مطلوب فاصله دارند. ایجاد و توسعه مناطق ویژه اقتصادی و توسعه فعالیت‌های این بازارچه‌ها می‌تواند اثرات مثبتی بر اقتصاد محدوده گرمسیری و منطقه داشته باشد.

مأخذ: همان

باتوجه به جدول، سهم صادرات و واردات از بازارچه‌های مرزی در سال‌های اخیر افزایش یافته است و بویژه بازارچه پرویزخان در ناحیه اسلام آبادغرب و مهران در استان ایلام در سال‌های اخیر رونق بیشتری داشته‌اند. اما هنوز ظرفیت‌های بیشتری باقی است که در صورت بالفعل شدن آن بخش تجارت و بازرگانی مرزی ارتقاء خواهد یافت. استفاده از فناوری روز و تجارت الکترونیکی نیز هرچند در سال‌های اخیر رشد داشته اما کافی نبوده و پاسخگوی نیازها نیست. از سوی دیگر برای کشور تک محصولی ایران (نفت) صادرات غیرنفتی با هدف رهایی از وابستگی به نفت بسیار مهم است. در صورت راه‌اندازی مناطق ویژه اقتصادی می‌توان زمینه‌های رشد و شکوفایی اقتصاد بازرگانی محدوده را فراهم کرد. در مجموع با

غلبه بخش خدمات در استان‌های کرمانشاه و ایلام ونواحی چهارگانه با فعال ترشدن بازارچه‌های مرزی و توسعه مناطق ویژه اقتصادی روند روبه رشد بازرگانی و افزایش سهم آن در اقتصاد خدمات دوراز دسترس نیست

۲-۱-۱-۱-۹- زیست محیطی

در جدول شماره ۹ شاخص‌های مهم زیست محیطی در محدوده گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۹- شاخص‌های مهم و تعیین کننده‌ی بخش زیست محیطی محدوده فراگیر گرمسیری

شاخص	وضعیت شاخص
کیفیت هوا	ایجاد صنایع متعدد در سطح ناحیه عاملی موثری در کاهش کیفیت هوا محدوده به شمار خواهد رفت. ضمن آنکه در سالهای اخیر بارش های گرد و خاک که عمدتاً منشاء خارجی دارند در کاهش چشمگیر کیفیت هوا و رسیدن شاخص کیفیت هوا به حد بحرانی تأثیر گذار بوده اند.
کیفیت خاک	استفاده بیش از حد از کودهای شیمیایی ضمن آنکه کیفیت محصولات کشاورزی را کاهش داده است در کاهش کیفیت خاک منطقه نیز تأثیر گذار بوده است. همچنین قلیایی و شور شدن خاک به علت استفاده بیش از حد از منابع آب زیرزمینی یا غرقابی شدن اراضی از دیگر موضوعات مخاطره آمیز بر کیفیت خاک محدوده به شمار می رود که با اجرای پروژه آبرسانی و استفاده از منابع آب سطحی بر کیفیت خاک منطقه تأثیر مثبت خواهد گذاشت.
کیفیت منابع آب	در شرایط فعلی کیفیت منابع آب اعم از منابع سطحی و زیر زمینی در سطح ناحیه مناسب می باشد.
وضعیت دفع فاضلاب های خانگی و صنعتی و کشاورزی	در حال حاضر عمده فاضلاب های صنعتی و کشاورزی در اراضی پست و منابع آبی ارزشمند منطقه تخلیه می گردند و به استثناء شهرهای پرجمعیت حوزه فراگیر که از سیستم مدرن دفع فاضلاب برخوردارند تمامی شهرهای کوچک و سکونتگاه های روستایی فاقد سیستم دفع فاضلاب می باشند. اقدامات سنتی جهت دفع فاضلاب از جمله عوامل آلاینده محیط به شمار می رود. لازم به ذکر است از جمله پروژه های موثر زیست محیطی در محدوده گرمسیری پروژه ایجاد تصفیه خانه فاضلاب می باشد.
وضعیت دفع زباله ها و پسماندها	وضعیت نامناسب دفع زباله ها و پسماندها به ویژه پسماندهای صنعتی از دیگر معضلات زیست محیطی ناحیه به شمار می رود.
کاهش سطح جنگل ها	تخریب ، قطع درختان ، آفت های متعدد که به نحوی متأثر از کاهش میزان بارش های سالهای اخیر و بارش های گرد و غبار و آلودگی هوا بوده است، عاملی موثر در کاهش سطح جنگل های ناحیه به شمار می رود.
از دست رفتن اکوسیستم های طبیعی و تخریب تنوع گیاهی و جانوری	کاهش سطح جنگل ها، کاهش حجم آب رودخانه ها و چشمه ها و ... ، آلودگی های زیست محیطی ، آلودگی هوا و .. از جمله عوامل موثر در تخریب اکوسیستم ناحیه و کاهش تنوع گیاهی و جانوری به شمار می رود
جمع بندی و نتیجه گیری	با بررسی وضعیت زیست محیطی ناحیه می توان نتیجه گرفت مشکلات عدیده ای محیط زیست ناحیه دچار بحران نموده است. انتظار می رود پروژه آبرسانی به دشت های گرمسیری ضمن ارزیابی اثرات زیست محیطی هر یک از پروژه های فیزیکی پیشنهادی و کاهش زیان های زیست محیطی هر پروژه ، اقداماتی را جهت کاهش معضلات زیست محیطی منطقه انجام نماید.

مأخذ: همان

خطر متوسط و بقیه ناحیه در پهنه خطر نسبتا پائین واقع شده است. در ناحیه ایلام جنوبی نیز خطر زمین لرزه از پهنه بدون تخریب و یا تخریب ناچیز (قسمتهای غربی و جنوبی)، پهنه تخریب کم (قسمتهای شرقی و شمالشرقی و محدوده کوهستانی)، تخریب متوسط (قسمتهای محدودی از شمالشرقی ناحیه) و تخریب زیاد در سایر قسمتهای ناحیه، متغیر است. بطور کلی منطقه از نظر خطر زمین لرزه در پهنه بدون خطر بدون تخریب و یا تخریب ناچیز تا پهنه تخریب زیاد واقع شده است. از نظر خطر حرکات دامنه‌ای نیز بیشتر قسمتهای کم ارتفاع و دشتهای منطقه در محدوده کم خطر و سایر قسمتها بویژه دامنه‌های پرشیب در پهنه خطر متوسط واقع شده است. متوسط بارش سالانه قطعه اول حدود ۵۰۰ و قطعه دوم ۳۶۶ میلی متر است. در محدوده ایلام متوسط بارش در مهران حدود ۲۰۰، ایوان و ایلام بیش از ۶۰۰ و دهلران ۲۸۰ میلی متر است. بطور کلی از گله، قصر شیرین، مهران و دهلران جزء مناطق کم بارش و بقیه قسمتها بارش بیشتری دارند. بنابر این منطقه از پهنه پربارش تا کم بارش متغیر است. در قطعه اول و دوم گرمسیری در محدوده کرمانشاه متوسط سالانه دما ۱۸/۸ و ۲۱/۶ درجه و در محدوده ایلام شمالی و جنوبی ۱۹/۶ و ۲۳/۵ درجه سانتی گراد است. یعنی متوسط سالانه دما در محدوده گرمسیری بین ۱۸/۸ تا ۲۳/۵ درجه متغیر است. از نظر دمایی سومار، مهران و دهلران بالاترین میزان دما را داشته و بقیه قسمتها دمای کمتری دارند. متوسط رطوبت در قطعه اول و دوم منطقه گرمسیری در استان کرمانشاه حدود ۴۸ و ۴۶، ایلام و ایوان حدود ۴۵ و مهران و دهلران ۴۰ درصد و بطور میانگین ۴۵ درصد است. یعنی میل به خشکی هوا بیشتر است. جنس خاک محدوده متغیر و از خاک‌های تکامل نیافته کم عمق دارای بافت سنگین سنگریزه دار و نامساعد برای کشاورزی تا خاک‌های تکامل یافته، عمیق و مساعد برای کشاورزی را شامل می‌شود. در بخشی از خاکهای کوهستانی و کم عمق، امکان انجام باغداری و به میزان محدودی کشاورزی وجود دارد. بطور کلی خاکهای مناسب کشاورزی در منطقه قابل توجه است که با اجرای طرح سیروان و تامین آب مورد نیاز میتوان اراضی با خاکهای سنگین و کم عمق را نیز با تمهیداتی به اراضی کشاورزی تبدیل نمود. همچنین اراضی دیم را به آبی ارتقاء داد. در دشتهایی که اراضی کشاورزی قابل توجه است امکان یکپارچگی اراضی و در نتیجه ارتقای بهره‌وری وجود دارد. جاذبه‌های طبیعی منطقه نیز قابل توجه است که در صورت فراهم کردن خدمات و امکانات گردشگری از قبیل زیرساختها و اماکن پذیرایی و اقامتی و سایر امکانات و خدمات گردشگری با برنامه ریزی و مدیریت مناسب می‌توان اکوتوریسم را در منطقه توسعه داد. بویژه با اجرای طرح سیروان بر جاذبه‌های طبیعی منطقه افزوده خواهد شد. و قابلیتها و فرصتهای گردشگری جدیدی بوجود خواهد آمد.

جدول شماره ۱۰- شاخص‌های مهم و تعیین کننده‌ی طبیعی و جغرافیایی محدوده فراگیر گرمسیری

وضعیت شاخص	شاخص
ارتفاع و شیب محدوده متغیر است ولی بطور کلی به دو منطقه کم ارتفاع و پست شامل ازگله، قصرشیرین، مهران و دهلران و مرتفع و نسبتاً مرتفع شامل بخشهای دیگر تقسیم می‌شود. شیب اراضی از کم (۱درجه) تا زیاد (بیش از ۱۵درجه) متغیر است. توسعه سکونتگاهها در اراضی با شیب کمتر از ۵درجه هزینه های کمتری دارد. شکل زمین عمدتاً بصورت دشت‌ها و اراضی پست، تپه ماهورها و کوههای نسبتاً مرتفع میباشد که در برخی قسمتها جنگلی است. در محدوده کرمانشاه غرب منطقه کم ارتفاع بامیانگین ۳۰۰متر و سایر قسمتها بالای ۱۰۰۰متر است. در محدوده ایلام نیز ارتفاع از ۵۰ متر تا ۳۰۰۰متر از شمال به جنوب و غرب متغیر است. بنابراین منطقه از نظر ارتفاع بسیار متغیر و اختلاف ارتفاع در آن زیاد و به حدود ۳۰۰۰متر می رسد.	ژئومرفولوژی، ارتفاع، شیب، توپوگرافی و غیره
اقليم منطقه متغیر است. ولی بطور کلی اقليم گرم و نیمه خشک غلبه دارد. اقليم ازگله (زمستان گرم و تابستان خشک)، سرپل ذهاب، قصر شیرین و گیلانغرب (نیمه خشک نسبتاً گرم تا گرم) ایلام (مدیرانه ای) ایوان (نیمه مرطوب) مهران (بیابانی گرم خفیف) و دهلران (گرم و نیمه خشک شدی) و سایر قسمتهای ناحیه جنوبی ایلام نیز نیمه خشک و نسبتاً گرم می باشد. بطور کلی از نظر اقلیمی منطقه گرمسیری گرم و نیمه خشک تا خشک می باشد. این اقليم در زمستانها جاذبه گردشگری دارد که در صورت برنامه ریزی و مدیریت مناسب میتوان گردشگری فصلی رامنطقه و محدوده گرمسیری توسعه داد. اجرای طرح سیروان بر جاذبه هی گردشگری منطقه ا می افزاید و به ارتقای گردشگریآن کمک خواهد کرد.	اقليم
از نظر زمین ساختی و واحدهای زمین شناسی، ناحیه اورامانات و اسلام آباد در نوار رورانده زاگرس و ایلام شمالی و جنوبی در محدوده زاگرس چین خورده واقع شده اند. هر دو واحد زمین شناسی دارای گسل بوده و حرکات تکتونیکی دارند بویژه حرکات تکتونیکی در نوار رورانده بیشتر است. از نظر خطرات زمین لرزه ۹۰درصد ناحیه اورامانات در پهنه خطر متوسط و ۱۰درصد در پهنه خطر نسبتاً زیاد واقع شده است. در ناحیه اسلام آباد دشت سومار و جنوبشرقی ناحیه در پهنه خطر نسبتاً پائین و بقیه ناحیه در پهنه خطر متوسط قرار دارد. در ناحیه ایلام شمالی بخش زربنه و قسمتهایی از بخش مرکزی ایوان و قسمتهایی از چوار درپهنه خطر متوسط و بقیه ناحیه در پهنه خطر نسبتاً پائین واقع شده است. ناحیه ایلام جنوبی نیز از نظر خطر زمین لرزه از پهنه بدون تخریب و یا تخریب ناچیز (قسمتهای غربی و جنوبی)، تخریب کم (قسمتهای شرقی و شمال شرقی و محدوده کوهستانی)، تخریب متوسط (قسمتهای محدودی از شمالشرقی) تا تخریب زیاد در سایر قسمتهای ناحیه متغیر است. بنابر این بطور کلی منطقه از نظر خطر زمین لرزه در منطقه پهنه بدون خطر یا خطر و تخریب ناچیز تاخطر و تخریب زیاد متغیر است. اما بیشتر منطقه در قسمت خطر کم تا متوسط واقع شده است. از نظر خطر حرکات دامنه‌ای نیز بیشتر قسمتهای کم ارتفاع و دشتهای منطقه در محدوده کم خطر و سایر قسمتها بویژه دامنه های پرشیب درپهنه خطر متوسط واقع شده است.	زمین شناسی و خطر زمین لرزه و سایر پدیده‌های دامنه‌ای
متوسط بارش سالانه قطعه اول حدود ۵۰۰ و قطعه دوم بیش از ۳۶۰ میلی متر است. در محدوده ایلام متوسط بارش مهران حدود ۲۰۰، ایوان و ایلام بیش از ۶۰۰ و دهلران حدود ۲۸۰ میلی متر متغیر است. بطور کلی ازگله، قصرشیرین، مهران و دهلران کم بارش و بقیه قسمتها به نسبت بارش بیشتری دارند. بنابر این منطقه از پهنه پربارش تا کم بارش متغیر است. ولی بطور کلی منطقه گرمسیری جزء مناطق کم بارش دو استان می باشد.	بارش
در قطعه اول و دوم گرمسیری در محدوده کرمانشاه متوسط سالانه دما ۱۸/۸ و ۲۱/۶ درجه و در محدوده ایلام شمالی ۱۹/۶ و ایلام جنوبی ۲۳/۵ درجه سانتی گراد است. بنابر این متوسط سالانه دما در محدوده گرمسیری بین ۱۸/۸ تا ۲۳/۵ درجه متغیر است. از نظر دمایی سومار و مهران و دهلران بالاترین دما را داشته و بقیه قسمتها دارای دمای به نسبت کمتری هستند.	دما
متوسط رطوبت در قطعه اول و دوم منطقه گرمسیری در استان کرمانشاه حدود ۴۸ و ۴۶، ایلام و ایوان حدود ۴۵ و مهران و دهلران ۴۰ درصد می باشد. که بطور میانگین کمتر از ۴۵ درصد است و میل به خشکی هوا در منطقه بیشتر است.	رطوبت

جدول شماره ۱۱- شاخص‌های مهم و تعیین‌کننده‌ی بخش صنعت و معدن محدوده فراگیر گرمسیری

شاخص	وضعیت شاخص
کارگاه‌ها	درصد کارگاه‌های ۱۰ نفر کارکن و بیشتر محدوده کمتر از ۷ درصد کل کارگاه‌هاست که رقم پائینی است. ودال بر کوچک بودن اکثر کارگاه‌هاست.
صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی	علی‌رغم ظرفیت‌ها و استعدادهای ی خوبی که در زمینه توسعه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی وجود دارد، این صنایع توسعه چندانی ندارد.
صنایع دستی محلی و بومی	صنایع دستی محلی و بومی نقش بسیار کم‌رنگی در اقتصاد محدوده دارد. در سال‌های اخیر تاحدی صنایع دستی محلی و بومی توسط سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری صنایع دستی توسعه یافته ولی کافی نیست و ظرفیت بیشتری در این زمینه در منطقه وجود دارد.
درصد شاغلان بخش صنعت و معدن از کل بخش‌های سه گانه	درصد اشتغال صنعت در ناحیه اورامانات و اسلام آباد ۳/۶ و ۲/۶ و در ناحیه شمالی و جنوبی ایلام ۱۷/۹ و ۴/۴ درصد و در مجموع کمتر از ۱۰ درصد است. این میزان پائین است که دال بر عدم توسعه صنعتی منطقه است.
پارک‌های صنعتی	پارک‌های صنعتی منطقه با توجه به عدم توسعه بخش صنعتی پاسخگوینیازهای توسعه منطقه نیست پارک‌های سرپل‌دهاب، قصرشیرین ایلام و دهلران از جمله پارک‌های صنعتی منطقه هستند.
استفاده از فناوری روز در بخش صنعت و معدن	بدلیل سنتی بودن تولید و توزیع در بخش صنعت و معدن استفاده از فناوری روز پائین است و با نیازهای توسعه آن همخوانی ندارد.
ظرفیت‌های توسعه بخش	ظرفیت‌های خوبی جهت توسعه صنعت و معدن بویژه در صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی در منطقه وجود دارد که در صورت بالفعل شدن میتواند تا حدی توسعه بخش صنعت را سیبب گردد.
تنگناها و مشکلات توسعه بخش	عدم بهره‌گیری از استعدادها و ظرفیتهای بخش صنعت متناسب با نیاز و ضرورت‌های توسعه، عدم سرمایه‌گذاری کافی و عدم مدیریت مناسب از جمله تنگناها و مشکلات عمده بخش صنعت و معدن در منطقه و محدوده گرمسیری است.
درصد ارزش افزوده بخش صنعت و معدن از کل بخش‌ها	درصد ارزش افزوده صنعت و معدن استان کرمانشاه و ایلام ۱۵/۳ و ۵۸/۴ از ارزش افزوده کل بخش‌های اقتصادی است که بطور متوسط ۳۶ درصد می باشد که نشان می دهد علی رغم اشتغال پائین بخش صنعت، ارزش افزوده آن از ارزش افزوده کل بخش‌های اقتصادی چند برابر است. یعنی علی رغم نقش پائین صنعت در اشتغال، سهم آن از ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی منطقه قابل توجه و بالاست
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	در جمع بندی کلی، در استان‌های ایلام و کرمانشاه، نواحی چهارگانه و به تبع آن منطقه و محدوده گرمسیری، بخش صنعت و معدن توسعه نیافته‌ترین بخش اقتصادی است. قابلیت‌ها و ظرفیت‌های بخش و بویژه در صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی بالفعل نشده است. در نتیجه میزان اشتغال بخش پائین است. با این وجود ارزش افزوده آن بالاست. با اجرای طرح گرمسیری زمینه مناسبی جهت توسعه بخش صنعت ایجاد خواهد شد.

مأخذ: همان

با توجه به جدول، اکثر کارگاه‌های منطقه، کوچک با اشتغال ۹-۱ نفر می باشند. علی‌رغم ظرفیت‌ها و استعدادها، صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی توسعه چندانی ندارد. صنایع دستی محلی و بومی نیز نقش بسیار کم‌رنگی در اقتصاد منطقه دارد. درصد اشتغال صنعت در منطقه در مجموع کمتر از ۱۰ درصد است. این میزان پائین است و دال بر عدم توسعه صنعتی منطقه است. بدلیل سنتی بودن تولید و توزیع در بخش صنعت و معدن استفاده از فناوری روز پائین است و با نیازهای توسعه بخش صنعت همخوانی ندارد. عدم استفاده مناسب از ظرفیتهای بخش، عدم

سرمایه‌گذاری کافی و عدم مدیریت مناسب از جمله مشکلات عمده بخش صنعت و معدن در منطقه و محدوده گرمسیری است. درصد ارزش افزوده صنعت و معدن از ارزش افزوده کل بخش‌های اقتصادی منطقه بطور متوسط ۳۶ درصد است که نشان می‌دهد علی‌رغم اشتغال پائین بخش صنعت، ارزش افزوده آن بالاست. در جمع بندی کلی، در استان‌های ایلام و کرمانشاه و به تبع آن منطقه و محدوده گرمسیری، بخش صنعت و معدن توسعه نیافته‌ترین بخش اقتصادی است. قابلیت‌ها و ظرفیت‌های بخش و بویژه ظرفیت‌های موجود در زمینه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی دهنوز بالفعل نشده است. با اجرای طرح گرمسیری زمینه مناسبی جهت توسعه بخش صنعت بویژه در صنایع تبدیلی و کشاورزی ایجاد خواهد شد.

۲-۱-۱-۱-۱۲- انرژی

در جدول شماره ۱۲ برخی شاخص‌های انرژی در محدوده فراگیر گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۱۲- شاخص‌های مهم و تعیین کننده انرژی محدوده فراگیر گرمسیری

شاخص	وضعیت شاخص
استفاده از انرژی های نو و تجدید پذیر	در هیچیک از نواحی چهار گانه و به تبع آن محدوده فراگیر گرمسیری، از انرژی های نو و تجدید پذیر استفاده بعمل نمی آید.
میزان برخورداری روستاهای محدوده گرمسیری از انرژی برق	در مجموع حدود ۴۰ درصد روستاها و ۳۷ درصد خانوارهای روستایی محدوده گرمسیری از نعمت برق برخوردارند. که حاکی از محرومیت منطقه است. چنین شرایطی با وضع قابل قبول فاصله دارد.
تولید انرژی و فرآورده های نفتی	در محدوده گرمسیری تنها پالایشگاه گاز ایلام در تولید گاز نقش دارد. همچنین نیروگاه آبی پیران در تولید برق ایفای نقش می کند. که نشان می دهد محدوده گرمسیری نقش چندانی در تولید انرژی ندارد. این در حالی است که سومار دارای ذخایر نفتی است و ذخایر نفت و گاز استان ایلام و به تبع آن محدوده گرمسیری آن این استان قابل توجه و حدود ۱۱ درصد ذخایر کل کشور است.
میزان برخورداری روستاها و شهرهای محدوده گرمسیری از گاز لوله کشی	در مجموع در محدوده گرمسیری حدود ۲۱ درصد روستاها و ۳۴/۵ درصد شهرها از گاز لوله کشی برخوردارند. که بیانگر محرومیت محدوده گرمسیری از این نظراست.
جایگاه انرژی در اقتصاد محدوده گرمسیری و مصارف انرژی آن	در سالهای اخیر میزان مصارف انرژی در منطقه و محدوده گرمسیری افزایش یافته که برنامه ریزی جهت تامین آن لازم است. همچنین نقش انرژی در اقتصاد منطقه و محدوده گرمسیری نیز افزایش نشان می دهد. یعنی جایگاه انرژی در اقتصاد منطقه ارتقاء یافته است.
میزان تخصص و تحصیلات شاغلان بخش انرژی	در مجموع وضعیت تخصصی و تحصیلات دانشگاهی شاغلان بخش انرژی در منطقه و محدوده گرمسیری با وضع مطلوب فاصله دارد. این وضعیت لزوم توجه بیشتر به ارتقای کیفی نیروی شاغل در بخش انرژی را گوشزد می نماید.
جمع بندی و نتیجه گیری	در جمع بندی کلی در محدوده فراگیر گرمسیری، از انرژی های نو و تجدید پذیر استفاده بعمل نمی آید حدود ۴۰ درصد روستاها و ۳۷ درصد خانوارهای روستایی از نعمت برق برخوردارند. پالایشگاه گاز ایلام در تولید گاز و نیروگاه آبی پیران سرپل ذهاب در تولید برق ایفای نقش می کند. بنابر این منطقه گرمسیری نقش زیادی در تولید انرژی ندارد. این در حالی است که سومار دارای ذخایر نفتی است و ذخایر نفت و گاز استان ایلام قابل توجه و حدود ۱۱ درصد ذخایر کل کشور است. حدود ۲۱ درصد روستاها و ۳۴/۵ درصد شهرها از گاز لوله کشی برخوردارند. در سالهای اخیر میزان مصارف انرژی در منطقه و محدوده گرمسیری افزایش یافته که برنامه ریزی جهت تامین آن لازم به نظر می رسد. میزان تخصص و تحصیلات شاغلان بخش انرژی در منطقه با وضع مطلوب فاصله دارد.

مأخذ: همان

باتوجه به جدول، درمنطقه و محدوده گرمسیری از انرژی های نو و تجدید پذیر استفاده نمیشود. برخورداری شهرها و روستاها از برق و گاز لوله کشی پائین و قابل قبول نیست. همچنین محدوده گرمسیری در تولید انرژی نقش چندانی ندارد. درسالهای اخیر مصرف انرژی در منطقه و محدوده گرمسیری رو به افزایش بوده که برنامه ریزی جهت تامین انرژی باید در دستور کار قرار گیرد.

۲-۱-۱-۱-۱۳- آموزش

درجدول شماره ۱۳ برخی شاخص های آموزش درمحدوده فراگیر گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۱۳- شاخص های مهم آموزش محدوده فراگیر گرمسیری

شاخص	وضعیت شاخص
سواد و آموزش عمومی	سطح سواد عمومی در منطقه پائینتر از سطح استانهای کرمانشاه و ایلام است. توزیع خدمات آموزشی نامتعادل و میزان دسترسی به این خدمات نیز چندان مناسب نیست.
آموزشهای فنی و حرفه ای	توسعه آموزشهای فنی و حرفه ای متناسب با نیاز و توسعه منطقه نیست. بویژه آموزشهای فنی و حرفه ای کشاورزی با توجه به اهمیت کشاورزی و فعالیتهای وابستهپاسخگوی نیاز منطقه نیست.
وضع آموزش عالی	گسترش سریع دانشگاه ها در کشور و به تبع آن دراستان ایلام و کرمانشاه و منطقه گرمسیری بدون توسعه کیفی آن مطابق استانداردهامهمترین مشکل آموزش عالی است. این در حالی است که هیچ تناسبی هم با بازار کار ندارد. بطوری که خیل عظیم بیکاران دارای تحصیلات دانشگاهی رو به افزایش است و بیکاران دارای مدارک عالی دو برابر سایر بیکاران است. وضعیت کادر آموزشی دانشگاه ها نیز قابل قبول نیست و با استانداردهای مربوطه فاصله زیادی دارد.
پراکنش و دسترسی به امکانات و خدمات آموزشی	توزیع خدمات آموزشی در منطقه بطورکلی نامتعادل است و دسترسی به این خدمات قابل قبول نیست و با کمی شدت و ضعف، میان جمعیت و امکانات و خدمات آموزشی تعادل وجود ندارد.
جمع بندی و نتیجه گیری	در جمع بندی کلی، سطح سواد عمومی منطقه پائین و توزیع خدمات آموزش عمومی و میزان دسترسی به این خدمات نامناسب است. عدم توسعه آموزشهای فنی و حرفه ای متناسب با نیازهای منطقه. بویژه آموزشهای فنی و حرفه ای کشاورزی با توجه به اهمیت کشاورزی و فعالیتهای وابسته به آن در منطقه مشهود است. با توجه به گسترش فیزیکی و کمی دانشگاه ها در کشور و به تبع آن منطقه گرمسیری، توسعه کیفی آنها با استانداردها فاصله زیادی دارد. این درحالی است که رشته های دانشگاهی و آموزشهای مربوطه نیز هیچ تناسبی با بازار کار ندارد. بطوری که خیل عظیم بیکاران دارای تحصیلات دانشگاهی روز به روز افزایش می یابد و بیکاران دارای مدارک عالی دانشگاهی دو برابر سایر بیکاران می باشد. وضعیت کادر آموزشی دانشگاه ها نیز با استانداردها فاصله زیادی دارد و به هیچ وجه قابل قبول نیست. بنابراین علاوه بر کمبودهای آموزشی در منطقه گرمسیری توزیع و پراکنش این خدمات نیز نامتعادل و در نتیجه دسترسی به آن قابل قبول نیست.

مأخذ: همان

باتوجه به جدول، درمنطقه گرمسیری علاوه بر کمبودهای آموزش عمومی، پراکنش و دسترسی مناسبی نیز به این خدمات درمنطقه وجود ندارد. با توجه به اهمیت کشاورزی درمنطقه، متناسب با آن آموزشهای فنی و حرفه ای کشاورزی توسعه نیافته است. وضع دانشگاهها اسف انگیز است. چرا که توسعه صرف کمی باعث شده از نظر کیفی هیچ تناسبی با

استانداردهای مربوطه نداشته باشد. این درحالی است که وضعیت کادرآموزشی دانشگاه ها نیز با استانداردهای مربوطه فاصله زیادی دارد. از طرف دیگر توسعه رشته های دانشگاهی هیچ تناسبی با نیازها و بازار کار ندارد. در نتیجه بیکاران دارای تحصیلات دانشگاهی دو برابر سایر بیکاران می باشد.

۲-۱-۱-۱-۱۴- بهداشت و درمان

در جدول شماره ۱۴ برخی شاخص های بهداشت و درمان در محدوده فراگیر گرمسیری ارائه شده است

جدول شماره ۱۴- شاخص های مهم بهداشت و درمان محدوده فراگیر گرمسیری

شاخص	وضعیت شاخص
پزشکان عمومی و تخصصی	کمبود پزشک عمومی و کمبود شدید پزشک متخصص در منطقه گرمسیری بویژه در روستاها وجود دارد.
خدمات و امکانات بهداشتی و درمانی	خدمات بهداشتی و درمانی در منطقه گرمسیری با وضع مطلوب فاصله دارد. البته کمبودها در روستاها شدت بسیار بیشتری دارد. بویژه کمبود پزشکان متخصص، دندانپزشک، داروخانه، آزمایشگاه و رادیولوژی محسوس تر است.
پراکنش و میزان دسترسی به خدمات پزشکی و بهداشتی درمانی	دسترسی به خدمات پزشکان، دندانپزشکی، آزمایشگاه، رادیولوژی نامناسب و قابل قبول نیست. بویژه محرومیت روستاها از خدمات و بویژه دسترسی به این خدمات بسیار بیشتر می باشد. بطوری که روستائیان برایدیافت خدمات پزشکی باید به شهرها مراجعه کنند. خانه های بهداشت روستایی پراکنش چندانی مطلوبی ندارد و در واقع تعادلی منطقی میان این خدمات و جمعیت روستایی در منطقه وجود ندارد. این در حالی است که خدمات ارائه شده توسط خانه های بهداشت روستایی نیز کافی نیست. و دسترسی به بسیاری از خدمات مستلزم مراجعه به شهر است.
کارکنان و فارغ التحصیلان بخش بهداشت و درمان	بطور کلی وضع کارکنان آموزشی بهداشت و درمان نسبتا قابل قبول است. هرچند با وضع مطلوب فاصله دارد. اما به لحاظ تخصصی وضع بهتری از سایر بخشها مانند بخش آموزش و بویژه آموزش عالی دارد. چرا که سختی بیشتری میان شاغلان و مدارک دانشگاهی مربوطه دیده می شود. اما به لحاظ توسعه کمی و فیزیکی مشابه بخش آموزش عالی بوده و در نتیجه فارغ التحصیلان این بخش نیز البته با شدت کمتری بیکار مانده و نمی توانند جذب بازار کار شوند. در واقع توسعه رشته های پزشکی و پیرا پزشکی نیز تطابق چندانی با بازار کار و نیازهای مربوطه ندارد. در نتیجه در بخش بهداشت و درمان نیز ما با خیل بیکاران دارای تحصیلات عالی مواجه هستیم.
جمع بندی و نتیجه گیری	کمبود پزشک عمومی و کمبود شدیدتر پزشکان متخصص در منطقه گرمسیری بویژه در روستاها و مناطق مرزی منطقه مشهود است. از نظر خدمات بهداشتی و درمانی، روستاها کمبودهای بیشتری دارند. بویژه کمبود خدمات تخصصی پزشکی، دندانپزشکی، داروخانه، آزمایشگاه و رادیولوژی محسوس تر است. دسترسی روستائیان به این خدمات مستلزم رفت و آمد به شهر است. خانه های بهداشت روستایی پراکنش چندانی مطلوبی ندارد و تعادلی میان این خدمات و جمعیت روستایی برقرار نیست. این در حالی است که خدمات ارائه شده توسط خانه های بهداشت روستایی نیز کافی نیست. در مجموع وضع کارکنان آموزشی بخش بهداشت و درمان نسبت به بخش آموزش قابل قبول تر است هرچند با وضع مطلوب فاصله دارد. بخش بهداشت و درمان به لحاظ تخصصی وضع بهتری از بخش آموزش و بویژه آموزش عالی دارد. چرا که سختی بیشتری میان شاغلان و مدارک دانشگاهی مربوطه دیده می شود. اما به لحاظ توسعه کمی بدون رعایت استانداردهای کیفی، وضع مشابه آموزش عالی است. در نتیجه تعداد فارغ التحصیلان این بخش نیز با بازار کار و نیازها تطابق چندانی ندارد. و روز به روز بر خیل بیکاران دارای تحصیلات عالی در رشته های پزشکی و پیرا پزشکی افزوده می شود.

مأخذ: همان

باتوجه به جدول، در منطقه کمبود پزشک عمومی و بویژه کمبود شدید پزشک متخصص بویژه در روستاها و مناطق مرزی منطقه مشهود است. خدمات بهداشتی و درمانی در روستاها با کمبودهای بیشتری مواجه است. بویژه کمبود خدمات تخصصی پزشکی، دندانپزشکی، داروخانه، آزمایشگاه و رادیولوژی محسوس تر است. دسترسی روستائیان به این خدمات مستلزم رفت و آمد به شهر است. خانه های بهداشت روستایی پراکنش چندانی ندارد و تعادل چندانی میان این خدمات و جمعیت روستایی برقرار نیست. این در حالی است که خدمات ارائه شده توسط خانه های بهداشت روستایی کافی نیست. وضع آموزشی و تخصصی بخش بهداشت و درمان نسبتا قابل قبول تر از بخش آموزش عالی است. هرچند با وضع مطلوب فاصله دارد. چراکه سختی بیشتری میان شاغلان و مدارک دانشگاهی مربوطه دیده می شود. اما به لحاظ توسعه کمی، مشابه آموزش عالی است. یعنی فارغ التحصیلان این بخش نیز با بازار کار و نیازها تطابق چندانی ندارد و روز به روز بر خیل بیکاران دارای تحصیلات عالی در رشته های پزشکی و پیراپزشکی افزوده می شود.

۲-۱-۱-۱-۱۵- حمل و نقل و ارتباطات

در جدول شماره ۱۵ برخی شاخص های حمل و نقل و ارتباطات در محدوده فراگیر گرمسیری ارائه شده است. باتوجه به جدول، منطقه فاقد راه آهن است. محدوده گرمسیری استان کرمانشاه فاقد فرودگاه بوده و از فرودگاه کرمانشاه استفاده میشود. فرودگاه اسلام آباد برای مقاصد غیر مسافری احداث شده است. فرودگاه ایلام تنها امکان هوایی عمومی استان ایلام است. فرودگاه آبدانان هم مانند فرودگاه اسلام آباد نقشی در جابجایی بار و مسافر ندارد. در ناحیه اورامانات بدلیل شیب و ارتفاع زیاد راه های زمینی وضعیت مناسبی ندارد و بیشتر راهها از نوع فرعی بوده و راه های روستایی وضع نامناسب تری دارد. زیرا بخش قابل توجهی از راه های روستایی ناحیه و بویژه منطقه گرمسیری ناحیه اورامانات از نوع شوسه و خاکی است. امکانات جاده ای در حداقل ممکن بوده و پاسخگوی نیازها نیست. در مجموع وضعیت راهها در محدوده گرمسیری ناحیه بویژه نقاط مرزی نامناسب تر است. در ناحیه اسلام آباد وضعیت راه های مواصلاتی و ارتباطی بمراتب بهتر است. راه کربلا بعنوان راه اصلی و مهم منطقه با کارکرد منطقه ای وجود دارد. راه اصلی ناحیه از شهرهای مهم ناحیه می گذرد و ارتباط آنها را با هم و مرکز استان برقرار می سازد. وضع مناسب اما راه های روستایی وضع چندانی مناسبی ندارد هرچند از راه های روستایی ناحیه اورامانات بهتر است. در ناحیه ایلام شمالی بدلیل کوهستانی بودن توسعه راههای زمینی مناسب نیست. راه اصلی منطقه همان راه کرمانشاه-ایلام-مهران است که در سالهای اخیر به مرز مهران وصل شده است و بیشتر راه های ناحیه از نوع فرعی است. بویژه راههای روستایی وضع قابل قبولی ندارند. در ناحیه ایلام جنوبی وضعیت به نسبت بهتر است هرچند با وضع مطلوب فاصله دارد. بویژه

راههای روستایی وضعیت قابل قبولی ندارند. در جمع بندی کلی میتوان گفت منطقه گرمسیری از عدم وجود یک الگوی مناسب ارتباطی رنج می برد. در پیشنهادات مربوطه، توسعه و تکمیل راههای منطقه گرمسیری براساس الگوی شعاعی-مرکزی در نظر گرفته شده است. در این الگو، دسترسی ها تا حد حوزه های همپیوند شهری و روستایی و نیز نقاط مرزی فعال توسعه و بهبود یافته است. خدمات بین راهی نیز متناسب با نیاز برای آنها در نظر گرفته شده است. همچنین ارتقای راههای مختلف منطقه بسته به میزان نقش و اهمیت آنها پیشنهاد شده است.

جدول شماره ۱۵- شاخص های مهم حمل و نقل و ارتباطات محدوده فرابگیر گرمسیری

شاخص	وضعیت شاخص
خطوط ریلی(راه آهن)	استانهای ایلام و کرمانشاه و به تبع آن منطقه گرمسیری فاقد راه آهن است. در صورت احداث راه آهن غرب کشور تغییرات مثبتی در دسترسی منطقه ایجاد شده و تمام نقاط این استانها و از جمله منطقه گرمسیری مستقیم و غیر مستقیم به راه آهن دسترسی پیدا خواهند کرد.
خطوط هوایی(فرودگاه)	محدوده گرمسیری استان کرمانشاه فاقد هرگونه فرودگاهی است و از امکانات فرودگاه کرمانشاه استفاده می برد. فرودگاه اسلام آباد برای مقاصد غیر مسافری احداث شده است. در محدوده گرمسیری استان ایلام نیز فرودگاه ایلام امکان هوایی جهت مسافرت است و فرودگاه آبدانان نقشی در جابجایی بار و مسافر ندارد. بنابراین فرودگاه های کرمانشاه و ایلام خطوط هوایی مسافری منطقه را تشکیل می دهند.
وضع راه های زمینی	در ناحیه اورامانات بدلیل شیب و ارتفاع زیاد راه های زمینی وضعیت مناسبی ندارد و بیشتر راهها فرعی بوده و راه های روستایی نیز وضعیت نامناسبی داشته و بخش قابل توجهی از آنها شوسه و خاکی هستند و امکانات جاده ای نیز در حداقل ممکن و پاسخگوی نیازها نیست. وضعیت راهها در محدوده گرمسیری ناحیه بدتر است. بویژه راههای مرزی نامناسبند. در ناحیه اسلام آباد وضعیت بمراتب بهتر است. زیرا راه کر بلا بعنوان راه اصلی و مهم منطقه از بیشتر قسمتهای آن می گذرد و راه های اصلی وضع بهتری دارد اما راه های روستایی وضع چندان مناسبی ندارد. ذدر ناحیه ایلام شمالی نیز بدلیل کوهستانی بودن قسمت اعظم آن توسعه راههای زمینی مناسب نیست و راه اصلی منطقه کرمانشاه-ایلام-مهران است که در سالهای اخیر به مرز مهران وصل شده است و بیشتر راه های ناحیه فرعی است و راههای روستایی نیز وضع قابل قبولی ندارند. در ناحیه ایلام جنوبی وضعیت بدلیل ارتفاع و شیب کمتر بهتر بوده و راهها به نسبت بهتر است. هرچند با وضع مطلوب فاصله دارد. بویژه راههای روستایی دارای وضعیت قابل قبولی نیستند. در مجموع منطقه گرمسیری علاوه بر کمبود ضعف راهها از عدم وجود یک الگوی مناسب ارتباطی رنج می برد. بنابراین توسعه و تکمیل راههای منطقه با الگوی شعاعی-مرکزی پیشنهاد شده است که در این الگو، دسترسی ها تا حد حوزه های همپیوند شهری و روستایی توسعه و بهبود یافته و امکانات و خدمات بین راهی نیز برای آنها در نظر گرفته شده است. همچنین ارتقای راههای منطقه متناسب با نقش و اهمیت آنها پیشنهاد شده است.
خدمات حمل و نقل	خدمات حمل و نقل مانند تعاونی های حمل و نقل در منطقه دارای کمبود و کاستی است و بویژه محدوده گرمسیری محرومیت بیشتری دارد. در پیشنهادات مربوطه توسعه و ارتقای این خدمات نیز پیش بینی شده است.
جمع بندی و نتیجه گیری	منطقه گرمسیری فاقد راه آهن است. محدوده گرمسیری استان کرمانشاه فاقد فرود گاه بوده و از فرودگاه کرمانشاه استفاده می شود. فرودگاه ایلام امکان هوایی مسافری استان است. در ناحیه اورامانات بویژه منطقه گرمسیری آن راههای زمینی وضع مناسبی ندارد. بیشتر راهها فرعی و بخش قابل توجهی راه های روستایی نیز شوسه و خاکی است. امکانات جاده ای نیز در حداقل ممکن بوده و پاسخگوی نیازها نیست. وضعیت راهها در محدوده گرمسیری ناحیه بدتر است. بویژه راههای مرزی نامناسبند. در ناحیه اسلام آباد وضعیت بمراتب بهتر است. راه کر بلا بعنوان راه اصلی و مهم منطقه در این ناحیه واقع شده و راه های اصلی نیز وضع مناسب تری دارند. اما راه های روستایی وضع چندان مناسبی ندارد. در ناحیه ایلام شمالی بدلیل کوهستانی بودن توسعه راههای زمینی مناسب نیست. راه اصلی منطقه کرمانشاه-ایلام-مهران است که در سالهای اخیر به مرز مهران وصل شده است و بیشتر راه های ناحیه از نوع فرعی است. راههای روستایی نیز با وضع قابل قبول فاصله دارند. در ناحیه ایلام جنوبی وضعیت به نسبت بهتر است هرچند با وضع مطلوب فاصله دارد. البته راههای روستایی وضعیت قابل قبولی ندارند. بطور کلی علاوه بر کمبودها، منطقه گرمسیری از عدم وجود یک الگوی مناسب ارتباطی نیز رنج می برد. در پیشنهادات مربوطه توسعه و تکمیل راههای منطقه با الگوی شعاعی-مرکزی طراحی شده که در این الگو، دسترسی ها تا حد حوزه های همپیوند شهری و روستایی توسعه و بهبود یافته است. امکانات و خدمات بین راهی نیز متناسب با نیاز برای آنها در نظر گرفته شده است. همچنین ارتقای راههای مختلف منطقه بسته به میزان نقش و اهمیت آنها پیشنهاد شده است.

مأخذ: همان

۲-۱-۱-۲- استفاده از ساختار فضایی وضع موجود در تعیین شاخص ها

در بند قبلی، معیارها و شاخص های تعیین کننده درهریک ازبخشهای مطالعاتی بررسی شد. ساختارفضایی، چگونگی ارتباط بخش های مختلف را با هم بصورت یکپارچه نشان می دهد، بنابراین علاوه برمعیارها وشاخصهای تعیین کننده در بخش های مختلف، چگونگی ارتباط این بخش ها با یکدیگرنیزاهمیت دارد. درشکل گیری وتکوین ساختارفضایی هم معیارها وشاخص های تعیین کننده هربخش وهم ارتباطات وتأثیر وتأثرات آنها بریکدیگرددخاله دارد. یعنی هم شاخص ها دربخش های مختلف (ابعاد درونی هربخش) و هم ارتباطات بخش ها با یکدیگر(ابعاد بیرونی) باید مورد توجه قرار گیرد. یک ساختار فضایی مناسب هم از بعد درونی وهم بیرونی دارای تعادلی پویاست. هر بخش، جزء و یاحلقه دراین ساختار دارای تعادل وهماهنگی درونی بوده وکمترین میزان ازتنش وچالش راداراست. ازسوی دیگر بخش ها، اجزاء وحلقه های تشکیل دهنده این ساختار، کلیتی واحد و یکپارچه را بوجود می آورند که درآن، ارتباطات چند سویه میان آنها اهمیت می یابد. یعنی بخش ها، اجزاء وحلقه های تشکیل دهنده یک ساختار فضایی هم ازبعد درونی وهم بیرونی باید دارای تعادل و هماهنگی باشد تا درمجموع ساختار فضایی مورد نظر متعادل، متوازن وکارا بوده وکمترین تنش و چالش را داشته باشد. در ساختار فضایی، کارکرد شاخص ها درفضا متبلور است و نمود عینی و ملموس آنها را می توان مشاهده کرد. چگونگی شاخص ها و ارتباط آنها تعیین کننده ساختار فضایی است. هر ساختار فضایی، شاخص های خاص خود را به نمایش می گذارد که با شاخص ها در سایر ساختارهای فضایی متفاوت است. باچنین رویکردی و با توجه به نقشه های مربوطه و بررسی های بند قبل، روشن می شود که ساختار فضایی منطقه هم از نظر درونی (بخش ها) وهم از بعد بیرونی (ارتباطات میان آنها) متعادل، متوازن و در نتیجه مناسب و کارانیست. یعنی ساختار فضایی وضع موجود منطقه با یک ساختار فضایی متعادل، متوازن ومناسب فاصله دارد. چراکه بخش های مختلف از قبیل گردشگری، منابع آب، اقتصادی، فرهنگی واجتماعی، سیاسی-اداری، زیرساختی، کشاورزی وآبزی پروری، تجارت و بازرگانی، زیست محیطی، طبیعی وجغرافیایی، صنعت و معدن، انرژی، آموزش، بهداشت و درمان، حمل و نقل و ارتباطات و غیره دارای مشکلات جدی است. از طرف دیگر ارتباط منطقی ومعقولی میان آنها نیز وجود ندارد. یعنی گردشگری منطقه در معادلات اقتصادی جایگاهی ندارد و در مراحل اولیه خود سیر می کند. منابع آب منطقه بویژه منابع زیر زمینی با بحران مواجه است زیرا از یکسو قسمت عمده ای از آبهای سطحی بدون استفاده از مرز خارج و به خاک عراق می ریزد و در مقابل، اضافه برداشت از آبهای زیر زمینی وجود دارد. از نظر فرهنگی واجتماعی، منطقه دارای تنوع قومی، زبانی ومذهبی است که الگوی

مناسب خود را هنوز در ساختار سیاسی و اجتماعی-فرهنگی منطقه پیدا نکرده است. تقسیمات اداری-سیاسی چندان انطباقی با شرایط فرهنگی-اجتماعی منطقه ندارد. وضعیت زیرساختهای منطقه نامناسب بوده و باوضع مطلوب فاصله زیادی دارد. با توجه به اینکه کشاورزی محور توسعه منطقه می باشد. علی رغم استعداد های بسیار هنوز با جایگاه مناسب خود فاصله دارد و با چالش های فراوان مواجه است. بهره وری پائین از جمله این چالش هاست. تجارت و بازرگانی منطقه علی رغم موقعیت برترمرزی و فراهم بودن شرایط توسعه از طریق بازارچه های مرزی و مناطق ویژه اقتصادی، جایگاه مناسبی در اقتصاد منطقه ندارد. از نظر زیست محیطی هرچند منطقه درمقایسه با مناطق توسعه یافته صنعتی کشور چالش های کمتری دارد، اما با آلودگی های مختلف مواجه است. بعلاوه در مناطق مرزی با مشکلات انفجارمین و صدمات جانی و مالی و تخریب محیطی نیز مواجه است. از نظر طبیعی وجغرافیایی منطقه مزیتها ومحدودیت هایی دارد که متاسفانه از مزیت های آن استفاده مناسبی نمی شود. از جمله قابلیت های اکوتوریسم که در بحث گردشگری مطرح است و همچنین اراضی مناسب جهت توسعه کشاورزی که تنها بخش هایی از این قابلیت ها تاکنون بالفعل شده است. از نظر صنعتی، منطقه توسعه نیافته است و بخش صنعت ضعیف ترین بخش اقتصادی است. بویژه توسعه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی و صنایع دستی هنوز جایگاه چندان در اقتصاد منطقه ندارد. قابلیت های معدنی منطقه از جمله فرآوری کانی های غیر فلزی و بویژه سنگ هنوز کاملاً بالفعل نشده است. درنفت شهر واقع در استان کرمانشاه و همچنین در قسمت هایی از استان ایلام، منابع نفت و گاز وجود دارد (۱۱ درصد منابع نفت و گاز کشور در استان ایلام قرار دارد) که مزیتی اقتصادی برای منطقه بشمار می رود اما متناسب با آن صنایع نفت و گاز توسعه نیافته است. بخش های آموزش و بهداشت و درمان نیز علاوه بر کمبودها، پراکنش مناسبی متناسب با نیازها و جمعیت منطقه ندارد و در نتیجه دسترسی به این خدمات با وضع بهینه فاصله دارد. برخورداری ساکنان منطقه و بویژه روستائیان از زیر ساخت هایی مانند آب لوله کشی تصفیه شده و بهداشتی، گاز لوله کشی، برق و غیره با کمبود مواجه بوده و قابل بقبول نیست. حمل و نقل و ارتباطات منطقه پاسخگوی نیازهای توسعه ای آن نیست. هنوز منطقه فاقد راه آهن است. فرودگاه های کرمانشاه و ایلام با ظرفیت محدود خود بخشی از جا بجایی بار و مسافر منطقه را انجام می دهند. راه های زمینی که اصلی ترین وسیله ارتباطی منطقه است دارای مشکلات و کمبودهای زیادی است. بویژه در روستاها و مناطق مرزی راه های مناسبی وجود ندارد. بیشتر راه های منطقه از نوع فرعی است. برخی شهرهای منطقه هنوز فاقد کمربندی بوده و تداخل راه های ترانزیتی و عبوری با راه های درون شهری علاوه بر کندی عبور و مرور مشکلاتی

برای شهروندان ایجاد می کند. در جمع بندی کلی، عدم تعادل و توازن میان ظرفیت ها و منابع موجود در منطقه با میزان استفاده و بهره برداری بهینه از آنها از یکسو و عدم تعادل میان خدمات و امکانات با نیازهای جمعیت ساکن از سوی دیگر در ساختار فضایی منطقه متبلور می باشد. یعنی این ساختار هم از بعد درونی و هم بیرونی دچار چالش و عدم تعادل و توازن است. عدم استفاده مناسب از توانها و قابلیت های محیطی، اشتغال ناکافی، بیکاری فزاینده، وضعیت اقتصادی نامناسب و درآمد و سطح زندگی پائین ساکنان و بویژه روستائیان باعث مهاجر فرستی منطقه شده است.

۲-۱-۲- جمع بندی و ارزیابی توان محیطی هریک از بخش ها

باتوجه به بندهای قبلی و نتایج حاصل از بررسی های صورت گرفته می توان به ارزیابی توان محیطی محدوده گرمسیری در زمینه های مختلف طبیعی و جغرافیایی، فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی، اداری-سیاسی و امنیتی، زیرساختی، گردشگری و غیره پرداخت. البته توان محیطی، مساوی توان اکولوژیکی نیست. هرچند توان اکولوژیکی فاکتور مهمی در ارزیابی توان محیطی بشمار می رود. بنابراین منظور از توان محیطی فراتر از توان اکولوژیکی است. یعنی توان محیطی عبارت از توان اکولوژیکی با تکیه و تاکید بر میزان نقش پذیری سازمان فضایی در مواجهه با راهبردها، سیاستها و برنامه های توسعه می باشد. پس علاوه بر قابلیت ها و ظرفیت های اکولوژیکی و محیطی، چگونگی بالفعل ساختن آن با کمترین هزینه و بیشترین میزان فایده و حداقل مشکلات زیست محیطی و اجتماعی و فرهنگی براساس اولویت بندی نیز اهمیت بسیار دارد. با چنین رویکردی توان محیطی بخش های مختلف و در مجموع توان محیطی ساختار فضایی منطقه در ابعاد مختلف بررسی می شود.

۲-۱-۲-۱- ارزیابی توان محیطی منطقه از نظر طبیعی و جغرافیایی

علی رغم محدودیت ها و تنگناهای طبیعی و جغرافیایی منطقه، توان محیطی آن قابل توجه است. بطور کلی این منطقه به دو قسمت مرتفع و کم ارتفاع تقسیم می شود. در قسمت های مرتفع تر محدودیت های بیشتری جهت توسعه کشاورزی و بویژه سکونتگاه ها وجود دارد. در مناطق کم ارتفاع و مسطح و بویژه دشت ها چنین محدودیت هایی بسیار کمتر است. بنابر این با در نظر گرفتن وضعیت طبیعی و جغرافیایی منطقه و لحاظ کردن محدودیت ها و نقاط ضعف، نقاط قوت، فرصت ها و تهدیدهای ممکن در برنامه ریزی ها میتوان از توان محیطی منطقه جهت توسعه همه جانبه آن بهره برد. از جمله توسعه کشاورزی، گردشگری و سایر قابلیت هایی که از نظر طبیعی و جغرافیایی در منطقه وجود دارد باید در دستور کار

قرار گیرد. بویژه در زمینه گردشگری طبیعی و اکوتوریسم ظرفیتهای فراوانی وجود دارد که تا کنون بالفعل نشده است. باتوجه به وضعیت طبیعی-جغرافیایی و اقلیمی منطقه، گردشگری طبیعی و اکوتوریسم قابل توسعه است. اگر گردشگری طبیعی و اکوتوریسم در منطقه توسعه یابد، وارد شدن گردشگری در معادلات اقتصادی دوازدهم دسترس نیست. همچنین امکان ایجاد و توسعه فعالیت‌های ورزشی متناسب با شرایط اقلیمی محدوده و در نتیجه توسعه گردشگری ورزشی نیز وجود دارد. این در حالی است که باتوجه به اقلیم منطقه، در زمستان جاذبه‌های فراوانی برای گردشگران دارد که در صورت برنامه ریزی و مدیریت مناسب میتوان گردشگری فصلی را در منطقه رواج و توسعه داد. همه اینها دال بر قابلیت‌های محیط طبیعی منطقه از نظر گردشگری طبیعی و اکوتوریسم است. میزان خطرات زمین لرزه در منطقه از نسبتا پائین تا نسبتا بالا و خطر حرکات دامنه ای نیز از کم تا متوسط متغیر است. این به معنای آن است که باید برنامه ریزیها متناسب با موقعیت مکانی و میزان خطرات نامبرده در منطقه صورت گیرد و متناسب با میزان این خطرات مقررات و ضوابطی مناسب تهیه و اجرا شود. اقلیم محدوده بطور کلی نیمه خشک و گرم است. ضمن اینکه متناسب با شرایط اقلیمی شهرستانهای منطقه، ساخت وسازها و طراحی ساختمانها باید انجام شود. با توجه به ریختن قسمت عمده منابع آب سطحی منطقه به خاک عراق، و اضافه برداشت از آبهای زیر زمینی لازم است منابع و مصارف آب منطقه را با یک برنامه ریزی مناسب بهینه نمود. طرح سیروان در راستای چنین امری اجرا میشود. در این طرح علاوه بر منابع آب منطقه مقدار قابل توجهی آب از رودخانه سیروان از طریق تونل نوسود به ازگله انتقال و وارد سامانه شده تا در تلفیق با منابع آب منطقه با برنامه ریزی مناسب در اختیار ساکنان منطقه گذاشته شود. با اجرای این سامانه کمبودهای آب جبران شده و زمینه مناسبی جهت فعالیتهای بویژه کشاورزی و وابسته به آن فراهم خواهد شد. بعبارت دیگر قابلیت‌های کشاورزی منطقه با اجرای طرح سیروان بیش از پیش امکان بالفعل شدن خواهد داشت که با توجه به کلاسها و زیرکلاسهای خاک در شهرستانهای مختلف منطقه و محدودیتهای و قابلیت‌های آنها، توسعه کشاورزی میتواند در دستور کار قرار گیرد. همچنین با تامین آب مورد نیاز، میتوان اراضی دیم منطقه را به آبی ارتقاء داد و اراضی مرتعی و کم بازده و سایر اراضی نامساعد کشاورزی را نیز با تمهیداتی به اراضی کشاورزی تبدیل نمود. درکوهپایه‌ها امکان پرورش زنبور عسل و توسعه دامپروری و در دشت‌ها توسعه زراعت و پرورش ماهی‌های گرمابی و باغداری از دیگر قابلیت‌های محیط طبیعی محدوده بشمار می رود. با توجه به اجرای طرح سیروان تولید برق آبی از سدهای منطقه و با توجه به اقلیم منطقه و گرمسیری بودن آن، ایجاد نیروگاه برق خورشیدی در تامین بخشی از انرژی برق مورد نیاز امکان پذیر است. ضمن این که چنین نیروگاه‌هایی از نظر زیست محیطی نیز انرژی پاک بوده و آلودگی ندارد. نکته مهم این است که امکان اجرای

این نیروگاه ها توسط بخش خصوصی وجود دارد که این امر خود میتواند مدیریت مشارکتی و سرمایه گذاری بخش خصوصی را محقق سازد. اینها نشام می دهد که توان های محیطی منطقه و محدوده گرمسیری از نظر طبیعی و جغرافیایی قابل توجه است. هرچند دارای محدودیتهایی نیز هست. اما با برنامه ریزی مناسب و در نظر گرفتن نقاط قوت و ضعف، قابلیتها و فرصتهای ممکن در توسعه منطقه و محدوده، میتوان براساس رویکرد راهبردی-ساختاری و توجه ویژه به شرایط و ویژگی های منطقه و نیازهای توسعه ای آن طی دوره های زمانی کوتاه، میان و دراز مدت از طریق اولویت بندی توسعه منطقه را سامان داد. البته ناگفته نماند که در توسعه منطقه و محدوده گرمسیری حفظ و حراست از حوزه های اساسی جزء جدایی ناپذیر برنامه ریزی و اجرا تلقی میشود. بعبارت دیگر توسعه بهینه منطقه تنها با اولویت دادن به الزامات حوزه های اساسی ممکن خواهد بود. در این صورت رعایت الزامات زیست محیطی بعنوان حوزه ای اساسی در تمام برنامه ها و اجرای پروژه های مربوطه ممکن خواهد بود و در نتیجه ما با کمترین چالش زیست محیطی مواجه خواهیم بود.

۲-۱-۲-۲- ارزیابی توان محیطی منطقه از نظر فرهنگی و اجتماعی

تنوع فرهنگی، مذهبی، قومی و طایفه ای منطقه و محدوده گرمسیری و استمرار زندگی مسالمت آمیز ساکنان باهم و در کنار هم طی قرون متمادی و ریشه دار بودن فرهنگ تساهل و تسامح در میان آنها از ویژگیهای بارز فرهنگی و اجتماعی منطقه و محدوده است. البته این ویژگی ها هم فرصت است و هم تهدید. فرصت است زیرا قدمت فرهنگی و تاریخی، زبان، آداب و رسوم، صنایع دستی، فولکور، موسیقی و تنوع فرهنگی، مذهبی، قومی و طایفه ای منطقه، الگوی همزیستی مسالمت آمیزی را در طول قرنها ایجاد کرده که در این فرهنگ تساهل و تسامح نقش بارزی دارد. از طرف دیگر همین ویژگی ها زمینه بسیار مناسبی جهت توسعه گردشگری فرهنگی و بویژه انجام پژوهشهای زبانشناسی، جامعه شناسی و مردم شناسی فراهم کرده است. این زمینه مساعد در توسعه گردشگری فرهنگی بسیار موثر است. چنانچه از این ویژگی فرهنگی به نحو مناسبی استفاده شود، گردشگری فرهنگی توسعه یافته و میتواند به یکی از منابع درآمدی مهم ساکنان منطقه تبدیل شود. ترکیب گردشگری طبیعی و اکوتوریسم با گردشگری فرهنگی در منطقه میتواند جایگاه گردشگری را به جایگاه در خور و واقعی خود برساند و در معادلات اقتصادی نیز بعنوان یکی از منابع در

آمدی مهم منطقه تبدیل کند. از سوی دیگر این تنوع فرهنگی، مذهبی، زبانی و طایفه ای تهدید است، چنانچه فرهنگ تساهل و تسامح رعایت نشود و به تنش های مذهبی و قومی و طایفه ای دامن زده شود. در این صورت دامنه اختلافات گسترش یافته و انسجام اجتماعی و فرهنگی که طی قرون شکل گرفته در معرض تهدید قرار خواهد گرفت. بنابراین رویکرد و طرز برخورد با این تنوع و تکثر فرهنگی، تنها با مدیریت تخصصی و بهینه مکن خواهد بود. با توجه به بیکاری نیروی کار و فراوانی و ارزانی آن در منطقه و محدوده، استفاده از آن در توسعه منطقه مزیت بشمار می رود که در صورت برنامه ریزی مناسب و ایجاد اشتغال کافی برای این نیروی بالقوه، زمینه توسعه منطقه فراهم شده و با ارتقای وضعیت معیشتی و درآمد ساکنان، مهاجر فرستی محدوده متوقف و یا به حداقل ممکن خواهد رسید. تحقق این امر سبب رونق فعالیتها در منطقه و محدوده خواهد شد. اجرای طرح سیروان در این راستا میتواند نقش مهمی داشته باشد. حتی امکان مهاجر پذیری منطقه نیز در شرایط اجرای طرح سیروان وجود خواهد داشت. عدم تعادل و توازن میان نظام سکونتگاهی شهری و روستایی، هم ارز نبودن آنها در سطح کلان برنامه ریزی و اجرایی کشور سبب شده که مشکلات هردو نظام در کشور و به تبع آن در منطقه و محدوده گرمسیدری همچنان استمرار یابد. در نتیجه خالی شدن روستاها از سکنه و گسترش فیزیکی سکونتگاههای نامتعارف و غیر رسمی در گوشه و کنار شهرها و بویژه شهرهای بزرگ منطقه یکی از پیامدهای مهم آن خواهد بود. رویکرد یکپارچه به نظام سکونتگاهی و ایجاد وزارت سکونتگاه ها با دو معاونت هم ارز شهری و روستایی-عشایری میتواند گام بسیار موثری در سطح کلان جهت حل و فصل مشکلات نظام سکونتگاهی کشور و به تبع آن منطقه و محدوده باشد. در این رابطه البته فراهم کردن شرایط مناسب برای اشتغال نیروی کار و ارتقای سطح معیشت ساکنان منطقه در کنترل مهاجرت روستائیان و ممانعت از خالی شدن روستاها از یکسو و گسترش سکونتگاه های نامتعارف غیر رسمی در شهرها از سوی دیگر بسیار موثر است. زیرا نظام سکونتگاهی روستایی بعنوان پسرکانه نظام شهری عمل کرده و شهرها نیز خدمات سطوح بالای مورد نیاز ساکنان روستاها و عشایر را تأمین می کنند. با اشتغال زایی و تأمین خدمات و امکانات زیرساختی و سایر خدمات متناسب با جمعیت و دسترسی آسان به خدمات، جریان مهاجرت روستائیان به شهرها به نحو قابل توجهی کاهش خواهد یافت. و تا حد زیادی گسترش سکونتگاههای نامتعارف و غیر رسمی در شهرها به تبع آن کاهش می یابد. اجرای طرح انتقال آب سیروان در این راستا می تواند نقش مهمی داشته

باشد. چرا که با تامین آب مورد نیاز فعاليتها و بويژه کشاورزي در منطقه شرايط کار و فعاليت را رونق بخشیده و ارتقاء خواهد داد که به تبع چنين شرايطی انگيزه ماندن در روستاها تقويت شده و در نتيجه از ميزان مهاجرتهای روستایی به شهرها کاسته خواهد شد. زيرا ارتقای سطح معيشت و زندگي ساکنان پايداری جمعيتی روستاها را افزايش داده و از بار مشکلات نظام سکونتگاهی شهری و روستایی خواهد کاست.

۲-۱-۲-۳- ارزیابی توان محیطی منطقه از نظر اقتصادی

باتوجه به زمينه‌های مساعد کشاورزي و فعاليت‌های وابسته به آن و نيز شرايط مناسب جهت توسعه صنايع تبديلی و پشتيبان کشاورزي با توجه به ظرفيت‌های بالای کشاورزي منطقه، همچنين وجود جاذبه‌های متنوع طبیعی، فرهنگي و تاریخی و امکان توسعه گردشگری طبیعی و اکوتوریسم و گردشگری فصلی و گردشگری فرهنگي و علمی و پژوهشی در زمينه‌های زبان‌شناسی، جامعه‌شناسی و بويژه مردم‌شناسی، موقعیت مناسب مرزی و وجود بازارچه‌های مرزی متعدد در منطقه و زمينه‌های مناسب جهت ایجاد و توسعه مناطق ویژه اقتصادی، ظرفیت‌های بالایی جهت توسعه اقتصادی منطقه وجود دارد. متأسفانه در شرايط موجود از ظرفیت‌های کشاورزي محدوده استفاده چندان مناسبی صورت نمی‌گیرد. کشاورزي سنتی با بهره‌وری پائین، بويژه کشاورزي ديم با دامنه نوسان زیاد توليدات، عدم یکپارچگی اراضی کشاورزي و عدم توسعه کافی مکانیزاسيون کشاورزي در دشتهای منطقه، عدم توسعه مناسب صنايع تبديلی و پشتيبان کشاورزي همگی باعث سطح درآمد و زندگي پائین کشاورزان شده و در نتيجه مهاجر فرستی منطقه را تشديد کرده است. هرچند در منطقه و محدوده گرمسیری ظرفیت‌های خوبی برای توسعه صنايع تبديلی و پشتيبان کشاورزي وجود دارد، متأسفانه چنين صنايعی چندان توسعه ای ندارد. اجرای طرح انتقال آب سيروان به منطقه گرمسیری زمينه لازم جهت توسعه اقتصادی منطقه و بويژه کشاورزي را فراهم می‌سازد. فعاليت شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای کشاورزي در منطقه و محدوده گرمسیری قابل توجه نیست. بخش خصوصی، نهادهای خصوصی، تعاونی‌ها و شرکت‌های مکانیزاسيون کشاورزي نقش پررنگی در منطقه و محدوده گرمسیری ندارند. هرچند بنياد مسکن در سال‌های اخير گام‌های مثبتی جهت نوسازی مسکن روستایی برداشته اما کافی نیست و همچنان درصد بالایی از مساکن روستایی تخریبی و مرمتی بوده و نیاز به نوسازی دارند. باتوجه به استعداد های فراوانی که در محدوده گرمسیری در زمينه آبی‌پروزی وجود دارد، توسعه آن و بويژه ماهیان گرمابی امکان‌پذیر است. تحقق آن ميتواند آبی‌پروزی را از نظر کمی و کیفی ارتقاء داده و برای آن جایگاهی قابل قبول در اقتصاد

منطقه و محدوده گرمسیری ایجاد کند. اینها درشرایطی است که علاوه بر کشاورزی و گردشگری، در زمینه بازرگانی مرزی از طریق توسعه و ارتقای بازارچه های مرزی و مناطق ویژه اقتصادی نیز قابلیت های فراوانی در منطقه وجود دارد. متأسفانه در شرایط موجود از این قابلیت ها نیز استفاده مناسبی بعمل نمی آید. همچنین ظرفیت های خوبی جهت توسعه بخش صنعت و معدن و بویژه توسعه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی در منطقه وجود دارد. عدم سرمایه گذاری کافی و مدیریت نامناسب در بخش صنعت و معدن و سایر بخشها از جمله مشکلاتی است که بعنوان یکی از عوامل موثر در عدم توسعه اقتصادی منطقه عمل می کند. هرچند سهم صادرات و واردات از مبادی مرزی (گمرکات و بازارچه ها) در سال های اخیر افزایش یافته است. ولی همچنان ظرفیت های بیشتری باقی است که در صورت برنامه ریزی مناسب اثرات مثبتی در اقتصاد استان های ایلام و کرمانشاه و بویژه منطقه و محدوده گرمسیری خواهد داشت. با غلبه شیوه های سنتی تجارت، فناوری اطلاعات و تجارت الکترونیکی هنوز جایگاه درخوری ندارد و نیازمند توسعه بیشتر است. بازارچه های شوشمی و شیخ صالح و پرویزخان و اخیراً سومار در استان کرمانشاه اکنون فعال هستند ولی بازارچه و مرز خسروی بدلیل امنیتی غیرفعال است. در استان ایلام نیز بازارچه مرزی مهران فعال است. اما این بازارچه ها دارای قابلیت های بیشتری بوده و توسعه و ارتقای این بازارچه ها میتواند باعث افزایش نقش آنها در اقتصاد منطقه و در نتیجه ارتقای بازرگانی منطقه و محدوده شود. مناطق ویژه اقتصادی قصرشیرین و بیاشوش در استان کرمانشاه و منطقه ویژه اقتصادی دهلران در استان ایلام در صورت اجرایی شدن می توانند نقش اقتصادی خوبی در منطقه داشته باشند و در ارتقای وضع اقتصادی و بازرگانی منطقه و محدوده گرمسیری موثر باشند. با همه قابلیت های متنوع گردشگری که در منطقه و محدوده گرمسیری وجود دارد، هنوز گردشگری در مراحل ابتدایی و اولیه است. بطوری که هیچ نقش و جایگاهی در اقتصاد منطقه ندارد. در حالی که با توسعه گردشگری طبیعی و اکوتوریسم و توسعه گردشگری فرهنگی و جذب پژوهشگران زیان شناس، جامعه شناس و مردم شناس علاوه بر درآمد اقتصادی از نظر روابط و مناسبات فرهنگی و سیاسی با دنیا نیز گامهایی مثبت برداشته خواهد شد. صنایع دستی هم نقش کم رنگی در اقتصاد منطقه و محدوده گرمسیری دارد. هرچند در سال های اخیر تاحدی صنایع دستی توسعه یافته ولی کافی نیست. بنابراین توسعه صنایع دستی بومی و محلی از طریق ایجاد و توسعه کارگاه ها، نمایشگاه ها و فروشگاه های صنایع دستی در توسعه گردشگری موثر خواهد بود. بنابراین بخش زیادی از قابلیت ها و ظرفیت های اقتصادی منطقه در زمینه های کشاورزی، صنایع، بازرگانی مرزی و گردشگری هنوز بالفعل نشده است. بر مسئولان مربوطه و بویژه سازمان جهاد کشاورزی، میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری،

سازمان صنعت، معدن و تجارت، گمرکات و سایر سازمانهای ذیربط است که با برنامه ریزی مناسب در قالب دوره های کوتاه، میان و دراز مدت و اولویت بندی جهت توسعه اقتصادی منطقه گام بردارند. در این صورت قابلیت های بسیار اقتصادی منطقه بالفعل شده و راه برای توسعه همه جانبه آن فراهم خواهد شد.

۲-۱-۲-۴- ارزیابی توان محیطی منطقه از نظر اداری- سیاسی و امنیتی

منطقه ومحدوده گرمسیری از نظر اداری- سیاسی در دو استان کرمانشاه و ایلام واقع شده است و همین مسأله باعث نوعی پراکندگی و تشتت در تصمیمات می شود. چرا که تصمیم گیری های مسئولان دو استان همخوانی و هماهنگی کامل نداشته و در برخی موارد حتی ممکن است با هم تعارض و مغایرت هم داشته باشد. بعلاوه قسمت زیادی از محدوده موقعیت مرزی دارد و در نتیجه مسائل نظامی و امنیتی بر توسعه آن اثرات منفی دارد. این در حالی است که هرازگاهی انفجار مین های برجای مانده از دوران جنگ تحمیلی عراق نیز در منطقه خسارات جانی و مالی برجا می گذارد. اثرات و پیامدهای مخرب جنگ تحمیلی عراق یکی از عوامل مهم در عدم توسعه منطقه بشمار می رود. متأسفانه با گذشت بیش از ربع قرن از پایان جنگ تحمیلی عراق، متأسفانه آثار مخرب جنگ همچنان بر منطقه سایه افکنده و هنوز روستاهای بسیاری در قسمت های مرزی به پایگاه نظامی تبدیل شده و یا خالی از سکنه رها شده است. این در شرایطی است که توجه به منطقه و تامین خدمات زیرساختی و سایر خدمات، سبب جذب جمعیت بیشتر شده و اثرات مثبت سیاسی و امنیتی خواهد داشت. چرا که با فعال شدن منطقه و پرجمعیت تر شدن روستاها، نقاط کور امنیتی به حداقل ممکن کاهش یافته و ضریب امنیتی منطقه ارتقاء خواهد یافت. از سوی دیگر توسعه مبادلات فرهنگی، اقتصادی و بویژه بازرگانی مرزی با کشور عراق و اقلیم کردستان، عامل مثبتی در توسعه منطقه خواهد بود که همه اینها اثرات مثبت سیاسی در بردارد. بنابراین منطقه قابلیت آن را دارد که با توسعه فعالیت های بازرگانی مرزی، کشاورزی و فعالیتهای وابسته و گردشگری، جمعیت بیشتری جذب کرده و نقش مثبتی در توسعه روابط سیاسی و اقتصادی و فرهنگی با کشور عراق و اقلیم کردستان ایفا کند. تحقق این امر سبب ارتقای امنیت بیشتر منطقه و کشور خواهد شد. اجرای طرح انتقال آب سیروان در این راستا میتواند در توسعه کشاورزی منطقه و سایر فعالیتهای، نقش بسزایی داشته باشد. در نتیجه نقش مثبتی در ثبات و پایداری جمعیت و به تبع آن امنیت منطقه ایفا کند. چنانچه مسائل فی و حقوقی مابین دو کشور در زمینه منابع آب با کشور عراق طبق کنوانسیونهای مربوطه حل و فصل نشود و طرح سیروان بدون توافق با عراق اجرایی شود، ممکن است در

آینده مشکلاتی ایجاد کند که اثرات سوء بر روابط سیاسی آنها بگذارد. نکته دیگر پدیده قاچاق است که از دیرباز یکی از مشکلات مرزی بوده و هست. کنترل مرزها تا حدی میتواند از توسعه این پدیده جلوگیری نماید اما اشتغالزایی یکی از مهمترین عوامل در کاهش قاچاق می باشد. تردد قاچاقی از مرز نیز از نظر امنیتی و سیاسی حائز اهمیت است به همین دلیل کنترل بهینه مرزها میتواند این مشکلات را نیز به حداقل ممکن کاهش دهد. در مجموع از نظر سیاسی و امنیتی با توجه به اینکه منطقه مرزی است و با اقلیم کردستان و کشور عراق مرز مشترک و روابط اقتصادی و فرهنگی دارد، بنابراین زمینه مناسبی جهت توسعه و تقویت روابط سیاسی با آنها وجود دارد. با توسعه روابط سیاسی با آنها زمینه های توسعه اقتصادی و فرهنگی بیش از پیش فراهم شده و د نتیجه وضع امنیتی و سیاسی منطقه نیز به نحو موثری ارتقاء خواهد یافت. به این ترتیب رفع مشکلات سیاسی و امنیتی میتواند نقش بسزایی در توسعه همه جانبه منطقه و محدوده گرمسیری داشته باشد.

۲-۱-۲-۵- ارزیابی توان محیطی منطقه از نظر خدمات زیرساختی و سایر خدمات

باتوجه به مطالعات انجام شده، منطقه از نظر زیرساختها وضعیت قابل قبولی ندارد و در محرومیت است. عدم وجود راههای مناسب زمینی، نبود راه آهن (خط ریلی) و محدود بودن راه هوایی آن به فرودگاههای کرمانشاه و ایلام و دور بودن ساکنان محدوده از این خدمات دال بر محرومیت ساکنان محدوده از زیرساختهای ارتباطی و مواصلاتی مناسب است. بیشتر راههای زمینی منطقه و بویژه محدوده گرمسیری از نوع فرعی است و بیشتر روستاها فاقد راه مناسب آسفالتی بوده و شمار قابل توجهی دارای راه شوسه و خاکی هستند. همچنین برخی شهرها فاقد کمربندی هستند و تداخل و تراکم جریانهای ترانزیتی و عبوری بامعبارین شهرها علاوه بر کمندی ترافیک و عبور و مرور، مشکلاتی برای شهروندان ایجاد می کند. این در شرایطی است که خدمات بین راهی کافی در بیشتر مسیرها وجود ندارد و راهها از نظر امکانات و خدمات لازم نیز دچار کمبود هستند. بعلاوه وضع کیفی راهها نیز قابل قبول نیست. و اغلب راهها از نوع فرعی است. نبود الگوی سلسله مراتبی فضایی منظم راهها در منطقه دسترسی مناسب را دشوار نموده است. بویژه در مناطق مرزی از اینمشکل بیشتر به چشم می خورد. در الگوی مناسب سلسله مراتبی فضایی راهها، همه راهها بسته به جایگاه و نقشی که در سیستم ایفا می کنند ساماندهی شده و بعنوان حلقه های مرتبط و نه مجزا از هم در نظر گرفته میشوند و در نتیجه یک سیستم روان و کارا در حمل و نقل شکل می گیرد که دسترسیها با کمترین مشکل امکان پذیر است. به این ترتیب

منطقه و محدوده گرمسیری از وضع ارتباطی قابل قبولی برخوردار نیستند. سایر زیرساختها نیز کمابش دچار کمبود بوده و با کمی شدت و ضعف با وضع مطلوب فاصله دارند. وضعیت بهتر برق در منطقه تا حدی بهتر است و اکثر روستاها دارای برق می‌باشند. هرچند درصدی از روستاها هنوز فاقد برق هستند. در زمینه گاز لوله کشی، کمبودها شدیدتر است. بطوری که خیلی از شهرهای محدوده هنوز فاقد گاز لوله کشی هستند و وضعیت روستاها بمراتب بدتر است و تعداد بسیار کمی از روستاها از نعمت گاز لوله کشی برخوردارند. در زمینه سایر خدمات نیز ساکنان منطقه وضع قابل قبولی ندارند. بیشتر شهرهای منطقه فاقد تصفیه خانه آب و فاضلاب هستند. همچنین روستاهای منطقه از نظر دارا بودن آب لوله کشی سالم وضع نامناسبی دارند. حتی برخی از روستاها فاقد آب آشامیدنی هستند. وضعیت مخابرات تا حدی بهتر است هرچند با وضع مطلوب فاصله دارد. در مجموع منطقه و محدوده گرمسیری از نظر زیرساختها دچار محرومیت بوده و وضعیت قابل قبولی ندارد. این در حالی است که با توجه به شرایط گرمسیری محدوده، امکان تولید برق خورشیدی از طریق احداث نیروگاه های برق خورشیدی وجود دارد. همچنین تولید برقایی با توجه به اجرای طرح سیروان امکان پذیر می باشد. تولید برق آبی و خورشیدی در منطقه و محدوده گرمسیری می تواند در تامین برق نقش مثبتی داشته باشد ضمن این که تولید برق آبی و خورشیدی از نظر محیط زیست آلودگی ندارد و جزء انرژی های پاک و سازگار با محیط زیست بشمار می روند. همچنین وجود منابع گاز و نفت در سومار (محدوده گرمسیری کرمانشاه) و محدوده گرمسیری استان ایلام زمینه مساعدی جهت ایجاد و توسعه پالایشگاه های گاز و نفت در منطقه فراهم کرده که در صورت اجرایی شدن میتواند در تامین گاز و فراورده های نفتی موثر باشد و در نتیجه از گاز و فراورده های نفتی تولیدی این پالایشگاه ها در تامین نیازهای منطقه و محدوده گرمسیری استفاده لازم بعمل آید. در جمع بندی کلی میتوان گفت منطقه از نظر زیرساختها وضع قابل قبولی ندارد. این در شرایطی است که توان محیطی منطقه در تولید برق آبی و خورشیدی مناسب بوده و با برنامه ریزی و مدیریت مناسب میتوان از این توان محیطی منطقه بهره گرفت و با تولید انرژی برقایی و خورشیدی در تامین بخشی از نیازهای منطقه گامهای مثبتی برداشت. همچنین با ایجاد و توسعه پالایشگاه های نفت و گاز بخش دیگری از نیازهای نفتی و گازی منطقه و محدوده گرمسیری را برآورده ساخت. خدمات آموزشی و بهداشتی و درمانی از جمله خدمات مکملی هستند که لازمه هر گونه توسعه ای است. منطقه و محدوده گرمسیری در این زمینه نیز وضعیت مناسبی ندارد. بویژه روستاها فاقد خدمات آموزشی و بهداشتی و درمانی کافی با دسترسی مناسب هستند. این در حالی است که شهرها هم با وضع مطلوب فاصله دارند. سطح سواد عمومی در منطقه

پائینتر از سطح استانهای کرمانشاه و ایلام است. عدم توسعه آموزشهای فنی و حرفه ای متناسب با نیازها و شرایط منطقه. بویژه آموزشهای فنی و حرفه ای کشاورزی با توجه به اهمیت کشاورزی و فعالیتهای وابسته به آن در منطقه و محدوده‌ی گرمسیری، پاسخگوی نیازهای توسعه ای منطقه نیست. این درحالی است که با گسترش سریع فیزیکی و کمی دانشگاه ها در کشور و به تبع آن منطقه گرمسیری، توسعه کیفی آن با استانداردهای مربوطه فاصله بسیار دارد. ضمن اینکه تعداد فارغ التحصیلان تناسبی با بازار کار ندارد. بطوری که خیل عظیم بیکاران دارای تحصیلات دانشگاهی در کشور و منطقه روز به روز افزایش می یابد. طبق آمارها بیکاران دارای مدارک عالی دو برابر سایر بیکاران می باشد. وضعیت کادر آموزشی دانشگاه ها نیز با افت شدید همراه بوده و قابل قبول نیست. این مساله کیفیت آموزشها را با چالش اساسی مواجه ساخته است. هرچند سنخیت بیشتری میان شاغلان و مدارک دانشگاهی مربوطه در بخش بهداشت و درمان دیده می شود. یعنی این رشته ها کاربرد بیشتری در جامعه دارد. اما به لحاظ توسعه کمی و فیزیکی مشابه بخش آموزشی بوده و در نتیجه فارغ التحصیلان این بخش نیز با بازارکار و نیازهای توسعه ای تناسبی ندارد. در نتیجه در بخش بهداشت و درمان نیز ما با خیل بیکاران دارای تحصیلات عالی مواجه هستیم. با توجه به اهمیت منطقه از نظر کشاورزی، بازرگانی مرزی و گردشگری و توان اقتصادی بالادر تولید انرژی برق آبی و خورشیدی و گاز و فراورده‌های نفتی، در صورت بالفعل شدن این قابلیتها، توسعه بهینه منطقه امکان پذیر خواهد بود. توسعه آموزش های فنی و حرفه‌ای کشاورزی، بهبود و ارتقای وضع آموزشی عمومی و بویژه آموزش عالی، ارتقای وضعیت بهداشتی و درمانی، رویکرد تخصصی و کاربردی به رشته های دانشگاهی براساس قابلیتها و زمینه های فعالیت مانند گردشگری، کشاورزی و بازرگانی، پاسخ به ضرورتهای توسعه است. رفع کمبودهای بهداشتی و درمانی و بویژه پزشک متخصص، دندانپزشکی، داروخانه، آزمایشگاه، رادیولوژی، خانه بهداشت و مراکز درمانی روستایی با پراکنش و دسترسی مطلوب لازمه چنین توسعه‌ای در منطقه و محدوده گرمسیری است.

۲-۱-۲-۶- ارزیابی توان محیطی منطقه از نظر زیست محیطی و گردشگری

باتوجه به عدم توسعه صنعت در منطقه، خوشبختانه وضعیت زیست محیطی در مقایسه با سایر مناطق استانهای کرمانشاه و ایلام بهتر است. هنوز شدت آلودگی‌ها در منطقه و محدوده گرمسیری نسبت به سایر نقاط استانهای ایلام و کرمانشاه کمتر است. هرچند با وضع قابل قبول فاصله دارد. آلودگی مین یکی از مشکلاتی است که در مناطق مرزی

منطقه به چشم می‌خورد و هرازگاهی خسارات جانی و مالی بر جای می‌گذارد. این به معنای آن است که پی‌آمدهای مخرب جنگ هنوز در منطقه ادامه دارد. تا زمانی که این مناطق بطور کامل از آلودگی‌های مین پاکسازی نشود، این مشکلات همچنان باقی است و بر دامنه مشکلات زیست محیطی می‌افزاید. آلودگی‌های آب، خاک، از طریق فاضلاب‌های شهری و روستایی و کشاورزی و بویژه فاضلاب‌های صنعتی و کودهای شیمیایی در منطقه با شدت و ضعف وجود دارد. بخش دیگری از آلودگی محیط زیست مربوط به شیوه سنتی گردآوری و دفع زباله و پسماندهاست. همچنین آلودگی بصری یا منظری بویژه در مبادی ورودی شهرها به چشم می‌خورد و آلودگی صوتی نیز در گوشه و کنار شهرها و بویژه شهرهای بزرگتر وجود دارد. در مجموع وضعیت زیست محیطی منطقه و محدوده گرمسیری قابل قبول نیست و با وضع مطلوب فاصله دارد. با توجه به ضرباتی که منطقه در جنگ تحمیلی متحمل شده، متأسفانه هنوز از مدار توسعه به دور مانده و دچار کمبودها و محرومیت‌های بسیاری است. این در شرایطی است که منطقه قابلیت‌ها و استعدادهای خوبی جهت توسعه بخش‌های مختلف و از جمله گردشگری دارد. در صورت برنامه‌ریزی مناسب می‌توان ظرفیت‌های بالای گردشگری طبیعی و اکوتوریستی و فرهنگی منطقه را بالفعل ساخته و از آن بهره اقتصادی لازم را برد. طبق بررسی‌های زیست محیطی انجام شده اجرای طرح سیروان در مقایسه با عدم اجرای آن پیامدها و اثرات منفی کمتری بر محیط زیست منطقه و محدوده گرمسیری خواهد داشت. در نتیجه می‌توان با اجرای طرح سیروان و پایش مستمر و مدیریت مناسب محیط زیست، مشکلات احتمالی را نیز بخوبی حل و فصل نمود. در جمع بندی کلی می‌توان گفت محیط زیست منطقه و محدوده گرمسیری وضع قابل قبولی ندارد. بنابراین لازم است در تمام برنامه‌ریزی‌ها محیط زیست بعنوان حوزه اساس مورد توجه ویژه قرار گیرد و در هر شرایطی رعایت الزامات آن الزامی تلقی شود. لازم است نظرات کارشناسی سازمان حفاظت محیط زیست فصل الخطاب همه سازمانها و نهادها در تمام برنامه‌ریزی‌ها و اجرای پروژه‌ها قرار گرفته و ضوابط و مقررات مربوطه برای همه لازم الاجراء باشد. سازمانهای حفاظت محیط زیست استان ایلام و کرمانشاه نیز موظفند برنامه‌ای مدون جهت حفاظت بهتر از محیط زیست متناسب با شرایط تهیه و به مرحله اجراء بگذارند. برنامه‌ریزی توسعه منطقه با رویکرد راهبردی-ساختاری و منطبق با شرایط منطقه و نیازهای توسعه‌ای آن و با حفظ حوزه‌های اساس و بویژه حفظ محیط زیست می‌تواند گام‌های بلندی در توسعه منطقه باشد.

۲-۱-۳- تحلیل SWOT بخشی

۲-۱-۳-۱- تحلیل نقاط قوت و ضعف، فرصت و تهدید زیست محیطی منطقه باتاکید بر اجرا و بهره‌برداری

در طرح گرمسیری با استفاده از ارزیابی های زیست محیطی انجام شده در طرح درمورد اجرا طرح

۲-۱-۳-۱-۱- تحلیل ضوابط و استانداردها و سیاست های موجود در بهره‌برداری از محیط زیست در

حوضه گرمسیری

الف: قوانین و مقررات ملی محیط زیستی

در مجموعه قوانین، مقررات و ضوابط جمهوری اسلامی ایران، در زمینه حفاظت از محیط زیست و ارزیابی اثرات محیط زیستی طرح های مختلف توسعه، الزامات قانونی مفید و قابل اتکایی وجود دارند که ضرورت رعایت ملاحظات محیط زیستی در اجرای طرح های مختلف و همچنین ارزیابی اثرات محیط زیستی آنها را قبل از اجرا بیان می دارند . مهمترین قوانین و لوایح مربوط به الزام مطالعات ارزیابی اثرات محیط زیستی طرح های توسعه در قالب دسته بندی زیر ارائه گردیده است:

اصل پنجاهم قانون اساسی

قوانین

آیین نامه ها

مصوبات شورایی عالی حفاظت محیط زیست

ضوابط و دستورالعمل های مصوب سازمان

مجموعه مهمترین معاهدات و قوانین بی نالمللی

ب: استانداردهای زیست محیطی

در این گزارش هدف از ارزیابی اثرات محیط زیست سامانه قطعات دو و سه حوضه گرمسیری، اطمینان یافتن از تطبیق سیاستها و اهداف تعیین شده در برنامهها و فعالیتهای این طرح با ضوابط، معیارها، قوانین و مقررات زیست محیطی کشور میباشد. بدین ترتیب پیش بینی خسارات و آسیبهای احتمالی بر محیط، شناسایی فشارهای وارد بر منابع طبیعی، ارائه روشهای تقلیل اثرات نامطلوب و پیشنهاد برنامه مدیریتی صحیح برای کنترل و پایش محیط، چارچوب مطالعات ارزیابی اثرات محیط زیستی را در این پروژه تشکیل میدهد.

بر اساس مصوبه شماره ۱۳۸ شورای عالی حفاظت محیط زیست انجام مطالعات ارزیابی اثرات محیط زیست را به همراه گزارش امکا نسنجی و مکانیابی، برای فهرستی از پروژه های مختلف ضروری دانسته که این لیست ابتدا شامل هفت نوع پروژه بوده ولی در حال حاضر به بیش از ۳۳ نوع پروژه گسترش یافته است. از آنجاکه در فهرست پروژه های مشمول انجام مطالعات ارزیابی اثرات محیط زیست محیطی که آخرین بار طی مصوبه هیات وزیران به شماره ۲۱۴۲۸۷/۴۵۸۸۰ مورخ ۹۰/۱۱/۴ اعلام و ابلاغ گردید است. پروژه احداث سامانه انتقال آب نیز دیده میشود، لذا انجام مطالعات ارزیابی اثرات محیط زیست در این طرح، به لحاظ قانونی نیز الزام آور میباشد.

ج: قوانین

ج-۱- اصل پنجاهم قانون اساسی کشور

مهم ترین محمل و جایگاه قانونی حفاظت محیط زیست در جمهوری اسلامی ایران که حاکی از بینش زیست محیطی حاکم در نظام قانون گذاری آن می باشد، اصل پنجاهم قانون اساسی است. این اصل بیان می دارد که:

"در جمهوری اسلامی، حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسلهای بعدی باید در آن حیات اجتماعی رو به تزایدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می گردد. از این رو فعالیت های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط زیست یا تخریب غیر قابل جبران آن ملازمه پیدا کند، اکیداً ممنوع است."

همانطور که ملاحظه می شود، جامع و مانع بودن قانون مزبور موجب می شود که دامنه شمول آن بسیار گسترده باشد و کلیه فعالیت های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور را در بر گیرد. این اصل قانون اساسی در واقع تداعی کننده مفهوم توسعه پایدار بوده و حتی لزوم ارزیابی محیط زیستی طرح های توسعه و پروژه های زیر بنایی را م ی توان از آن استخراج و استنباط نمود.

ج-۲- قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

در قانون برنامه دوم کشور مصوب (۱۳۷۳/۹/۲۰) سه تبصره در ارتباط با مسائل محیط زیست گنجانده شده است که از تبصره ۸۲ آن الزام به انجام مطالعات ارزیابی اثرات محیط زیستی طرح های عمرانی استنباط می گردد. متن دقیق این تبصره به شرح زیر است.

تبصره ۸۲:

الف - در طول برنامه، کلیه فعالیت های اقتصادی و اجتماعی بایستی با رعایت ملاحظات محیط زیستی صورت گرفته و به این منظور اجرای موارد زیر الزامی است.

۱ - طرح ها و پروژه های بزرگ تولیدی و خدماتی باید قبل از اجرا و در مرحله انجام مطالعات امکان سنجی و مکان یابی بر اساس الگوهای مصوب شورای عالی حفاظت محیط زیست مورد ارزیابی محیط زیستی قرار گیرد.

۲ - بهره برداری از منابع طبیعی کشور باید بر اساس توان بالقوه منابع محیط زیست و ظرفیت قابل تحمل محیط صورت گیرد به نحوی که ضمن بهره مندی صحیح از منابع طبیعی، موجبات حفظ تعادل و تناسب محیط زیست فراهم شود.

ج-۳- قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

از ماده ۱۰۵ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۷۹-۸۳ چنین استنباط می شود که ارزیابی اثرات زیست محیطی طرح ها و پروژه های بزرگ ضروری است. متن دقیق این ماده به شرح زیر است:

"کلیه طرح ها و پروژه های بزرگ تولیدی و خدماتی باید پیش از اجرا و در مرحله انجام مطالعات امکان سنجی و مکان یابی بر اساس ضوابط پیشنهادی شورا عالی حفاظت محیط زیست و مصوب هیئت وزیران مورد ارزیابی محیط زیست قرار گیرد. رعایت نتایج ارزیابی توسط مجریان طرح ها و پروژه های مذکور الزامی است. نظارت بر حسن اجرای این ماده بر عهده سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور می باشد.

ج-۴- قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی**بخش اول، فصل اول، ماده ۱۷**

منابع آب: اصلاح ساختار مصرف آب، ایجاد تعادل بین تغذیه و برداشت از منابع آب زیرزمینی، برآورد ارزش اقتصادی آب در حوضه های آبریز، تسریع در اجرای طرح های استحصال، تنظیم، انتقال و استفاده حداکثر از آب های رودخانه های مرزی و منابع آب مشترک، لزوم انتقال آب بین حوضه ای.

ج-۵- فصل ششم - آمایش سرزمین و توازن منطقه ای

ماده ۷۵ - سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور مکلف است با همکاری سایر دستگاه های اجرایی ذیربط، به منظور بهره گیری از قابلیت ها و مزیت های سرزمین در راستای ارتقاء نقش و جایگاه بی ن المللی کشور و تعامل موثر در اقتصاد بین المللی، راهبردها و اولویت های آمایشی ذیل را در قالب برنامه ههای اجرایی از ابتدای برنامه چهارم، به مرحله اجرا درآورد:

د - آماده سازی عرصه های مختلف سرزمین، برای پذیرش فعالیت های جدید و ایجاد فرصت های شغلی متناسب با قابلیت هر منطقه.

ح - بهره گیری از قابلیتهای محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مناطق روستایی کشور از طریق توسعه منابع انسانی، تنوع بخشی به فعالیت های اقتصادی، ساماندهی نظام ارائه خدمات سطح بندی شده و اصلاح نظام برنامه ریزی توسعه روستایی با تاکید بر افزایش هماهنگی و محلی نمودن فرایند آن.

ج-۶- قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

ماده ۸۲ - بند(د) تبصره ۱: تمامی طرحهای دستگاه های اجرایی با رعایت سیاست تهای کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی با مسئولیت وزیر و یا بالاترین مقام اجرایی دستگاه ذیربط و تایید شورای اقتصاد باید دارای توجیه فنی، اقتصادی و مالی باشند و مجموع هزینه های اجرای کامل آنها از سقف های تعیین شده تجاوز نکند. زمان بندی دریافت و بازپرداخت تسهیلات هر طرح و میزان استفاده آن از ساخت داخل با توجه به ظرفیتهای، امکانات و توانای بیهای داخلی و رعایت قانون " حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی، تولیدی، صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژهها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات " و نیز رعایت شرایط محیط زیستی در اجرای هر یک از طرحها باید به تصویب شورای اقتصاد برسد.

ماده ۱۴۰: به منظور مدیریت جامع) به هم پیوسته (و توسعه پایدار منابع آب در کشور:

الف - در راستای ایجاد تعادل بین تغذیه و برداشت از سفره های آب زیرزمینی در کلیه دشت های کشور، وزارت نیرو نسبت به اجرای:

۱ - پروژه های سازهای و غیرسازهای در سطح تمامی دشت تهای کشور با اولویت دشت تهای ممنوعه آبی

۲ - اقدامات حفاظتی و جلوگیری و مسلوب المنفعه نمودن برداشت های غیرمجاز از منابع آب زیرزمینی در

چهارچوب قانون تعیین تکلیف چاههای آب فاقد پروانه

۳- نصب کنتورهای حجمی بر روی کلیه چاه های آب محفوره دارای پروانه با هزینه مالکان آن

۴- اعمال سیاست های تشویقی و حمایتی

۵- اجرای نظام مدیریتی آب کشور بر اساس سه سطح ملی، حوضه های آبریز و استانی

ه- دولت موظف است اعتبارات لازم را در قالب بودجه سنواتی به منظور تسریع در اجرای طرح های استحصال، تنظیم، انتقال و استفاده از حقابه کشور از رودخانه های مرزی و منابع مشترک آبی منظور نماید.

ماده ۱۹۲- به منظور کاهش عوامل آلوده کننده و مخرب محیط زیست کلیه واحدهای بزرگ تولیدی، صنعتی،

عمرانی، خدماتی و زیربنایی موظفند:

الف- طرح ها و پروژه های بزرگ تولیدی، خدماتی و عمرانی خود را پیش از اجرا و در مرحله انجام مطالعات

امکان سنجی و مکا نیابی بر اساس ضوابط مصوب شورای عالی حفاظت محیط زیست مورد ارزیابی اثرات محیط

زیستی قرار دهند. رعایت نتایج ارزیابی آنها توسط مجریان طرح ها و پروژه ها الزامی است.

ج-۷- نظام فنی و اجرایی طرح های عمرانی کشور

از آنجائی که تحقق برنامه های میان مدت و بلندمدت توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور از جنبه اهداف

کمی و مسائل اجرایی بر عهده نظام فنی و اجرایی است، سازمان مدیریت و برنامه ریزی، نظام فنی و اجرایی طرح های

عمرانی کشور را طی مصوبه مورخ ۷۵/۳/۲۳ هیئت وزیران به تمامی دستگا ههای اجرایی کشور ابلاغ نموده است.

این نظام که در واقع مجموعه اصول، رو شها، مقررات و ضوابط فنی، حقوقی، مالی و زیست محیطی حاکم بر تهیه،

اجرا و ارزشیابی طرح های عمرانی کشور می باشد، بندهای ۱۶ و ۱۷ خود را به مباحث، زیست محیطی و به عبارت

بهتر ارزیابی محیط زیستی اختصاص داده است. در این بندها بر لزوم انجام مطالعات محیط زیستی طرح ها در کنار

سایر مطالعات فنی و اقتصادی در مرحله امکان سنجی و در قالب مطالعات جامع بخشی، منطق های و برنامه های

توسعه تأکید شده است.

ج-۸- آیین نامه (الگوی) ارزیابی اثرات محیط زیستی

شورای عالی حفاظت محیط زیست در مصوبه شماره ۱۵۶ خود الگوی تهیه گزارش ارزیابی محیط زیستی را تعیین

نموده است. در مواد مختلف این آیین نامه ضمن تأکید بر ارزیابی اثرات محیط زیستی طرح های توسعه، رئوس کلی

مطالعات ارزیابی اثرات زیست محیطی ارائه شده است. در تدوین گزارش حاضر چارچوب این الگو رعایت گردیده است. همچنین شورایی عالی حفاظت محیط زیست در مصوبه شماره ۱۳۸ خود به تاریخ ۷۳/۱/۲۳ به شرح زیر است:

مجریان پروژه‌های زیر موظفند به همراه گزارش امکان سنجی و مکان یابی، نسبت به تهیه گزارش ارزیابی اثرات محیط زیستی پروژه اقدام نمایند". این لیست ابتدا شامل ۷ نوع پروژه بود ولی در حال حاضر به بیش از ۳۳ نوع پروژه گسترش یافته است. لیست پروژه‌ها جهت اطلاع در ادامه ارائه شده است. لازم به توضیح است که فهرست پروژه‌ها آخرین بار طی مصوبه هیات وزیران به شماره ۴۵۸۸۰/۲۱۴۲۸۷ مورخ ۹۰/۱۱/۴ اعلام و ابلاغ گردید است

تبصره ۱- سازمان حفاظت محیط زیست موظف است الگوی تهیه گزارش ارزیابی محیط زیستی را پس از تصویب شورایی عالی حفاظت محیط زیست به مجریان پروژه‌ها اعلام نماید.

تبصره ۲- شروع عملیات اجرایی پروژه‌های یاد شده پس از تصویب گزارش ارزیابی محیط زیستی توسط سازمان حفاظت محیط زیست می باشد.

جدول شماره ۱۶- قوانین و مقررات ملی مرتبط با محیط زیست

عنوان	سال وضع قانون	موضوع اصلی مرتبط با پروژه	الزامات مرتبط با طرح
اصل پنجاهم قانون اساسی کشور	-	حفاظت محیط زیست	این قانون در واقع به منزله سند بالادستی در خصوص اجرای فعالیت‌های حفاظت محیط زیست محسوب می گردد.
بندهای ۶، ۱۶ و ۱۷ نظام فنی و اجرایی طرح‌های عمرانی کشور	۱۳۷۵	تأکید برانجام مطالعات محیط زیست طرح‌ها در کنار سایر مطالعات فنی و اقتصادی در مرحله امکان سنجی و در قالب مطالعات جامع بخشی، منطبقه ای و برنامه‌های توسعه	الزام تهیه گزارش ارزیابی اثرات محیط زیست طرح همراه مطالعات فنی و اقتصادی در مرحله امکان سنجی
مواد ۷ و ۹ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست	۱۳۵۳ اصلاحیه: ۱۳۷۱	ضرورت حفاظت از محیط زیست و جلوگیری از آلودگی آن	این قانون در واقع به منزله سند بالادستی و پشتیبان در خصوص اجرای فعالیت‌های حفاظت محیط زیست محسوب می گردد که در مطالعات ارزیابی اثرات محیط زیست سامانه انتقال قطعات دو و سه طرح گرمسیری نیز لزوم ارائه راهکارهای کاهش اثرات سوء را نشان می دهد.
مصوبه شماره ۱۳۸ شورایی عالی حفاظت محیط زیست و مصوبه هیات وزیران به شماره ۴۵۸۸۰/۲۱۴۲۸۷ مورخ ۹۰/۱۱/۴	۱۳۷۳	الزام مجریان پروژه‌های مشمول ارزیابی به تهیه گزارش ارزیابی اثرات محیط زیستی برای پروژه همراه گزارش مکان یابی و امکان سنجی	لزوم تهیه گزارش ارزیابی اثرات محیط زیستی برای طرح حاضر
آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست	۱۳۵۴	ماده ۱۱ ذیل فصل دوم این آیین‌نامه، هر گونه عملی را که موجب از بین رفتن رستنی‌ها و تغییر اکوسیستم را بدون کسب مجوز از سازمان حفاظت محیط زیست ممنوع ساخته است. همچنین طبق ماده ۱۲ همین آیین‌نامه دستگاه‌های دولتی با موافقت سازمان مجازند تا مطالعات و عملیات مورد نیاز خود را در حدود وظایف قانونی خاص خود در مناطق حفاظت شده انجام دهند.	لزوم رعایت قوانین مرتبط با مناطق حفاظت شده در طرح حاضر. بر اساس بررسی‌های صورت گرفته حدود ۲۸ کیلومتر از مسیر سامانه انتقال آب در قطعات دو و سه از داخل منطقه حفاظت شده کولک عبور می نماید.

قوانین و مقررات ملی مرتبط با محیط زیست

ادامه شماره ۱۶- قوانین و مقررات ملی مرتبط با محیط زیست

کاربرد در مطالعات	موضوع اصلی مرتبط با پروژه	سال وضع قانون	عنوان
لزم تهیه گزارش ارزیابی اثرات محیط زیست طرح حاضر مطابق با موارد تعیین شده در این آئین نامه	در ادامه مصوبه شماره ۱۲۸، الگوی ارزیابی اجمالی، تهیه شناسنامه محیط زیستی طرح و فصول اصلی گزارش را مشخص نموده است.	۱۳۷۶	آئین نامه (الگوی) ارزیابی اثرات محیط زیستی
از آنجا که این آئین نامه و استانداردهای تعیین شده به موجب آن، تنها مرجع قانونی موجود در زمینه جلوگیری از آلودگی آب می باشد، رعایت استانداردهای آن در سامانه انتقال آب قطعات دو سه طرح گرمسیری الزامی است.	ماده ۵- استانداردهای مربوط به آلودگی آب با ذکر روش های سنجش و سایر مقررات مربوط توسط سازمان و با همکاری وزارتخانه ها و مؤسسات مذکور در ماده (۳) این آئین نامه تهیه و به مورد اجرا گذارده می شود. ماده ۷- سازمان حفاظت محیط زیست موظف است طبق برنامه پیش بینی شده از فاضلاب و مواد زائد جامد منابع آلوده کننده نمونه برداری و نوع و میزان آلودگی هر یک از این منابع را مشخص نماید. در صورتی که شدت آلودگی هر یک از منابع را مشخص نماید. در صورتی که شدت آلودگی هر یک از منابع آلوده کننده پیش از استانداردهای موضوع ماده (۵) این آئین نامه باشد سازمان مراتب را کتبا به مسئول مربوط اخطار خواهد نمود که در رفع آلودگی اقدام نماید. ماده ۱۴- تخلیه و پخش فاضلاب یا هر نوع ماده آلوده کننده از منابع متفرقه به آب های پذیرنده به میزان بیش از حد استاندارد ممنوع است. انواع و طبقه بندی منابع آلوده کننده و متفرقه توسط سازمان و با همکاری وزارتخانه ها و مؤسسات ذیربط تعیین خواهد شد.	۱۳۷۳	آئین نامه جلوگیری از آلودگی آب به استناد ماده ۴۶ قانون توزیع عادلانه آب
لزم رعایت استانداردهای موضوع ماده ۲ این قانون در مطالعات حاضر	ماده ۲: مبادرت به هرگونه اقدامی که موجبات آلودگی صوتی را فراهم نماید ممنوع می باشد. حد مجاز با استاندارد آلودگی صوتی توسط سازمان حفاظت محیط زیست با همکاری دستگاه های ذیربط تهیه و به تصویب شورای عالی حفاظت محیط زیست می رسد.	۱۳۷۸	آئین نامه جلوگیری از آلودگی صوتی
از ضرورت های اولیه در طراحی سامانه و سایر اجزای طرح محسوب می گردد.	تعیین حریم کیفی منابع آب سطحی نگرشی ساختاری و راهبردی محسوب می گردد که در سطح کلان مدیریت منابع آب کشور برای حفاظت و بهره برداری پایدار از این منابع حیاتی مطرح گردیده است. در این آیین نامه و دستورالعمل اجرای آن نحوه تعیین حریم و ضرورت رعایت آن در کلیه طرح های عمرانی مدنظر قرار گرفته است	(مصوبه شماره ۲۳۶۸۷/ت/۳۶-۴۶ هـ مورخ ۱۳۷۹/۸/۱۶ هیات وزیران و اصلاحات بعدی)	آیین نامه مربوط به بستر و حریم رودخانه ها، انهار، مسیل ها، مرداب ها، برکه های طبیعی و شبکه های آبرسانی، آبیاری و زهکشی

این نامه های ملی مرتبط با محیط زیست

مأخذ: مطالعات مهندس مشاور

۱-۲-۳-۱-۲- تحلیل نقش ادارات کل محیط زیست، منابع طبیعی استان های کرمانشاه و ایلام و سازمان های مردم نهاد در حفاظت از عرصه های طبیعی حوضه گرمسیری و مسائل اصلی محدوده از دیدگاه سازمان های مذکور

پیشگیری و تلاش جهت جلوگیری از آلودگی محیط زیست به مراتب بهتر از بر طرف کردن زیان های وارد شده به محیط زیست می باشد، زیرا ممکن است محیط آلوده شده هرگز به وضعیت گذشته خود باز نگردد و آثار منفی این آلودگی همواره بر پیکره محیط زیست باقی بماند و بنا به جمله معروف "پیشگیری مهم تر از درمان است". در اصل پانزدهم کنوانسیون ریو نیز آمده است "به منظور حفظ محیط زیست کشورها باید ضوابط و معیارهای پیشگیرانه حمایتی را بر اساس توانایی های خود و به طور مبسوط مورد استفاده قرار دهند".

برخی از قوانین و مقررات مهمی که بر اساس آنها سازمان حفاظت محیط زیست ناظر بر موضوع پیشگیری می باشند عبارتند از:

الف- ماده ۱۲ قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا مقرر می دارد که احداث کارخانجات و کارگاه های جدید و توسعه و تغییر محل و یا خط تولید کارخانجات و کارگاه های موجود، مستلزم رعایت ضوابط و معیارهای سازمان حفاظت محیط زیست می باشد.

مهندس مشاور تدبیر شهر

کارفرما: شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران

مجری طرح گرمسیری

ب- در ماده ۱۳ قانون یاد شده آمده است: «وزارتخانه های صنایع و معادن و فلزات و جهاد کشاورزی هنگام صدور جواز تأسیس رونوشتی از جواز تأسیس مربوط را به سازمان حفاظت محیط زیست ارسال خواهند نمود. دارندگان جواز تأسیس یاد شده مکلفند محل استقرار واحدهای صنعتی و یا تولیدی خود را طبق ضوابط استقرار موضوع ماده ۱۲ این قانون تعیین نمایند. صدور پروانه بهره برداری موقوف به تایید محل استقرار با رعایت ضوابط موضوع ماده ۱۲ فوق بر اساس اعلام سازمان حفاظت محیط زیست می باشد.»

ج- مصوبه هیأت وزیران راجع به ضوابط و معیارهای استقرار صنایع (به استناد تبصره ۲ ماده ۱۳ قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا)

د- بند او ماده ۶ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست مقرر می دارد که برقراری هرگونه محدودیت و ممنوعیت موقتی زمانی (فصل ها و ساعت ها) ، مکانی (پارک ملی ، منطقه حفاظت شده و قرق اختصاصی) نوعی (حیوانات حمایت شده) طریقی (انواع اسلحه و مهمات ، راه ها و وسایل) و نیز بر اساس مصوبات شورای عالی حفاظت محیط زیست کمی و کیفی (صید و شکار انواع جانوران وحشی حمایت شده با پروانه عادی و یا محدود بودن شکار و صید به تعداد معینی و یا ممنوع بودن زنده گیری برخی پرندگان به هر حالت) از جمله وظایف و اختیارات سازمان حفاظت محیط زیست می باشد.

ه- در ماده ۴۵ قانون وصول برخی از درآمدهای دولت چنین بیان شده است: « به منظور فراهم نمودن امکانات و تجهیزات لازم جهت پیشگیری و جلوگیری از آلودگی ناشی از صنایع آلوده کننده، کارخانه ها و کارگاه ها موظفند یک در هزار از فروش تولیدات خود را با تشخیص و تحت نظر سازمان حفاظت محیط زیست صرف کنترل آلودگی ها و جبران زیان ناشی از آلودگی ها و ایجاد فضای سبز نمایند. وجوه هزینه شده از این محل جزو هزینه های قابل قبول مؤسسه مربوط محاسبه خواهد شد »

و- بر اساس ماده ۱۰۵ قانون برنامه توسعه سوم کلیه طرحها و پروژههای بزرگ تولیدی و خدماتی باید پیش از اجرا و در مرحله مطالعات امکان سنجی و مکان یابی مورد ارزیابی زیست محیطی قرار گیرند.

۲- تدابیر اداری: تخلف از یک وظیفه قانونی زیست محیطی، حتی بدون این که ضرر قابل اندازه گیری همراه داشته باشد، می تواند با پرداخت جریمه یا جبران خسارت باشد. مانند سرعت بیش از حد مجاز در امر رانندگی که از نظر قانون تخلف به حساب می آید و مشمول جریمه می باشد. حتی اگر هم حادثه ای رخ ندهد. جریمه های اداری شامل

ممنوعیت ها ، پرداخت جرایم ، تعطیلی موقت ، لغو مجوز ... می باشد . در اغلب اوقات شیوه های اداری مقدم بر ابزار اجرایی قوانین زیست محیطی هستند و از یک خصوصیت شبه قضایی برخوردارند.

۱-۲- پاره ای از قوانین و مقررات ناظر بر تدابیر اداری عبارتند از:

ماده ۱۱ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست

بند (ج) ماده ۱۰۴ قانون برنامه توسعه سوم

آیین نامه اجرایی مواد ۱۰۴ و ۱۳۴ برنامه توسعه سوم

ماده ۱۳۴ قانون برنامه توسعه سوم

الف - ماده ۱۱ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست:

سازمان محیط زیست با توجه به مقررات و ضوابط مندرج در آیین نامه های یاد شده در ماده ۱۰ کارخانجات و کارگاه هایی که موجبات آلودگی محیط زیست را فراهم می نمایند مشخص نموده و مراتب را کتباً با ذکر دلایل بر حسب مورد به صاحبان یا مسئولان آن ها اخطار می نماید که ظرف مدت معینی نسبت به رفع موجبات آلودگی مبادرت یا از کار و فعالیت خوداری کنند. در صورتی که در مهلت مقرر نسبت به انجام موارد مزبور اقدام ننماید، به دستور سازمان از کار و فعالیت آن ها ممانعت به عمل خواهد آمد.

در صورتی که اشخاص ذینفع نسبت به اخطار یا دستور سازمان معترض باشند، می توانند به دادگاه عمومی محل شکایت نمایند . دادگاه فوراً و خارج از نوبت به موضوع رسیدگی می کند و در صورتی که اعتراض را وارد تشخیص دهد، رأی به ابطال اخطار یا رفع ممانعت خواهد داد. رأی دادگاه رسیدگی کننده در این باره قطعی است.

ب- بند (ج) - ماده ۱۰۴ قانون برنامه توسعه سوم:

به منظور کاهش عوامل آلوده کننده محیط زیست، بالاخص در مورد منابع طبیعی و منابع آب کشور، واحدهای تولیدی موظفند برای تطبیق مشخصات فنی خود با ضوابط محیط زیست و کاهش آلودگی ها اقدام کنند. هزینه های انجام شده در این مورد به عنوان هزینه های قابل قبول واحدها منظور می گردد. بر اساس این بند از واحدهایی که از انجام این امر خودداری نمایند و فعالیت های آنها باعث آلودگی و تخریب محیط زیست گردد، جریمه متناسب با خسارت وارده اخذ و به درآمد عمومی واریز می گردد تا در قالب لوایح بودجه سنواتی برای اجرای طرح های سالم سازی

محیطزیست هزینه شود. آیین نامه این بند مشتمل بر مبلغ و چگونگی اخذ جرایم و نحوه هزینه آن به پیشنهاد سازمان حفاظت محیطزیست به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ج- ماده ۱۳۴ قانون برنامه توسعه سوم:

به موجب این ماده صدور هر گونه مجوز بهره‌برداری از منابع آب سطحی یا زیرزمینی و شبکه توزیع شهری برای مصارف واحدهای بزرگ تولیدی، صنعتی، دام داری، خدماتی و سایر مصارفی که تولید فاضلاب با حجم زیاد می‌کنند و همچنین استمرار مجوزهای صادره شده در گذشته، منوط به اجرای تأسیسات جمع‌آوری فاضلاب، تصفیه و دفع بهداشتی پساب است. تا زمان اجرای تأسیسات مناسب، از واحدهای مصرف‌کننده آب با توجه به نوع و میزان آلودگی، جرایمی بر مبنای آیین نامه و تعرفه مصوب دولت اخذ می‌گردد.

الف- مشارکت مردمی - روابط عمومی و ارتباط با ارگانهای محلی و NGOها

انجام ارزیابی با راندمان بالا همواره با استفاده از آراء مردم و مشارکت عمومی مردم امکان پذیر است. اصولاً فعالیت تمامی اعضاء یک گروه یا جامعه در کارهایی که به کل گروه و یا جامعه مربوط می‌گردد را مشارکت می‌نامند. جهت بهبود شرایط و استفاده هرچه بیشتر از مشارکت مردمی بایستی در تمامی مراحل پروژه تصمیم‌گیری‌ها، کنش‌های اجتماعی و نتایج حاصل از نظرات و آراء مردم محور اصلی کار قرار گیرد. تجربه ثابت کرده است که در صورتی که در فرآیند مشارکت یکی از موارد ذکر شده در فوق وجود نداشته باشد راندمان عمل به حد مطلوب نمی‌رسد. مشارکت مردمی در کلیه موارد آثار مثبت زیادی دارد که می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- انطباق بیشتر پروژه با نیازها و خواسته‌های مردم
- حفظ ارزش‌های جامعه مورد مطالعه
- افزایش سطح آگاهی، نگرش و عملکرد عمومی مردم
- پیدایش روح همکاری در مردم
- تأمین نیروی انسانی مورد نیاز برای اجرای پروژه
- تسهیل و تسریع در اجرای پروژه

- صرفه جویی در هزینه های پروژه، فاز ساختمانی و فاز بهره برداری
 - بهبود کیفیت اجرای پروژه
 - استفاده کامل از پروژه پس از پایان عملیات اجرایی (ساختمانی)
 - سعی در نگهداری و مراقبت از پروژه های انجام شده
- نحوه مشارکت مردم در پروژه مستلزم برنامه ریزی دقیق میباشد در این موارد بایستی دانست که چگونه باید از مردم در مراحل مختلف کمک گرفت، چگونه به مردم مراجعه نموده و نظرات آنها را کسب نمود، آیا نیاز است که نمایندگان از طرف مردم انتخاب شوند و سپس با نمایندگان آن ها تشریک مساعی نمود؟
- هرچند که ارزیابی یک پروژه می تواند حتی در شرایط عدم استفاده از نظرات عموم جامعه نیز امکان پذیر و معتبر باشد، لیکن سرمایه گذاران و یا کارفرمایان پروژه ها با کسب نظرات و مشارکت عموم مردم و گروه ها و سازمان های اجتماعی تحت تأثیر احتمالی پروژه، قادر خواهند بود که با جلب حمایت آنان در رفع نقایص و کاستی های موجود در طراحی پروژه ها موفق باشند. از این جهت دستیابی به بهترین و مناسب ترین نتایج، به جلب مشارکت عمومی نیاز دارد. مشارکت عموم مردم در فرآیند برنامه ریزی و اجرا و نگهداری یک پروژه، موجبات تسهیل، تسریع و دستیابی به بهترین گزینه ها را از طریق زیر فراهم می نماید:
- آشکار ساختن دقیق ماهیت اثرات در جهت برآورد صحیح تر ابعاد آنها
 - آشنایی با روحیات و نیازهای جامعه توسط برنامه ریزان و اطمینان پذیری از تأمین نیازها در اثر اجرای پروژه
 - فراهم آوری مقبولیت اجتماعی و کاهش بدبینی ها و باورهای منفی در سطح جامعه
 - دستیابی به حداکثر اطلاعات از طریق جامعه
 - یکی دیگر از مواردی که در اجرای یک پروژه از اهمیت خاصی برخوردار است، اطلاعات بین بخشی است و آن بدین معناست که سازمان مجری پروژه (کارفرما) با ادارات و سازمان های محلی، منطقه ای و حتی کشوری ذیربط ارتباط نزدیک و تنگاتنگی داشته باشد.
 - در این زمینه بایستی طبق یک برنامه صحیح با ارگان های ذیربط از جمله ادارات و سازمان های دولتی، سازمان های غیردولتی و بطور کلی با ارگانها و اداراتی که به گونه ای فعالیت آنها با پروژه مورد نظر همخوانی و تأثیر متقابل دارد، ارتباط برقرار نمایند.

ارتباط با این ارگانها از جنبه های زیر سبب بهبود کیفیت در بخشهای گوناگون پروژه میگردد:

- دستیابی به اطلاعات دقیق و به روز
 - تسهیل در اجرای پروژه
 - استفاده از امکانات تجهیزات سازمانها در صورت موجود بودن
 - جلب مشارکت بیشتر مردم در پروژه
 - تسریع در عملیات بدلیل آگاه بودن ادارات و سازمانها
- در ارتباط بین بخشی یکی از مواردی که همواره بایستی مدنظر قرار گیرد، آشنایی مسئولین رده بالا در منطقه و به تبع آن آگاهی مسئولین رده پایین از جزئیات عملیات مربوطه است.
- همانند مشارکت مردمی بایستی ارتباطات بین بخشی نیز در همه زمینه ها از جمله برنامه ریزی، تصمیم گیری، عملیات اجرایی و استفاده از نتایج پروژه انجام گیرد.

۲-۱-۳-۱-۳- تحلیل وضعیت فعالیتها و اقدامات انجام شده در حفاظت محیط زیست طبیعی و ساختار

منابع اکولوژیک

الف: مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست

محدوده مطالعاتی شبکه های آبیاری استان کرمانشاه - قسمت اول با مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست انطباق ندارد. نزدیک ترین منطقه تحت مدیریت سازمان در حوضه گرمسیری به محدوده مطالعاتی، منطقه شکار ممنوع زله زرد است که در محدوده قطعه دو مطالعات گرمسیری (در زیرحوضه کنگاکوش) و در فاصله تقریبی ۳۵ کیلومتری از مرز جنوبی محدوده دشت قلعه شاهین قرار گرفته است. همچنین لازم به ذکر است که منطقه شکار ممنوع حومه قراویز تا دو سال گذشته در لیست مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست قرار داشته ولی هم اکنون از فهرست خارج شده است. ولی بدلیل جمعیت آهوی موجود در آن به عنوان منطقه پشتوانه مناطق حفاظتی، حائز اهمیت است و مهم تر اینکه با توجه به توسعه اراضی کشاورزی در منطقه، اکوسیستم طبیعی دیگری برای جابه جایی این گونه باقی نماینده است و عملاً آهو ها در عرصه زیستگاهی خود که بخش هایی از آن در درون مرز دشت حومه قراویز قرار می گیرد، تردد خواهند داشت و به عبارت دیگر ایجاد شبکه های آبیاری و مناطق زراعی در آن همواره با حضور آهو همراه خواهد بود.

ب: تحلیل وضعیت فعالیت ها و اقدامات انجام شده

سامانه قطعه یک گرمسیری در فازهای ساختمانی و بهره برداری دارای اثرات متفاوتی می باشد. به منظور کاهش این اثرات باید راهکارهای مناسبی اجرا شود تا در کنار اثرات مثبت، اثرات منفی اجرای سامانه قطعه یک نیز به حداقل برسد. ضمن اینکه همواره باید این نکته را مدنظر داشت که برخی از اثرات منفی پروژه اجتناب ناپذیر بوده و عملاً راهکار کاهش مشخصی برای فعالیتهای مرتبط با این اثرات وجود ندارد. در تحلیل وضعیت فعالیت ها و اقدامات انجام شده، راهکارهای ارائه شده به سه گروه ذیل تقسیم می شوند:

- راهکارهای با توصیه اکید: این راهکارها عمدتاً برای محیط هایی تعریف میشود که دامنه اثر منفی بر آن ها قابل توجه پیش بینی شده است. در این راستا سعی میشود که راهکار ارائه شده حتی الامکان اجرایی و با جزییات بیشتر ارائه شود.

- راهکارهای توصیه‌های: این راهکارها عموماً برای اثرات منفی با دامنه کم تعریف میشود و از آنجا که اجرای آن می‌تواند به عوامل متعددی وابسته باشد، انجام آن الزامی نبوده و در صورت اجرا میتواند در حفظ محیط زیست موثر باشد.
- راهکارهای پیشنهادی: این دسته از راهکارها برای اثرات منفی ناچیز و به صورت کلی تعریف شده و لزوم اجرای آن صرفاً در حد پیشنهاد بوده و حتی در صورت عدم وجود امکانات و شرایط مناسب، میتوان از اجرای آن چشم پوشی کرد.

علاوه بر تقسیم بندی فوق میتوان راهکارهای کاهش اثرات را با توجه به ماهیت و نوع اثرگذاری به سه گروه ذیل تقسیم کرد:

۱. روش های پیشگیرانه: شامل کلیه تمهیدات و اقداماتی است که زمینه ایجاد آلودگی یا اثر سوء را از بین برده و یا باعث کاهش میزان آلودگی و تخریب محیط زیست می شود. از جمله این روش ها می توان به تغییر فرآیندهای مخرب و یا نوع مواد اولیه مصرفی اشاره نمود.
۲. روش های کنترلی: که شامل روش ها و مکانیزم های فنی جهت حذف یا کاهش و تخفیف اثرات سوء وارده به محیط زیست است. به عنوان مثال، احداث سیستم تصفیه برای کاهش اثرات آلودگی ناشی از فاضلاب.

۳. روش های احیاکننده: شامل اقدامات و فعالیت هایی است که به منظور جبران خسارات وارده به محیط زیست انجام می شود. به عنوان مثال می توان به کاشت پوشش گیاهی به جای پوشش تخریب شده و یا احیاء منابع آلوده شده در نتیجه اجرای پروژه اشاره نمود.

بدیهی است اثرات پروژه بر محیط زیست بدون اجرای این راهکارها متفاوت می باشد و اغلب اجرای یک راهکار منجر به کاهش شدت اثر بر محیط مربوطه می شود.

ج- فاز ساختمانی:

ج- ۱- راهکارهای کاهش اثرات بر خاک

عمده اثرات سامانه قطعه یک بر پارامتر خاک در مرحله ساختمانی مربوط به عملیات خاکبرداری و خاکریزی است که تغییرات عمده در بافت خاک ایجاد مینماید و بعضاً پسماندهای ناشی از تعمیر ماشین آلات و یا فاضلاب ناشی از کمپ های موقت کارگران به عنوان منابع آلاینده خاک در این فاز محسوب میگردند. لذا به منظور کاهش این اثرات راهکارهای زیر ارائه میگردد:

- به کارگیری روش ها و ابزار آلات مناسب جهت حفاری کانال عبور و ترانشه برداری
- فاصله زمانی بین حفر ترانشه و عملیات نصب سازه انتقال به خصوص در زمین های سست و کم مقاومت زیاد نباشد و ترانشه ها برای مدت زمان زیادی باز باقی نماند.
- چنانچه حفر ترانشه در زمان مرطوب و بارندگی صورت گیرد و یا اینکه ترانشه در فصول مرطوب باز باقی می ماند، توصیه می شود که توسط نصب لوله های زهکشی و یا دور نمودن مسیر جریان آب های سطحی، از ورود آب به داخل ترانشه ها و لذا از شستشو و تخریب دیواره های جانبی به ویژه در نقاط فرسایش پذیر جلوگیری بعمل آید.
- در زمین های با خاک ریز دانه، پیشنهاد می شود که پس از پرکردن ترانشه ها در صورت امکان از یک قشر چند سانتیمتری متشکل از خاک دانه درشت (عمدتاً شنی) در امتداد کانال جهت جلوگیری از فرسایش سریع خاک که ای دانه ریز استفاده شود. انتقال اصولی مواد و جلوگیری از پخش مصالح در حین حمل و نقل
- دپوی مناسب خاک و نخاله های ساختمانی و بکارگیری پوشش مناسب به منظور کاهش پخش آلودگی

- ایجاد مکانهایی با زیرسازی مناسب و محل جمع آوری روغن برای عملیات سرویس و تعویض روغن ماشین آلات و جلوگیری از نشت و نفوذ آن در خاک
- تلاش در جهت جمع آوری به موقع مواد زائد جامد ناشی از استقرار کمپ ها و نیز نخاله های کارگاه ها و جلوگیری از پخش آنها در محیط
- تا جایی که امکان پذیر باشد از جابجائی و حمل خاک خودداری شود تا کم ترین تغییر در تراکم و بافت خاک ایجاد شود. حتی المقدور خاک برداشت شده در هر بازه به منظور پر کردن همان بازه از سامانه و ترجیحاً در همان زمان مورد استفاده قرار گیرد تا کمترین جابه جائی و پخش ذرات را به همراه داشته باشد.

ج-۲- راهکارهای کاهش اثرات سوء آلودگی هوا

آلودگی هوا در این طرح از فعالیت ماشین آلات ساختمانی و حمل مصالح مورد نیاز و همچنین از طریق گرد و غبار حاصل از عملیات خاکبرداری ایجاد می گردد. به منظور کاهش اثرات سوء آلودگی هوا راهکارهای زیر پیشنهاد میگردد:

- آبپاشی بر روی خاک های خاکبرداری شده در طول روزهای خشک و آفتابی و آبپاشی در
- مسیرهای عبور ماشین آلات
- مصرف سوخت های مناسب با حداقل شرایط آلوده کننده جهت ماشین آلات
- آموزش استفاده از ماسک برای کارگران جهت جلوگیری از استنشاق گرد و غبار
- تعمیر به موقع دستگاه ها و ماشین آلات و تنظیم موتورها

ج-۳- راهکارهای کاهش اثرات تجمع نخاله های ساختمانی، مواد زائد جامد

یکی از مواردی که در صورت عدم استفاده از راهکارهای ارائه شده میتواند مشکل ساز باشد تخلیه و رهاسازی نخاله های ساختمانی و زباله بر روی سطح خاک می باشد، به منظور کاهش اثرات سوء این مورد، راهکارهای ذیل پیشنهاد می گردد:

- تمامی زائدات جامد و نخاله های ساختمانی باید موقتاً در محلی ذخیره شوند و در اسرع وقت به نزدیکترین محل های دفن شهری منتقل گردند.
- در طول حمل و نقل نخاله ها به محل های دفن، روی آنها پوشانده شود تا در اثر حرکت و وزش باد پخش نگردد.

- مواد قابل بازیافت آن جدا شده و در صورت امکان از آنها استفاده مجدد گردد.
- از ریختن مواد زائد و نخاله ها به داخل مسیر رودخانه های موجود خودداری گردد.

ج-۴- راهکارهای کاهش اثرات بر آلودگی صوتی

- بازدید دوره ای از ماشین آلات و عدم استفاده از ماشین آلات فرسوده
- عدم انجام عملیات انفجار در محدوده تونل ها (بوئژه تونل سرپل ذهاب) در شب

ج-۵- راهکارهای کاهش اثرات بر کیفیت آب

با توجه به ارائه اطلاعات در گزارش وضع موجود و نیز پیش بینی اثرات، بخشی از اثرات فاز ساختمانی بر کیفیت آبهای سطحی مرتبط به حضور کمپ و اثر پسماند کمپ ها در این فاز بر کیفیت آب می باشد که برای آن راهکارهای زیر متصور است:

- استفاده از سپتیک تانک با طراحی مناسب و استاندارد با توجه به تعداد جمعیت شاغل جهت دفع پساب های کمپ موقت کارگران ساختمانی (لازم به ذکر است که پساب سپتیک تانک باید با استانداردهای دفع پساب مطابقت داده شود)
- از سوی دیگر بخش عمده اثرات شناسایی شده بر کیفیت آب سطحی در پایین دست، بواسطه فعالیت های ساخت و ساز سامانه انتقال و تقاطع آنها با رودخانه های پایین دست و افزایش کدورت (یا پارامتر TSS) در این رودخانه ها است بر این اساس راهکارهای زیر ارائه میگردد:
- مجموعه عملیات خاکبرداری و خاکریزی ترجیحاً در فصولی که کمترین بارندگی در منطقه رخ میدهد صورت گیرد تا از فرسایش و شستشوی خاک که در نهایت منجر به ورود رسوبات از طریق روان آب های سطحی به رودخانه میگردد جلوگیری شود.
- با توجه به مطالب ارائه شده در ارتباط با شیب رودخانه هایی که سامانه با آن ها تقاطع دارد و نیز میزان شدت فرسایش در حوضه آن ها، با توجه به آنکه در محدوده دشت جگیران فرسایش با شدت متوسط و در محدوده دشت های بشیوه و قلعه شاهین نیز فرسایش جزئی آبی در برخی مناطق شناسایی شده است، پیشنهاد می گردد راهکارهای کاهش با اولویت بالاتری برای این محدوده ها نسبت به سایر محدوده ها صورت پذیرد. با

توجه به ایجاد ذرات معلق در رودخانه ها، از جمله این راهکارها می توان به استفاده از رسوب گیر و ایجاد حوضچه های آرامش در رودخانه ها و کمی پایین دست فعالیت های ساختمانی (بویره مناطقی که برداشت منابع قرضه از آنها صورت می پذیرد) اشاره کرد. کنترل فرسایش دشت های محدوده نیز بعنوان راهکارهای کاهش اثرات منفی در این مرحله از فعالیت ها پیشنهاد می گردد.

لازم به توضیح است که با توجه به پیش بینی و طراحی شبکه پایش کیفی از رودخانه های حوضه گرمسیری که در قالب قرارداد مطالعات پایش کیفی از سوی کارفرمای محترم ابلاغ گردیده است (مهر ۹۳)، استفاده از نتایج این مطالعات در بررسی های آتی جهت بررسی دقیق وضعیت کیفی رودخانه ها و ارائه راه کارهای دقیق تر پیشنهاد می گردد.

ج-۶- فاز بهره برداری:

با توجه به اینکه پیامدهای شناسایی شده در فاز بهره برداری که مربوط به آلودگی صوتی و کیفیت آب های سطحی هستند، از حد منفی ناچیز فراتر نمی رود، لذا در این فاز نیازی به اجرای راهکار جهت کاهش آلودگی محیط نبوده و عملاً در فاز بهره برداری راهکار مشخصی جهت کاهش پیامدهای منفی این دوره پیش بینی نشده است. همچنین با توجه به بررسی های انجام شده در ارتباط با تغییرات شوری آب از حوضه های مبداء (حوضه هایی که آب از آن ها برای انتقال توسط سامانه برداشت می شود). به حوضه های مقصد (حوضه ها و دشت های توسعه ای که آب به آنها انتقال داده می شود) بایستی اذعان نمود که این تغییرات از شدت و اهمیت کمی برخوردارند و با توجه به پیش بینی اثرات ناچیز بر کیفیت مصارف آب، راهکار مشخصی در این رابطه نیز پیش بینی نشده است. علاوه بر پارامتر شوری، پارامتر مواد مغذی و میکروبی نیز در تعیین کیفیت آب مصرفی در محدوده های مقصد از اهمیت خاصی برخوردارند که در قطعه ۱ با توجه به اهداف در نظر گرفته شده برای مصارف سامانه قطعه یک که کشاورزی می باشد، راهکار مشخصی نیز برای پارامترهای یاد شده در نظر گرفته نشده است. به عبارت دیگر چنانچه کاربری شرب و صنعت در ادامه مطالعات برای مصارف در نظر گرفته شود، کنترل منابع الاینده و تولید کننده این پارامترها، اهمیت ویژه ای خواهد داشت. در جدول شماره ۱۷ مهم ترین آثار منفی سامانه قطعه یک بر آلودگی های محیط زیست و راهکارهای کاهش آن ارائه شده است.

جدول شماره ۱۷- مهم ترین آثار منفی سامانه قطعه یک بر آلودگی های محیط زیست و راهکارهای کاهش آن

مسئولیت	نظارت	اجرا	زمان بندی راهکار ارایه شده	نوع راهکار			ماهیت راهکار			تمهیدات کاهش آثار	اثرات بالقوه	فاز اجرایی	
				توسعه آلودگی	توسعه آلودگی	توسعه آلودگی	توسعه آلودگی	توسعه آلودگی	توسعه آلودگی			توسعه آلودگی	توسعه آلودگی
کارفرما		پیمانکار	متناسب با پیشرفت عملیات ساختمانی		✓		✓			پاشیدن آب در مسیرهای عبور ماشین آلات معاینه فنی خودروها و تعمیر به موقع دستگاهها و ماشین آلات و تنظیم موتورها	آلودگی هوا		✓
کارفرما		پیمانکار	متناسب با پیشرفت عملیات ساختمانی و زمان تجهیز کارگاه		✓			✓		احداث سپتیک تانک و جمع آوری، حمل و نقل و دفع صحیح مواد زائد جامد	کیفیت آب سطحی در نزدیکی محل استقرار کمپها		✓
کارفرما		پیمانکار	متناسب با پیشرفت عملیات ساختمانی		✓			✓		استفاده از روسبگیر و حوضچه های آرامش در پایین دست محل های عملیات اجرایی کنترل فرسایش در محدوده حوضه های رودخانه های متقاطع	کیفیت آب سطحی در محل پایین دست رودخانه های متقاطع با سامانه		✓
کارفرما		پیمانکار	در مراحل ساختمانی		✓			✓		جمع آوری، حمل و نقل، دفع صحیح مواد زائد جامد و مکان بایه دقیق محل دفن جلوگیری از گسترش مواد زائد صنعتی و زائدات ناشی از تعمیر ماشین آلات نظیر روغن، بنزین و گازوئیل در محوطه استفاده از خاک برداشت شده از هر بخش به منظور پر کردن بخش های مجاور و ترجیحاً در همان زمان انتقال اصولی مواد و جلوگیری از پخش مصالح در حین حمل و نقل ایجاد مکان هایی با زیرسازی مناسب و محل جمع آوری روغن برای عملیات سرویس و تعویض روغن ماشین آلات و جلوگیری از نشت و نفوذ آن در خاک	آلودگی خاک		✓

مأخذ: مطالعات مهندس مشاور

۲-۱-۳-۱-۴- بررسی توان پذیرش آلاینده ها و تخریب با حفظ توان برگشت پذیری

آلودگی های ناشی از فعالیت های عمرانی مانند سد سازی، بعضی به صورت موقت و پاره ای به طور دائمی ایجاد می شوند. این آلودگی ها را می توان از دو جنبه عملیات ساختمان سد و بهره برداری سد، مورد بررسی قرار داد.

الف- آلاینده های آب:

بعضی از فعالیت های مرحله ساخت سد از قبیل حفر گمانه های اکتشافی، خاک برداری و حفاری برداشت منابع ... به طور موقت سبب آلودگی آب می گردد. جهت کاهش این نوع آلاینده ها می توان به انجام اقداماتی از قبیل جمع آوری زباله های ساختمانی و جمع آوری ضایعات و قطعات اسقاطی ماشین آلات و دفن بهداشتی آنها و تعیین دقت محل انباشت موارد حفاری اشاره نمود. بعضی از فعالیت ها به مانند ساختمان کمپ بهره برداری به طور دائم و مستمر آلودگی آب را به وجود می آورند.

با توجه به این که یکی از اهداف سد ایجاد جاذبه های گردشگری به در منطقه است، با بهره برداری از سد توسعه امکانات رفاهی، آلودگی هایی در منطقه ایجاد می شود که در صورت عدم برنامه ریزی مناسب برای کنترل آنها به عنوان یک منبع آلاینده مطرح می گردد.

ب- آلاینده های خاک:

تمام فعالیت های ساختمانی به خصوص برداشت منابع و فعالیت ماشین آلات و تعمیر آنها و انباشت مواد حفاری در حین ساخت، آلودگی خاک را به همراه دارد. همچنین فاضلاب ها و مواد زائد تولیدی ناشی از کارگاه ها و کمپ های دائم و موقت بهره برداری در صورتی که به شکلی مناسب دفع نگردند، باعث آلودگی خاک می شوند. ولی بیشترین آلودگی خاک در مرحله بهره برداری با توسعه اراضی کشور و استفاده از کود و سموم در آنها و همچنین توسعه صنعت گردشگری در منطقه اتفاق می افتد. که می توان با اعمال سیستم های مدیریتی و کنترل، میزان اثرات منفی آنها را به حداقل رساند.

ج- آلاینده های هوا:

بعضی از فعالیت های سد سازی به مانند عملیات جاده سازی، حمل و نقل مصالح، خاک ریزی و خاک برداری و فعالیت ماشین آلات سنگین باعث ایجاد آلودگی هوا می شوند. عمده آلاینده های ایجاد شده از این فعالیت ها گرد و خاک و گازهای خروجی از وسایل نقلیه مانند منواکسید کربن، اکسیدهای ازت و سرب و ذرات معلق است که سلامت کارگران و افراد مشغول به کار را تحت تاثیر قرار می دهد. همچنین این آلودگی بر مردم بومی و روستاهای اطراف سد و جاده های دسترسی اثر می گذارد. اکثر این فعالیت ها موفق بوده و اجتناب ناپذیر هستند.

د- آلودگی صوتی:

عمده فعالیت های سد سازی از قبیل جاده سازی، حمل و نقل مواد و مصالح، حفر گمانه های اکتشافی، سنگ بری، خاک ریزی و خاک برداری و انفجارات باعث ایجاد آلودگی صوتی و ارتعاش می شود. اکثر این فعالیت ها موفق بوده و اجتناب ناپذیر هستند. سرو صدای تولیدی بر سلامت کارگران و اهالی بومی منطقه و همچنین حیات وحش جانوری می تواند تاثیر منفی داشته باشد.

۲-۱-۳-۱-۵- تحلیل وضعیت منابع آلاینده صنعتی در محدوده

از نظر منابع آلاینده به طور کلی شبکه‌های و ازگله، جگیران و ذهاب شمالی ذهاب جنوبی در مناطق غیر صنعتی شده واقع اند و محدوده در کل آنها، مطالعات صرفاً تعداد محدودی مراکز صنعتی از جمله دامداری و مرغداری وجود دارد که انتظار نمی‌رود تاثیر قابل توجهی بر کیفیت منابع آب موجود در منطقه داشته باشد. شبکه ولی محدوده قلعه‌های بشیوه، شاهین حومه و قراویز نسبت به صنعتی، سایر محدوده‌ها صنعتی تر هستند و ۵ واحد آبی پروری، ۱ کشتارگاه، ۴ واحد مرغداری، ۱ واحد دامداری و ۱۸ واحد صنعتی (غذایی و کانی غیر فلزی و...) در آنها شناسایی شده‌است. محدوده مقایسه‌های مطالعاتی شبکه‌ها به لحاظ منابع آلاینده نقطه‌ای حاکی از آن است که محدوده الوند به لحاظ تعداد مراکز جمعیتی و تراکم منابع آلاینده صنعتی نسبت به سایر محدوده‌ها از حساسیت بیشتری برخوردار است. پس از محدوده حوضه الوند، محدوده دشت ازگله به لحاظ حضور مراکز جمعیتی و تراکم آنها و همچنین نزدیکی به منابع آب سطحی در درجه دوم حساسیت قرار دارد. پس از آن نیز محدوده‌های دشت جگیران ذهاب شمالی و ذهاب جنوبی به ترتیب در درجه سوم و چهارم حساسیت به لحاظ حضور مراکز جمعیتی و نزدیکی آنها به منابع آب سطحی قرار دارد.

از دیدگاه منابع آلاینده غیرنقطه‌ای، عمده کاربری اراضی شبکه محدوده مطالعات شبکه‌های قطعه اول از نوع مرتع، و جنگل بوده که به نسبت کاربری کشت آبی، به دلیل عدم استفاده از کود و سموم، پتانسیل انتشار آلودگی (مواد مغذی) کمتری دارد. مقایسه محدوده‌های مطالعاتی شبکه‌های قطعه اول به لحاظ مساحت و موقعیت اراضی زراعی موجود نشان می‌دهد که منابع آبی محدوده مطالعات سه شبکه حومه قراویز، قلعه شاهین و بشیوه به لحاظ درصد اراضی زراعی بیشتر و از نظر نزدیکی آن به منابع آب سطحی دارای حساسیت بیشتری نسبت به سایر محدوده‌ها می‌باشد. پس از آن با توجه به معیارهای اشاره شده، به ترتیب محدوده مطالعات شمالی ذهاب - جنوبی و جگیران و در نهایت محدوده مطالعات ازگله در اولویت دوم، سوم و چهارم حساسیت قرار دارند.

۲-۱-۳-۱-۶- تحلیل منابع طبیعی و کاربری اراضی موجود در محدوده

الف: کاربری اراضی موجود در محدوده

هدف از بررسی وضعیت موجود منابع طبیعی و کاربری اراضی در محدوده گرمسیری می باشد تا در مراحل بعد و با توجه به سیمای طرح و حجم عملیات اجرایی در هر بخش بتوانیم اثرات ناشی از اجرای طرح بر این منابع را شناسایی کرده و بمنظور جلوگیری از بروز تخریب و یا کاهش اثرات منفی، برنامه مناسب مدیریت پارامترهای اثرپذیر را ارائه دهیم.

الف- کاربری اراضی هر یک از زیر حوضه های منطقه ۱ کرمانشاه به تفکیک دشت ها

زیرحوضه هواسان

الف-۱- دشت ازگله

بر اساس مطالعات کاربری اراضی طرح، ۳۸ درصد از اراضی واقع در دشت ازگله غیر زراعی بوده و در حال حاضر ۶۰٪ از وسعت این دشت (معادل ۱۲۴۳ هکتار) شامل اراضی زراعی دیم، آبی و باغات می باشد که از این میزان ۶۰ درصد کشت دیم، ۲ درصد کشت آبی و سطح بسیار محدودی باغات هستند. در مجموع مساحت اراضی آبی در این دشت ۳۶ هکتار می باشد که ۲۹ هکتار تحت پوشش منابع آب سطحی (حجم آب مصرفی از این منبع حدود ۰/۱۶ میلیون متر مکعب) و ۱۰ هکتار تحت پوشش منابع آب زیر زمینی (حجم آب برداشتی از این منبع ۰/۹۰ میلیون متر مکعب در سال) قرار دارند. براساس پیش بینی طرح توسعه در (۱۰۲۰ هکتار از وسعت دشت، توسعه و بهبود خواهیم داشت که عمدتاً منطبق بر اراضی دیم وضع موجود می باشد.

الف-۲- دشت جگیران

در محدوده دشت جگیران، در شرایط حاضر، ۷۱٪ وسعت محدوده (معادل ۵۵۸۰ هکتار) اراضی زراعی شامل دیم، آبی و باغات بوده و بقیه اراضی غیر زراعی می باشد. سهم اراضی آبی این دشت حدود ۷ درصد، اراضی دیم ۶۴ درصد و کمتر از یک درصد را باغات تشکیل می دهند.

بر اساس سیمای طرح توسعه شبکه های آبیاری و زهکشی، در شرایط توسعه ۴۱۸۰ هکتار از وسعت دشت به توسعه و احداث شبکه های آبیاری و بخش محدودی نیز به آبرسانی و افزایش راندمان اختصاص خواهد یافت که این اراضی عمدتاً منطبق بر عرصه های دیم در وضع موجود می باشند.

الف-۳- زیرحوضه قوره تو

ذهاب شمالی

بر اساس مطالعات ستادی و صحرایی صورت گرفته، از مجموع ۷۵۸۳ هکتار وسعت دشت ذهاب شمالی در حال حاضر حدود ۷۸ درصد به اراضی زراعی (آبی، دیم و گلخانه) و حدود ۲۱ درصد به اراضی غیرزراعی (مسکونی، کوه و تپه، جاده ها، رودخانه ها و...) اختصاص یافته است. در میان اراضی زراعی از مجموع ۵۹۶۹ هکتار، سهم عمده به اراضی دیم (۳۳۷ هکتار، حدود ۵۷ درصد از کل وسعت حوضه) اختصاص یافته و اراضی آبی با وسعت ۱۵۸۰ هکتار و سهمی معادل ۲۰ درصد از کل وسعت دشت ذهاب شمالی در رتبه دوم قرار دارد. ۵۳۶۱ هکتار از وسعت این دشت به احداث شبکه‌های جدید اختصاص خواهد یافت که منطبق بر اراضی زراعی آبی و دیم در وضع موجود می باشد.

الف-۴- ذهاب جنوبی

وسعت محدوده دشت ذهاب جنوبی ۵۱۸۶ هکتار می باشد. بر اساس نتایج مطالعات صحرایی، ۸۳ درصد از وسعت این دشت به اراضی زراعی و حدود ۱۷ درصد به اراضی غیرزراعی شامل مناطق مسکونی، اراضی بایر، رودخانه، تپه، جاده و... اختصاص یافته است. در میان اراضی زراعی نیز ۳۴۳۰ هکتار به اراضی آبی (سطحی و زیرزمینی)، ۸۷۲ هکتار به اراضی دیم، ۱۲ هکتار به باغات و ۱ هکتار به گلخانه ها اختصاص دارد. در این دشت ۳۰۹۳ هکتار به توسعه و بهبود اختصاص خواهد یافت بخش عمده آن در قالب بهبود و آبرسانی به شبکه موجود بریموند خواهد بود و احداث شبکه جدید فقط در وسعت محدودی در شمال شرق دشت و قبل از محدوده شبکه بریموند اجرا می گردد.

الف-۵- زیرحوضه الوند

دشت حومه قراویز

بر اساس بررسی های صورت گرفته، وسعت اراضی زراعی در دشت حومه قراویز معادل ۳۸۴۴ هکتار است که حدود ۶۴ درصد از وسعت کل دشت را شامل می شود. در میان انواع اراضی زراعی نیز اراضی آبی و دیم به ترتیب با ۲۲۸۳ و ۱۴۷۳ هکتار، حدود ۳۸ و ۲۴ درصد از وسعت دشت حومه قراویز را به خود اختصاص داده اند. کمترین وسعت در میان اراضی زراعی به باغها تعلق دارد که ۸۸ هکتار (حدود ۱/۴ درصد از وسعت دشت) برآورد گردیده است. اراضی غیرزراعی نیز با وسعت ۲۱۲۳ هکتار، حدود ۳۶ درصد از وسعت دشت حومه قراویز را دربر گرفته اند و شامل انواع کاربری‌های بایر و مرتع، جنگل و بیشه، مسکونی و تاسیسات، جاده، تپه و کوه و بستر رودخانه ها است. در طرح توسعه ۲۴۷۵ هکتار از وسعت دشت در محدوده اراضی زراعی و دیم به توسعه و احداث شبکه جدید و آبرسانی به شبکه‌های موجود و تغییر الگوی کشت و افزایش راندمان آبیاری اختصاص خواهد یافت.

الف-۶- دشت بشیوه

براساس نتایج مطالعات کاربری اراضی که با استفاده از تصاویر ماهواره ای IRS، Google و مطالعات صحرایی بدست آمد هاست، ۵۳٪ از اراضی دشت بشیوه معادل ۴۱۴۹ هکتار (حدود ۵۴ درصد) اراضی زراعی شامل اراضی آبی، دیم و باغات بوده و مابقی (حدود ۴۶ درصد) اراضی غیرزراعی شامل مراتع، جنگل ها، مناطق مسکونی، تاسیسات، تپه ها و کوه ها و ... می باشد. از مجموع اراضی زراعی نیز حدود ۲۶ درصد به کشت آبی و ۲۰ درصد به کشت دیم و ۸ درصد نیز به باغات اختصاص یافت هاست. وضعیت کاربری اراضی در شرایط موجود در شکل شماره ۶ ارائه گردیده است.

براساس مطالعات کاربری اراضی مساحت اراضی آبی در این دشت ۲۶۱۱ هکتار می باشد که از این اراضی ۸۱۹ هکتار تحت پوشش آب سطحی و ۱۷۴۱ هکتار تحت پوشش آب زیرزمینی و ۵۱ هکتار تحت پوشش منابع آب سطحی و زیرزمینی قرار دارند. در صورت اجرای طرح ۱۰۸۳ هکتار از وسعت اراضی زراعی این دشت به توسعه و بهبود اختصاص خواهد یافت.

الف-۷- دشت قلعه شاهین

وسعت کلی محدوده دشت قلعه شاهین حدود ۷۰۱۵ هکتار می باشد. بر اساس نتایج مطالعات کاربری اراضی و نیز بازدیدهای صحرایی، ۷۸٪ از وسعت دشت به اراضی زراعی شامل دیم، آبی و باغات اختصاص یافته و مابقی حدود ۲۲ درصد به اراضی غیرزراعی اختصاص دارد. در میان اراضی زراعی نیز بیشترین وسعت (حدود ۵۶ درصد) به کشت آبی اختصاص یافته و اراضی دیم و باغات به ترتیب ۲۰ و ۲ درصد از وسعت دشت قلعه شاهین را به خود اختصاص داده اند. اراضی غیرزراعی نیز شامل مراتع، جنگل، مناطق مسکونی، پرورش ماهی، تاسیسات، تپه و کوه ها است. منابع آب سطحی: آب سطحی تنها وسعت ۱۸ هکتار از اراضی زراعی دشت قلعه شاهین را به خود اختصاص داده که بهره برداری با استفاده از موتور پمپ های ثابت و متحرک از رودخانه الوند صورت گیرد. در شرایط اجرای طرح ۲۳۷۴ هکتار از وسعت دشت که عمدتاً منطبق بر اراضی زراعی آبی موجود می باشد تحت پوشش شبکه های آبیاری و یا در مواردی تامین کمبود آب قرار خواهند گرفت.

در جدول شماره ۱۸ مساحت انواع کاربری اراضی در محدوده مطالعات شبکه های قطعه اول ارائه شده است.

جدول شماره ۱۸- مساحت انواع کاربری اراضی در محدوده مطالعات شبکه های قطعه اول

نام محدوده	نوع محدوده	کنست آبی	دیم	مرتع	جنگل	سایر اراضی	جمع
ازگله	اراضی بهبود و توسعه (بالافصل)	39	981	-	-	-	1,020
	اراضی حوضه مشرف به شبکه (مستقیم)	284	1468	4592	7177	3143	16664
	جمع	323	2449	4592	7177	3143	17684
جگیران	اراضی بهبود و توسعه (بالافصل)	533	3,647	-	-	-	4,180
	اراضی حوضه مشرف به شبکه (مستقیم)	1342	5702	11036	11972	5598	35650
	جمع	1875	9349	11036	11972	5598	39830
ذهاب	اراضی بهبود و توسعه (بالافصل ذهاب شمالی)	1632	3729	-	-	-	5361
	اراضی بهبود و توسعه (بالافصل ذهاب جنوبی)	2266	827	-	-	-	3093
	اراضی حوضه مشرف به شبکه (مستقیم)	1030	4000	4155	15000	5300	29530
	جمع	4928	8556	4155	15000	5300	37984
الوند	اراضی بهبود و توسعه (بالافصل حومه قراویز)	1002	1473	-	-	-	2475
	اراضی بهبود و توسعه (بالافصل بشیوه)	1015	986	-	-	-	2001
	اراضی بهبود و توسعه (بالافصل قلعه شاهین)	1646	813	-	-	-	2459
	اراضی حوضه مشرف به سه شبکه (مستقیم)	8950	6550	4780	35230	6730	62240
	جمع	12613	9822	4780	35230	6730	69175

مأخذ: مهندسان مشاور مهتاب قدس

ب- کاربری اراضی زیرحوضه‌های ایلام به تفکیک دشت‌ها

مقایسه عکس نقشه‌ها و مطالعات کاربری اراضی دشت‌های مورد مطالعه نشان می‌دهد که در فاصله زمانی بین تهیه تصاویر ماهواره‌ای و انجام این مطالعات تغییرات نسبتاً زیادی در اراضی محدوده‌های مورد مطالعه اعم از اراضی کشاورزی و غیرکشاورزی صورت پذیرفته است. تبدیل مراتع به اراضی آبی و باغات باتوجه به احداث و بهره‌برداری از ایستگاه‌های پمپاژ و موتور پمپ‌های نصب شده بر روی رودخانه‌ها و همچنین حفر چاه‌های عمیق و نیمه عمیق در مناطق مورد مطالعه و تبدیل اراضی دیم به اراضی زراعی آبی و باغات از تغییرات انجام شده در فاصله زمانی بین تهیه تصاویر ماهواره‌ای و انجام مطالعات حاضر می‌باشد. همچنین می‌توان به توسعه مناطق مسکونی و تأسیسات طی سال‌های اخیر در مناطق مورد مطالعه اشاره نمود.

ب-۱- نحوه کاربری اراضی در محدوده دشت لیگ دو

براساس نتایج حاصل از مطالعات کاربری اراضی و باتوجه به جدول شماره ۱۹ وسعت این محدوده در مطالعات کاربری اراضی حدود ۶۴۶۷ هکتار می‌باشد. در این محدوده هیچگونه اراضی کشاورزی اعم از اراضی فاریاب، دیم و باغات وجود ندارد. اراضی غیرزراعی شامل اراضی مرتعی، مسکونی و تأسیسات، جاده‌های اصلی، تپه و کوه و بستر رودخانه مجموعاً سطحی حدود ۶۴۶۷ هکتار معادل ۱۰۰ درصد از کل اراضی این محدوده را تشکیل می‌دهند. در نقشه‌های پیوست کاربری اراضی محدوده مورد مطالعه در قطعه A3 ارائه گردیده است.

جدول شماره ۱۹- نحوه کاربری اراضی در محدوده مطالعاتی لیگ دو

نسبت (درصد)	مساحت (هکتار)	نوع کاربری اراضی	
۰/۰۰	۰	جمع اراضی زراعی	اراضی غیرزراعی
۷۹/۵۴	۵۱۴۴	مرتع	
۰/۰۹	۶	تأسیسات	
۰/۲۰	۱۳	جاده	
۱۷/۱۳	۱۱۰۸	تپه و کوه	
۳/۰۳	۱۹۶	بستر رودخانه	
۱۰۰/۰۰	۶۴۶۷	جمع اراضی غیرزراعی	
۱۰۰/۰۰	۶۴۶۷	جمع کل اراضی	

ب-۲- نحوه کاربری اراضی در محدوده دشت گدار خوش

براساس نتایج حاصل از مطالعات کاربری اراضی و باتوجه به جدول شماره ۲۰ وسعت این محدوده در مطالعات کاربری اراضی حدود ۸۱۸۲ هکتار می‌باشد. از مجموع کل اراضی منطقه مورد مطالعه اراضی کشاورزی سطحی حدود ۱۱۵۰ هکتار یا ۱۴/۰۶ درصد از اراضی را بخود اختصاص داده است. اراضی آبی سطحی حدود ۱۵۲ هکتار یا ۱/۸۶ درصد و اراضی دیم سطحی حدود ۹۱۴ هکتار معادل ۱۱/۱۷ درصد از کل اراضی این منطقه را تشکیل می‌دهند. سطح زیر کشت باغات مثمر این ناحیه حدود ۸۴ هکتار معادل ۱/۰۳ درصد از اراضی می‌باشد. اراضی غیرزراعی شامل اراضی مسکونی و تأسیسات، مرتع، جاده‌های اصلی، تپه و کوه، رودخانه و سایر اراضی مجموعاً سطحی حدود ۷۰۳۲ هکتار یا ۸۵/۹۴ درصد از کل اراضی این محدوده را تشکیل می‌دهند. در نقشه‌های پیوست گزارش کاربری اراضی محدوده دشت گدار خوش در قطع A3 ارائه شده است.

ب-۳- نحوه کاربری اراضی در محدوده دشت مهران

براساس نتایج حاصل از مطالعات کاربری اراضی و باتوجه به جدول شماره ۲۱ وسعت این محدوده در مطالعات کاربری اراضی حدود ۴۰۴۳۹ هکتار می‌باشد. از مجموع کل اراضی منطقه مورد مطالعه اراضی کشاورزی سطحی حدود ۸۳۲۷ هکتار یا ۲۰/۵۹ درصد از اراضی را بخود اختصاص داده است. اراضی زراعی آبی سطحی حدود ۷۸۹۱ هکتار یا ۱۹/۵۱ درصد، اراضی دیم سطحی حدود ۶۱ هکتار معادل ۰/۱۵ درصد و باغات سطحی حدود ۳۷۵ هکتار یا ۰/۹۳ درصد از کل اراضی این منطقه را تشکیل می‌دهند. اراضی غیرزراعی شامل اراضی بایر، مرتع، مسکونی و تأسیسات، تپه و کوه، رودخانه، جنگل (نهال کاری)، پرورش ماهی و سایر اراضی مجموعاً سطحی حدود ۳۲۱۱۲ هکتار یا ۷۹/۴۱ درصد از کل اراضی این محدوده را تشکیل می‌دهند. در نقشه‌های پیوست گزارش، کاربری اراضی محدوده دشت مهران در قطع A3 نشان داده شده است.

ب-۴- نحوه کاربری اراضی در محدوده زرین آباد (چنگوله)

وسعت این محدوده در مطالعات کاربری اراضی در حدود ۷۹۵۶ هکتار برآورد گردیده است. از این میزان اراضی سطحی حدود ۴۹۶ هکتار یا ۶/۲۳ درصد به اراضی کشاورزی اختصاص دارد. اراضی دیم حدود ۴۸۴ هکتار یا ۶/۰۸ درصد و باغات سطحی حدود ۱۲ هکتار معادل ۰/۱۵ درصد از کل اراضی را شامل می‌گردند.

بقیه اراضی محدوده مورد مطالعه را اراضی غیرزراعی تشکیل می‌دهند که سطحی حدود ۷۴۶۰ هکتار یا ۹۳/۷۷ درصد را بخود اختصاص داده‌اند. جدول شماره ۲۲ نحوه کاربری اراضی محدوده مورد مطالعه را نشان می‌دهد. حدود پراکندگی این اراضی طی نقشه‌های پیوست گزارش در قطع A3 ارائه گردیده است.

جدول شماره ۲۰- نحوه کاربری اراضی در محدوده مطالعاتی گذارخوش

نسبت (درصد)	مساحت (هکتار)	نوع کاربری اراضی	
۱/۸۶	۱۵۲	آبی	اراضی زراعی
۱۱/۱۷	۹۱۴	دیم	
۱/۰۳	۸۴	باغ	
۱۴/۰۶	۱۱۵۰	جمع اراضی زراعی	
۷۸/۶۲	۶۴۳۳	مرتع	اراضی غیرزراعی
۰/۱۵	۱۲	مسکونی	
۰/۸۲	۶۷	جاده	
۰/۰۷	۶	تأسیسات	
۲/۱۵	۱۷۶	تپه و کوه	
۳/۴۷	۲۸۴	رودخانه	
۰/۶۶	۵۴	سایر اراضی*	
۸۵/۹۴	۷۰۳۲	جمع اراضی غیرزراعی	
۱۰۰/۰۰	۸۱۸۲	جمع کل اراضی	

* شامل جاده‌های اصلی و فرعی، راه‌های بین مزارع، انهار سنتی، مرزها و غیره در اراضی کشاورزی است.

جدول شماره ۲۱- نحوه کاربری اراضی در محدوده مطالعاتی دشت مهران

نسبت (درصد)	مساحت (هکتار)	نوع کاربری اراضی	
۱۹/۵۱	۷۸۹۱	آبی	اراضی زراعی
۰/۱۵	۶۱	دیم	
۰/۹۳	۳۷۵	باغ	
۲۰/۵۹	۸۳۲۷	جمع اراضی زراعی	
۵۲/۵۹	۲۱۲۶۵	مرتع	اراضی غیرزراعی
۱۱/۸۰	۴۷۷۱	بایر	
۲/۵۷	۱۰۴۰	جنگل - نهالکاری	
۲/۰۲	۸۱۸	مسکونی	
۰/۰۱	۳	پرورش ماهی	
۰/۸۷	۳۵۱	تأسیسات	
۴/۲۳	۱۷۱۰	تپه و کوه	
۴/۶۹	۱۸۹۵	رودخانه	
۰/۶۴	۲۵۹	سایر اراضی*	
۷۹/۴۱	۳۲۱۱۲	جمع اراضی غیرزراعی	
۱۰۰/۰۰	۴۰۴۳۹	جمع کل اراضی	

* شامل جاده‌های اصلی و فرعی، راه‌های بین مزارع، انهار سنتی، مرزها و غیره در اراضی کشاورزی است.

جدول شماره ۲۲- نحوه کاربری اراضی در محدوده مطالعاتی زیرین آباد (چنگوله)

نسبت (درصد)	مساحت (هکتار)	نوع کاربری اراضی	
۰/۰۰	۰	آبی	اراضی زراعی
۶/۰۸	۴۸۴	دیم	
۰/۱۵	۱۲	باغ*	
۶/۲۳	۴۹۶	جمع اراضی زراعی	
۵۰/۵۹	۴۰۲۵	بایر و مرتع	اراضی غیرزراعی
۰/۴۹	۳۹	مسکونی	
۰/۱۵	۱۲	تأسیسات	
۴۰/۳۶	۳۲۱۱	تپه و کوه	
۱/۸۶	۱۴۸	رودخانه	
۰/۳۱	۲۵	سایر اراضی**	
۹۳/۷۷	۷۴۶۰	جمع اراضی غیرزراعی	
۱۰۰/۰۰	۷۹۵۶	جمع کل اراضی	

* به دلیل عدم آبیاری در سال‌های اخیر باغات در حال نابودی است.

** شامل جاده‌های اصلی و فرعی، راه‌های بین مزارع، انهار سنتی، مرزها و غیره در اراضی کشاورزی است.

ب-۵- نحوه کاربری اراضی در محدوده دشت دهلران

وسعت این منطقه در مطالعات کاربری اراضی در حدود ۵۴۷۵۴ هکتار برآورد شده است. از این میزان اراضی سطحی حدود ۱۹۵۹۶ هکتار یا ۳۵/۷۹ درصد به اراضی کشاورزی اختصاص یافته است. اراضی آبی سطحی حدود ۱۵۶۸۳ هکتار معادل ۲۸/۶۴ درصد، باغات ۲۷ هکتار یا ۰/۰۵ درصد و اراضی دیم سطحی حدود ۳۸۸۶ هکتار یا ۷/۱۰ درصد را بخود اختصاص داده‌اند. شایان ذکر است که حدود ۴۰ درصد از اراضی فاریاب منطقه طرح بدلیل محدودیت شدید منابع آب موجود در دسترس بصورت نکاشت (آیش آبی) در نظر گرفته شده است. بقیه اراضی منطقه مورد مطالعه را اراضی غیرزراعی تشکیل می‌دهند که شامل اراضی بایر، مرتع، مسکونی، تأسیسات، تپه و کوه، رودخانه، جنگل، استخر ذخیره آب و پرورش ماهی، جاده و سایر اراضی مجموعاً سطحی حدود ۳۵۱۵۸ هکتار یا ۶۴/۲۱ درصد از کل اراضی را شامل می‌گردند. جدول شماره ۲۳ نحوه کاربری اراضی منطقه مورد مطالعه را نشان می‌دهد. همچنین حدود پراکندگی اراضی مورد مطالعه طی نقشه‌های پیوست در قطع A3 ارائه شده است.

ب-۶- نحوه کاربری اراضی در محدوده دشت موسیان

براساس نتایج حاصل از مطالعات کاربری اراضی و باتوجه به جدول شماره ۲۴ وسعت این محدوده در مطالعات کاربری اراضی حدود ۲۸۴۹۹ هکتار می‌باشد. از مجموع کل اراضی منطقه مورد مطالعه اراضی کشاورزی سطحی حدود ۸۱۴۳ هکتار معادل ۲۸/۵۷ درصد از کل اراضی را بخود اختصاص داده است. اراضی آبی سطحی حدود ۸۰۴۲ هکتار یا ۲۸/۲۲ درصد، اراضی دیم حدود ۶۴ هکتار معادل ۰/۲۲ درصد و باغات سطحی حدود ۳۷ هکتار یا ۰/۱۳ درصد را بخود اختصاص داده‌اند. اراضی غیرزراعی شامل اراضی بایر، مرتع، جنگل، مسکونی، تأسیسات، جاده، تپه، کوه، رودخانه، استخر ذخیره آب و پرورش ماهی و سایر اراضی مجموعاً سطحی حدود ۲۰۳۵۶ هکتار معادل ۷۱/۴۳ درصد از کل اراضی این محدوده را تشکیل می‌دهند. در نقشه‌های پیوست نحوه کاربری اراضی محدوده مورد مطالعه ارائه شده است.

ب-۷- نحوه کاربری اراضی در کل محدوده طرح (قسمت سوم- استان ایلام)

جدول شماره ۲۵ نحوه کاربری اراضی در کل منطقه مطالعاتی را نشان می‌دهد. چنانچه در جدول فوق ملاحظه می‌گردد کل وسعت محدوده حدود ۱۴۶۲۹۷ هکتار می‌باشد. اراضی کشاورزی سطحی حدود ۳۷۷۱۲ هکتار معادل ۲۵/۷۸ درصد را شامل می‌شود که از این میزان اراضی آبی با سطحی حدود ۳۱۷۶۸ هکتار یا ۲۱/۷۱ درصد، اراضی دیم سطحی حدود ۵۴۰۹ هکتار معادل ۳/۷ درصد و باغات سطحی حدود ۵۳۵ هکتار معادل ۰/۳۷ درصد از کل اراضی را بخود اختصاص داده‌اند. اراضی غیرزراعی سطحی حدود ۱۰۸۵۸۵ هکتار یا ۷۴/۲۲ درصد از کل اراضی را تشکیل می‌دهند.

جدول شماره ۲۳- نحوه کاربری اراضی در محدوده مطالعاتی دشت دهلران

نسبت (درصد)	مساحت (هکتار)	نوع کاربری اراضی
۲۸/۶۴	۱۵۶۸۳	آبی*
۷/۱۰	۳۸۸۶	دیم
۰/۰۵	۲۷	باغ
۳۵/۷۹	۱۹۵۹۶	جمع اراضی زراعی
۲۹/۹۵	۱۶۳۹۸	مرتع
۲۳/۰۵	۱۲۶۲۲	بایر
۲/۵۵	۱۳۹۴	جنگل - نهالکاری
۲/۰۰	۱۰۹۶	مسکونی
۰/۱۶	۸۸	پرورش ماهی
۱/۰۱	۵۵۳	تأسیسات
۰/۶۱	۳۳۲	جاده
۰/۲۱	۱۱۵	تپه و کوه
۳/۴۱	۱۸۶۸	رودخانه
۱/۲۶	۶۹۲	سایر اراضی*
۶۴/۲۱	۳۵۱۵۸	جمع اراضی غیرزراعی
۱۰۰/۰۰	۵۴۷۵۴	جمع کل اراضی

* حدود ۴۰ درصد از اراضی آبی بدلیل محدودیت شدید منابع آب موجود بصورت (نکاشت) آیش آبی می‌باشد.

** شامل جاده‌های اصلی و فرعی، راه‌های بین مزارع، انهار سنتی، مرزها و غیره در اراضی کشاورزی است.

جدول شماره ۲۴- نحوه کاربری اراضی در محدوده مطالعاتی دشت موسیان

نسبت (درصد)	مساحت (هکتار)	نوع کاربری اراضی	
۲۸/۲۲	۸۰۴۲	آبی*	اراضی زراعی
۰/۲۲	۶۴	دیم	
۰/۱۳	۳۷	باغ	
۲۸/۵۷	۸۱۴۳	جمع اراضی زراعی	
۴۷/۵۷	۱۳۵۵۶	مرتع	اراضی غیرزراعی
۱۰/۸۷	۳۰۹۹	بایر	
۶/۵۳	۱۸۶۱	جنگل - نهالکاری	
۱/۴۷	۴۱۸	مسکونی	
۰/۱۵	۴۲	پرورش ماهی	
۰/۲۲	۶۳	تأسیسات	
۰/۳۸	۱۰۹	جاده	
۰/۰۳	۹	تپه و کوه	
۳/۳۲	۹۴۶	رودخانه	
۰/۸۹	۲۵۳	سایر اراضی*	
۷۱/۴۳	۲۰۳۵۶	جمع اراضی غیرزراعی	
۱۰۰/۰۰	۲۸۴۹۹	جمع کل اراضی	

* حدود ۴۰ درصد از اراضی آبی بدلیل محدودیت شدید منابع آب موجود بصورت (نکاشت) آیش آبی می‌باشد.

** شامل جاده‌های اصلی و فرعی، راه‌های بین مزارع، انهار سنتی، مرزها و غیره در اراضی کشاورزی است.

جدول شماره ۲۵- نحوه کاربری اراضی در کل محدوده طرح (قسمت سوم- استان ایلام)

نسبت (درصد)	مساحت (هکتار)	نوع کاربری اراضی	
۲۱/۷۱	۳۱۷۶۸	آبی	اراضی زراعی
۳/۷۰	۵۴۰۹	دیم	
۰/۳۷	۵۳۵	باغات	
۲۵/۷۸	۳۷۷۱۲	جمع اراضی زراعی	
۵۹/۶۸	۸۷۳۱۳	بایر و مرتع	اراضی غیرزراعی
۲/۳۱	۳۳۷۴	مسکونی و تأسیسات	
۴/۳۳	۶۳۲۹	تپه و کوه	
۲/۹۴	۴۲۹۵	جنگل	
۰/۰۹	۱۳۳	پرورش ماهی	
۳/۶۵	۵۳۳۷	رودخانه	
۰/۳۶	۵۲۱	جاده‌های اصلی	
۰/۸۸	۱۲۸۳	سایر اراضی*	
۷۴/۲۲	۱۰۸۵۸۵	جمع اراضی غیرزراعی	
۱۰۰/۰۰	۱۴۶۲۹۷	جمع کل اراضی	

** شامل جاده‌های اصلی و فرعی، راه‌های بین مزارع، انهار سنتی، مرزها و غیره در اراضی کشاورزی است.

۲-۱-۳-۷- تحلیل وضعیت پوشش گیاهی

الف: شناسایی و معرفی گونه‌های گیاهی

محدوده مورد مطالعه که بخشی از دشت های مجاور به منطقه کوهستانی زاگرس است. از نظر جغرافیای گیاهی جزئی از منطقه ایرانوتورانی محسوب می شود. پوشش گیاهی غالب منطقه مورد مطالعه متشکل از تیپ‌های مرتعی است. به طور کلی گونه های بارز در منطقه از جنس‌های درمنه (*Artemisia*) و گون (*Astragalus*) می باشند. از مهم‌ترین و متنوع‌ترین تیره‌های گیاهی این منطقه می‌توان تیره‌های میخک (*Caryophyllaceae*)، نخود (*Papilionaceae*)، نسترن (*Rosaceae*)، گندمیان (*Gramineae*)، کاسنی (*Compositae*)، گاوزبان (*Boraginaceae*) را نام برد.

در این محدوده تا جایی که عامل توپوگرافی و شیب مانع نشده، اراضی قابل بهره برداری به زیر کشت گندم، جو، ذرت بهاره و پائیزه، نخود، صیفی جات و... رفته اند. در قسمت های با شیب متوسط نیز اغلب به دلیل تردد و چرای دام و بطور کلی بهره برداری از اراضی، اکثراً گونه های مقاوم باقی مانده و گونه های مهاجم نیز در فضاها پراکنده و لگدکوب دیده می شود. تیپ های گیاهی طبیعی در دشت‌های محدوده مطالعاتی به شرح ذیل می‌باشد:

در تمام سطح حوضه گرمسیری پوششی از انواع گیاهان مرتعی و حاشیه رودخانه‌ای تیپ زاگرس وجود دارد. به طور کلی در سطح منطقه گونه‌های گندمی بر گونه‌های صحرائی غلبه دارد. گونه خرزهره، بید و لوی و برخی گونه‌های نم دوست مانند تمشک در تمام منطقه کمابیش پراکنده هستند. برخی گونه‌های مهاجرم از جمله شکر تیغال نیز، مرغ وحشی، و هزارخار در اکثر مناطق غلبه دارند.

نکته مهم گیاهان داروئی مانند گونه‌های گل گاوزبان، شکر تیغال، گون، خاکشیر، بارهنگ، موسیر وحشی، انواع اسپاراگوس و ... می‌باشد.

در جدول صفحه بعد مشخصات گونه‌های گیاهی غالب در محدوده گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۲۶ - فهرست و مشخصات گونه های گیاهی محدوده گرمسیری

گونه	خانواده	اسم فارسی	گزارش شده	مشاهده شده	رویشگاه		ارزشیابی						
					خشکی	نیاریزی	اندمیک	ذخیره گاه جنگلی	اقتصادی	دارویی	اکولوژیک		
<i>Bromus tectorum</i>	Gramineae	جوموش	*	*	*								*
<i>Hordeum sp</i>	Gramineae	جو وحشی	*	*	*								*
<i>Phragmites australis</i>	Gramineae	نی	*	*		*							*
<i>Deschampsia caespitosa</i>	Gramineae	-	*	*		*							
<i>Taeniaterum sp</i>	Gramineae	جو دو سر وحشی	*	*	*								*
<i>Geranium molle</i>	Geraniaceae	سوزن چوبان	*	*	*								*
<i>Geranium rotundifolium</i>	Geraniaceae	سوزن چوبان	*	*	*								*
<i>Hypericum scabrum</i>	Guttiferae	گل راعی	*	*	*							*	*
<i>Juglans regia</i>	Juglandaceae	گردو	*	*	*			*	*	*	*	*	*
<i>Artemisia herba-alba</i>	Labiatae	درمنه	*	*	*						*	*	*
<i>Mentha amphilema</i>	Labiatae	پونه	*	*	*	*					*	*	*
<i>Phlomis olivieri</i>	Labiatae	گوش بره	*	*	*				*	*	*	*	*
<i>Gagea chlorantha</i>	Liliaceae	نجم طلایی	*	*	*								*
<i>Alcea aucheri</i>	Malvaceae	ختمی	*	*	*				*	*	*	*	*
<i>Althaea hirsuta</i>	Malvaceae	ختمی	*	*	*				*	*	*	*	*
<i>Eucalyptus spp</i>	Myrtaceae	اوکالیپتوس	*	*	*				*	*	*	*	*
<i>Astragalus spp</i>	Papilionaceae	گون	*	*	*			*					*
<i>Lathyrus spp</i>	Papilionaceae	خلر	*	*	*								*
<i>Lens orientalis</i>	Papilionaceae	عدس	*	*	*				*				*
<i>Vicia michauxii</i>	Papilionaceae	ماشک	*	*	*								*
<i>Vicia narbonensis</i>	Papilionaceae	ماشک	*	*	*								*
<i>Vicia variabilis</i>	Papilionaceae	ماشک	*	*	*								*
<i>Coronilla scorpioides</i>	Papilionaceae	یونجه باغی	*	*	*								*
<i>Melilotus indicus</i>	Papilionaceae	یونجه زرد	*	*	*				*				*
<i>Trifolium echinatum</i>	Papilionaceae	شیدر	*	*	*								*
<i>Trigonella spp</i>	Papilionaceae	شنلیله	*	*	*								*
<i>Trifolium spumosum</i>	Papilionaceae	شیدر	*	*	*								*
<i>Platanus orientalis</i>	Platanaceae	چنار	*	*	*				*				*
<i>Poa bulbosa</i>	Poaceae	چمن	*	*	*								*
<i>Pteropryum olivieri</i>	Polygonaceae	پرند	*	*	*			*					*
<i>Reseda aucheri</i>	Resedaceae	ورث	*	*	*								*
<i>Rubus anatolicus</i>	Rosaceae	تمشک	*	*	*								*
<i>Haplophyllum perforatum</i>	Rutaceae	سدایی	*	*	*								*
<i>Salix sp.</i>	Salicaceae	بید	*	*	*	*							*
<i>Populus euphratica</i>	Salicaceae	پده	*	*	*	*							*
<i>Parentucellia latifolia</i>	Scrophulariaceae	-	*	*	*								*
<i>Scrophularia deserti</i>	Scrophulariaceae	گل میومی	*	*	*								*
<i>Verbascum agrimonifolium</i>	Scrophulariaceae	گل ماهور	*	*	*								*
<i>Veronica anagallioides</i>	Scrophulariaceae	صابونک	*	*	*								*
<i>Tamarix ramosissima.</i>	Tamaricaceae	گز	*	*	*	*							*
<i>Anisosciadium oriental</i>	Umbelliferae	-	*	*	*								*
<i>Petroedmondia syriaca</i>	Umbelliferae	-	*	*	*								*
<i>Pimpinella affinis</i>	Umbelliferae	جعفری کوهی	*	*	*								*
<i>Pycnocycla flabellifolia</i>	Umbelliferae	سگ دندان	*	*	*			*					*
<i>Scandix pecten-veneris</i>	Umbelliferae	شانه ونوس	*	*	*								*
<i>Torilis stocksiana</i>	Umbelliferae	هویج نیبی	*	*	*								*
<i>Urtica pilulifera</i>	Urticaceae	گزنه	*	*	*								*
<i>Peganum harmala</i>	Zygophylaceae	اسیند	*	*	*	*						*	*

ب: تحلیل نقاط قوت و ضعف و فرصت و تهدید گونه‌های گیاهی:

➤ از نظر جغرافیای گیاهی جزئی از منطقه ایرانوتورانی محسوب می‌شود. پوشش گیاهی متشکل از تیپ‌های مرتعی از مهم‌ترین و متنوع‌ترین تیره‌های گیاهی این منطقه می‌توان تیره‌های میخک نخود-نسترن-گندم‌یان - کاسنی-گل گاوزبان را نام برد. اراضی با شیب کم در زیر کشت گندم، جو، ذرت بهاره و پائیزه، نخود، صیفی جات و... رفته‌اند.

➤ قسمت‌های با شیب متوسط نیز اغلب به دلیل تردد و چرای دام و بطور کلی بهره‌برداری از اراضی، اکثراً گونه‌های مقاوم باقی مانده و گونه‌های مهاجم نیز در فضاها پراکنده و لگدکوب دیده می‌شود

➤ در مناطق حاشیه رودخانه و مسیل‌ها تیپ‌های گیاهی بسیار با ارزش زیر به ترتیب در حاشیه رودخانه‌ها شکل گرفته‌اند. رودخانه قوره‌تو مرز منطقه را ایجاد نموده و از یک ساختار بی‌نظیری از نظر گیاهان برخوردار است. تنوع گونه‌های آبی و کنارآبی در این رودخانه بسیار بالاست و بخش‌های کرانه‌ای سیلاب خور آن محیط را برای حضور گونه‌های پرنده کنار آبی و با شکل‌گیری نوارهای نازک و ضخیم از بید، لوئی، نی و تمشک یک اکوسیستم آبی بی‌نظیری را برای حضور شکاری‌ها و گونه‌های مجاور آگرواکوسیستم فراهم آورده است. رودخانه چنگوله به دلیل املاح فراوان حاشیه گیاهی فراوانی ندارد و بیشتر پوشش گیاهی اطراف آن را نی و جگن تشکیل داده است.

۲-۱-۳-۱-۸- تحلیل شرایط زیستگاه جانوری محدوده**الف: شناسایی و معرفی گونه‌های جانوری****• پستانداران (Mammals)**

غنای گونه‌ای غالب پستانداران در محدوده دشت‌های مورد مطالعه مربوط به راسته جونندگان می‌باشد. این گونه‌ها بطور وسیعی در اراضی کشاورزی پراکنش دارند. گرگ، شغال، روباه و کفتار (حضور احتمالی) که از جونندگان و در برخی موارد از محصولات کشاورزی تغذیه می‌کنند گونه‌های غالب گوشتخوار محدوده مطالعات می‌باشند. همچنین شنگ و ول‌آبی از گونه‌های وابسته به رودخانه‌های دائمی و اراضی حاشیه‌ای با پوشش به نسبت متراکم از گونه‌های بید، پده،

گز و نی می‌باشد. از مهم‌ترین پستانداران موجود در محدوده مطالعاتی که از نقطه نظر اتحادیه جهانی حفاظت و سازمان حفاظت محیط زیست ایران به عنوان گونه شاخص شناخته شده است، آهو می‌باشد. این گونه‌ی شاخص به دلیل وجود اراضی مرتعی غنی مشرف به اراضی کشاورزی، وجود منابع دائمی آب و امنیت از جمعیت قابل ملاحظه‌ای برخوردار است. بر اساس اطلاعات اداره محیط زیست سرپل ذهاب و قصرشیرین و همچنین مطالعات میدانی فشرده، فراوانی آهو در دشت حومه قراویز و گنبد صوفی حدود ۷۰۰-۹۰۰ راس برآورد گردید. منطقه مهران و دهلران نیز زیستگاه آهو و حفاظت شده است. برآورد تعداد آهو در این دشت‌ها بالغ بر ۲۵۰۰ راس می‌باشد که بومی منطقه هستند. پس از آهو کل و بز نیز بومی کوه‌های شمال غرب مهران از جمله کوه کومک می‌باشند که تعداد آنها بسیار کاسته شده و به کمتر از ۱۰۰ راس رسیده است. در دشت‌های مهران و دهلران دسته‌های گراز نیز وجود دارد که به زراعت آسیب فراوانی می‌رسانند.

• پرندگان (Aves)

بطور کلی پرندگان به دو دسته بومی و غیر بومی یا مهاجر طبقه بندی می‌شوند. گونه‌هایی نظیر تیهو و دراج بومی منطقه بوده و در تمام فصول سال در زیستگاه‌های خاص خود (تیهو در زیستگاه‌های دشتی تپه ماهوری و دراج در دشت‌ها و علفزارهای حاشیه رودخانه‌ها و همچنین اطراف اراضی کشاورزی مشرف به رودخانه‌ها پراکنش دارند. از پرندگان مهاجر منطقه مورد مطالعه باقرقره شکم سفید و انواع پرندگان شکاری همچون عقاب صحرائی و عقاب دو برادر گزارش شده است. در جدول شماره ۲۷ فهرست پرندگان گزارش و مشاهده شده در منطقه مورد مطالعه ارائه شده است.

جدول شماره ۲۷- فهرست پستانداران گزارش و مشاهده شده در منطقه مورد مطالعه

نام علمی	خانواده	نام فارسی	حضور گونه		زیستگاه						رفتار تغذیه‌ای			اهمیت حفاظتی		
			گزارش شده	مشاهده شده	شهری و روستایی	کشاورزی	کوهستان	تپه‌ماهور	دشت	رودخانه و تالاب	گیاهخوار	گوشته‌خوار	همه‌چیزخوار	حمایت شده	IUCN	CITES
<i>Gazella subgutturosa</i>	Bovidae	آهو	*	*		*		*	*	*		*		*	*	
<i>Sus scrofa</i>	Suidae	گراز	*	*	*	*		*	*	*		*				
<i>Canis aureus</i>	Canidae	شغال	*	*	*	*		*	*	*		*	*			
<i>Canis lupus</i>	Canidae	گرگ	*			*	*	*	*	*		*	*			I
<i>Vulpes vulpes</i>	Canidae	روباه معمولی	*	*	*	*		*	*	*		*	*			
<i>Allactaga euphratica</i>	Dipodidae	دوپای فرات	*					*	*	*		*				
<i>Hystrix indica</i>	Hystriidae	تشی	*			*		*	*	*		*				
<i>Lepus europaeus</i>	Leporidae	خرگوش غربی	*	*		*		*	*	*		*				
<i>Arvicola amphibius</i>	Muridae	ول آبی	*	*				*	*	*		*				
<i>Meriones libycus</i>	Muridae	جرد لیبی	*			*	*	*	*	*		*				
<i>Meriones persicus</i>	Muridae	جرد ایرانی	*			*	*	*	*	*		*				
<i>Microtus socialis</i>	Muridae	ول اجتماعی	*			*	*	*	*	*		*				
<i>Ellobius Lutescens</i>	Muridae	ول خفار	*			*	*	*	*	*		*				
<i>Nesokia indica</i>	Muridae	موش ورامین	*		*	*	*	*	*	*		*				
<i>Lutra lutra</i>	Mustelidae	شنگ	*					*	*	*		*				I

جدول شماره ۲۸ - مشخصات پرندگان گزارش و مشاهده شده در منطقه مورد مطالعه

نام علمی	خانواده	حضور گونه		زیستگاه						وضعیت اقامت			اهمیت حفاظتی		نام فارسی	
		گزارش شده	مشاهده شده	تپه ماهور - کوهستان	دشت - تپه ماهور	استپ	چنگل و بیشه	اراضی کشاورزی و مسکونی	آبزی و کناری	مهاجر			حیانت شده ملی	IUCN		CITES
										تابستانه	زمستانه	عبوری				
<i>Accipiter nisus</i>	Accipiteridae		•				•				•			•	قرقی	
<i>Aquila nipalensis</i>	Accipiteridae	•		•	•	•		•				•		•	عقاب صحرایی	
<i>Hieraaetus fasciatus</i>	Accipiteridae	•	•												عقاب دوبرادر	
<i>Alaemon alaudipes</i>	Alaudidae	•				•							LC		طره چکاوک	
<i>Alauda arvensis</i>	Alaudidae	•			•			•			•		LC		چکاوک آسمانی	
<i>Calandra rufescens</i>	Alaudidae		•		•	•		•					LC		چکاوک کوچک	
<i>Galerida cristata</i>	Alaudidae		•		•			•					LC		چکاوک کالی	
<i>Tadorna ferruginea</i>	Anatidae	•						•	•		•		LC		آنقوت	
<i>Apus melba</i>	Apodidae	•		•				•		•		•	LC		پرستو شکم سفید	
<i>Ardea cinerea</i>	Ardeidae	•						•	•		•		LC		حواصیل خاکستری	
<i>Columba palumbus</i>	Columbidae		•				•	•					LC		فاخته	
<i>Streptopelia senegalensis</i>	Columbidae		•		•	•		•					LC		قمری خانگی	
<i>Streptopelia turtur</i>	Columbidae		•				•	•		•			LC		قمری معمولی	
<i>Pterocles alchata</i>	Pteroclididae	•			•			•			•		LC		باقرقره شکم سفید	
<i>Coracias garrulus</i>	Coraciidae		•		•			•		•			LC		سبزقا	
<i>Corvus corone cornix</i>	Corvidae		•	•	•			•					LC		کلاغ ابلق	
<i>Pica pica</i>	Corvidae		•				•						LC		زاغی	
<i>Emberiza citrinella</i>	Emberiridae		•	•				•			•		LC		زردپره لیمویی	
<i>Milvina calandra</i>	Emberiridae		•		•			•					LC		زردپره مزرعه	
<i>Falco peregrinus</i>	Falconidae		•	•			•	•		•		•		•	شاهین	
<i>Falco naumanni</i>	Falconidae		•	•			•	•		•		•			دلیجه کوچک	
<i>Rhodospiza obsoleta</i>	Fringillidae	•					•	•	•				LC		سپهره خاکی	
<i>Hirundo rustica</i>	Hirundidae	•					•						LC		چلچله	
<i>Riparia riparia</i>	Hirundidae	•					•						LC		چلچله رودخانه‌ای	
<i>Lanius excubitor</i>	Laniidae		•				•						LC		سنگ چشم خاکستری	
<i>Lanius nubicus</i>	Laniidae		•								•		LC		سنگ چشم پیشانی سفید	
<i>Lanius collurio</i>	Laniidae		•					•					LC		سنگ چشم پشت سرخ	
<i>Merops apiaster</i>	Meropidae		•				•			•			LC		زنبورخوار	
<i>Merops superciliosus</i>	Meropidae	•					•			•			LC		زنبورخوار گلو خرمایی	
<i>Motacilla fava</i>	Motacillidae		•					•					LC		دم جنبانک شکم زرد	
<i>Motacilla alba</i>	Motacillidae		•				•	•					LC		دم جنبانک ابلق	
<i>Passer domesticus</i>	Passeridae		•				•			•			LC		گنجشک خانگی	
<i>Passer hispaniolensis</i>	Passeridae		•				•			•			LC		گنجشک سینه سیاه	
<i>Alectoris chukar</i>	Phasianidae	•			•					•			LC		کبک	
<i>Ammoperdix griseogularis</i>	Phasianidae		•		•						•		LC		تیهو	
<i>Francolinus francolinus</i>	Phasianidae		•		•	•	•		•				LC		دراج	
<i>Himantopus himantopus</i>	Recurvirostridae	•							•				LC		چوب پا	
<i>Actitis hypoleucos</i>	Scolopacidae	•				•					•		LC		ایچلیک آواز خوان	
<i>Tringa nelouaria</i>	Scolopacidae	•			•						•		LC		ایچلیک یاسیز	
<i>Tringa ochropus</i>	Scolopacidae	•			•	•			•						ایچلیک تک زی	
<i>Sitta europea</i>	Sittidae	•			•	•							LC		کمر کولی	
<i>Athene noctua</i>	Strigidae		•		•	•						•	LC		جغد کوچک	
<i>Sturnus vulgaris</i>	Sturnidae		•	•			•			•					سار	
<i>Acrocephalus stentoreus</i>	Sylviidae	•			•								LC		سسک پر سر و صدا	
<i>Acrocephalus stentoreus</i>	Sylviidae	•			•	•	•			•			LC		سسک درختی کوچک	
<i>Hipolais caligata</i>	Sylviidae	•			•					•					سسک چیف جاف	
<i>Phylloscopus collybita</i>	Turdidae	•			•	•							LC		سینه سرخ	
<i>Erithacus rubecula</i>	Turdidae	•					•				•		LC		چکچک دشتی	
<i>Oenanthe isabellina</i>	Turdidae	•					•						LC		چک	

دوزیستان و خزندگان (Amphibians and Reptiles):

خزندگان شامل مارها، مارمولک ها و لاک پشت ها، از مهم ترین عناصر اکوسیستم های خشکی هستند. از خزندگان بارز این منطقه سوسمار مار چشم (*Ophisopselegans*)، سوسمارخاردم بین النهرین (*Uromastyx loricatus*)، و بزمنجه بیابانی (*Varanus griseus*) را می توان نام برد و دوزیستان منطقه نیز شامل دو گونه از خانواده قورباغه ها می باشند.

• ماهیان

منطقه مورد مطالعه یکی از زیر حوضه های اصلی حوضه دجله در شمال و کرخه در ایلام محسوب می شود. در بخش های شمالی در محدوده زیرحوضه های هواسان و قوره تو به دلیل فصلی بودن عمده سرشاخه های محدوده مطالعاتی و وجود اراضی کشاورزی در حاشیه غالب مسیر رودخانه های اصلی ماهیان دارای پراکنش کمی هستند و از نظر فون آبی منطقه فقد غنای گونه ای بالا می باشد. در این محدوده احتمال پراکنش گونه هایی نظیر کپور *Cyprinus carpio*، کولی *Albornus charusini*، و گامبوزیا *Gambusia holbrooki* وجود دارد. در محدوده زیرحوضه الوند، با توجه به دمای بالای آب رودخانه های این محدوده، در حوضچه های پرورش ماهی موجود عمدتاً ماهیان گرمابی شامل کپور معمولی (*Cyprinus carpio*)، ماهی آمور (*Cteropharyngodon idella*)، ماهی فیتوفاگ (*Hypophthalmichthys nobilis*)، و کپور سرگنده (*Hypophthalmichthys nobilis*) پرورش داده می شوند. بنابراین فراوانی این ماهیان در رودخانه های این محدوده زیاد است. در رودخانه های جنوبی منطقه نیز تنوع ماهیان محدود به همان خانواده های کپور معمولی، آمور و رفیتوفاگ می باشد. در جدول شماره ... مشخصات ماهی های منطقه ارائه شده است.

جدول شماره ۲۹- فهرست ماهیان منطقه مورد مطالعه

نام علمی	خانواده	حضور گونه		زیستگاه							اهمیت حفاظتی			ارزش اقتصادی		نام فارسی		
		مزارش شده	مشاهده شده	آب لب شور	آب شیرین	آب ساکن	آب جاری	چشمه و قنات	رودخانه			آبمیگ	حمایت شده ملی	IUCN	CITES		تزیینی	صید ورزشی
									بستر گلی	بستر شن	بستر سنگلاخی							
<i>Cyprinus carpio</i>	Cyprinidae	•			•	•	•		•									کپور
<i>Albornus charusini</i>	Cyprinidae	•			•	•	•			•								کولی
<i>Cteropharyngodonidella</i>	Cyprinidae	•			•	•	•		•									ماهی آمور
<i>Hypophthalmichthysmolitrix</i>	Cyprinidae	•			•	•	•		•	•	•							فیتوفاگ
<i>Hypophthalmichthys nobilis</i>	Cyprinidae	•			•	•	•		•	•	•							کپور سرگنده
<i>Gambusia holbrooki</i>	Poeciliidae	•		•	•	•	•		•	•	•							گامبوزیا

• فهرست گونه‌های گیاهی و جانوری دارای ارزش حفاظتی در محدوده مطالعاتی

از مجموع گونه‌های گیاهی شناسایی شده در محدوده مطالعاتی، گونه‌های چند ساله گون *Astragalus*، متعلق به بخش *Glaucacanthus* و برخی از گونه‌های خشبی از جمله بادام (*Amygdalus eburnea*) و *Amygdalus* *scoparia* دارای ارزش حفاظتی هستند. در اطراف امام زاده صالح مهران نیز گونه خاصی از خرما می‌خوراویس وجود دارد که بسیار ریز و پرشهد است و ارزش مطالعه و نگهداری دارد.

در محدوده مطالعات شبکه‌های آبیاری ایلام و کرمانشاه ۱۳ گونه حمایت شده ملی وجود دارد که ۱۰ گونه آن متعلق به رده پرنندگان است. آهو تنها پستاندار حمایت شده ملی در منطقه است که همانگونه که قبلاً ذکر شد، در محدوده حومه قراویز و مهران پراکنش دارد. در جدول شماره گونه‌های جانوری دارای ارزش حفاظتی ارائه شده است.

۲-۱-۳-۹- تحلیل علل ایجاد عدم تعادل در شرایط زیست محیطی و بهره‌برداری از عرصه‌های طبیعی

الف: رویشگاه‌های حساس

حساس‌ترین رویشگاه‌ها در تمام حوزه گرمسیری پیرامون رودخانه‌ها هستند که هر دو قابلیت زیست و جانوری و گیاهی در آنها بیشتر از بقیه منطقه است. مثال بارز رودخانه قوره‌تو در مرز ایران و عراق در قصرشیرین است که در هم تنیدگی زیستی منجر به پیدایش اکوسیستم ویژه‌ای با تنوع بیشتر گیاهی و جانوری شده است.

- دو منطقه بسیار حساس دشت قراویز در سرپل ذهاب و دشت مهران و بخشی از دهلران که از جمله زیستگاه‌های اصلی آهو در ایران می‌باشند را حساس‌ترین بخش محیط‌زیست تمام منطقه گرمسیری از شمال تا جنوب دانست. نگرانی از آن است که تبدیل مراتع وسیع گرمسیری بویژه در مهران و دهلران به مناطق کشت، این زیستگاه‌های حساس را برای زندگی آهوان تنگ کند و جمعیت آنها را به نابودی و یا کم‌زیستی بکشاند. تجارب متعددی نشان می‌دهد که زراعت جدید که بی‌محدودیت کود و سموم را وارد محیط می‌کند همراه با کوچک شدن پهنه زندگی زیستگاه‌ها را به مخاطره و نابودی می‌کشاند.

- همین مخاطره با درجاتی کمتر برای سایر جانوران و پرنندگان منطقه نیز وجود دارد و ممکن است آنها نیز با عدم تعادل زیست محیطی در منطقه روبرو شوند.

- گیاهان بیشتر از جانوران در مخاطره هستند. پوشش گیاهی رویشگاه‌های مرتعی در صورت تبدیل آنها به زراعت نابود می‌شود و دوباره نمی‌روید. این کاهش چرخه حیات گیاهی و جانوری را قطع و فلج می‌سازد.

می‌توان نتیجه گرفت که گسترش پوشش آب سیروان به مناطق گرمسیری در کنار مزایای فراوان تولیدی و توسعه مدنیت در پشت مرزها و افزایش درآمد و ثروت، از سوی دیگر ثروت‌های دیگری را که هزاران سال آنها را پدید آورده است معدوم می‌کند. در صورت ورود سامانه گرمسیری به مناطق گرمسیری کرمانشاه و ایلام بی‌تردید توسعه طلبی سرمایه‌گذاران و توسعه دهندگان بی‌اعتنا به محیط‌زیست به تبدیل اراضی غیرکشاورزی به کشاورزی و حذف قابلیت زیست طبیعی در آنها ادامه می‌دهد.

معدلک علاوه بر نقاط گفته شده فوق که برای حفظ آنها باید چاره‌ای اندیشیده شود. تمام نقاط زیر نیز حوزه‌های حساس زیست محیطی محسوب می‌شوند و نباید در معرض توسعه قرار گیرند. چاره کار چیست؟ چگونه می‌توان این زیستگاه‌ها و همه عناصر آنها را حفظ کرد.

به نظر می‌رسد هنوز نیاز به مطالعات گسترده‌تری در حوزه‌های زیست محیطی وجود دارد که طی آنها بتوان بخش‌هایی را برای باقی ماندن حیات گیاهی و جانوری بومی و ساکن منطقه جدا کرد و از تعرض توسعه مصون کرد. حریم رودخانه‌ها باید به حریم زیست محیطی تبدیل شود و پهنه‌های وسیعی از مراتع برای حیات جانوری و زیستگاه آهوان باید باقی بماند و به شدت حفاظت گردد.

تمام پهنه‌هایی که یک واحد اکوزیستی در آن پدید آمده است باید از توسعه جدید جدا شود و نگهداری گردد. تمام برکه‌ها، تالاب‌های کوچکی که در منطقه فراوان هستند، واقعی با توده تراکمی بالا و پوشش تاج انبوه، بویژه لبه‌های استپی دشت‌ها و تپه ماهورهای حاشیه‌ای می‌تواند شامل این حفاظت گردد و منطقه حساس محسوب شود.

- اکوزیست انسانی

خطر واقعی بیرون راندن عشایر از منطقه و خرید ریشه‌های آنان توسط توسعه گران جدید است. ایلات فراوانی در منطقه آمد و رفت دارند. ایل کلهر و سنجابی و باباجانی بزرگترین آنها هستند که دارای چراگاه‌های چند صد ساله هستند. مانند اکوزیست گیاهی و جانوری مراجعه عشایر به واقع غربی بخشی از تعادل زیستی در منطقه است که باید حفظ شود.

- می‌توان نتیجه گرفت که باید علاوه بر پهنه‌های زراعت و باغ که در طرح گرمسیری و مطالعات قبلی به آنها پرداخته شده است پهنه‌هایی به زیستگاه‌های بومی انسانی و عشایری، جانوری و گیاهی با هدف پایدار ماندن حیات طبیعی در منطقه اختصاص یابد و طی مطالعات ویژه‌ای این زیستگاه‌ها و حدود آنها مشخص و از پهنه‌های سایر توسعه‌ها حفاظت گردند.

۱-۳-۲- تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید وضعیت موجود حمل و نقل، زیرساخت‌ها و قابلیت

اراضی باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

۱-۳-۲-۱- بررسی قوت‌ها و ضعف‌های حمل و نقل در محدوده و حوزه فراگیر براساس شناخت و

تحلیل فضایی منطقه باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۳۰ نقاط قوت و ضعف بخش حمل و نقل منطقه با توجه به بهره‌برداری از طرح گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۳۰- نقاط قوت و ضعف بخش حمل و نقل منطقه با توجه به بهره‌برداری از طرح گرمسیری

شرح	بخش حمل و نقل
نقاط قوت strength	<ul style="list-style-type: none"> - راه آهن در حال احداث غرب کشور. - وجود فرودگاه‌های کرمانشاه و ایلام. - هزینه پائین احداث زیرساخت‌های حمل و نقل (راه و ...) محدوده گرمسیری بدلیل شیب و ارتفاع کمتر از سایر مناطق مرتفع و پرشیب نواحی چهارگانه و استان های ایلام و کرمانشاه.
نقاط ضعف weakness	<ul style="list-style-type: none"> - عدم وجود آزادراه در منطقه. - درصد پائین بزرگراه نسبت به سایر راه‌ها (۱۲ درصد کل راه‌ها) - درصد بالای راه‌های روستایی شوسه و خاکی. - بی‌سوادی ۱۵ تا ۲۰ درصد شاغلان بخش حمل و نقل. - درصد پائین شاغلان بخش حمل و نقل با تحصیلات دانشگاهی (میزان مهارت پائین). - عدم سرمایه‌گذاری کافی در بخش حمل و نقل . - عدم توجه لازم به نقاط کم توسعه یافته تر و حاشیه‌ای بویژه محدوده گرمسیری.

مأخذ: مطالعات مشاور

باتوجه به جدول، از نقاط قوت بخش حمل و نقل منطقه و محدوده گرمسیری، وجود فرودگاه‌های کرمانشاه و ایلام، راه آهن در حال احداث غرب کشور و هزینه پایین احداث زیرساخت‌ها در محدوده گرمسیری در مقایسه با سایر مناطق مرتفع و پرشیب است. اما نقاط ضعف منطقه و بویژه محدوده گرمسیری به لحاظ حمل و نقل و راه به شرح زیر است:

- نبود آزادراه و درصد پائین بزرگراه از کل راه های منطقه

- درصد بالای راه‌های روستایی شوسه و خاکی با کیفیت نامناسب.

- بی‌سوادی قابل توجه شاغلان بخش حمل و نقل.

- درصد پائین شاغلان دارای تحصیلات دانشگاهی در بخش حمل و نقل.

- عدم توجه لازم به محدوده گرمسیری بعنوان منطقه‌ای حاشیه‌ای و توسعه نیافته.

- عدم سرمایه‌گذاری کافی در بخش حمل و نقل و راه در منطقه.

۱-۱-۳-۲- بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای حمل و نقل در محدوده و حوزه فراگیر براساس شناخت و تحلیل فضایی منطقه باتوجه به اجراء و بهره برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۳۱ فرصت‌ها و تهدیدهای بخش حمل و نقل باتوجه به بهره‌برداری از طرح گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۳۱ - فرصت‌ها و تهدیدهای بخش حمل و نقل باتوجه به بهره‌برداری از طرح گرمسیری

شرح	بخش حمل و نقل
فرصت‌ها opportunity	اجرای طرح گرمسیری فرصت مناسبی در اختیار مسئولان و دستگاه‌های مربوطه قرار داده است که با تغییر رویکرد به منطقه، توسعه خدمات و امکانات حمل و نقل، ارتقای کمی و کیفی راه‌های منطقه، توسعه فرودگاه‌های کرمانشاه و ایلام، تسریع در اجرای راه آهن غرب کشور و فراهم ساختن شرایط مناسب جهت سرمایه گذاری در حمل و نقل منطقه را در دستور کار قرار دهند. موقعیت مرزی منطقه و امکان توسعه مبادلات اقتصادی و فرهنگی باکشور عراق و اقلیم کردستان، سرمایه گذاری و توسعه خدمات حمل و نقل در منطقه را توجیه می کند.
تهدیدها threat	در صورت عدم تغییر رویکرد مسئولان و دستگاه‌های مربوطه در استفاده از فرصتهای موجود جهت توسعه حمل و نقل منطقه، وضع موجود تداوم یافته و سرمایه گذاری کافی و مناسبی در بخش حمل و نقل، صورت نخواهد گرفت و در نتیجه منطقه از مدار توسعه همچنان دور خواهد ماند و این تهدیدی جدی است.

مأخذ: همان

باتوجه به جدول، اجرای طرح گرمسیری و موقعیت مرزی منطقه، فرصت مناسبی در اختیار مسئولان و دستگاه‌های مربوطه جهت توسعه خدمات و امکانات بخش حمل و نقل منطقه قرار داده است. چنانچه از این فرصت استفاده لازم صورت گیرد، زمینه لازم جهت سرمایه‌گذاری در بخش حمل و نقل و راه نیز فراهم خواهد شد. در غیر این صورت، منطقه همچنان با تهدید جدی مهاجرت جمعیت ساکن مواجه خواهد بود و از مدار توسعه دور خواهد ماند.

- فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی بخش حمل و نقل در هر شهرستان براساس شناخت و تحلیل

ساختار فضایی حمل و نقل منطقه در شرایط بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در محدوده گرمسیری استان کرمانشاه شهرستان‌های ثلاث و باباجانی (بخش ازگله)، سرپل‌ذهاب، قصرشیرین و بخش‌هایی از شهرستان گیلان غرب قرار دارد. در استان ایلام شهرستان مهران، دهلران، ملکشاهی بخش عمده شهرستان ایلام، بخشی از شهرستان آبدانان، مهران و دهلران در محدوده گرمسیری واقع شده است. برای شناخت و تحلیل ساختار فضایی حمل و نقل منطقه گرمسیری ابتدا وضعیت حمل و نقل شهرستانهای مذکور بررسی میشود. تا براساس آن تحلیل فضایی یکپارچه حمل و نقل منطقه گرمسیری ممکن گردد.

• شهرستان ثلاث و باباجانی

ناحیه اورامانات و بویژه شهرستان ثلاث و باباجانی در محور توسعه استان قرار ندارد و متأسفانه وضعیت حمل و نقل آن بسیار نامناسب است. راه اصلی از گله به تازه آباد از نوع راه فرعی است. راه‌های روستایی شهرستان وضعیت بسیار بدتری دارد. چنانکه حدود ۳۳ درصد راه‌های روستایی شهرستان آسفالت‌ه و ۷۷ درصد شوسه و خاکی است. که در این میان درصد راه‌های روستایی خاکی آن حدود ۴۲/۵ درصد است که میزان بالایی است. از کل راه‌های زیر پوشش راه و ترابری این شهرستان هیچ راه اصلی وجود ندارد و همه راه‌های آن از نوع فرعی است بطوری که حدود ۶۰/۵ درصد راه‌های فرعی شهرستان از نوع درجه یک و حدود ۵ درصد فرعی عریض است. بیش از ۴ درصد راه فرعی شنی درجه یک و بیش از ۳۰/۵ درصد نیز راه فرعی شنی درجه دو میباشد. این در حالی است که از ۳۷ شرکت تعاونی حمل و نقل استان، سهم این شهرستان صفر است. سهم این شهرستان از دفتر پست شهری و روستایی استان ۳/۳ و صفر است. این شهرستان کمتر از ۱/۲ درصد دفاتر خدمات ارتباطی استان را داراست و سهم آن از کل تلفتهای همگانی مشغول بکار شهری و راه دور استان به ترتیب ۳/۴ و ۱/۴ درصد است. درصد نقاط روستایی دارای ارتباط تلفنی آن نیز ۷ درصد می باشد. این وضعیت بیانگر سرمایه گذاری کم در بخش حمل و نقل این شهرستان است. در مجموع شهرستان ثلاث و باباجانی به لحاظ حمل و نقل و ارتباطات وضعیت غیر قابل قبولی داشته و با کمبودها و تنگناهای فراوانی مواجه است. این در شرایطی است که پیامدهای مخرب جنگ عراق هنوز گریبانگیر شهرستان است. موقعیت مرزی آن، توسعه حمل و نقل را توجیه پذیر می کند زیرا شهرستان ثلاث و باباجانی و بویژه بخش از گله ظرفیتهای بسیاری در مبادلات اقتصادی و فرهنگی با کشور عراق دارد.

اجرای طرح گرمسیری، فرصت مناسبی جهت تغییر رویکرد مسئولان و دستگاه‌های مربوطه نسبت به شهرستان و بویژه بخش از گله جهت ارتقای زیرساخت‌ها، خدمات و امکانات حمل و نقل و ارتباطات آن فراهم کرده است. چنانچه از این فرصت جهت توسعه و ارتقای حمل و نقل شهرستان و محدوده گرمسیری آن استفاده لازم صورت نگیرد و وضعیت فعلی تداوم یابد، در آینده کمبودها و مشکلات بیشتر شده و شهرستان و محدوده گرمسیری آن همچنان در مدار توسعه نیافتگی خواهد ماند و این تهدیدی جدی است.

• شهرستان سرپل ذهاب

این شهرستان در مسیر اصلی توسعه استان واقع شده و وضعیت حمل و نقل و راه آن نسبت به شهرستان ثلاث و باباجانی به مراتب بهتر است. اما با وضع مطلوب فاصله دارد. وضعیت راه‌های روستایی آن چندان مناسب نیست زیرا حدود ۶۷/۶ درصد راه‌های روستایی آن آسفالت و ۳۲/۳ درصد شوسه و خاکی است. که از این میزان ۲۷ درصد خاکی است. همچنین از صد درصد شرکت‌های تعاونی حمل و نقل استان ۵/۴ درصد مربوط به این شهرستان است. این در حالی است که از میزان سرمایه کل این شرکتها حدود ۱/۶ درصد مربوط به شرکت‌های تعاونی حمل و نقل این شهرستان است. این میزان سرمایه‌گذاری بسیار پائین است. از کل راه‌های شهرستان ۲۴/۴ درصد راه اصلی است که از این میان ۵/۳ درصد بزرگراه، ۸/۴ درصد راه عریض و ۱۰/۷ درصد راه معمولی است. بنابراین ۷۵/۶ درصد راه‌های آن فرعی است. از راه‌های فرعی نیز ۲۲/۱ درصد عریض، ۵۴/۲ درصد درجه یک است. از نظر نیروی انسانی شاغل در بخش حمل و نقل شهرستان ۸۶ درصد با سواد و ۱۴ درصد بی‌سواد می‌باشند که وضع مطلوبی نیست. درصد دفاتر پست شهری و روستایی شهرستان نسبت به استان به ترتیب ۳/۳ و صفر است. همچنین ۱/۱۷ درصد دفاتر خدمات ارتباطی استان را داراست. ۶/۵ درصد نقاط روستایی دارای ارتباط تلفنی مربوط به این شهرستان است. در مجموع وضعیت حمل و نقل و ارتباطات این شهرستان نیز با وضع مطلوب فاصله دارد. نقطه قوت شهرستان، قرار گرفتن در مسیر راه کربلا و محور اصلی توسعه استان است. اجرای طرح گرمسیری فرصت مناسبی جهت رفع کمبودهای حمل و نقل و ارتباطات شهرستان و توسعه زیرساخت‌ها فراهم کرده است. همچنین با اجرای طرح گرمسیری شرایط مناسبی جهت سرمایه‌گذاری در شهرستان ایجاد میشود. عدم استفاده از این فرصت تداوم وضع کنونی و تهدیدی بر سر راه توسعه شهرستان خواهد بود.

• شهرستان قصرشیرین

شهرستان قصرشیرین نیز در محور توسعه استان واقع شده و راه کربلا به شهر قصرشیرین و سپس به مرز خسروی منتهی می‌شود. از راه‌های روستایی آن ۹۰ درصد آسفالت و ۱۰ درصد شوسه است. البته روستاهای زیادی بدلیل جنگ و تبعات آن، خالی از سکنه شده و ساکنان به سایر نقاط استان مهاجرت کرده‌اند. از کل راه‌های شهرستان بیش از ۴۰ درصد راه اصلی و حدود ۶۰ درصد فرعی است. از راه‌های اصلی ۷/۲ درصد بزرگراه، ۱۴/۹ درصد عریض و ۱۸ درصد معمولی است این در حالی است که از راه‌های فرعی ۱۰ درصد عریض، ۴۷/۵ درصد درجه یک و ۲/۳ درصد درجه دو است.

نیروی انسانی شاغل در بخش حمل و نقل این شهرستان نیز ۸۷ درصد باسواد و ۱۳ درصد بی‌سوادند متأسفانه باتوجه به صدمات و خساراتی که این شهرستان در جنگ عراق متحمل شد، جمعیت زیادی را ازدست داد. هرچند پس از بازسازی و بازگشت ساکنان به موطن خویش وضع بهتر شد اما هنوز با جمعیت آن در قبل از جنگ فاصله زیادی دارد. در این شرایط هیچگونه شرکت تعاونی حمل و نقل در شهرستان وجود ندارد و از این نظر وضعی مشابه شهرستان ثلاث و باباجانی دارد. درصد دفاتر پست شهری و روستایی شهرستان نسبت به استان ۶/۶ و صفر درصد است. همچنین درصد دفتر خدمات ارتباطی آن نسبت به استان ۲/۹ درصد است. ۶/۵ درصد نقاط روستایی دارای ارتباط تلفنی استان را نیز داراست. در مجموع وضع حمل و نقل و ارتباطات شهرستان چندان مناسب نیست. هرچند نسبت به شهرستانهای دیگر بهتر است. اجرای طرح گرمسیری فرصت مناسبی جهت رفع کمبودهای بخش حمل و نقل و ارتباطات شهرستان فراهم کرده است. چنانچه زیرساخت‌های بخش حمل و نقل و ارتباطات شهرستان تقویت شود و خدمات و امکانات حمل و نقل و ارتباطی آن توسعه یابد، شهرستان در آینده وضع بهتری پیدا خواهد کرد. باتوجه به وسعت زیاد شهرستان و تعداد کم روستاها و میزان بالای روستاهای خالی ازسکنه، اجرای طرح گرمسیری می‌تواند شرایط مناسبی جهت سرمایه‌گذاری و رونق فعالیت‌های کشاورزی، بازرگانی مرزی و حتی صنعت فراهم نماید. به تبع آن تعداد روستاهای خالی ازسکنه کاهش یابد. چنانچه از این فرصت به نحو مناسبی بهره‌گیری نشود و مشکلات بخش حمل و نقل همچنان تداوم داشته باشد، این تهدیدی جدی برای توسعه آن خواهد بود. نکته مهمی که باید اشاره شود مرز خسروی است که علی‌رغم شرایط مطلوبی که به لحاظ خدمات پذیرایی دارد و از قدیم الایام نیز مسیر تردد زائران عتبات عالیات بوده، متأسفانه بدلیل نا امنی در کشور عراق همچنان بسته است. در صورت باز شدن مرز خسروی و افزایش تردد ها در این مسیر، ضرورت افزایش خدمات حمل و نقل و ارتقای کمی و کیفی آن دو چندان خواهد بود.

• شهرستان گیلان غرب

شهرستان گیلان غرب بدلیل جمعیت زیاد خود و نزدیکی به بخش سومار اهمیت دارد. اما به لحاظ خدمات و امکانات حمل و نقل وضع چندان مناسبی ندارد و بدلیل اینکه در محور توسعه استان قرار ندارد، جزء مناطق حاشیه‌ای بشمار می‌رود. از کل راه های روستایی شهرستان بیش از ۹۰ درصد آسفالته و حدود ۱۰ درصد شوسه و خاکی است که وضع مناسبی را نشان می‌دهد. ولی از کل راه های شهرستان تنها ۱۵ درصد راه اصلی است و ۸۵ درصد راه فرعی می‌باشد که از

راه‌های فرعی آن نیز حدود یک درصد شوسه است. ۸۵/۵ درصد شاغلان بخش حمل و نقل شهرستان باسواد و ۱۴/۵ درصد بی‌سواد هستند که در مقایسه با شهرستان‌های سرپل ذهاب و قصرشیرین وضع بدتری دارد. همچنین از ۳۷ شرکت تعاونی حمل و نقل استان در این شهرستان ۲ شرکت تعاونی با سرمایه کل ۲۷۲۹۰ هزار ریال فعالند که ۵/۴ درصد کل شرکت‌های تعاونی حمل و نقل استان را به خود اختصاص داده است. این ۲ شرکت تعاونی ۲/۳ درصد سرمایه کل شرکت‌های تعاونی استان را دارا هستند. فرصت اجرای طرح گرمسیری، شرایط مناسبی جهت توسعه حمل و نقل شهرستان فراهم کرده که در صورت استفاده از آن، شهرستان در مسیر توسعه قرار خواهد گرفت. ایجاد بازارچه مرزی سومار در این شهرستان لزوم ارتقای حمل و نقل را دو چندان ساخته است.

• کل شهرستان های محدوده گرمسیری استان کرمانشاه

در کل شهرستان‌های گرمسیری استان کرمانشاه از کل راه های روستایی بیش از ۷۸ درصد آسفالت‌ه و حدود ۲۲ درصد شوسه و خاکی است. که در مجموع وضعیت مناسبی را نشان نمی دهد. همچنین از کل راه های آن حدود ۲۰/۵ درصد راه اصلی و بیش از ۷۹/۵ درصد فرعی است. از راه های فرعی نیز حدود ۴ درصد آن شنی می باشد. همچنین کمتر از ۱۱ درصد تعداد شرکت‌های تعاونی حمل و نقل استان کرمانشاه در این محدوده قرار دارد که میزان پائینی است. از شاغلان بخش حمل و نقل محدوده حدود ۸۶ درصد باسواد و ۱۴ درصد بی‌سوادند که وضع چندان مطلوبی نیست. در مجموع شرایط حمل و نقل در این محدوده با وضع مطلوب فاصله دارد. فرصت اجرای طرح گرمسیری، موقعیت مرزی و فعال بودن بازارچه‌های پرویزخان، سومار و در صورت بازگشایی مرز خسروی (که هم اکنون بدلیل ناامنی کشور عراق بسته است) توسعه کمی و کیفی خدمات حمل و نقل را ضروری و توجیه پذیر ساخته است. اگر ضرورت توسعه حمل و نقل درک شود و مسئولان و نهادهای مربوطه در مسیر ارتقای حمل و نقل و زیرساخت‌های منطقه حرکت کنند، توسعه منطقه دور از دسترس نیست. با تداوم وضع فعلی توسعه منطقه ممکن نخواهد بود خواهد و این تهدیدی جدی است.

در استان ایلام شهرستان‌های مهران، دهلران، ملکشاهی، بخش عمده شهرستان ایلام و بخش‌هایی از شهرستان‌های ایوان و آبدانان در محدوده گرمسیری واقع شده‌اند. این استان با داشتن مرز طولانی با کشور عراق بعنوان منطقه ویژه ترانزیتی و مسیر زیارتی عتبات عالیات مطرح است. به همین دلیل توسعه حمل و نقل آن اهمیت ویژه دارد.

• شهرستان آبدانان

شهرستان آبدانان فاقد پایانه مسافر و بار می‌باشد. این درحالی است که از ۸ شرکت تعاونی حمل و نقل استان، این شهرستان هیچ سهمی ندارد. درصد راه‌های روستایی شوسه و خاکی شهرستان نسبت به کل راه‌های روستایی آن حدود ۱۲ درصد و درصد راه‌های آسفالته روستایی ۸۸ درصد کل راه‌های روستایی آن می‌باشد. از کل راه‌های زیر پوشش اداره راه و ترابری، شهرستان، راه اصلی ندارد و همه راه‌های آن فرعی است. از راه‌های فرعی نیز حدود ۸۷ درصد عریض، ۷ درصد درجه یک و ۶ درصد درجه دو است. درصد شاغلان باسواد بخش حمل و نقل شهرستان ۷/۳ درصد است که میزان بسیار پائینی است. در مجموع شرایط حمل و نقل این شهرستان قابل قبول نیست و کمبودهای بسیاری دارد. فرصت اجرای طرح گرمسیری می‌تواند شرایطی مناسب جهت ارتقای بخش حمل و نقل در شهرستان فراهم نماید. چنانچه از این فرصت استفاده نشود و سرمایه‌گذاری لازم در زمینه حمل و نقل صورت نگیرد، توسعه آن میسر نیست و این تهدیدی جدی برای توسعه شهرستان می‌باشد.

• شهرستان ایلام

شهرستان ایلام بدلیل مرکزیت استان در زمینه حمل و نقل و ارتباطات در مجموع وضعیت بهتری از سایر شهرستانها دارد. چنانکه از ۸ شرکت تعاونی حمل و نقل استان ۵ شرکت تعاونی (۶۲/۵ درصد کل شرکت‌های تعاونی) در این شهرستان واقع شده است. درصد شاغلان و میزان سرمایه این شرکتها در شهرستان ایلام نسبت به استان ایلام به ترتیب ۳۴/۳ و ۷۰ درصد است که نسبت به شهرستانهای دیگر بالاتر است.

از کل راه‌های زیر پوشش اداره راه و ترابری این شهرستان حدود ۶۸/۳ درصد راه اصلی و بقیه فرعی است. این درحالی است که از ۴۲ کیلومتر بزرگراه استان (۱۰۰ درصد بزرگراه‌های استان) ۳۳ کیلومتر (۷۸/۶ درصد) در این شهرستان واقع شده است که نشان می‌دهد در این دو شاخص فاصله بسیاری با سایر شهرستانها دارد. درصد راه‌های روستایی شوسه و خاکی آن ۲۲/۲ و آسفالته ۷۷/۸ درصد است که وضع مناسبی را نشان نمی‌دهد. این شهرستان با بیش از ۲۲ درصد راه‌های روستایی شوسه بعد از شهرستان ملکشاهی در جایگاه دوم قرار دارد. درصد شاغلان باسواد بخش حمل و نقل شهرستان نیز ۴/۹ درصد کل شاغلان است.

چنانچه از فرصت اجرای طرح گرمسیری به نحو مناسب استفاده شود و زیرساخت‌ها و خدمات و بویژه امکانات بخش حمل و نقل این شهرستان همزمان با اجرای طرح ارتقاء یابد، گام مؤثری جهت توسعه کمی و کیفی این بخش و در نهایت توسعه شهرستان برداشته می‌شود. در غیر این صورت وضع موجود ادامه می‌یابد و این تهدیدی جدی برای توسعه این شهرستان خواهد بود.

• شهرستان ایوان

در شهرستان ایوان درصد شاغلان بی‌سواد بخش حمل و نقل شهرستان ۷/۳ درصد است. سهم این شهرستان از ۸ شرکت تعاونی حمل و نقل استان صفر است. از کل راه‌های زیرپوشش راه و ترابری این شهرستان ۶۳ درصد راه اصلی و بقیه فرعی است. از راه‌های اصلی نیز تنها ۱۶/۵ درصد بزرگراه است. این درحالی است که از ۴۲ کیلومتر بزرگراه استان (۱۰۰ درصد بزرگراه‌ها) ۹ کیلومتر (۲۱/۴ درصد) در این شهرستان واقع شده است که بعد از شهرستان ایلام، تنها شهرستانی است که دارای بزرگراه است که از این لحاظ وضع بهتری از سایر شهرستانها دارد. نکته مهم آن است که تمام راههای فرعی شهرستان از نوع درجه یک بوده و راه فرعی عریض ندارد. همچنین از کل راههای روستایی شهرستان حدود ۱۴/۴ درصد شوسه و ۸۵/۶ درصد آسفالت است. این وضعیت حاکی از تنگناهای این شهرستان است با اجرای طرح گرمسیری، فرصت مناسبی جهت ارتقای کمی و کیفی زیرساخت‌های بخش حمل و نقل و ارتباطات آن فراهم خواهد شد. چنانچه از این فرصت استفاده مناسب بشود، گام مؤثری جهت ارتقای کمی و کیفی بخش حمل و نقل و ارتباطات شهرستان و در نهایت توسعه آن برداشته خواهد شد. در غیر این صورت در آینده مشکلات بیشتر شده و این تهدیدی جدی برای توسعه آن بشمار می‌رود.

• شهرستان ملکشاهی

در شهرستان ملکشاهی از کل راه‌های زیرپوشش راه و ترابری شهرستان نیز صد درصد از نوع فرعی درجه یک است. بنابراین در این شهرستان هیچگونه راه اصلی وجود ندارد. از کل راههای روستایی آن نیز کمتر از ۷۳ درصد آسفالت و بیش از ۲۷ درصد شوسه و خاکی است از شرکتهای تعاونی فعال استان، سهم این شهرستان صفر است. بنابراین وضعیت حمل و نقل آن بسیار بدتر از دیگر شهرستانهاست. در مجموع ضعف و کمبودهای بیشتر این شهرستان نسبت به سایر شهرستانها از خدمات راه و حمل و نقل محرز می‌باشد. ادامه وضع کنونی تهدیدی جدی برای توسعه آن خواهد بود.

• شهرستان مهران

در شهرستان مهران از کل راه های زیرپوشش راه و ترابری شهرستان ۲۹/۷ درصد فرعی از نوع درجه یک است و بقیه (۷۰/۳ درصد) راه اصلی است که ۲۶/۹ درصد راه اصلی عریض و ۴۳/۴ درصد راه معمولی است و این شهرستان فاقد بزرگراه است. البته راه ایلام به مهران تا مرز بصورت بزرگراه در دست اجراست. از کل راههای روستایی نیز کمی بیش از ۴۰ درصد آسفالت و حدود ۶۰ درصد شوسه و خاکی است که نشان می دهد از این لحاظ در بین شهرستانها وضع بهتری دارد. درصد شاغلان بی سواد بخش حمل و نقل شهرستان نیز ۷/۵ درصد کل شاغلان است که وضع مطلوبی نیست اما از سایر شهرستانها بهتر است. از ۸ شرکت تعاونی فعال در حمل و نقل استان سهم شهرستان یک شرکت (۱۲/۵ درصد) است که با ۹۲ نفر شاغل از ۱۸۱ نفر شاغلان کل این شرکتها در استان سهمی ۵۰/۸ درصدی دارد. به لحاظ سرمایه این شرکتها نیز، سهم شهرستان با ۱۲۰۰۰ هزار ریال از ۱۱۵۱۰۰ هزار ریال سرمایه کل این شرکتها حدود ۱۰/۴ درصد است که سهم پائینی است. در مجموع کمبودها و مشکلات فراوانی در زمینه حمل و نقل و راه در این شهرستان وجود دارد. اجرای طرح گرمسیری فرصت مناسبی است برای ارتقای زیرساختها و خدمات و امکانات بخش حمل و نقل این شهرستان. چنانچه این امر محقق نشود و وضع موجود همچنان تداوم یابد، در آینده بر دامنه مشکلات شهرستان افزوده خواهد شد و این تهدیدی جدی برای توسعه آن می باشد.

• شهرستان دهلران

در شهرستان دهلران از کل راه های زیرپوشش اداره راه و ترابری شهرستان کمتر از ۴۱/۶ درصد راه اصلی و بیش از ۵۸/۳ درصد فرعی است که وضعیت مناسبی را نشان نمی دهد. همچنین از کل راههای روستایی شهرستان نیز بیش از ۵۸ درصد آسفالت و حدود ۴۲ درصد شوسه و خاکی است. یعنی درصد راه های نامناسب روستایی آن بالاست. از ۸ شرکت تعاونی حمل و نقل استان (۱۰۰ درصد شرکت های تعاونی حمل و نقل) این شهرستان هیچ سهمی ندارد. این وضعیت دال بر محرومیت بیشتر این شهرستان می باشد. شهرستان دهلران بدلیل موقعیت در استان و همجواری با استان خوزستان اهمیت ویژه ترانزیتی دارد. بطوری که ارتباط استان ایلام با خوزستان از طریق محور دهلران - دزفول و دهلران - شوش برقرار است. محور دهلران در شهر بابک بصورت دو شاخه امتداد می یابد. یک شاخه به سمت دزفول و دیگری تا شهر تاریخی شوش ادامه می یابد. مسیر دهلران - شوش مسیر پرتردد بین دو استان محسوب می شود. این

محور از موسیان گذشته و در منتهی‌الیه استان، دو محور از آن منشعب می‌شود. یک محور به مرز عراق و دیگری به شهر شوش می‌رود و این اهمیت مسیردهلران را نشان می‌دهد. علی‌رغم این موقعیت برتر، خدمات و امکانات بخش حمل و نقل شهرستان مناسب نیست. در مجموع وضعیت حمل و نقل شهرستان با وضع مطلوب فاصله زیادی دارد. این درحالی است که موقعیت شهرستان از نظر هم مرز بودن با کشور عراق و ارتباط با استان خوزستان، قابل توجه است. با اجرای طرح گرمسیری شرایط مناسبی جهت توسعه حمل و نقل شهرستان فراهم می‌شود که استفاده از این فرصت در ارتقای کمی و کیفی حمل و نقل، میتواند در توسعه شهرستان نقش مثبتی داشته باشد. در غیر این صورت، تداوم وضع موجود، شرایط را در آینده بدتر خواهد کرد و فرصت توسعه را از شهرستان و استان خواهد گرفت و این تهدیدی جدی است.

• کل شهرستان های محدوده گرمسیری استان ایلام

در سطح کل شهرستانهای گرمسیری استان ایلام، از کل راه های روستایی ۶۴/۵ درصد آسفالت ۳۵/۵ درصد شوسه و خاکی است. همچنین از کل راه ها نیز بیش از ۴۵ درصد اصلی و حدود ۵۵ درصد فرعی است. از راه های اصلی نیز تنها حدود ۰/۷ درصد بزرگراه است. از راه های فرعی حدود ۲۳ درصد عریض است و بقیه درجه یک و دو است. همچنین ۷۵ درصد تعداد شرکتهای تعاونی حمل و نقل استان در این محدوده قرار دارد که به لحاظ تعداد شاغلان ۸۵ و به لحاظ سرمایه حدود ۸۰/۵ درصد موارد مشابه در استان است. از کل شاغلان بخش حمل و نقل محدوده حدود ۹۳ درصد باسواد و ۷ درصد بیسوادند که وضع چندان مطلوبی نیست در مجموع در کل این محدوده، وضعیت خدمات حمل و نقل نامناسب است و با وضع مطلوب فاصله زیادی دارد. فرصت اجرای طرح گرمسیری، موقعیت مرزی و فعال بودن بازارچه مهران، توسعه کمی و کیفی خدمات حمل و نقل را در این محدوده ضروری و توجیه پذیر ساخته است. اگر این ضرورت توسط مسئولان نهادها و دستگاه های مربوطه درک شود، توسعه منطقه امکان پذیر خواهد بود. در غیر این صورت، وضع فعلی تداوم یافته و این تهدیدی جدی برای توسعه محدوده بشمار می‌رود.

- راهبردها و سیاست‌های بهینه جهت توسعه حمل و نقل محدوده و منطقه گرمسیری

در جدول شماره ۳۲ راهبردها و سیاست‌های SO، WO، St و Wt بخش حمل و نقل در محدوده و منطقه گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۳۲- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه بخش حمل و نقل در محدوده و منطقه گرمسیری

راهبردها و سیاست‌ها	راهبردها
<ul style="list-style-type: none"> - استفاده از موقعیت مرزی محدوده و توسعه بازرگانی از طریق بازارچه های مرزی - استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت ارتقای کمی و کیفی زیرساختها و خدمات حمل و نقل در محدوده. 	SO
<ul style="list-style-type: none"> - توسعه امکانات و خدمات حمل و نقل محدوده با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری. - اعمال مدیریت و نظارت مناسب و فراهم ساختن زمینه های سرمایه گذاری در بخش حمل و نقل با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری. 	WO
<ul style="list-style-type: none"> - ارتقای مهارت نیروی انسانی شاغل در بخش حمل و نقل با استفاده از بکارگیری بیکاران دارای تحصیلات دانشگاهی رشته های مرتبط یا بخش حمل و نقل با هدف رفع تهدید بیکاری و مهاجرفرستی محدوده.. - استفاده از موقعیت مرزی محدوده از طریق توسعه مبادلات اقتصادی و بازرگانی با کشورهای عراق و اقلیم کردستان عراق. 	St
<ul style="list-style-type: none"> - کاهش مشکلات بخش حمل و نقل محدوده با ارتقای خدمات این بخش و رفع تهدید مهاجرفرستی محدوده. - ارتقای میزان سرمایه گذاری در بخش حمل و نقل با فرصت دادن به بخش خصوصی با اعمال مشوقها و تسهیلات قانونی جهت سرمایه گذاری و فعالیت به منظور رفع تهدید بیکاری و مهاجرفرستی محدوده. 	Wt

مأخذ: مطالعات و بررسی‌های مشاور

باتوجه به مطالعات SWOT، راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه حمل و نقل در محدوده به شرح زیر می‌باشد:

• **راهبردها و سیاست‌های SO**

در این راهبردها و سیاست‌ها تقویت نقاط قوت حمل و نقل محدوده با استفاده از فرصت‌ها مدنظر است. مهمترین راهبردها و سیاست‌های SO به شرح زیر می‌باشد:

- استفاده از موقعیت مرزی محدوده و توسعه بازرگانی از طریق بازارچه های مرزی.
- توسعه زیرساخت‌ها و خدمات و امکانات بخش حمل و نقل با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری.

• **راهبردها و سیاست‌های WO**

در این راهبردها و سیاست‌ها کاهش و به حداقل رساندن نقاط ضعف بخش حمل و نقل محدوده با استفاده از فرصت‌ها مدنظر است. مهمترین راهبردها و سیاست‌های WO جهت توسعه بهینه حمل و نقل محدوده به شرح زیر است:

- توسعه امکانات و خدمات حمل و نقل محدوده با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری.
- افزایش کیفی خدمات حمل و نقل محدوده از طریق ارتقای سطح مهارت و نیروی انسانی شاغل در بخش حمل و نقل.
- برنامه‌ریزی راهبردی-ساختاری در بخش حمل و نقل با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری.
- اعمال مدیریت و نظارت مناسب بر امور حمل و نقل با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری.

• راهبردها و سیاست‌های St

- در این راهبردها افزایش نقاط قوت جهت رفع تهدیدها مدنظر است. مهمترین راهبردها و سیاست‌های St به شرح زیر است:
- ارتقای مهارت نیروی انسانی شاغل در بخش حمل و نقل با استفاده از بکارگیری بیکاران دارای تحصیلات دانشگاهی رشته‌های مرتبط با بخش حمل و نقل با هدف رفع تهدید بیکاری و مهاجرفرستی محدوده.
 - استفاده از موقعیت مرزی محدوده از طریق توسعه مبادلات اقتصادی و بازرگانی با کشور عراق و اقلیم کردستان عراق.
 - ارتقای کمی و کیفی خدمات و امکانات بخش حمل و نقل محدوده با هدف رفع تهدید مهاجرفرستی محدوده.

• راهبردها و سیاست‌های Wt

- هدف از ارائه این راهبردها و سیاست‌ها، کاهش نقاط ضعف جهت رفع تهدیدهاست. مهمترین راهبردها و سیاست‌های Wt بخش حمل و نقل محدوده گرمسیری به شرح زیر است:
- کاهش مشکلات بخش حمل و نقل محدوده با ارتقای خدمات این بخش و رفع تهدید مهاجرفرستی محدوده.
 - ارتقای میزان سرمایه‌گذاری در بخش حمل و نقل با اعمال مدیریت مناسب از طریق فرصت دادن به بخش خصوصی و اعمال مشوقها و تسهیلات قانونی به منظور رفع تهدید بیکاری و مهاجرفرستی محدوده.

۱-۱-۲-۳- بررسی نقاط قوت و ضعف زیرساخت‌ها در محدوده و حوزه فراگیر گرمسیری براساس

شناخت و تحلیل فضایی منطقه با توجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۳۳ نقاط ضعف و قوت زیرساخت‌ها در محدوده و حوزه فراگیر با توجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ارائه شده است. با توجه به جدول، وضعیت زیرساخت‌های منطقه نامطلوب بوده و نقطه قوتی در این زمینه به چشم نمی‌خورد. مهمترین کمبود منطقه عدم وجود راه ریلی (راه آهن) است. از نظر راه‌های هوایی نیز توسعه قابل قبولی دیده نمی‌شود بطوری که فرودگاه‌های ایلام و کرمانشاه درصد پائینی از حمل و نقل منطقه را زیر پوشش خود دارند. راه‌های زمینی بعنوان اصلی‌ترین و مهمترین راه ارتباطی منطقه، دارای کمبودها و نقایص حدی است. بطوری که میزان راه‌های اصلی نسبت به راه‌های فرعی و راه‌های روستایی آسفالت‌ته نسبت به راه‌های روستایی شوسه و خاکی پائین تر است که بخوبی وضع نامطلوب آن را نشان می‌دهد. وضع سایر زیرساخت‌ها مانند گاز لوله کشی، آب لوله کشی بهداشتی و برق منطقه نیز قابل قبول نبوده و با وضع مطلوب فاصله زیادی دارد. در مجموع می‌توان گفت منطقه گرمسیری بطور اخص و کل منطقه به لحاظ زیر ساخت‌ها دچار کمبودهای زیادی است.

جدول شماره ۳۳- نقاط قوت و ضعف زیرساختها در محدوده و حوزه فراگیر گرمسیری

شرح	حمل و نقل محدوده و حوزه فراگیر
نقاط قوت Strenght	در وضع موجود نقطه قوت خاصی در بخش زیرساختها در منطقه وجود ندارد. باتوجه به اجرای طرح انتقال آب سیروان به محدوده گرمسیری شرایط مناسبی جهت جذب بیشتر جمعیت فراهم می‌شود که در صورت برنامه‌ریزی مناسب می‌توان با تامین زیرساختها با دسترسی مناسب مبادلات اقتصادی و فرهنگی با کشور عراق و اقلیم کردستان را تقویت نمود. و گامهای موثری جهت توسعه محدوده و منطقه گرمسیری برداشت.
نقاط ضعف weakness	میزان راه‌های اصلی منطقه پائین است و درصد راه های فرعی بسیار بیشتر است. ویژه در صد بزرگراه ها از کل راههای منطقه بسیار پائین است. میزان راه‌های آسفالت‌ه روستایی نسبت به راههای شوسه و خاکی کمتر است که دال بر وضع نامطلوب آن است. نبود راه آهن مهمترین نقطه ضعف منطقه است. فرودگاه‌های کرمانشاه و ایلام نیز پاسخگوی نیازهای توسعه منطقه نیست. میزان برخورداری از گاز لوله کشی در منطقه بسیار پائین است بویژه روستاها از محرومیت بیشتری رنج می‌برند. آب بهداشتی لوله کشی در روستاها نیز وضعیت نامناسبی دارد. هرچند برخورداری روستاهای منطقه از نعمت برق به مراتب بیشتر از سایر زیرساختهاست اما هنوز با وضع مطلوب فاصله دارد. بطور کلی وضع زیرساختهای منطقه نامطلوب و غیز قابل قبول است.
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	زیرساختهای منطقه گرمسیری با کمبودهای زیاد و دسترسی نامناسب مواجه است. بویژه در سطح روستاهای محدوده این کمبودها بیشتر است. راه آهن وجود ندارد، کمیت و کیفیت راه‌های زمینی با وضع مطلوب فاصله دارد. فرودگاه‌های کرمانشاه و ایلام پاسخگوی نیازهای توسعه ای منطقه نیست. بنابر این توسعه زیرساختها و بویژه راه از اولویتهای برنامه ریزی منطقه بشمار می‌رود.

مأخذ: مطالعات و بررسی‌های مشاور

۱-۱-۳-۲-۴- بررسی فرصتها و تهدیدهای زیرساختها در محدوده و حوزه فراگیر گرمسیری براساس

شناخت و تحلیل فضایی منطقه باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۳۴ فرصتها و تهدیدهای زیرساختها در محدوده و حوزه فراگیر باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ارائه شده است. با توجه به جدول، مرزی بودن منطقه، وجود جاذبه‌های گردشگری مناسب و اراضی کشاورزی مساعد از یکسو و اجرای طرح گرمسیری از سوی دیگر فرصت مناسبی برای توسعه منطقه بوجود آمده است که در صورت برنامه ریزی و تامین زیرساختها میتواند امیدوار به توسعه مطلوب منطقه بود. چنانچه از این فرصت استفاده نشود وضع فعلی منطقه تداوم یافته و روز به روز بر دامنه کمبودهای زیرساختی آن افزوده شده و در نتیجه امکان توسعه منطقه دور از دسترس خواهد شد.

جدول شماره ۳۴- فرصت ها و تهدیدهای زیرساختها در محدوده و حوزه فراگیر گرمسیری

زیرساخت‌های محدوده و حوزه فراگیر	شرح
	<p>باتوجه به موقعیت مرزی محدوده و حوزه فراگیر و امکان توسعه مبادلات اقتصادی و فرهنگی با عراق و نیز اجرای طرح انتقال آب به محدوده گرمسیری و مهاجرپذیر شدن آن و افزایش فعالیتها و بویژه فعالیت‌های کشاورزی، فرصت مناسبی جهت ارتقای کمی و کیفی زیرساختها ایجاد شده است. بویژه که راه آهن غرب کشور در دست اجراست هرچند سرعت بسیار کندی دارد. ارتقای کمی و کیفی فرودگاه‌های کرمانشاه و ایلام (خط هوایی منطقه) و ارتقای کمی و کیفی راه‌های زمینی و بویژه راه‌های محدوده گرمسیری تنها با برنامه‌ریزی راهبردی- ساختاری و اعمال مدیریت تخصصی و مشارکتی امکان‌پذیر است.</p>
	<p>در صورت عدم تغییر در دیدگاه‌های برنامه ریزی و مدیریت موجود و تداوم آن و در حاشیه قرار گرفتن محدوده گرمسیری و عدم توجه لازم به نیازهای توسعه‌ای آن و از جمله تأمین زیرساخت‌های مربوطه و عدم توسعه کمی و کیفی راه‌های هوایی و زمینی و عدم اجرای به موقع راه آهن غرب کشور، شرایط بدتر هم خواهد شد و تغییر مثبتی در برخورداری از زیرساختها ایجاد نخواهد شد و این تهدیدی جدی برای توسعه منطقه میباشد.</p>
	<p>در جمع‌بندی کلی وضعیت زیرساخت‌های استان‌های ایلام و کرمانشاه، و بویژه محدوده گرمسیری مناسب نیست. هرچند میزان برخورداری از زیرساخت‌های آب، برق، گاز، راه و غیره در آنها متفاوت است اما در مجموع وضع قابل قبولی ندارد. بویژه عدم وجود خط ریلی (راه آهن) باتوجه به موقعیت مرزی و امکان توسعه مبادلات اقتصادی و فرهنگی با کشور عراق غیرقابل قبول است. همچنین عدم توسعه کمی و کیفی راه‌های هوایی (فرودگاه کرمانشاه و ایلام) سبب شده که از ظرفیت‌های این استان‌ها، منطقه و محدوده گرمسیری استفاده مناسبی به عمل نیاید. از سوی دیگر باتوجه به اینکه راه‌های زمینی مهمترین خطوط ارتباطی این استان‌ها و محدوده گرمسیری است، وضعیت نامناسب آنها محدودیتی در توسعه مبادلات اقتصادی و فرهنگی با کشور عراق ایجاد کرده است. تغییر این شرایط مستلزم تغییر رویکردهای مدیریتی و برنامه‌ریزی راهبردی- ساختاری منطبق با شرایط می‌باشد. در صورت محقق شدن آن گام‌های مثبتی جهت تأمین زیرساختها و در نتیجه توسعه همه جانبه این استان‌ها، و بویژه محدوده گرمسیری برداشته خواهد شد.</p>

مأخذ: همان

- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه زیرساختهای محدوده و منطقه گرمسیری

راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه زیرساختهای منطقه در جدول شماره ۳۵ ارائه شده است.

جدول شماره ۳۵- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه زیرساخت‌ها در محدوده و منطقه گرمسیری

راهبردها	زیرساختها
So	<p>- بهره‌گیری از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت ارتقای کمی و کیفی زیرساخت‌ها.</p> <p>- توسعه زیرساخت‌ها با هدف بهره‌گیری از موقعیت مرزی و امکان توسعه مبادلات با کشور عراق.</p> <p>- استفاده از منابع انرژی (گاز و نفت) محدوده بلا هدف برخورداری بیشتر از آنها.</p> <p>- استفاده از موقعیت اقلیمی (گرمسیری بودن) منطقه جهت تولید انرژی برقایی و خورشیدی با هدف تأمین زیرساخت برق.</p> <p>- تأمین آب (زیرساخت) محدوده با استفاده از اجرای طرح گرمسیری.</p>
Wo	<p>- تسهیل شرایط سرمایه‌گذاری بویژه بخش خصوصی در زیرساخت‌های گاز، برق و نفت.</p> <p>- متناسب ساختن خدمات و امکانات زیرساختی با جمعیت محدوده با توجه به اجرای طرح گرمسیری بویژه جمعیت.</p> <p>- رفع کمبودهای زیرساختی محدوده با استفاده از ظرفیت‌های موجود (تولید برقایی، برق خورشیدی، نفت و گاز).</p> <p>- افزایش فعالیت‌های اقتصادی در محدوده با ارتقای زیرساخت‌های آب، برق، نفت و گاز.</p>
St	<p>- استفاده از ظرفیت‌های تولید انرژی (برقایی، برق خورشیدی، نفت و گاز) محدوده جهت رفع کمبودهای زیرساختی و در نتیجه رفع تهدید مهاجر فرستی منطقه.</p> <p>- استفاده از موقعیت مرزی و توسعه بازرگانی محدوده با افزایش مبادلات اقتصادی و فرهنگی با کشور عراق و ارتقای وضع اقتصادی ساکنان و فراهم شدن زمینه سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها توسط بخش خصوصی با هدف ارتقای آنها.</p>
wt	<p>- تأمین زیرساخت‌ها با توجه به ظرفیت‌های موجود، جهت جلوگیری از تهدید مهاجر فرستی منطقه.</p> <p>- استفاده از موقعیت مرزی از طریق توسعه بازرگانی و ارتقای اقتصادی محدوده و کاهش بیکاری با هدف ارتقای معیشت ساکنان و جلوگیری از مهاجر فرستی آن.</p> <p>- رفع کمبودهای زیرساختی متناسب با نیاز و ضرورت‌های توسعه با هدف غلبه بر تهدید مهاجرت.</p>

مأخذ: همان

با توجه به جدول راهبردها به شرح زیر است:

- راهبردها و سیاست‌های SO

در این راهبردها بهره‌گیری از فرصت‌های موجود (داخلی و خارجی) جهت تقویت نقاط قوت مدنظر می‌باشد. مهمترین

راهبردها و سیاست‌های SO در بخش زیرساخت‌ها در محدوده گرمسیری به شرح زیر می‌باشد:

- بهره‌گیری از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت ارتقای کمی و کیفی زیرساخت‌های محدوده.

- بهره‌گیری از موقعیت مرزی محدوده و امکان توسعه مبادلات با کشور عراق جهت توسعه زیرساخت‌ها.

- استفاده از منابع انرژی (گاز و نفت) محدوده جهت رفه کمبود زیرساخت های منطقه.
- استفاده از وضعیت اقلیمی منطقه (گرمسیری بودن) جهت تولید انرژی (برق خورشیدی).
- استفاده از اجرای طرح گرمسیری جهت تأمین آب) محدوده. جهت مصارف مختلف.

• راهبردها و سیاست‌های WO

- در این راهبردها و سیاست‌ها رفع و یا کاهش نقاط ضعف با استفاده و بهره‌گیری از فرصت‌های موجود (داخلی و خارجی) موردنظر است. مهمترین راهبردها و سیاست‌ها در این زمینه به شرح زیر می‌باشد:
- تسهیل شرایط سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در زیرساخت‌ها.
- متناسب ساختن خدمات و امکانات زیرساختی بانایزهای ساکنان محدوده باتوجه به اجرای طرح گرمسیری جذب جمعیت بیشتر.
- رفع کمبودهای زیرساختی محدوده بااستفاده از ظرفیت‌های موجود از جنبه تولید برقایی و خورشیدی.
- افزایش فعالیت‌های اقتصادی درمحدوده با تأمین زیرساخت‌های آب، برق و گاز.

• راهبردها و سیاست‌های st

- در این راهبردها و سیاست‌ها رفع تهدیدهای (داخلی و خارجی) با بهره‌گیری از نقاط قوت محدوده مورد نظر می‌باشد.
- در این راستا مهمترین راهبردها و سیاست‌های مربوطه به شرح زیر است:
- استفاده از ظرفیت‌های تولید انرژی برقایی و خورشیدی جهت رفع کمبودهای مربوطه و تأمین انرژی مورد نیاز و رفع تهدید مهاجرفرستی محدوده.
- استفاده از موقعیت مرزی و توسعه بازرگانی مرزی در محدوده جهت افزایش مبادلات اقتصادی و فرهنگی با کشور عراق و ارتقای زیرساخت‌ها و فراهم ساختن زمینه سرمایه‌گذاری مناسب درمحدوده.

• راهبردها و سیاست‌های wt

- رفع و یا به حداقل رساندن نقاط ضعف و رفع تهدیدهای (داخلی و خارجی) در این راهبردها و سیاست‌ها مدنظر می‌باشد. مهمترین راهبردها و سیاست‌های wt به شرح زیر است:
- تأمین زیرساخت‌ها باتوجه به ظرفیت‌های موجود با هدف رفع بیکاری و تهدید مهاجرفرستی محدوده.

- استفاده از موقعیت مرزی محدوده در رونق بازرگانی و ارتقای اقتصادی آن و کاهش بیکاری، با هدف جلوگیری از مهاجر فرستی محدوده.

- رفع کمبود زیرساختها متناسب با نیازهای توسعه با هدف کاهش تهدید مهاجر فرستی محدوده. و بویژه روستاها.

۱-۳-۲-۵- بررسی نقاط قوت وضعف قابلیت اراضی در محدوده و حوزه فراگیر گرمسیری براساس

شناخت و تحلیل فضایی منطقه با توجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۳۶ نقاط قوت و ضعف قابلیت اراضی در محدوده و حوزه فراگیر براساس شناخت و تحلیل فضایی

منطقه با توجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۳۶- نقاط قوت و ضعف قابلیت اراضی در محدوده و حوزه فراگیر گرمسیری

شرح	قابلیت اراضی محدوده حوزه فراگیر
وضعیت اراضی و قابلیت آن	باتوجه به اینکه اجرای طرح گرمسیری در رابطه با تامین آب مورد نیاز فعالیتها و در نتیجه ارتقای کمی و کیفی اراضی کشاورزی (دیم به آبی) انجام می‌شود، در شرایط کنونی نواحی اورامانات، اسلام آباد، ایلام شمالی و جنوبی به ترتیب دارای ۲۰/۷، ۲۲/۷، ۱۲ و ۱۴/۱ درصد اراضی زراعی دیم و آبی از کل اراضی خود هستند (متوسط ۱۷/۴٪) بنابراین استان کرمانشاه قابلیت بیشتری در اراضی کشاورزی نسبت به استان ایلام دارد.
نقاط قوت strenght	وجود اراضی مرتعی و دشت‌های دامنه‌ای استعدادهای خوبی جهت توسعه فعالیت‌های کشاورزی فراهم ساخته که در صورت تأمین آب مورد نیاز، فعالیت‌های کشاورزی به نحو قابل توجهی افزایش یافته و در کنار آن سایر فعالیتها و از جمله توسعه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی نیز امکان پذیر است. در شرایط اجرای طرح با تأمین آب کافی، تحولات مثبتی در محدوده و بویژه در کشاورزی آن ایجاد شده و انتظار می‌رود قابلیت‌های بیشتری بالفعل گردد.
نقاط ضعف weakness	در شرایط موجود از قابلیت اراضی و ظرفیت‌های کشاورزی استفاده مناسبی نمی‌شود. بهره‌وری پائین، کمبود آب، پراکندگی قطعات، دیم بودن بیشتر اراضی و عدم توسعه اراضی آبی، دسترسی ناکافی به خدمات کشاورزی و مدیریت ضعیف باعث شده که ظرفیتها و قابلیت‌های اراضی بصورت کامل بالفعل نشود.
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	در جمع‌بندی کلی کمتر از ۱۸٪ کل اراضی، زراعی است. در استان کرمانشاه این میزان بیشتر و در استان ایلام کمتر است. استمرار خشکسالی و کمبود آب، بهره‌وری پائین، پراکندگی قطعات، دیم بودن اغلب اراضی و عدم توسعه اراضی آبی، دسترسی ناکافی به خدمات کشاورزی و مدیریت ضعیف سبب عدم بالفعل شدن قابلیت شده است.

مأخذ: همان

با توجه به جدول، کمتر از ۱۸ درصد اراضی منطقه قابلیت کشاورزی دارد. این میزان در محدوده استان کرمانشاه بیشتر و در ایلام کمتر است. مهمترین نقاط ضعف شامل دیم بودن بیشتر اراضی، پراکندگی اراضی کشاورزی، کمبود آب باتداوم خشکسالی، دسترسی نامناسب به خدمات کشاورزی و مدیریت ضعیف است. در نتیجه قابلیت‌های اراضی منطقه بطور کامل بالفعل نشده است. با اجرای طرح گرمسیری و تامین آب مورد نیاز فعالیت‌ها، زمینه تبدیل اراضی دیم به آبی و توسعه اراضی کشاورزی فراهم شده و بالفعل شدن قابلیت‌های اراضی به نحو مناسب امکان پذیر خواهد شد.

۱-۱-۳-۲-۶- فرصت‌ها و تهدیدهای قابلیت اراضی در محدوده و حوزه فراگیر گرمسیری براساس شناخت و تحلیل فضایی منطقه با توجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۳۷ فرصت‌ها و تهدیدهای قابلیت اراضی در محدوده و حوزه فراگیر براساس شناخت و تحلیل فضایی منطقه با توجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۳۷- فرصت‌ها و تهدیدهای قابلیت اراضی در محدوده و حوزه فراگیر گرمسیری

شرح	قابلیت اراضی محدوده حوزه فراگیر
فرصت‌ها opportunity	در محدوده و حوزه فراگیر اراضی توسعه کشاورزی وجود دارد که در صورت اجرای طرح انتقال آب سیروان به محدوده می‌توان این اراضی را زیرکشت برد و در نتیجه اراضی کشاورزی را توسعه داد. متناسب با شرایط طبیعی و توپوگرافی در کوهپایه‌ها باغداری و در اراضی پست‌تر زراعت قابل توسعه است و دامپروری و دامداری، پرورش طیور، پرورش ماهی و زنبور عسل نیز متناسب با شرایط با زراعت و باغداری قابل اجراست. یعنی اجرای طرح گرمسیری فرصت مناسبی برای تحول کشاورزی و بالفعل کردن قابلیت‌های اراضی منطقه ایجاد می‌کند.
تهدیدها threat	چنانچه به هر دلیلی قابلیت‌های اراضی بالفعل نگردد، وضع کشاورزی نابسامان فعلی پابرجا و تداوم می‌یابد و ساکنان محدوده میل به مهاجرت بیشتری خواهند داشت و محدوده مهاجر فرست باقی می‌ماند. در نتیجه محدوده از جمعیت و سکنه خالی و کم رونق خواهد ماند که این وضعیت تهدیدی جدی هم از نظر اقتصادی و اجتماعی و هم از نظر سیاسی و امنیتی (با توجه به مرزی بودن محدوده) خواهد بود.
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	در جمع‌بندی، اجرای طرح انتقال آب سیروان به محدوده گرمسیری فرصت مناسبی برای تجدید حیات کشاورزی و اقتصاد آن خواهد بود. چنانچه با برنامه‌ریزی مناسب براساس دیدگاه راهبردی- ساختاری و منطبق با شرایط انجام شود و قابلیت‌های اراضی محدوده بالفعل گردد، تحولات مثبت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی-امنیتی در محدوده رخ خواهد داد. چرا که شرایط مناسب فعالیت بویژه در کشاورزی می‌تواند محدوده را مهاجر پذیر کند و با جذب جمعیت، فعالیت‌های کشاورزی افزایش یابد. اما با تداوم وضع موجود، امکان بالفعل شدن قابلیت‌های محدوده وجود نداشته و در نتیجه مهاجر فرست باقی خواهد ماند.

مأخذ: همان

با توجه به جدول، وجود اراضی مساعد کشاورزی و اجرای طرح گرمسیری و تامین آب کافی برای کشاورزی و سایر فعالیتها فرصت مناسبی جهت بالفعل ساختن قابلیت اراضی منطقه ایجا کرده است. چنانچه از این فرصت استفاده بعمل نیاید، ظرفیت‌های کشاورزی بالفعل نشده و در نتیجه کشاورزی رونق نیافته و ماندگاری جمعیت روستایی تامین نخواهد شد. یعنی منطقه همچنان مهاجر فرست باقی خواهد ماند که این تهدیدی جدی برای توسعه آن خواهد بود.

– راهبردها و سیاست‌های بهینه استفاده از قابلیت اراضی محدوده و منطقه فراگیر گرمسیری

در جدول شماره ۳۸ راهبردها و سیاست‌های استفاده مطلوب از قابلیت اراضی محدوده گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۳۸ – راهبردها و سیاست‌های استفاده مطلوب از قابلیت اراضی محدوده و منطقه گرمسیری

راهبردها	قابلیت اراضی محدوده حوزه فراگیر
SO	– استفاده از شرایط اجرای طرح گرمسیری جهت ارتقای اراضی و تبدیل اراضی مرتعی کم بازده به اراضی کشاورزی و اراضی دیم به آبی. – بهره‌گیری از شرایط اجرای طرح گرمسیری جهت استفاده بهینه از اراضی دشت‌های دامنه‌ای و رودخانه‌ای و توسعه فعالیت‌های متناسب با قابلیت این اراضی.
WO	– کاهش اراضی غیرکشاورزی و تبدیل آنها به اراضی کشاورزی (دیم و آبی) متناسب با ظرفیتها. – توسعه فعالیت‌های کشاورزی و وابسته به آن با استفاده از شرایط اجرای طرح گرمسیری و در اختیار بودن آب کافی برای انجام این فعالیت‌ها.
St	– ارتقای بهره‌وری اراضی با استفاده بهینه از قابلیت آنها. – بالفعل ساختن ظرفیت‌های اراضی با هدف رفع تهدید مهاجرفرستی منطقه – استفاده متناسب از قابلیت‌های اراضی محدوده در پاسخ به ضرورت‌های توسعه و رفع تهدید ناشی از استمرار وضع موجود و عدم استفاده بهینه از قابلیت اراضی.
Wt	– استفاده مطلوب از ظرفیت‌های نهفته اراضی محدوده با رفع مشکلات موجود جهت ارتقای کمی و کیفی اراضی کشاورزی و رفع تهدید مهاجرفرستی محدوده. – افزایش بهره‌وری در استفاده از قابلیت اراضی با شناخت بیشترین قابلیت‌ها با هدف رفع تهدید مهاجرفرستی و خالی از سکنه شدن روستاهای محدوده.

مأخذ: همان

براساس نتایج حاصل از مطالعات SWOT راهبردها و سیاست‌ها، برنامه عمل و پروژه‌های مربوطه ارائه می‌شود.

الف- راهبردها و سیاست‌ها

راهبردها و سیاست‌های مربوطه در چهار آیتم شامل SO، WO، St و Wt ارائه می‌گردد.

• راهبردها و سیاست‌های SO

هدف از ارائه راهبردهای SO، بهره‌گیری از فرصت‌های موجود (داخلی و خارجی) جهت تقویت نقاط قوت قابلیت اراضی محدوده است. مهمترین راهبردهای SO در محدوده گرمسیری به شرح زیر می‌باشد:

- استفاده از شرایط اجرای طرح گرمسیری در ارتقای اراضی و تبدیل اراضی مرتعی کم بازده به اراضی کشاورزی و تبدیل اراضی کشاورزی دیم به اراضی آبی مرغوب.
- بهره‌گیری از شرایط اجرای طرح گرمسیری جهت استفاده بهینه از اراضی دشت‌های دامنه‌ای و رودخانه‌ای محدوده با هدف توسعه فعالیت‌های متناسب با قابلیت آنها.

• راهبردها و سیاست‌های WO

هدف از راهبردها و سیاست‌های WO رفع و یا کاهش نقاط ضعف با استفاده از فرصت‌های موجود (داخلی و خارجی) است. مهمترین راهبردها و سیاست‌های WO به شرح زیر می‌باشد:

- کاهش اراضی غیر کشاورزی با ارتقای آنها به اراضی کشاورزی.
- توسعه فعالیت‌های مختلف کشاورزی (زراعت، دامداری و دامپروری و ...) با استفاده از اجرای طرح گرمسیری و در اختیار قرار داشتن آب کافی برای انجام این فعالیت‌ها.

• راهبردها و سیاست‌های St

هدف از این راهبردها و سیاست‌ها رفع تهدیدهای موجود (داخلی و خارجی) با بهره‌گیری از نقاط قوت موجود و قابلیت‌های اراضی می‌باشد. مهمترین راهبردها و سیاست‌های St به شرح زیر می‌باشد:

- جلوگیری از غیرفعال ماندن اراضی کشاورزی و ارتقای بهره‌وری آنها با استفاده از قابلیت‌های موجود با هدف ارتقای سطح زندگی کشاورزان و رفع تهدید مهاجر فرستی منطقه.
- بالفعل ساختن قابلیت اراضی. جهت ارتقای سطح فعالیت‌ها با هدف رفع تهدید مهاجر فرستی و خالی از سکنه شدن روستاها.

- استفاده از اراضی، متناسب با قابلیت‌های مربوطه در پاسخ به ضرورت‌های توسعه و رفع تهدید ناشی از استمرار وضع موجود در عدم استفاده بهینه و مطلوب از قابلیت اراضی.

• راهبردها و سیاست‌های Wt

هدف از اتخاذ این راهبردها و سیاست‌ها به حداقل رساندن نقاط ضعف و رفع تهدیدهای ممکن (داخلی و خارجی) است. مهمترین راهبردها و سیاست‌های Wt قابلیت‌های اراضی محدوده گرمسیری به شرح زیر می‌باشد:

- استفاده مطلوب از ظرفیت‌های نهفته اراضی محدوده با رفع مشکلات موجود و ارتقای کمی و کیفی آنها با هدف رفع تهدید مهاجرفرستی و خالی از سکنه شدن روستاهای محدوده.

- افزایش بهره‌وری در استفاده از قابلیت اراضی با شناخت بیشترین قابلیت‌ها جهت ارتقای معیشت ساکنان و جلوگیری از تهدید مهاجرفرستی و خالی از سکنه شدن روستاها.

با توجه به جدول، اجرای طرح گرمسیری در صورت اتخاذ راهبردها و سیاست‌های مناسب می‌تواند تحولی در کشاورزی و اقتصاد منطقه ایجاد کرده و قابلیت‌های اراضی را بالفعل نماید و در نتیجه روند مهاجر فرستی به مهاجر پذیری تغییر جهت دهد. چنانچه این امر به هر دلیلی اتفاق نیفتد، منطقه با تهدید جدی مهاجر فرستی مواجه خواهد بود که پیامدهای مخرب اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی-امنیتی (با توجه به موقعیت مرزی منطقه) خواهد داشت.

۱-۳-۱-۱- تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید نظام سکونتگاهی روستایی، عشایری

۱-۳-۱-۱- بررسی نقاط قوت و ضعف نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری موجود براساس شناخت و تحلیل فضایی با توجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۳۹ نقاط قوت و ضعف نظام روستایی و عشایری منطقه با توجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ارائه شده است. با توجه به جدول، دیده می‌شود که تنوع و تکثر طایفه‌ای، مذهبی، زبانی و قدمت فرهنگی و شیوه همزیستی مسالمت آمیز همراه با تسامح و تساهل، آداب و رسوم غنی، فولکلور و بطور کلی جاذبه‌های فرهنگی متنوع از جمله نقاط قوت زندگی روستایی و عشایری منطقه و محدوده گرمسیری است. با توجه به مشکلات عدیده‌ی این نظام مانند روند نزولی جمعیت و نرخ رشد مطلق منفی، کمبود خدمات و امکانات با دسترسی نامناسب به آنها، موجب افزایش مهاجر فرستی شده که یکی از علل اساسی تشکیل و توسعه سکونتگاه‌های نامتعارف و غیر رسمی در شهرهاست. درحاشیه قراردادن نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری در برنامه ریزی‌های کلان و مدیریت کشور

از جمله مهمترین نقاط ضعف نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری است. عبارت دیگر نظام سکونتگاهی روستایی هم ارز نظام سکونتگاهی شهری نیست و این مهمترین ضعف نظام سکونتگاهی کشور است.

جدول شماره ۳۹- نقاط قوت و ضعف نظام روستایی، عشایری محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	وضعیت نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری محدوده فراگیر
نقاط قوت Strength	تنوع طایفه‌ای، مذهبی، زبانی و فرهنگی و شیوه زندگی مسالمت آمیز با فرهنگ تسامح و تساهل در منطقه و محدوده گرمسیری، تولید محصولات کشاورزی و دامی قابل توجه، فرهنگ و آداب و رسوم دیرینه و اصیل، صنایع دستی محلی و بومی، موسیقی، فولکلور و ... وجود جاذبه‌های متنوع گردشگری فرهنگی پژوهشی.
نقاط ضعف Weakness	روند نزولی جمعیت و مهاجرت فرستی، افزایش روستاهای خالی از سکنه، پراکندگی روستاها و کمبود و دسترسی نامناسب به خدمات و امکانات زیستی، درآمد پائین، تنش‌های گاه به گاه طایفه‌ای و مذهبی، درحاشیه قرار داشتن و هم ارز نبودن نظام سکونتگاهی روستایی با شهری، نبود سازمان یکپارچه و واحد جهت ساماندهی نظام سکونتگاهی اعم از شهری و روستایی و عشایری و پراکندگی و موازی‌کاری دستگاه‌ها و سازمان‌های مربوطه و تداخل وظایف آنها.
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	از نقاط قوت نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری قدمت و تنوع و تکثر فرهنگی، زبانی، طایفه‌ای و مذهبی، شیوه زندگی مسالمت آمیز با تساهل و تسامح، جاذبه‌های قوی گردشگری فرهنگی و پژوهشی را می‌توان نام برد. نقاط ضعف عمده شامل تنش‌های هرازگاهی قومی و طایفه‌ای، کمبود خدمات و امکانات زیستی و دسترسی نامناسب به این خدمات، موازی کاری دستگاه‌ها و سازمان‌های خدمات‌رسان، روند نزولی جمعیت، مهاجرت فرستی، درآمد پائین ساکنان، در حاشیه قرار داشتن نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری در برنامه ریزی های کلان و مدیریت کشور در مقایسه با نظام شهری که بیشتر برنامه‌ریزی‌ها با محوریت آن انجام می‌شود. در نتیجه مشکلات نظام روستایی و عشایری روز به روز افزوده می‌شود. نبود یک نظام برنامه‌ریزی یکپارچه برای سکونتگاه‌ها سبب می‌شود که مشکلات عمده‌ای مانند مهاجرت روستائیان از یک سو و ایجاد و گسترش سکونتگاه‌های نامتعارف و غیررسمی در شهرها از سوی دیگر بروز و ظهور کند.

مأخذ: همان

۱-۱-۳-۲- بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای نظام روستایی و عشایری موجود براساس شناخت و

تحلیل فضایی باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۴۰ فرصت‌ها و تهدیدهای نظام روستایی و عشایری موجود براساس شناخت و تحلیل فضایی باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ارائه شده است. با توجه به جدول، نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری منطقه همراه با تنوع و تکثر فرهنگی و تساهل و تسامح، نوعی شیوه زندگی مسالمت آمیز را به نمایش گذاشته است؛ که در آن انسجام فرهنگی در عین تنوع و تکثر وجود دارد. این فرصتی در اختیار منطقه است که استفاده از آن میتواند الگویی برای توسعه باشد. اجرای طرح انتقال آب سیروان به محدوده گرمسیری نیز فرصت مناسبی ایجاد کرده که با برنامه‌ریزی اصولی بر مبنای دیدگاه راهبردی- ساختاری و منطبق بر شرایط و نیازها، ساماندهی نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری در دستور کار قرار گیرد. باتوجه به درحاشیه قرار داشتن نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری در برنامه ریزی های کلان و اجرایی کشور، این نظام با مشکلات عدیده‌ای مواجه است که باز تاب آن

مهاجرت روستایی و خالی شدن روستاها از سکنه است. چنانچه روند کنونی ادامه یابد و ظرفیت‌های توسعه همچنان بالفعل نشده باقی بماند، روند قهقرایی و منفی جمعیت روستایی ادامه یافته و درآینده بر ابعاد مهاجرفرستی روستایی منطقه افزوده خواهد شد. این روند علاوه بر فروپاشی نظام روستایی و عشایری، اثرات مخرب و منفی خود را بر نظام سکونتگاهی شهری نیز تشدید خواهد کرد. و این تهدیدی جدی برای کل نظام سکونتگاهی منطقه و محدوده گرمسیری است.

جدول شماره ۴۰ - فرصت‌ها و تهدیدهای نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	وضعیت نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری محدوده حوزه فراگیر
فرصت‌ها opportunity	نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری منطقه و محدوده گرمسیری همراه با تنوع و تکثر فرهنگی و تساهل و تسامح، نوعی شیوه زندگی مسالمت آمیز را به نمایش می‌گذارد. که در آن قوام و دوام و انسجام فرهنگی در عین تنوع فرهنگی وجود دارد. این فرصتی است که در اختیار منطقه و محدوده گرمسیری قرار دارد. اگر خوبی از این فرصت استفاده شود می‌تواند الگوی برای توسعه باشد. همچنین اجرای طرح انتقال آب سیروان به محدوده گرمسیری فرصت مناسبی جهت ساماندهی نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری ایجاد کرده است.
تهدیدها threat	باتوجه به درحاشیه بودن نظام سکونتگاهی در برنامه ریزی های کلان و اجرایی کشور، نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری با مشکلات عدیده‌ای مواجه است. که باز تاب آن مهاجرت روستایی و خالی شدن روستاها از سکنه است. چنانچه روند کنونی ادامه یابد و ظرفیت‌های توسعه همچنان بالفعل نشده باقی بماند، روند قهقرایی و منفی جمعیت روستایی ادامه یافته و درآینده بر ابعاد مهاجرفرستی روستایی افزوده خواهد شد. این روند علاوه بر فروپاشی نظام روستایی و عشایری، اثرات مخرب و منفی خود را بر نظام سکونتگاهی شهری نیز تشدید خواهد کرد. و این تهدیدی جدی برای کل نظام سکونتگاهی منطقه و محدوده گرمسیری است

مأخذ: همان

۱-۱-۳-۳-۳- جمع‌بندی از نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌رو براساس شناخت و

تحلیل ساختار فضایی نظام روستایی و عشایری منطقه باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

ساختار فضایی نظام روستایی و عشایری منطقه بازتاب مشکلات و چالش‌های آن است. این نظام روندی نزولی طی کرده و در طول دوره‌های مختلف و بویژه دهه‌های اخیر روند منفی جمعیتی داشته و همیشه مهاجرفرست بوده است. این روند هم برای نظام روستایی و عشایری و هم برای نظام شهری تبعات منفی و مخربی داشته که از جمله مهمترین آنها رشد و توسعه سکونتگاه‌های نامتعارف و غیررسمی در شهرها بوده است. متأسفانه با دیدی همه جانبه مورد توجه قرار نگرفته است. به عبارتی این سکونتگاه‌ها معلول شرایط نابسامان نظام روستایی و عشایری از یکسو و فقر و نابسامانی

اقتصادی و فرهنگی نظام سکونتگاهی شهری از سوی دیگر می‌باشد. کمبود خدمات و امکانات زیرساختی و مکمل و دسترسی و پراکنش نامناسب آنها، سبب خالی شدن روستاها و مهاجرفرستی روز افزون روستائیان شده است. از آن مهمتر از آن هم ارز قرار نداشتن نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری در برنامه‌ریزی‌های کلان و اجرایی کشور با نظام شهری است. تشکیلات نظام سکونتگاهی شهری از روستایی مجزا است. بازتاب فضایی چنین وضعیتی وجود ادارات و سازمان‌های متعددی است که در امور روستاها دخالت دارند. میان آنها هماهنگی کافی هم وجود ندارد و هر کدام صرفاً در چارچوب وظایف و منافع محدود سازمانی خود عمل می‌کنند. در چنین شرایطی نقاط قوت نظام روستایی و عشایری محلی برای بروز و ظهور نمی‌یابد. همچنین جاذبه‌های قوی فرهنگی و تاریخی، تسامح و تساهل و همزیستی مسالمت آمیز اقوام و مذاهب و طوایف مختلف در منطقه در برنامه ریزی ها جایی ندارد. اجرای طرح انتقال آب به محدوده گرمسیری فرصت مناسبی است جهت توجه به نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری، رفع مشکلات و چالش‌های پیش روی آن باتأمین خدمات مورد نیاز از طریق یک برنامه‌ریزی مناسب با مدیریت قوی چنانچه نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری در متن برنامه‌ریزی در سطح کلان کشور قرار گرفته و هم ارز نظام سکونتگاهی شهری تلقی شود. بررسی مشکلات و چالش‌های آن جدا از نظام سکونتگاهی شهری در نظر گرفته نخواهد شد. در این صورت بطور قطع شرایط زندگی روستائیان و عشایر به نحو قابل توجهی تغییر کرده و روند مهاجرفرستی کاسته می‌شود. حتی امکان مهاجرپذیری آن هم وجود خواهد داشت. این رویداد اثرات مثبت خود را بر نظام شهری با متوقف شدن مهاجرت روستایی و محدود شدن ایجاد و توسعه سکونتگاه‌های نامتعارف و غیررسمی برجای خواهد گذاشت. چنانچه گسیختگی و پراکندگی موجود در نظام سکونتگاهی (شهری و روستایی-عشایری) ادامه یابد بطور قطع در آینده وضعیت به مراتب بدتر شده و فروپاشی نظام سکونتگاهی روستایی بعنوان تهدیدی جدی تسریع خواهد شد. شاهد این ادعا روند تخلیه روستاها در مناطق مرزی محدوده گرمسیری در دهه های اخیر است. این وضعیت در حوزه گرمسیری استان ایلام حادثتر از استان کرمانشاه است بطوری که نزدیک به نیمی از روستاهای حوزه گرمسیری ایلام خالی از سکنه شده‌اند.

- راهبردها و سیاست‌های بهینه سازی ساختار فضایی نظام روستایی و عشایری محدوده و منطقه

باتوجه به مطالعات SWOT نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری، راهبردها و سیاست‌های مناسب تدوین و در جدول شماره ۴۱ ارائه شده است.

جدول شماره ۴۱ - راهبردها و سیاست‌های بهینه سازی نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری منطقه گرمسیری

راهبردها	نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری محدوده حوزه فراگیر
SO	<p>- بهره‌گیری از تنوع طایفه‌ای-قومی و مذهبی و همزیستی مسالمت آمیز تاریخی ساکنان محدوده بعنوان فرصتی مناسب جهت ارائه الگویی مناسب از نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری محدوده.</p> <p>- استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت تقویت بنیان‌های نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری محدوده. با تامین آب مورد نیاز فعالیتها و در نتیجه ارتقای وضعیت محدوده گرمسیری.</p>
WO	<p>- استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت رفع مشکلات آب و تنش‌های احتمالی مترتب بر آن و جلوگیری از چالشهای نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری.</p> <p>- بهره‌گیری از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت به حداقل رساندن مشکلات نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری با هدف ساماندهی نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری محدوده.</p>
St	<p>- استفاده از فرهنگ تساهل و تسامح و همزیستی مسالمت آمیز ساکنان محدوده جهت رفع تنش‌های احتمالی قومی و مذهبی و ایجاد چالش در نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری.</p> <p>- استفاده از ظرفیت‌های نهفته نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری محدوده جهت ارتقای مشارکت ساکنان در امور مختلف و رفع تهدیدهای احتمالی ناشی از در حاشیه قرار گرفتن آنان.</p>
Wt	<p>- رفع موانع و مشکلات نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری با هدف جلوگیری از تبدیل شدن آن به معضلی فراگیر و تهدید بنیان‌های نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری.</p> <p>- رفع و یا به حداقل رساندن تنش‌های احتمالی طایفه‌ای و مذهبی قبل از تبدیل شدن به تهدیدی جدی برای بنیان‌های نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری.</p> <p>در متن مدیریت و برنامه ریزی کلان قرار دادن نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری هم ارز نظام سکونتگاهی شهری با هدف رویکرد یکپارچه به نظام سکونتگاهی و رفع چالشهای مربوطه.</p>

مأخذ: مطالعات مشاور

با توجه جدول راهبردهای مربوطه به شرح زیر است:

• راهبردها و سیاست‌های SO

هدف از این راهبردها و سیاست‌ها، استفاده از فرصت‌های موجود (داخلی و خارجی) جهت تقویت نقاط قوت نظام

سکونتگاهی روستایی و عشایری است. برخی از این راهبردها و سیاست‌های به شرح زیر می‌باشد:

مهندسان مشاور تدبیر شهر

کارفرما: شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران

مجری طرح گرمسیری

- بهره‌گیری از تنوع و تکثر قومی، زبانی و مذهبی همراه با همزیستی مسالمت آمیز تاریخی ساکنان منطقه و محدوده بعنوان فرصتی جهت ارائه الگویی مناسب برای توسعه.
- استفاده از فرصت اجرای طرح انتقال آب سیروان به محدوده گرمسیری جهت تقویت و ارتقای بنیان‌های نظام کشاورزی و سایر فعالیت‌ها که در دوام و قوام نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری موثر است.

• راهبردها و سیاست‌های WO

- اتخاذ این راهبردها و سیاست‌ها با هدف رفع و یا کاهش نقاط ضعف با استفاده از فرصت‌های (داخلی و خارجی) انجام می‌شود. راهبردها و سیاست‌های مذکور به شرح زیر می‌باشد:
- استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت رفع مشکلات آب و تنش‌های احتمالی برسر آن.
 - بهره‌گیری از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت رفع مشکلات خدماتی و زیرساختی یا به حداقل رساندن آن با هدف ساماندهی نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری.

• راهبردها و سیاست‌های St

- این راهبردها و سیاست‌ها با هدف رفع تهدیدهای (داخلی و خارجی) با بهره‌گیری از نقاط قوت موجود و ظرفیت‌های ممکن می‌باشد. مهمترین راهبردها و سیاست‌های St نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری محدوده به شرح زیر است:
- استفاده از فرهنگ تساهل و تسامح و همزیستی مسالمت آمیز تاریخی ساکنان جهت رفع تنش‌های احتمالی قومی، مذهبی و طایفه ای و در نتیجه رفع تهدید فروپاشی نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری.
 - استفاده از ظرفیت‌های نهفته نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری جهت ارتقای مشارکت ساکنان در امور مختلف و رفع تهدیدهای احتمالی ناشی از درحاشیه قرار گرفتن آنان در امور مختلف زندگی خود.

• راهبردها و سیاست‌های Wt

- اتخاذ این راهبردها و سیاست‌ها به منظور رفع و یا به حداقل رساندن نقاط ضعف با هدف رفع تهدیدهای احتمالی (داخلی و خارجی) می‌باشد. مهمترین راهبردها و سیاست‌های Wt نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری به شرح زیر است:

- رفع موانع و مشکلات نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری با هدف جلوگیری از تبدیل شدن آن به معضلی فراگیر و تهدید بنیان‌های این نظام.
- رفع و یا به حداقل رساندن تنش‌های احتمالی طایفه‌ای و مذهبی با هدف جلوگیری از تبدیل شدن آن به تهدیدی بالفعل برای بنیان‌های نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری.
- هم ارز قرار دادن نظام سکونتگاهی روستاتی و عشایری با شهری در سطح کلان مدیریتی و برنامه ریزی.

۱-۳-۴- بررسی نظام سکونتگاهی شهری

۱-۳-۴-۱- بررسی نقاط قوت وضعف نظام سکونتگاهی شهری براساس شناخت و تحلیل فضایی

باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۴۲ نقاط قوت و ضعف نظام شهری باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ارائه شده است. باتوجه به جدول، پدیده نخست شهری، عدم تعادل اندازه-جمعیت شهرها سبب بهم خوردن تناسب معقول و منطقی میان شهرها شده و عمده خدمات و امکانات شهری در شهرهای بزرگ متمرکز است و شهرهای کوچک محروم از خدمات و امکانات لازم هستند. از سوی دیگر رشد بی‌رویه و فزاینده شهرها باعث مشکلات عدیده‌ای است که از جمله پائین بودن فرهنگ شهری، رشد و توسعه سکونتگاه‌های غیررسمی و نامتعارف و مشکلات اجتماعی و فرهنگی ناشی از آن بویژه در شهرهای بزرگ را می‌توان نام برد. این مسأله در دهه های اخیر افزایش بیشتری داشته و همچنان رو به تزاید است. اجراء و بهره‌برداری از طرح انتقال آب سیروان به محدوده گرمسیری می‌تواند نقطه عطفی در برنامه‌ریزی مناسب برای شهرها و نظام سکونتگاهی شهری منطقه باشد. چنانکه با برنامه ریزی و اعمال مدیریت مناسب میتوان نظام سکونتگاهی شهری و روستایی و عشایری را بصورت یکپارچه مورد توجه قرار داده و ساماندهی کرد.

جدول شماره ۴۲- نقاط قوت و ضعف نظام سکونتگاهی شهری محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	نظام سکونتگاهی شهری محدوده فراگیر
نقاط قوت strength	وجود یک هویت اجتماعی، فرهنگی، تاریخی و اقتصادی نسبتاً همگن در شهرهای محدوده گرمسیری نوعی تجانس ایجاد کرده است. علی‌رغم اینکه اکثر ساکنان شهر از گله و جمعیت قابل توجهی از شهر سرپل ذهاب نیز اهل سنت هستند اما در سایر شهرها مانند قصرشیرین، گیلان غرب، ایلام، ایوان، مهران، دهلران، میمه، موسیان و ... اکثریت را اهل تشیع تشکیل می‌دهد. در شهرهای محدوده استان کرمانشاه ساکنان کرد و در استان ایلام کرد، لر و گروهی از اعراب هستند. نکته مهم وجود یک حس همبستگی تاریخی- فرهنگی میان ساکنان است که نوعی همگنی ایجاد کرده و این نقطه قوت مهم نظام سکونتگاهی شهری منطقه است.
نقاط ضعف weakness	پدیده نخست شهری، عدم تعادل در اندازه-جمعیت شهرها، عدم تعادل میان خدمات و امکانات شهری و جمعیت آنها، دسترسی نامناسب به خدمات شهری، وجود فرهنگ ماقبل شهری و روستایی- عشایری در شهرها و ضعف فرهنگ شهری، خدماتی بودن اغلب شهرها، بیکاری بالای نیروی کار، رشد و توسعه سکونتگاه‌های غیررسمی و نامتعارف در گوشه و کنار شهرهای بزرگ مانند ایلام، سرپل ذهاب، دهلران و ... مجموعه این عوامل و شرایط باعث شده که روز به روز بر دامنه مشکلات شهری افزوده شود. اجرای طرح انتقال آب سیروان به محدوده گرمسیری می‌تواند سرآغازی باشد بر برنامه‌ریزی با رویکرد راهبردی- ساختاری و منطبق بر شرایط شهرها و نیز اعمال مدیریت مناسب جهت توسعه آنها. چنانچه این امر محقق گردد، رشد فزاینده شهرنشینی متعادل تر شده و از دامنه مشکلات شهری کاسته خواهد شد و ساکنان شهرها فرصت مشارکت در امور شهری را پیدا خواهند کرد.

مأخذ: همان

۱-۱-۳-۲- بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای نظام سکونتگاهی شهری براساس شناخت و تحلیل فضایی

باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۴۳ فرصت‌ها و تهدیدهای نظام شهری محدوده و منطقه گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۴۳- فرصت‌ها و تهدیدهای نظام سکونتگاهی شهری محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	نظام سکونتگاهی شهری محدوده فراگیر
فرصت‌ها opportunity	باتوجه به موقعیت مرزی منطقه و استعداد آن در بازرگانی مرزی، ظرفیتهای سرشار کشاورزی و صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی و گردشگری طبیعی و فرهنگی، با اجراء و بهره‌برداری از طرح انتقال آب سیروان به محدوده گرمسیری، فرصت مناسبی جهت بالفعل شدن این قابلیت‌ها و ظرفیت‌های متنوع بوجود آمده است. چنانچه برنامه‌ریزی با رویکرد و دیدگاه راهبردی- ساختاری انجام شود و ساماندهی یکپارچه نظام سکونتگاهی اعم از شهری و روستایی و عشایری منطقه در دستورکار قرارگیرد و مدیریت مناسبی نیز اعمال شده و همه ذی‌نفعان مربوطه مشارکت داشته باشند، توسعه بهینه نظام سکونتگاهی دور از دسترس نخواهد بود.
تهدیدها threat	بیکاری فزاینده نیروی کار(بویژه جوانان)، مشکلات فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی، فقر و فحشاء و سایر مشکلات گریبانگیر شهرهای منطقه با رشد و گسترش سکونتگاه‌های نامتعارف و غیررسمی در گوشه و کنار شهرهای بزرگ منطق بر دامنه مشکلات شهری آن افزوده است. ادامه چنین روندی به اضمحلال و انحطاط هرچه بیشتر نظام شهری منطقه منجر خواهد شد. چنانکه نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری از دهه های پیش روند فروپاشی داشته است. یعنی ادامه این روند هر دو نظام سکونتگاهی شهری و روستایی را به سوی اضمحلال بیشتر می برد و در نتیجه روز به روز بردامنه مشکلات آن افزوده میشود. با چنین روندی حل و فصل مشکلات مربوطه، هزینه گزافی تحمیل خواهد کرد.

مأخذ: همان

با توجه به جدول، پدیده نخست شهری و عدم تعادل اندازه-جمعیت در شهرهای منطقه با کمی شدت و ضعف وجود دارد. از یکسو گسترش سکونتگاه‌های غیر رسمی در گوشه و کنار شهرها رو به افزایش است و ازسوی دیگر نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری در سراشیب سقوط و اضمحلال سریع قرار گرفته است. پیامد چنین وضعیتی مهاجرت روستائیان به شهرها، بیکاری فزاینده جوانان و مشکلات اجتماعی و فرهنگی روز افزون شهرها است. ادامه چنین وضعیتی نظام سکونتگاهی شهری را هم بسوی اضمحلال و فروپاشی بیشتر سوق خواهد داد. و این تهدیدی جدی است که نظام سکونتگاهی (شهری و روستایی) منطقه با آن مواجه است. البته این وضعیت با کمی شدت و ضعف در سایر مناطق کشور نیز به چشم می خورد.

۱-۳-۴-۳- جمع‌بندی از نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌رو براساس شناخت و تحلیل ساختار فضایی نظام شهری در منطقه باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جمع‌بندی کلی از نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی نظام سکونتگاهی شهری باید گفت که نظام یکپارچه سکونتگاهی شامل دو حلقه‌ی بهم پیوسته شامل نظام شهری و نظام روستایی و عشایری است. بنابراین با دید یکجانبی و یکپارچه (و نه جزئی نگرانه و بخشی) باید مسائل را مورد توجه قرار داد. براین اساس مشکلات و مسائل در هر دو نظام سکونتگاهی شهری و روستایی و عشایری بهم مرتبط بوده و نمی‌توان آنها را از هم جدا دانست. به عبارت دیگر این دو نظام دو روی یک سکه بنام نظام سکونتگاهی هستند که حل مشکلات مربوطه تنها با یکپارچه دیدن آنها میسر است. با چنین دیدگاهی دیگر نمی‌توان تشکیل و گسترش سکونتگاه‌های نامتعارف و غیررسمی در شهرها را جدا از مهاجرت‌های فزاینده روستائیان به شهرها و مهاجرفرستی نظام روستایی و عشایری در نظر گرفت. بلکه این دو بهم مرتبط بوده و برای حل آن نیاز به توجه به هر دو خواهد بود. در شرایط کنونی دو نظام سکونتگاهی شهری و روستایی و عشایری دچار مشکلات و مسائل عدیده‌ای است که از جمله بیکاری روزافزون، رشد فزاینده جمعیت شهرنشینی و درمقابل رشد منفی روستائینی و مهاجرت‌های گسترده روستائیان به شهرها از آن جمله است. این درحالی است که روز به روز بر تعداد روستاهای خالی از سکنه افزوده شده و نیروی کار روستایی بدلیل شرایط نامناسب و سطح زندگی پایین مجبور به مهاجرت به شهرها می‌شود. در شهرها هم بیکار میمانند و چون هزینه‌های زندگی شهری در مقایسه با روستاها بسیار بالاتر است، در نتیجه خیل عظیم مهاجران و تهیدستان شهری به حاشیه شهرها پناه برده و سکونتگاه‌های غیررسمی و نامتعارف ایجاد و گسترش یافته و در کنار آن مشاغل کاذب و غیر رسمی و غیرقانونی و خلاف عرف ایجاد شده و این سکونتگاه‌ها به محل کارهای خلاف عرف و قانون تبدیل میشود. به همین دلیل در شهرها فساد و مشکلات فرهنگی تشدید می‌شود. با مهاجرت روستائیان به شهرها مدت زمان زیادی طول خواهد کشید تا مهاجران بتدریج جذب فرهنگ شهری شوند. در نتیجه فرهنگ روستایی در شهرها رواج و گسترش پیدا کرده و شهرها از نظر فرهنگی دچار مشکلاتی میشوند. این مشکلات، در نبود یک مدیریت شهری مناسب روز به روز افزایش یافته و منجر به شرایط غیرقابل قبول فعلی شهرها شده است. در ابعاد کلی‌تر این پرسش کلیدی وجود دارد که چرا در نظام سکونتگاهی کشور، وزارت راه و شهرسازی داریم که چندان سختی میان دو جزء آن یعنی راه و شهرسازی وجود

ندارد. از طرف دیگر نظام سکونتگاهی دو تکه شده و نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری هیچ جایگاهی در وزارت راه و شهرسازی ندارد؟ چرا نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری فاقد یک تشکیلات قوی و منسجم است؟ این به چه معناست که بخشی از ساکنان این کشور (روستائیان و عشایر) در سطح برنامه ریزی و مدیریت اجرایی کلان کشور جایگاهی ندارند و شهرها در رأس برنامه ریزی‌ها قرار دارند. حالا اینکه چگونه دو وزارتخانه راه و ترابری و مسکن و شهرسازی در هم ادغام شده اند نیز جای بحث بسیار دارد. چرا که این ادغام از کیفیت تخصصی وزارت خانه کاسته است، این آزمایش و خطا در کشور ما ناشی از همان مدیریت سیاسی، جناحی، غیرتخصصی و ناکارآمد است. اکنون که طرح انتقال آب سیروان به دشت‌های گرمسیری در دستور کار است، بهترین فرصت ممکن جهت تغییر رویکرد و دیدگاهها فراهم شده است. انتظار می‌رود مسئولان مربوطه در سطح کلان، بر مبنای دیدگاه راهبردی - ساختاری که منطبق بر شرایط و نیازهای توسعه‌ای است، با تغییر رویکرد و اعمال مدیریت کارآمد مشارکتی، مسائل نظام سکونتگاهی را اعم از شهری و روستایی و عشایری باهم بطور یکپارچه دیده و برای رفع مشکلات آن برنامه ریزی کنند. نخستین گام در این راستا تشکیل وزارت سکونتگاه‌های شهری و روستایی است که در ساختار سازمانی آن دو معاونت شهری و روستایی - عشایری وجود داشته باشد و نظام سکونتگاهی روستایی و عشایری هم ارز شهری می باشد. با تداوم وضع کنونی، هیچ چشم‌انداز روشنی برای نظام سکونتگاهی ما متصور نیست و روز به روز بر دامنه مشکلات آن هم در شهرها و هم در روستاها افزوده خواهد شد. با توجه به توضیحات ارائه شده و براساس نتایج مطالعات SWOT نظام سکونتگاهی شهری، راهبردها و سیاست‌های مناسب، جهت توسعه بهینه و ایجاد تعادل و توازن مطلوب آن ارائه شده است. بدنبال آن برنامه عمل و پروژه‌های پیشنهادی تدوین و معرفی گردیده تا با اجرای آنها گام‌های مثبتی جهت توسعه بهینه نظام سکونتگاهی شهری محدوده گرمسیری برداشته شود.

- راهبردها و سیاستهای بهینه سازی ساختار فضایی نظام سکونتگاهی شهری محدوده و منطقه

در جدول شماره ۴۴ راهبردها و سیاستهای بهینه سازی نظام سکونتگاهی شهری ارائه شده است.

جدول شماره ۴۴- راهبردها و سیاست‌های ساماندهی نظام سکونتگاهی شهری محدوده و منطقه گرمسیری

راهبردها	نظام سکونتگاهی شهری
SO	<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد شهرهای جدید متناسب با نیاز و ارتقاء و تقویت شهرهای کوچک در پاسخ به نیازهای توسعه ای منطقه و کم کردن فاصله میان سطوح شهری با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری. - ایجاد توازن و تعادل منطقی میان جمعیت شهری و روستایی بمنظور تثبیت نسبی نظام سکونتگاهی.
WO	<ul style="list-style-type: none"> - رفع کمبودها در پاسخ به نیازهای توسعه‌ای شهرها با استفاده از اجرای طرح گرمسیری و تامین آب مورد نیاز فعالیتهای مختلف. - تثبیت جمعیت روستایی و کاهش مهاجرت به شهرها. با هدف جلوگیری از گسترش سکونتگاه‌های نامتعارف و غیر رسمی در شهرها. - ایجاد خدمات و امکانات شهری محدوده، گرمسیری متناسب با نیازهای توسعه‌ای با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری. - ایجاد خدمات و امکانات شهری، متناسب با نیازهای توسعه‌ای با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری و موقعیت مرزی محدوده. - کم کردن فاصله میان شهرهای کوچک منطقه با شهرهای بزرگ با هدف ایجاد تعادل شهری در منطقه.
St	<ul style="list-style-type: none"> - ساماندهی نظام سکونتگاهی شهری و روستایی با رویکرد یکپارچه و یکجایین با هدف کاهش مهاجرت روستائیان به شهرها و جلوگیری از گسترش سکونتگاه‌های نامتعارف و غیر رسمی در گوشه و کنار شهرها. - استفاده از تخصص فارغ التحصیلان دانشگاهی رشته‌های مرتبط و بویژه افراد بومی محدوده گرمسیری در ساماندهی سکونتگاه‌ها.
Wt	<ul style="list-style-type: none"> - ساماندهی نظام سکونتگاهی شهری متناسب با ظرفیتهای توسعه ای با هدف کاهش چالش‌های اقتصادی و فرهنگی و اجتماعی مربوطه و جلوگیری از اضمحلال و فروپاشی آن . - ایجاد تعادل و توازن میان سطوح مختلف شهری به لحاظ جمعیت-اندازه و خدمات مورد نیاز با هدف تثبیت جمعیت و رفع مشکلات نظام شهری.

مأخذ: همان

راهبردها و سیاست‌ها در چهار زمینه شامل SO ، WO ، St ، Wt ارائه می‌شود:

• **راهبردها و سیاست‌های SO**

در این راهبردها و سیاست‌ها استفاده از فرصت‌های موجود جهت تقویت نقاط قوت مورد نظر است. مهمترین

راهبردها و سیاست‌های SO نظام سکونتگاهی شهری محدوده گرمسیری به شرح زیر است:

- ایجاد شهرهای جدید در محدوده گرمسیری متناسب با نیازهای توسعه‌ای و با توجه به موقعیت بازرگانی و

فرصت اجرای طرح گرمسیری

- ایجاد توازن و تعادل منطقی میان جمعیت شهری و روستایی بمنظور تثبیت نسبی نظام سکونتگاهی.

- تقویت شهرهای کوچک در پاسخ به نیازهای توسعه ای منطقه و کم کردن فاصله میان سطوح شهری.

• **راهبردها و سیاست‌های WO**

هدف از اتخاذ راهبردها و سیاست‌های WO رفع و یا کاهش نقاط ضعف و تنگناها با استفاده از فرصت‌ها می‌باشد.

مهمترین راهبردها و سیاست‌های WO در محدوده گرمسیری به شرح زیر می‌باشد:

- رفع کمبودها و پاسخ به نیازهای توسعه‌ای شهرها با استفاده از اجرای طرح گرمسیری و تامین آب مورد نیاز فعالیتهای مختلف.
- تثبیت جمعیت روستایی با هدف کاهش مهاجرت به شهرها.
- ایجاد خدمات و امکانات شهری محدوده گرمسیری متناسب با نیازهای توسعه‌ای با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری.
- کم کردن فاصله میان شهرهای کوچک و بزرگ منطقه با هدف ایجاد تعادل شهری.

• راهبردها و سیاست‌های St

- هدف از این راهبردها و سیاست‌ها رفع تهدیدها با بهره‌گیری از نقاط قوت است. مهمترین راهبردها و سیاست‌های St جهت ساماندهی نظام سکونتگاهی شهری محدوده گرمسیری به شرح زیر می‌باشد:
- ساماندهی نظام سکونتگاهی شهری و روستایی با دید یکپارچه و یکجانبین جهت رفع تهدیدهای نظام سکونتگاهی
 - کاهش بیکاری و در نتیجه مهاجرت روستائیان به شهرها با هدف جلوگیری از گسترش سکونتگاه‌های نامتعارف و غیر رسمی در گوشه و کنار شهرها.
 - استفاده از تخصص فارغ التحصیلان دانشگاهی رشته‌های مرتبط بویژه افراد بومی محدوده گرمسیری در ساماندهی نظام سکونتگاهی.

• راهبردها و سیاست‌های Wt

- اتخاذ این راهبردها و سیاست‌ها جهت رفع و یا به حداقل رساندن نقاط ضعف و تنگناها و رفع تهدیدهای ممکن است. مهمترین راهبردها و سیاست‌های Wt جهت ساماندهی نظام سکونتگاهی شهری محدوده گرمسیری به شرح زیر می‌باشد:
- ساماندهی نظام سکونتگاهی شهری متناسب با ظرفیتهای توسعه‌ای و کاهش چالش‌های اقتصادی و فرهنگی و اجتماعی مربوطه بمنظور جلوگیری از اضمحلال و فروپاشی نظام سکونتگاهی.
 - ایجاد تعادل و توازن میان سطوح مختلف شهری به لحاظ جمعیت-اندازه و خدمات مورد نیاز با هدف تثبیت جمعیت شهرها و رفع تهدید فروپاشی آن.

۱-۳-۵- تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید ویژگی‌های موجود جمعیتی

۱-۳-۵-۱- نقاط قوت و ضعف ناشی از ویژگی‌های جمعیت براساس شناخت و تحلیل فضایی با توجه

به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۴۵ نقاط قوت و ضعف جمعیت ساکن محدوده و وضع اشتغال آنان ارائه شده است. با توجه به جدول، نقاط قوت محدوده وجود نیروی کار فراوان و ارزان و نرخ باسوادی بالای بیکاران است که در صورت اشتغالزایی، نیروی کار مناسب‌تری از نیروی کار موجود به فعالیت خواهند پرداخت. از سوی دیگر تنوع فرهنگی و وجود فرهنگ تساهل و تسامح و سابقه دیرینه زندگی مسالمت آمیز در منطقه، زمینه مناسبی جهت مشارکت ساکنان در امور مختلف فراهم نموده است. متأسفانه میزان بیکاری بالا، عدم سرمایه‌گذاری مناسب (دولتی و خصوصی)، که در سایه مدیریت ناکارآمد بوجود آمده است، علی‌رغم قابلیت‌ها و ظرفیت‌های بالای توسعه بویژه در زمینه کشاورزی و فعالیت‌های وابسته، بازرگانی مرزی و گردشگری، باعث تداوم وضعیت کنونی شده و در نتیجه مهاجرت بالای روستائیان و خالی از سکنه شدن روستاها روز به روز بیشتر شده و از طرف دیگر در گوشه و کنار شهرها و بویژه شهرهای بزرگ سکونتگاه‌های نامتعارف و غیررسمی ایجاد و گسترش یافته است. به این ترتیب وضعیت جمعیتی روستاها به گونه‌ای است که در مجموع نرخ رشد مطلق جمعیت روستایی منطقه منفی و نرخ رشد مطلق جمعیت شهری بسیار بالاست. این وضعیت یکی از دلایل عدم توسعه فرهنگ شهری منطقه و مشکلات فرهنگی و اجتماعی موجود شهرهاست.

جدول شماره ۴۵- نقاط قوت و ضعف جمعیت و اشتغال محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	جمعیت و اشتغال
نقاط قوت strength	وجود نیروی کار فراوان و ارزان. داشتن جمعیت فعال اقتصادی مناسب که شرط لازم جهت انجام هرگونه فعالیت است. نرخ باسوادی بالای جمعیت بیکار که نزدیک به دو برابر شاغلان است. در صورت اشتغال این بیکاران، فعالیت‌ها به نحو قابل توجهی ارتقاء خواهد یافت. تنوع فرهنگی و مذهبی که همزیستی مسالمت آمیز و تساهل و تسامح در ساکنان را در طول تاریخ افزایش داده است و از سوی دیگر بر جاذبه‌های گردشگری، فرهنگی منطقه افزوده است.
نقاط ضعف weakness	بالا بودن نرخ بیکاری بویژه در تحصیل کردگان دانشگاهی و نیروی جوان. عدم سرمایه‌گذاری مناسب در منطقه. بار تکفل بالا در جمعیت که تبعات اقتصادی و فرهنگی و اجتماعی دارد. عدم استفاده مناسب از قابلیت‌ها و ظرفیت‌های محدوده بویژه موقعیت مرزی در رابطه با توسعه بازرگانی مرزی و کشاورزی و فعالیت‌های وابسته و گردشگری. جهت اشتغالزایی و ارتقای وضعیت معیشتی و سطح زندگی ساکنان منطقه گرمسیری. مهاجرت بالای روستایی در محدوده و خالی از سکنه شدن روستاها و از سوی دیگر ایجاد و گسترش سکونتگاه‌های نامتعارف و غیررسمی در گوشه و کنار شهرها و بویژه شهرهای بزرگتر منطقه. عدم مهارت و تخصص کافی نیروی انسانی شاغل در بخش‌های مختلف که بدلیل نبود مدیریت کارآمد و تخصصی است که قادر به استفاده از نیروی متخصص نیست.

مأخذ: همان

۱-۱-۳-۵-۲- بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای ناشی از ویژگی‌های جمعیت و اشتغال براساس شناخت و

تحلیل فضایی باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

موقعیت مرزی محدوده و توسعه بازرگانی مرزی، نیروی انسانی فراوان و ارزان، ظرفیت‌های بالای کشاورزی و فعالیت‌های وابسته، زمینه‌های مساعد گردشگری طبیعی و فرهنگی زمینه‌های مناسبی جهت فعالیت نیروی انسانی منطقه فراهم ساخته است. اجرای طرح انتقال آب سیروان فرصتی مناسب جهت بالفعل کردن این قابلیت‌ها فراهم می‌سازد. خالی شدن روستاها از سکنه و گسترش سکونتگاه‌های نامتعارف، بیکاری بالا، رشد فزاینده جمعیت شهری و کاهش روزافزون جمعیت روستایی منطقه مشکلاتی است که منطقه را تهدید میکند و تبعات فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی غیر قابل انکاری دارد. در چنین شرایطی امکان سرمایه‌گذاری در محدوده وجود ندارد و در نتیجه منطقه همچنان توسعه نیافته باقی می‌ماند. در جدول شماره ۴۶ فرصت‌ها و تهدیدهای جمعیت و اشتغال منطقه گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۴۶- فرصت‌ها و تهدیدهای جمعیت و اشتغال محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	جمعیت و اشتغال
فرصت‌ها opportunity	موقعیت مرزی محدوده، امکان توسعه فعالیت‌های بازرگانی مرزی و در کنار آن توسعه سایر فعالیت‌ها را فراهم کرده است. نیروی انسانی فراوان و ارزان و بویژه بیکاران دارای تحصیلات دانشگاهی منطقه زمینه مناسبی جهت بکارگیری آنان و توسعه محدوده فراهم ساخته است. ظرفیت‌های گردشگری مناسبی در منطقه وجود دارد که اجرای طرح گرمسیری زمینه لازم جهت ارتقای گردشگری فراهم نموده است. قابلیت‌ها و ظرفیت‌های بالای کشاورزی و فعالیت‌های وابسته نیز زمینه مناسبی جهت توسعه کشاورزی و ارتقای اقتصاد محدوده فراهم کرده است. با اجرای طرح انتقال آب سیروان به محدوده گرمسیری این فرصت تقویت شده که با استفاده مناسب و اعمال مدیریتی کارآمد، می‌توان توسعه محدوده را ممکن ساخت.
تهدیدها threat	مهمترین تهدیدی که محدوده بطور جدی با آن روبروست، روند کاهشی جمعیت روستایی و خالی شدن روستاها از جمعیت است که ناشی از شرایط بد اقتصادی، بیکاری بالا و البته مدیریت نامناسب است. مجموع این شرایط باعث شده که تاکنون سرمایه‌گذاری مناسبی در محدوده صورت نگیرد و در نتیجه مشکلات ابعاد وسیع‌تری به خود بگیرد. در صورت تداوم این وضعیت، تبعات و پی‌آمدهای منفی آن در زمینه‌های مختلف سیاسی، امنیتی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بیشتر خواهد شد. و تخلیه روستاها و گسترش سکونتگاه‌های نامتعارف و غیررسمی شهرها شتاب بیشتری گرفته و اضمحلال و فروپاشی نظام سکونتگاهی تسریع خواهد شد.

مأخذ: همان

باتوجه به جدول، فرصتها و تهدیدهای منطقه کلی به شرح زیر می‌باشد:

- با توجه به نیروی انسانی فراوان و ارزان، امکانات و فرصت استفاده از آن در توسعه منطقه وجود دارد.
- نرخ بالای باسوادی در جمعیت بیکار، مزیتی است که در صورت اشتغالزایی و بکارگیری این نیروی بالقوه در فعالیتهای مختلف در مجموع کارایی آنها افزایش خواهد یافت.
- تنوع فرهنگی، مذهبی و قومی در جمعیت منطقه باعث تثبیت شیوه همزیستی مسالمت آمیز همراه با تساهل و تسامح اجتماعی و فرهنگی آدر منطقه شده است که زمینه مناسبی برای توسعه آن فراهم ساخته است.
- بالا بودن نرخ بیکاری و بویژه دو برابر بودن تعداد باسوادان بیکار نسبت به بیکاران بیسواد و کم سواد، عدم سرمایه‌گذاری کافی در منطقه (دولتی و خصوصی) بار تکفل بالا، نرخ رشد منفی جمعیت روستایی و رشد فزاینده جمعیت شهری از جمله مهمترین نقاط ضعف منطقه می باشد.

۱-۱-۳-۵-۳- جمع‌بندی

اجرای طرح گرمسیری، فرصت مناسبی در اختیار مسئولان مربوطه و برنامه‌ریزان قرار داده که با درک شرایط و با تکیه بر دیدگاه راهبردی- ساختاری، امکان تغییر و تحولات مثبت در تمام زمینه‌ها ایجاد کنند. چنانچه این امر محقق گردد گام مهمی جهت توسعه منطقه برداشته خواهد شد و چنانچه این امر محقق نگردد، فرصت‌ها به تهدید تبدیل شده و دور باطل فعلی تکرار خواهد شد و در آینده حتی بر دامنه مشکلات افزوده هم خواهد شد که حل مشکلات مذکور، هزینه‌های گزافی را تحمیل خواهد نمود.

- راهبردها و سیاست‌های بهینه سازی جمعیت و اشتغال منطقه

براساس نتایج حاصل از مطالعات SWOT، راهبردها و سیاست‌های مناسب جهت پایداری جمعیت و ارتقای اشتغال منطقه تهیه، تدوین و در جدول شماره ۴۷ ارائه شده است.

جدول شماره ۴۷- راهبردها و سیاست‌های بهینه سازی جمعیت و اشتغال در محدوده و منطقه گرمسیری

راهبردها	جمعیت و اشتغال
So	- استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری و تأمین آب مورد نیاز فعالیت‌های مختلف بمنظور افزایش اشتغال بویژه در کشاورزی - استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت بکارگیری نیروی تحصیل کرده در فعالیت‌ها و بویژه کشاورزی و افزایش راندمان و ارتقای سطح زندگی ساکنان و جلوگیری از مهاجرت و افزایش پایداری جمعیت روستایی محدوده.
Wo	- کاهش نرخ بیکاری با افزایش اشتغال در بخش‌های مختلف و بویژه کشاورزی با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری و تأمین آب مورد نیاز فعالیت‌ها. - فراهم کردن زمینه‌های سرمایه‌گذاری و به تبع آن افزایش اشتغال ساکنان محدوده و جلوگیری از مهاجرت روستائیان و خالی از سکنه شدن روستاها.
St	- استفاده از ایده‌های اشتغالزایی نیروی تحصیل کرده بیکار محدوده جهت رفع تهدید بیکاری بعنوان مهمترین تهدید منطقه. - استفاده از فرهنگ تعامل ساکنان محدوده جهت افزایش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی با هدف رفع تهدید بیکاری و مهاجرفرستی محدوده. - استفاده از نیروی کار ارزان محدوده با بکارگیری آنان در فعالیت‌های مختلف با هدف جلوگیری از تهدید بیکاری و مهاجرفرستی محدوده و خالی از سکنه شدن روستاها.
Wt	- جایگزینی نیروهای فاقد مهارت با نیروهای متخصص و تحصیل کرده بیکار جهت افزایش راندمان فعالیت‌ها. - افزایش تخصص نیروی کار شاغل و بالا بردن میزان مهارت و کارایی آنهایی جهت افزایش راندمان فعالیت‌ها.

مأخذ: مطالعات مشاور

با توجه به جدول راهبردها و سیاست‌های بهینه سازی جمعیت و اشتغال به شرح زیر است:

• **راهبردها و سیاست‌های SO**

- هدف از این راهبردها و سیاست‌ها، بهره‌گیری از فرصت‌های موجود جهت تقویت نقاط قوت مربوطه است. براین اساس مهمترین راهبردها و سیاست‌های SO به شرح زیر است:
- استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری و تأمین آب مورد نیاز فعالیت‌های مختلف و بویژه کشاورزی جهت بکارگیری نیروی کار فراوان و ارزان محدوده و افزایش اشتغال.
 - استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت بکارگیری نیروی تحصیل کرده در فعالیت‌های مختلف و بویژه کشاورزی با هدف افزایش راندمان و ارتقای سطح زندگی ساکنان محدوده.

• **راهبردهای WO**

- هدف از اتخاذ این راهبردها و سیاست‌ها رفع و یا کاهش نقاط ضعف و تنگناهای جمعیت و اشتغال محدوده گرمسیری با بهره‌گیری از فرصت‌های موجود می باشد. مهمترین راهبردها و سیاست‌های WO در زمینه جمعیت و اشتغال محدوده به شرح زیر است:

- کاهش نرخ بیکاری با افزایش اشتغالزایی در بخش‌های مختلف و بویژه بخش کشاورزی و فعالیت‌های وابسته به آن در محدوده گرمسیری با اجرای طرح گرمسیری و فراهم شدن فرصت فعالیت بیشتر برای ساکنان.
- فراهم کردن زمینه‌های سرمایه‌گذاری در محدوده و به تبع آن افزایش اشتغال ساکنان با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری و فراهم نمودن زمینه فعالیت در زمینه‌های مختلف و بویژه کشاورزی و فعالیت‌های وابسته.

• راهبردها و سیاست‌های St

- این راهبردها و سیاست‌ها جهت رفع تهدیدها با استفاده از نقاط قوت محدوده گرمسیری به شرح زیر است:
- استفاده از نیروی تحصیل کرده و بیکارمحدوده جهت ارائه ایده‌های اشتغالزایی برای رفع تهدید بیکاری و افزایش اشتغال.
- استفاده از فرهنگ تعامل ساکنان محدوده جهت افزایش سرمایه‌گذاری بخش خصوصی با هدف رفع تهدید بیکاری و مهاجرفرستی محدوده.
- افزایش اشتغال و استفاده از نیروی کار ارزان محدوده در فعالیت‌های مختلف بمنظور رفع تهدید جدی بیکاری.

• راهبردها و سیاست‌های Wt

- این راهبردها و سیاست‌ها جهت رفع و یا به حداقل رساندن نقاط ضعف و تنگناها جهت برطرف کردن تهدیدهاست.
- مهمترین راهبردها و سیاست‌های Wt در زمینه جمعیت و اشتغال محدوده گرمسیری به شرح زیر است:
- افزایش سرمایه‌گذاری با هدف اشتغالزایی و رفع تهدیدهای بیکاری و مهاجرفرستی محدوده.
- جایگزینی نیروهای بیسواد و کم سواد منطقه با افراد بیکار دارای تحصیلات دانشگاهی جهت افزایش راندمان فعالیت‌ها.
- افزایش مهارت نیروی کار شاغل جهت افزایش راندمان و بالا بردن میزان بهره‌وری نیروی کار در محدوده.

۱-۳-۶- تحلیل نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید بخش‌های اقتصادی منطقه

۱-۳-۶-۱- کشاورزی و آبی‌پروری

الف- بررسی نقاط قوت و ضعف بخش کشاورزی و آبی‌پروری براساس شناخت و تحلیل فضایی باتوجه به بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۴۸ نقاط قوت و ضعف بخش کشاورزی در محدوده ارائه شده است. باتوجه به جدول، مهمترین نقاط قوت بخش کشاورزی شامل وجود اراضی مستعد کشاورزی، آب فراوان با توجه به اجرای طرح گرمسیری، امکان کشت محصولات متنوع و کشت مجدد، توسعه دامداری و دامپروری، زنبورعسل، طیور و آبزیان و نیروی کار فراوان و ارزان می‌باشد. مهمترین نقاط ضعف بخش کشاورزی منطقه نیز به شرح زیر می‌باشد:

- تسلط شیوه سنتی کشاورزی وعدم توسعه کافی مکانیزاسیون ودر نتیجه بهره‌وری پائین.
- کمبود نهاده‌های زراعی و هزینه بالای تهیه آنها و عدم حمایت کافی دولت در این زمینه.
- کمبود نیروی ماهر و کارا.
- عدم پاکسازی اراضی از مین در محدوده مرزی.
- عدم یکپارچگی و پراکندگی اراضی ودر نتیجه پائین بودن بهره‌وری.
- غلبه کشت دیم در منطقه که دارای نوسانات زیادی است.
- نبود نظام علمی مناسب دردامداری، دامپروری، پرورش طیور و آبزیان و ...
- پائین بودن حمایت‌های قانونی از بخش کشاورزی از قبیل خرید تضمینی محصولات کشاورزی، بیمه دام و محصولات کشاورزی و اعطای وام کم بهره.
- عدم توسعه مناسب آبزیان متناسب با ظرفیتهای موجود منطقه در این زمینه.
- با اجرای طرح انتقال آب سیروان به دشت‌های محدوده گرمسیری، انتظار می‌رود تغییرات مثبتی در وضعیت کشاورزی منطقه صورت گیرد و تا حد ممکن نقاط ضعف موجود رفع و یا به حداقل ممکن کاهش یابد.

جدول شماره ۴۸- نقاط قوت و ضعف بخش کشاورزی و ابزی پروری محدوده و منطقه فراگیر گرمسیری

کشاورزی و ابزی پروری	شرح
وجود اراضی مستعد، امکان کشت مجدد و تنوع کشاورزی، منابع آب مناسب قابل دسترس (در صورت اجرای طرح انتقال آب سیروان به محدوده گرمسیری)، امکان فعالیت کشاورزی در بیشتر ماه‌های سال بدلیل اقلیم مناسب، امکان کشت زیتون و توسعه باغات مرکبات و نخل‌ها، امکان توسعه دامداری و دامپروری، آبزیان، زنبور عسل و طیور که مجموعه این‌ها، شرایط مناسبی جهت توسعه هرچه بیشتر فعالیت‌های کشاورزی در محدوده فراهم کرده است. همچنین وجود نیروی کار فراوان و ارزان منطقه نیز زمینه مساعدی است جهت توسعه کشاورزی منطقه.	نقاط قوت strength
تسلط شیوه کشت سنتی و راندمان پائین، عدم مکانیزاسیون کافی، نبود و کمبود صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی، کمبود نهاده‌های زراعی مانند بذر، کود و سموم مناسب، هزینه بالای نهاده‌های کشاورزی، حمایت ناکافی دولت از کشاورزی متناسب با ظرفیت‌ها، کمبود نیروی ماهر و کارا، عدم پاکسازی کامل محدوده‌های مرزی از مین، مشکلات اطلاع‌رسانی و بازاریابی محصولات تولیدی کشاورزی، عدم یکپارچگی اراضی کشاورزی و پراکندگی آنها که سبب بهره‌وری پائین شده است، عدم وجود نظام دامداری و دامپروری مدرن و علمی و به روز، کمبود شبکه‌های آبیاری و زهکشی متناسب با ظرفیت‌ها، پائین بودن حمایت‌های قانونی از بخش کشاورزی مانند خرید تضمینی محصولات کشاورزی، بیمه دام و محصولات کشاورزی، عدم توسعه ابزی پروری متناسب با ظرفیت‌ها.	نقاط ضعف weakness

مأخذ: همان

ب- بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای کشاورزی و آبی‌پروری براساس شناخت و تحلیل فضایی باتوجه به بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۴۹ فرصت‌ها و تهدیدهای بخش کشاورزی در منطقه ارائه شده است.

جدول شماره ۴۹- فرصت‌ها و تهدیدهای بخش کشاورزی و آبی‌پروری محدوده و منطقه فراگیر گرمسیری

شرح	کشاورزی و آبی‌پروری
فرصت‌ها opportunity	با اجرای طرح انتقال آب سیروان به منطقه گرمسیری و تأمین آب مورد نیاز فعالیت‌های مختلف و بویژه کشاورزی، فرصت مناسبی جهت ارتقای کشاورزی و فعالیت‌های وابسته و صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی، آبی‌پروری، طیور و زنبور عسل فراهم می‌شود. باتوجه به زمینه‌های مناسب فعالیت در منطقه، امکان سرمایه‌گذاری وجود داشته و با جذب جمعیت بیشتر در منطقه رونق فعالیت‌های بازرگانی و مبادلات تجاری مرزی نیز باتوجه به وجود بازارچه‌های مرزی افزایش خواهد یافت. در واقع اجرای طرح گرمسیری زمینه لازم و فرصت مناسبی برای توسعه فعالیت‌های کشاورزی و آبی‌پروری و فعالیت‌های وابسته به آن فراهم می‌کند.
تهدیدها threat	در صورتی که اجرای طرح انتقال آب سیروان به دشت‌های گرمسیری با مدیریت درست و تقسیم عادلانه و منصفانه انجام نشود امکان بروز تنش‌ها محدوده را تهدید می‌کند. نیروی کار فراوان و ارزان نیز می‌تواند فرصتی مناسب جهت توسعه محدوده بشمار آید، در صورتی که اشتغال لازم ایجاد نشود تهدیدی جدی خواهد بود.

مأخذ: همان

باتوجه به جدول، اجرای طرح انتقال آب سیروان به محدوده گرمسیری هم فرصت است. (باتوجه به تأمین آب مورد نیاز بخش‌های مختلف محدوده و بویژه کشاورزی) و هم تهدید (در صورتی که بدرستی اجرا نشود و تقسیم عادلانه و منصفانه آب میان همه ذینفعان صورت نگیرد). در صورت اجرای درست و استفاده مناسب از ظرفیت‌ها و قابلیت‌های سرشار کشاورزی محدوده می‌توان تأثیرات مثبت آنرا بر توسعه دیگر بخش‌ها و بویژه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی، بازرگانی مرزی (از طریق بازارچه‌های مرزی محدوده) و گردشگری مشاهده کرد. در صورت تقسیم ناعادلانه و غیرمنصفانه آب بدون توجه به خواست و نظر همه ذی‌نفعان، باید انتظارتنش‌هایی را داشت که تهدیدی جدی برای توسعه محدوده بشمار می‌آید. اینجاست که مدیریت مناسب می‌تواند با مشارکت همه ذی‌نفعان طرح انتقال آب را به نحو مناسب و عادلانه اجرایی کرده و زمینه‌های لازم جهت سرمایه‌گذاری و ارتقای اقتصادی و فرهنگی و اجتماعی محدوده فراهم سازد. و در نهایت توسعه منطقه را رقم بزند.

پ- جمع‌بندی از نقاط قوت، ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی براساس شناخت و تحلیل ساختار فضایی کشاورزی منطقه در شرایط بهره‌برداری از طرح گرمسیری

این که چگونه می‌توان با شناخت کافی از نقاط قوت و ضعف بخش کشاورزی، بتوان از فرصت‌های در اختیار و بویژه اجرای طرح گرمسیری استفاده مطلوب جهت توسعه منطقه بعمل آورده و از تبدیل فرصت‌ها به تهدید جلوگیری نمود، این نیاز به مدیریت مناسب دارد. زیرا تنها بامدیریت کارا می‌توان، بستری فراهم نمود که در آن سرمایه‌گذاری در محدوده تشویق و ترغیب شده و زمینه توسعه همه جانبه محدوده فراهم شود. در غیر این صورت وضع نابسامان موجود ادامه یافته و فرصت‌ها تبدیل به تهدید خواهد شد و توسعه محدوده امکان‌پذیر نخواهد بود.

- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه کشاورزی و آبی‌پروری محدوده و منطقه گرمسیری

در جدول شماره ۵۰ راهبردها و سیاست‌های SO، WO، St و Wt بخش کشاورزی و آبی‌پروری در محدوده گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۵۰- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه کشاورزی و آبی‌پروری در محدوده و منطقه گرمسیری

راهبردها	کشاورزی و آبی‌پروری
So	<ul style="list-style-type: none"> - استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری در توسعه و ارتقای اراضی کشاورزی محدوده و منطقه. - استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری در ایجاد توسعه فعالیت‌های آبی‌پروری در محدوده و منطقه.
Wo	<ul style="list-style-type: none"> - استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری در تغییر شیوه کشاورزی از سنتی به مدرن با استفاده از فناوری روز. - استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری در یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی و ارتقای بهره‌وری آن. - استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت فراهم ساختن امکان سرمایه‌گذاری در کشاورزی و آبی‌پروری.
St	<ul style="list-style-type: none"> - استفاده از پتانسیل آبهای محدوده (منابع محلی و انتقال آب سیروان) جهت توسعه فعالیت‌های کشاورزی و آبی‌پروری به منظور رفع تهدید اضمحلال کشاورزی. - استفاده از نیروی بیکار دارای تحصیلات دانشگاهی در فعالیت‌های کشاورزی و آبی‌پروری محدوده و منطقه بمنظور ارتقای بهره‌وری و رفع تهدید بیکاری.
Wt	<ul style="list-style-type: none"> - رفع تهدید کم‌آبی محدوده با اجرای طرح گرمسیری و استفاده منصفانه از آن در کشاورزی و آبی‌پروری. - ارتقای کمی و کیفی آبی‌پروری با استفاده از شیوه‌های نوین باهدف افزایش بهره‌وری در شریط اجرای طرح گرمسیری و رفع تهدید بیکاری.

مأخذ: همان

راهبردها و سیاست‌های پیشنهادی جهت ارتقای وضعیت بخش کشاورزی و آبی‌پروری شامل SO ، WO ، St و Wt می‌باشد.

• راهبردها و سیاست‌های SO

این راهبردها و سیاست‌ها با استفاده از فرصت‌های موجود، تقویت نقاط قوت را مدنظر دارد. مهمترین راهبردها و سیاست‌های SO بخش کشاورزی و آبی‌پروری به شرح زیر است:

- استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری در توسعه و ارتقای اراضی کشاورزی دیم به آبی و نیز توسعه اراضی کشاورزی از طریق تبدیل اراضی مرتعی به کشاورزی.
- استفاده از اجرای طرح گرمسیری در ایجاد توسعه فعالیت‌های آبی‌پروری.

• راهبردها و سیاست‌های WO

راهبردها و سیاست‌های WO رفع و پیکاهش نقاط ضعف را با استفاده از فرصت‌های ممکن مدنظر قرار می‌دهد. بنابراین مهمترین راهبردها و سیاست‌های WO بخش کشاورزی و آبی‌پروری به شرح زیر است:

- استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری در تغییر شیوه کشاورزی از سنتی به مدرن با استفاده از فناوری روز.
- استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری در یکپارچه‌سازی اراضی کشاورزی و ارتقای بهره‌وری آن.
- استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت فراهم ساختن امکان سرمایه‌گذاری در کشاورزی و آبی‌پروری.

• راهبردها و سیاست‌های St

این راهبردها رفع تهدیدها را با استفاده از نقاط قوت مدنظر قرار می‌دهد. مهمترین راهبردها و سیاست‌های St بخش کشاورزی و آبی‌پروری به شرح زیر است:

- استفاده از پتانسیل آبهای محدوده (منابع محلی و آب انتقالی سیروان به محدوده) جهت توسعه فعالیت‌های کشاورزی و آبی‌پروری جهت رفع تهدید اضمحلال و فروپاشی کشاورزی منطقه.
- استفاده از نیروی کار تحصیل کرده دانشگاهی محدوده جهت ارتقای مهارت شاغلان بخش کشاورزی و آبی‌پروری در محدوده با هدف جلوگیری از تهدید اضمحلال کشاورزی منطقه.

• راهبردها و سیاست‌های Wt

این راهبردها و سیاست‌ها جهت رفع و یا به حداقل رساندن نقاط ضعف به جهت برطرف ساختن تهدیدهاست. مهمترین راهبردها و سیاست‌های Wt بخش کشاورزی و آبی‌پروری در محدوده گرمسیری به شرح زیر است:

- رفع تهدید کم آبی محدوده با مدیریت بهینه منابع آب در شرایط اجرای طرح گرمسیری و تامین مصارف آب کشاورزی و آبی‌پروری با هدف ارتقای بخش کشاورزی و آبی‌پروری.
- ارتقای کمی و کیفی آبی‌پروری محدوده در شرایط اجرای طرح گرمسیری بمنظور اشتغالزایی و رفع تهدید بیکاری.

۱-۱-۳-۶-۲- صنعت و معدن

الف- بررسی نقاط قوت و ضعف بخش صنعت و معدن براساس شناخت و تحلیل فضایی باتوجه به بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۵۱ نقاط قوت و ضعف بخش صنعت و معدن محدوده و منطقه گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۵۱- نقاط قوت و ضعف بخش صنعت و معدن محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	صنعت و معدن
نقاط قوت strength	برخورداری از منابع معدنی با ظرفیت مناسب، امکان ایجاد و توسعه شهرک‌های صنعتی و صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی، امکان ایجاد و توسعه مناطق ویژه اقتصادی، وجود منابع گاز در بخش گرمسیری استان ایلام، وجود ذخایر نفتی در محدوده گرمسیری استان ایلام و تا حدی در سومار از استان کرمانشاه، ارزش افزوده بالای بخش صنعت و معدن علی‌رغم عدم توسعه کافی و میزان اشتغال پائین آن در مقایسه با کشاورزی.
نقاط ضعف weakness	نبودن یا کمبود صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی در محدوده متناسب با ظرفیتهای موجود، عدم توسعه صنایع دستی، ناتوانی بخش خصوصی در ایجاد شهرک‌های صنعتی و کمک ناکافی دولت در این رابطه، عدم پشتیبانی کافی دولت از بخش صنعت و معدن، کمبود نیروی انسانی متخصص و کارآمد، عدم ثبات لازم در سیاست‌گذاری‌ها، عدم استفاده از فناوری روز در تولیدات صنعتی و معدنی، کمبود زیرساخت‌های مناسب بویژه راه، عدم توجه لازم به صنایع دستی که ابعاد اقتصادی و فرهنگی و اجتماعی دارد. عدم سرمایه‌گذاری کافی در بخش صنعت و معدن و عدم یا کمبود مشوق‌های قانونی و اعطای تسهیلات بانکی جهت توسعه بخش صنایع.

مأخذ: همان

باتوجه به جدول، مهمترین نقاط قوت صنعت و معدن، برخورداری از منابع معدنی با ظرفیت مناسب، بویژه نفت و گاز (در محدوده استان ایلام و سومار استان کرمانشاه) زمینه مناسب توسعه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی، امکان ایجاد و توسعه مناطق ویژه اقتصادی و ارزش افزوده بالای بخش صنعت و معدن می‌باشد. اما نقاط ضعف بخش شامل ناتوانی بخش خصوصی در ایجاد شهرک‌های صنعتی و پشتیبانی ناکافی دولت از بخش صنعت و معدن، کمبود نیروی ماهر و کارآمد، عدم ثبات در سیاست‌گذاری‌ها، عدم استفاده مناسب از فناوری‌های روز، کمبود وضعیت زیرساخت‌ها بویژه راه و

عدم سرمایه‌گذاری کافی در بخش صنعت و معدن است. به این ترتیب با شناخت نقاط ضعف و نقاط قوت بخش می‌توان با برنامه‌ریزی و مدیریت مناسب تا حد ممکن نقاط ضعف را برطرف نموده و هرچه بیشتر در جهت تقویت نقاط قوت و مثبت بخش صنعت و معدن و در نتیجه توسعه بهینه آن برآمد.

ب- فرصت‌ها و تهدیدهای بخش صنعت و معدن محدوده و منطقه گرمسیری

در جدول شماره ۵۲ فرصت‌ها و تهدیدهای بخش صنعت و معدن ارائه شده است.

جدول شماره ۵۲- فرصت‌ها و تهدیدهای بخش صنعت و معدن محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	صنعت و معدن
فرصت‌ها opportunity	با اجرای طرح گرمسیری شرایط مناسبی جهت بالفعل ساختن ظرفیت‌ها و استعدادها صنعتی و معدنی محدوده ایجاد خواهد شد و این فرصتی مناسب جهت توسعه این بخش است. از جمله امکان بهره‌برداری مناسب از منابع معدنی و ایجاد توسعه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی، توسعه شهرک‌های صنعتی متناسب با نیاز و ضرورت‌های توسعه، ایجاد مناطق ویژه اقتصادی مانند منطقه ویژه اقتصادی بیاشوش در ناحیه اورامانات، قصر شیرین در ناحیه اسلام آباد و منطقه ویژه اقتصادی مهران در ناحیه ایلام شمالی، توسعه صنایع دستی و بومی، ایجاد تأسیسات استحصال نفت و گاز و کارخانجات فرآوری و پالایش نفت و گاز در محدوده گرمسیری استان ایلام، احداث واحدهای تولیدی محصولات پتروشیمی و صادرات مواد صنعتی و معدنی باتوجه به موقعیت مرزی محدوده، وجود دارد.
تهدیدها threat	کمبود زیرساخت‌ها، کمبود سرمایه‌گذاری، فعال نبودن بخش خصوصی متناسب با ظرفیت‌ها و استعدادها بخش صنعت و معدن محدوده و منطقه، باعث درحاشیه ماندن بخش صنعت و معدن شده است که تداوم آن تهدیدی جدی برای صنعت و معدن و در مجموع اقتصاد منطقه بشمار می‌رود.

مأخذ: همان

باتوجه به جدول، با اجرای طرح انتقال آب سیروان به محدوده گرمسیری، شرایط مناسبی جهت توسعه همه جانبه محدوده و از جمله بخش صنعت و معدن ایجاد خواهد شد. چنانچه از این شرایط به نحو مطلوبی استفاده نشود، فرصت مناسب جهت توسعه محدوده گرمسیری تبدیل به تهدیدی جدی برای آن خواهد شد. این به معنای تداوم وضع موجود و عدم تغییرات مثبت در بخش صنعت و معدن و اقتصاد منطقه خواهد بود. در نتیجه ظرفیت‌ها و استعدادها صنعتی محدوده گرمسیری بالفعل نخواهد شد و بخش صنعت و معدن جایگاه درخوری در اقتصاد منطقه پیدا نخواهد کرد.

ب- جمع‌بندی از نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌رو

باتوجه به مطالعات SWOT، راهبردها و سیاست‌های مناسب جهت ارتقای کمی و کیفی صنعت در محدوده ارائه شده که بر مبنای آن برنامه عمل تنظیم و پروژه‌های مربوطه تعیین و معرفی شده است.

راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه صنعت و معدن در محدوده و منطقه گرمسیری

در جدول شماره ۵۳ راهبردها و سیاست‌های بهینه بخش صنعت و معدن منطقه ارائه شده است.

جدول شماره ۵۳- راهبردها و سیاست‌های توسعه بهینه بخش صنعت و معدن در محدوده و منطقه گرمسیری

راهبردها	صنعت و معدن
So	<p>- استفاده از نیروی تحصیل کرده دانشگاهی محدوده در بخش صنعت و معدن جهت ارتقای بهره‌وری آن و افزایش نقش آن در اقتصاد محدوده.</p> <p>- بالفعل ساختن ظرفیت‌های بخش صنعت و معدن بویژه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی با برنامه‌ریزی بهینه و تسهیل شرایط سرمایه‌گذاری با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری.</p>
Wo	<p>- استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری در رفع کمبودهای زیرساختی جهت توسعه فعالیت‌های صنعتی و معدنی و ارتقای این بخش در اقتصاد منطقه</p> <p>- استفاده از فرصت اجرای طرح انتقال آب سیروان به محدوده جهت رفع کم‌آبی و تأمین آب موردنیاز جهت توسعه فعالیت‌های صنعت و معدن</p>
St	<p>- استفاده از نیروی کار ارزان و دارای تحصیلات دانشگاهی محدوده در بخش صنعت و معدن جهت رفع تهدید بیکاری و مهاجرت فرستی محدوده.</p> <p>- استفاده از ظرفیت‌های صنعتی و معدنی محدوده مانند کانی‌های غیر فلزی و ذخایر نفت و گاز با هدف اشتغالزایی و رفع تهدید بیکاری و مهاجرت فرستی محدوده.</p>
Wt	<p>- فرصت دادن به بخش خصوصی با هدف افزایش سرمایه‌گذاری در بخش صنعت و معدن جهت کاهش بیکاری و رفع تهدید مهاجرت فرستی محدوده.</p> <p>- تأمین زیرساخت‌ها و خدمات مکمل با هدف فراهم ساختن شرایط لازم فعالیت در بخش صنعت و معدن و کاهش بیکاری و رفع تهدید مهاجرت فرستی محدوده.</p> <p>- استفاده از فناوری‌های روز در تولیدات صنعتی و معدنی با هدف افزایش بهره‌وری بخش صنعت و معدن و افزایش سهم آن در اقتصاد بمنظور رفع تهدید مهاجرت فرستی محدوده.</p> <p>- بهره‌برداری از منابع نفت و گاز و معادن سنگ جهت اشتغالزایی و کاهش میزان بیکاری ساکنان و رفع تهدید بیکاری و مهاجرت فرستی محدوده.</p>

مأخذ: همان

با توجه به جدول، راهبردها و سیاست‌ها جهت توسعه و ارتقای بخش صنعت و معدن در محدوده و منطقه گرمسیری

به شرح زیر است:

• راهبردها و سیاست‌های SO

راهبردها و سیاست‌های SO تقویت نقاط قوت با استفاده از فرصت‌ها را مدنظر قرار می‌دهد. براین اساس راهبردها و

سیاست‌های SO در ارتقای بخش صنعت و معدن محدوده گرمسیری شامل موارد زیر است:

مهندسان مشاور تدبیر شهر

کارفرما: شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران

مجری طرح گرمسیری

- استفاده از نیروی تحصیل کرده دانشگاهی محدوده در بخش صنعت و معدن جهت ارتقای بهره‌وری صنعت و معدن و افزایش نقش آن در اقتصاد محدوده.

- بالفعل ساختن ظرفیت‌های بخش صنعت و معدن بویژه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی با برنامه‌ریزی بهینه و تسهیل شرایط سرمایه‌گذاری با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری.

• راهبردها و سیاست‌های WO

هدف از این راهبردها و سیاست‌ها رفع و یا کاهش نقاط ضعف با استفاده از فرصت‌های موجود است. راهبردها و سیاست‌های WO بخش صنعت و معدن در محدوده گرمسیری به شرح زیر است:

- استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری در رفع کمبودهای زیرساختی و فراهم ساختن شرایط لازم جهت توسعه فعالیت‌های صنعتی و معدنی و ارتقای این بخش در اقتصاد منطقه.

- استفاده از فرصت اجرای طرح انتقال آب سیروان به محدوده جهت رفع کم‌آبی و تأمین آب موردنیاز جهت توسعه فعالیت‌ها و بویژه بخش صنعت و معدن

• راهبردها و سیاست‌های St

هدف از این راهبردها و سیاست‌ها رفع تهدیدهای احتمالی با استفاده از نقاط قوت موجود می‌باشد. بر این اساس راهبردها و سیاست‌های St بخش صنعت و معدن محدوده گرمسیری به شرح زیر است:

- استفاده از نیروی کار ارزان دارای تحصیلات دانشگاهی در بخش صنعت و معدن محدوده با هدف ارتقای بهره‌وری بخش و رفع تهدید بیکاری و مهاجرفرستی محدوده.

- استفاده از ظرفیت‌های صنعتی و معدنی محدوده مانند کانی‌های غیر فلزی و ذخایر نفت و گاز با هدف اشتغالزایی و رفع تهدید بیکاری و مهاجرفرستی محدوده.

• راهبردها و سیاست‌های Wt

هدف از اتخاذ این راهبردها و سیاست‌ها رفع و یا به حداقل رساندن نقاط ضعف موجود جهت رفع تهدیدهای ممکن است. بر این اساس مهمترین راهبردها و سیاست‌های Wt بخش صنعت و معدن محدوده گرمسیری به شرح زیر است:

- میدان دادن به بخش خصوصی با هدف افزایش سرمایه‌گذاری در بخش صنعت و معدن جهت کاهش بیکاری و رفع تهدید مهاجرفرستی محدوده.

- تأمین زیرساخت‌ها و خدمات مکمل با هدف فراهم ساختن شرایط لازم فعالیت دربخش صنعت و معدن و کاهش بیکاری و رفع تهدید مهاجرفرستی محدوده.
- استفاده از فناوری‌های روز در تولیدات صنعتی و معدنی با هدف افزایش بهره‌وری بخش صنعت و معدن جهت افزایش سهم آن در اقتصاد و نیز ارتقای وضع اقتصادی ساکنان و رفع تهدید مهاجرفرستی محدوده.
- بهره‌برداری از منابع نفت و گاز و معادن سنگ با هدف اشتغالزایی و کاهش بیکاری ساکنان و رفع تهدید بیکاری و مهاجرفرستی محدوده.

۱-۱-۳-۶-۳- بازرگانی

الف- بررسی نقاط قوت و ضعف بخش بازرگانی براساس شناخت و تحلیل فضایی باتوجه به بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۵۴ نقاط قوت و ضعف بخش بازرگانی محدوده و منطقه گرمسیری باتوجه به بهره‌برداری از طرح سیروان ارائه شده است.

جدول شماره ۵۴- نقاط قوت و ضعف بخش بازرگانی محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	بخش بازرگانی
نقاط قوت strength	ظرفیت‌های بازرگانی مرزی باتوجه به موقعیت مرزی و همجواری با کشورعراق و اقلیم کردستان عراق از جمله نقاط قوت منطقه و محدوده گرمسیری است. در شرایط اجرای طرح گرمسیری زمینه مساعدتری جهت فعالیتهای بازرگانی محدوده ایجاد خواهد شد که ارتقای بازرگانی منطقه را بدنبال خواهد داشت.
نقاط ضعف weakness	<ul style="list-style-type: none"> - عدم استفاده مناسب از ظرفیت‌های بازرگانی مرزی. - نبود یا کمبود سرمایه‌گذاری در بخش بازرگانی. - فرصت ندادن به بخش خصوصی جهت فعالیت‌های بازرگانی. - مدیریت نامناسب. - ضعف و کمبود زیرساخت‌های بازرگانی. - کمبود نیروی انسانی متخصص در بخش بازرگانی و عدم برنامه‌ریزی مناسب برای تامین آن.

مأخذ: همان

با توجه به جدول، موقعیت مرزی محدوده شرایط مناسبی جهت توسعه فعالیت‌های بازرگانی مرزی فراهم ساخته است. در شرایط اجرای طرح گرمسیری زمینه توسعه بازرگانی فراهم تر خواهد شد. عدم برنامه‌ریزی مناسب در بخش بازرگانی، نبود یا کمبود سرمایه‌گذاری، نامناسب بودن زیرساخت‌های مربوطه، مدیریت نامناسب و فرصت ندادن به بخش خصوصی جهت فعالیت در بخش بازرگانی و کمبود نیروی انسانی متخصص و ماهر از جمله نقاط ضعف بخش بازرگانی در محدوده و منطقه گرمسیری بشمار می‌رود.

ب- بررسی فرصت‌ها و تهدیدها در بخش بازرگانی براساس شناخت و تحلیل فضایی با توجه به بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۵۵ فرصت‌ها و تهدیدهای بخش بازرگانی محدوده و منطقه گرمسیری ارائه شده است. با توجه به جدول با اجرای طرح گرمسیری فرصت توسعه بخش بازرگانی و افزایش نقش آن در اقتصاد محدوده از طریق استفاده از بازارچه‌های مرزی، مناطق ویژه اقتصادی، استفاده از نیروی انسانی بیکار دارای تحصیلات دانشگاهی و سرمایه‌گذاری ممکن خواهد بود. مهمترین تهدیدها شامل انزوای جغرافیایی و جایگاه ضعیف منطقه در برنامه‌ریزی‌های کلان، نبود الگوی مشخص توسعه فعالیت‌های اقتصادی و بازرگانی، عدم سرمایه‌گذاری، زیرساخت‌های نامناسب و مدیریت نامناسب است. مجموع این‌ها باعث شده که منطقه همچنان توسعه نیافته باقی بماند.

جدول شماره ۵۵- فرصت‌ها و تهدیدهای بخش بازرگانی محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	بخش بازرگانی
فرصت‌ها opportunity	<ul style="list-style-type: none"> - امکان گسترش بازارچه‌های مرزی و توسعه مبادلات بازرگانی با عراق و اقلیم کردستان عراق. - امکان ایجاد منطقه ویژه اقتصادی قصرشیرین و مهران و توسعه فعالیت‌های اقتصادی و بازرگانی. - استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری در ارتقای زیرساخت‌ها، ارتقای مهارت شاغلان و سرمایه‌گذاری.
تهدیدها threat	<ul style="list-style-type: none"> - انزوای جغرافیایی و جایگاه ضعیف در برنامه‌ریزی کلان. - نبود الگوی مشخص توسعه فعالیت‌های اقتصادی و بازرگانی. - عدم سرمایه‌گذاری در بخش. - زیرساخت‌های نامناسب بخش بازرگانی. - مدیریت نامناسب.

مأخذ: همان

ب- جمع‌بندی از نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی براساس شناخت و تحلیل ساختار فضایی بخش بازرگانی منطقه در شرایط بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جمع‌بندی کلی می‌توان گفت باتوجه به ظرفیت‌های بالای محدوده گرمسیری به لحاظ بازرگانی و موقعیت مرزی و همجواری با کشور عراق و اقلیم کردستان عراق از یکسو و اجرای طرح گرمسیری از سوی دیگر، شرایط و فرصت مناسبی برای توسعه محدوده فراهم ساخته است. عدم استفاده مناسب از این ظرفیت‌ها و عدم سرمایه‌گذاری کافی، عدم ارتقای زیرساخت‌ها، مشارکت پائین بخش خصوصی و کمبود نیروی انسانی متخصص در بخش بازرگانی باعث شده که محدوده گرمسیری همچنان درحاشیه و توسعه نیافته باقی بماند و نقش چندانی در اقتصاد و بازرگانی منطقه نداشته باشد. چنانچه وضعیت فعلی تداوم یابد، اقتصاد محدوده و بویژه بخش بازرگانی با تهدید جدی مواجه بوده و مهاجرفرستی و خالی ازسکنه شدن روستاها همچنان ادامه خواهد داشت.

– راهبردها و سیاست‌های توسعه بهینه بازرگانی محدوده و منطقه گرمسیری

در جدول شماره ۵۶ راهبردها و سیاست‌های توسعه بهینه بازرگانی محدوده و منطقه گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۵۶- راهبردها و سیاست‌های توسعه بهینه بازرگانی محدوده و منطقه گرمسیری

بازرگانی	راهبردها
	So
	Wo
	St
	Wt

مأخذ: مطالعات مشاور

با توجه به جدول، راهبردها و سیاست‌های توسعه بهینه بخش بازرگانی منطقه به شرح زیر می‌باشد:

• راهبردها و سیاست‌های SO

هدف از این راهبردها و سیاست‌ها ارتقای نقاط قوت بخش بازرگانی با استفاده از فرصت‌های ممکن است. مهمترین

راهبردها و سیاست‌های SO بخش بازرگانی محدوده گرمسیری به شرح زیر است:

- تقویت و توسعه بازارچه‌های مرزی محدوده گرمسیری با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری.

- ایجاد و توسعه مناطق ویژه اقتصادی در محدوده با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری.

• راهبردهای WO

هدف از این راهبردها و سیاست‌ها رفع و یا کاهش نقاط ضعف بخش بازرگانی با استفاده از فرصت‌هاست. مهمترین

راهبردها و سیاست‌های WO بخش بازرگانی محدوده به شرح زیر است:

- ارتقای وضعیت بازرگانی مرزی و افزایش نقش بازرگانی در اقتصاد محدوده با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری.

- افزایش سرمایه‌گذاری و فرصت دادن به بخش خصوصی جهت ارتقای وضعیت بازرگانی محدوده. گرمسیری.

- ارتقای کیفی نیروی انسانی بخش بازرگانی با استفاده از جذب فارغ التحصیلان دانشگاهی و برگزاری دوره‌های آموزشی برای کارکنان بخش بازرگانی.

• راهبردها و سیاست‌های St

هدف از این راهبردها و سیاست‌ها تقویت نقاط قوت بخش بازرگانی با هدف رفع تهدیدهاست. مهمترین راهبردها و

سیاست‌های St بخش بازرگانی محدوده گرمسیری به شرح زیر است:

- افزایش نقش بازرگانی در اقتصاد محدوده و منطقه با هدف خارج شدن از انزوا و رکود اقتصادی از طریق تقویت

بازارچه‌ها و ایجاد مناطق ویژه اقتصادی.

- ارائه و اجرای الگوی مشخص توسعه بازرگانی متناسب با شرایط و نیازهای توسعه محدوده و منطقه.

- تسهیل شرایط سرمایه‌گذاری در بخش بازرگانی محدوده و منطقه از طریق فرصت دادن به بخش خصوصی بویژه

افراد بومی منطقه.

• راهبردها و سیاست‌های Wt

- هدف از این راهبردها و سیاست‌ها به حداقل رساندن نقاط ضعف و رفع تهدیدهاست. مهمترین راهبردها و سیاست‌های Wt بخش بازرگانی محدوده گرمسیری به شرح زیر است:
- استفاده مناسب از ظرفیت‌های اقتصادی و بازرگانی محدوده و منطقه با هدف خارج شدن از انزوای اقتصادی محدوده و منطقه و رفع تهدید بیکاری و مهاجر فرستی منطقه.
 - افزایش سرمایه‌گذاری و فعالیت بخش خصوصی در بخش بازرگانی محدوده و منطقه با هدف ارتقای وضع اقتصادی و رفع تهدید بیکاری و مهاجر فرستی.
 - ارتقای زیرساخت‌ها بمنظور فراهم ساختن زمینه ارتقای بازرگانی منطقه و رفع تهدید بیکاری و مهاجر فرستی.

۱-۱-۳-۶-۴- گردشگری

الف- بررسی نقاط قوت و ضعف‌های گردشگری محدوده و منطقه گرمسیری

در جدول شماره ۵۷ نقاط قوت و ضعف گردشگری منطقه با توجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۵۷- نقاط قوت و ضعف گردشگری محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	بخش گردشگری
نقاط قوت Strength	مهمترین نقطه قوت محدوده و منطقه وجود جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی، تاریخی و پژوهشی فراوان است که در صورت برنامه‌ریزی بهینه و اعمال مدیریت مناسب می‌توان گردشگری را به جایگاه درخوری رسانده و در معادلات اقتصادی جایگاهی برای آن ایجاد نمود. اجرای طرح گرمسیری فرصت مناسبی جهت توسعه گردشگری منطقه فراهم کرده است.
نقاط ضعف Weakness	<ul style="list-style-type: none"> - عدم شناسایی تمام ظرفیت‌های ممکن گردشگری منطقه. - عدم برنامه‌ریزی مناسب جهت بالفعل ساختن ظرفیت‌ها و قابلیت‌های گردشگری محدوده. و منطقه بطوری که هنوز طرح جامع گردشگری استان ایلام تهیه نشده است. - عدم سرمایه‌گذاری کافی در بخش گردشگری. - نبود مدیریت قوی تخصصی و مشارکتی که بتواند بخش گردشگری را با تمام ظرفیت‌ها و قابلیت‌های توسعه داده و مشارکت همه ذینفعان را در توسعه آن فراهم ساخته و زمینه سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری را فراهم سازد. - کمبود نیروی انسانی متخصص و ماهر در بخش گردشگری. - کمبود خدمات زیرساختی و بویژه خدمات گردشگری مانند اماکن پذیرایی و اقامتی در منطقه و بویژه محدوده گرمسیری.

مأخذ: مطالعات مشاور

باتوجه به جدول مهمترین نقطه قوت گردشگری منطقه گرمسیری وجود ظرفیت‌ها و قابلیت‌های بالای گردشگری طبیعی، فرهنگی، تاریخی و پژوهشی است. عمده‌ترین نقاط ضعف نیز شامل عدم مدیریت بهینه و برنامه‌ریزی مناسب، عدم سرمایه‌گذاری کافی، کمبود خدمات زیرساختی و بویژه خدمات گردشگری مانند اماکن اقامتی و پذیرایی می‌باشد. اجرای طرح گرمسیری، زمینه مناسبی جهت بالفعل ساختن قابلیت‌های گردشگری منطقه فراهم ساخته و حتی می‌تواند جاذبه‌های گردشگری طبیعی جدیدی را در منطقه بوجود آورد.

ب- بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای گردشگری براساس شناخت و تحلیل فضایی باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۵۸ فرصت‌ها و تهدیدهای گردشگری محدوده و منطقه گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۵۸- فرصت‌ها و تهدیدهای گردشگری محدوده و منطقه گرمسیری

بخش گردشگری	شرح
اجرای طرح گرمسیری فرصت مناسبی جهت توسعه گردشگری و بالفعل ساختن ظرفیت‌ها و قابلیت‌های گردشگری منطقه فراهم ساخته است. همچنین اجرای این طرح، جاذبه‌های گردشگری منطقه را افزایش خواهد داد و شرایط بهتری برای توسعه گردشگری در محدوده و منطقه ایجاد خواهد کرد.	فرصت‌ها opportunity
در صورت بهره‌گیری از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت بالفعل ساختن ظرفیت‌ها و قابلیت‌های گردشگری منطقه، می‌توان توسعه گردشگری را شاهد بود. چنانچه به هر دلیلی وضعیت کنونی ادامه یابد و همچنان ظرفیت‌ها و قابلیت‌های گردشگری محدوده بالفعل نگردد، گردشگری همچنان در حاشیه قرار خواهد داشت. این وضع تهدیدی جدی برای توسعه گردشگری و در نتیجه توسعه منطقه خواهد بود.	تهدیدها Weakness

مأخذ: همان

باتوجه به جدول، اجرای طرح گرمسیری فرصت مناسبی جهت بالفعل ساختن ظرفیت‌های گردشگری محدوده و منطقه ایجاد نموده و حتی بر جاذبه‌های گردشگری آن خواهد افزود. چنانچه به هر دلیلی این ظرفیت‌ها بالفعل نشود و گردشگری همچنان در حاشیه باقی خواهد ماند و در معادلات اقتصادی منطقه جایی نخواهد داشت و توسعه گردشگری میسر نخواهد بوده و این تهدیدی جدی برای توسعه منطقه است، لازم است مسئولان مربوطه و بویژه سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان‌های کرمانشاه و ایلام به آن توجه لازم مبذول دارند.

پ- جمع‌بندی از نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی براساس شناخت و تحلیل ساختار فضایی عملکردهای گردشگری منطقه در شرایط اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

باتوجه به بررسی‌های انجام شده و مطالب ذکر شده در بندهای قبلی، جمع‌بندی از نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی گردشگری به شرح زیر می‌باشد:

- وجود جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی، تاریخی و پژوهشی فراوان گردشگری محدوده و منطقه نقطه قوت آن است. اجرای طرح گرمسیری و بهره‌برداری از آن بر این جاذبه‌ها خواهد افزود و شرایط مناسبی جهت توسعه گردشگری محدوده و منطقه فراهم می‌کند.

- مهمترین نقاط ضعف گردشگری محدوده و منطقه شامل: عدم شناسایی تمام ظرفیت‌های گردشگری، بالفعل نشدن قابلیت‌های گردشگری، عدم سرمایه‌گذاری کافی، مشکلات مدیریتی، کمبود نیروی انسانی ماهر و متخصص و کمبود زیرساخت‌ها و بویژه خدمات گردشگری مانند اماکن اقامتی و پذیرایی می‌باشد.

- اجرای طرح گرمسیری، فرصت مناسبی جهت بالفعل شدن ظرفیت‌های گردشگری و توسعه آن فراهم ساخته است. چنانچه از این فرصت استفاده لازم صورت گیرد، می‌توان با توسعه گردشگری، با ارتقای جایگاه آن را وارد معادلات اقتصادی منطقه نمود.

- چنانچه به هردلیلی ظرفیت‌های گردشگری محدوده بالفعل نشود، امکانات و خدمات زیرساختی و بویژه گردشگری مناسب ایجاد نگردد و سرمایه‌گذاری کافی در بخش گردشگری صورت نگیرد، توسعه گردشگری ناممکن بوده و این تهدیدی جدی است که مسئولان مربوطه و بویژه سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری باید به آن توجه داشته باشند. و برای رفع آن اقدام کنند.

- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه گردشگری محدوده و منطقه گرمسیری

در جدول شماره ۵۹ راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه گردشگری در محدوده و منطقه گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۵۹- راهبردها و سیاست‌های توسعه گردشگری در محدوده و منطقه گرمسیری

راهبردها	بخش گردشگری
SO	- بهره‌برداری از جاذبه‌های گردشگری محدوده و منطقه جهت تقویت جایگاه آن در اقتصاد منطقه و رفع تهدید بیکاری و مهاجرت. - بالفعل ساختن ظرفیت‌های گردشگری محدوده و منطقه با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری.
WO	- رفع کمبودهای زیرساختی و گردشگری در محدوده با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری. - فراهم ساختن زمینه سرمایه‌گذاری در گردشگری با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری. - ارتقای نیروی انسانی شاغل در بخش گردشگری با برگزاری دوره‌های آموزشی و جذب فارغ‌التحصیلان رشته‌های مرتبط.
St	- تقویت جایگاه گردشگری در اقتصاد منطقه با هدف اشتغالزایی و رفع تهدید بیکاری - توسعه اماکن اقامتی و پذیرایی، متناسب با سطح و عملکرد جاذبه‌های گردشگری منطقه با هدف ارتقای گردشگری و رفع تهدید بیکاری و مهاجرت.
Wt	- ارتقای کمی و کیفی خدمات ویژه گردشگری متناسب با جاذبه‌ها با هدف اشتغالزایی و رفع تهدید بیکاری. - بالفعل ساختن ظرفیت‌ها و قابلیت‌های گردشگری با مدیریت مناسب و برنامه ریزی راهبردی-ساختاری. - تشویق سرمایه‌گذاری بخش خصوصی بویژه اهالی بومی منطقه از طریق اعمال مشوق‌های قانونی و تسهیلات بانکی مناسب جهت رفع تهدید بیکاری و مهاجرت.

مأخذ: همان

با توجه به جدول، راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه گردشگری محدوده و منطقه گرمسیری به شرح زیر است:

• **راهبردها و سیاست‌های SO**

این راهبردها، تقویت نقاط قوت را با استفاده از فرصت‌ها مدنظر قرار می‌دهد. مهمترین راهبردها و سیاست‌های SO

بخش گردشگری در منطقه به شرح زیر است:

- بالفعل ساختن ظرفیت‌های گردشگری محدوده با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری.
- ارتقای کمی و کیفی خدمات زیرساختی و بویژه گردشگری مانند اماکن اقامتی و پذیرایی.
- جذب و جلب سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری با اعمال مشوق‌های قانونی و تسهیلات مناسب بانکی.

• راهبردها و سیاست‌های St

این راهبردها و سیاست‌ها، تقویت نقاط قوت جهت رفع تهدیدها را مدنظر قرار می‌دهد. مهمترین راهبردها و سیاست‌های St بخش گردشگری محدوده به شرح زیر است:

- بهره‌برداری از جاذبه‌های گردشگری با هدف تقویت جایگاه گردشگری در اقتصاد منطقه و رفع تهدید بیکاری و مهاجرت از منطقه.
- توسعه اماکن اقامتی و پذیرایی، متناسب با سطح و عملکرد جاذبه‌ها با هدف اشتغالزایی و رفع تهدید بیکاری

• راهبردها و سیاست‌های WO

این راهبردها و سیاست‌ها، رفع و یا کاهش نقاط ضعف گردشگری با استفاده از فرصت‌ها را مدنظر دارد. مهمترین راهبردها و سیاست‌های WO گردشگری محدوده به شرح زیر است:

- رفع کمبودهای زیرساختی و گردشگری در محدوده با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری.
- ارتقای نیروی انسانی شاغل در بخش گردشگری با برگزاری دوره‌های آموزشی و جذب فارغ‌التحصیلان رشته‌های مرتبط با گردشگری.

• راهبردها و سیاست‌های Wt

این راهبردها و سیاست‌ها، با هدف رفع و یا به حداقل رساندن نقاط ضعف و تهدیدهای ممکن است. مهمترین راهبردها و سیاست‌های Wt گردشگری محدوده گرمسیری به شرح زیر است:

- ارتقای کمی و کیفی خدمات گردشگری. بویژه اماکن اقامتی و پذیرایی.
- تشویق سرمایه‌گذاری خصوصی با اعمال مشوق‌ها قانونی و تسهیلات بانکی مناسب جهت رفع تهدید بیکاری.
- بالفعل ساختن ظرفیت‌ها و قابلیت‌های گردشگری با مدیریت مناسب و برنامه ریزی راهبردی-ساختاری.

۱-۱-۳-۶-۵- اقتصاد کلان

الف- نقاط قوت و ضعف اقتصاد کلان منطقه براساس شناخت و تحلیل فضایی منطقه

در جدول شماره ۶۰ نقاط قوت و ضعف اقتصاد کلان منطقه ارائه شده است. باتوجه به جدول نتایج زیر حاصل می‌شود:

- ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های زیادی در زمینه بازرگانی مرزی، کشاورزی و گردشگری در منطقه وجود دارد که از نقاط قوت آن بشمار می‌رود.
- متأسفانه کشاورزی متناسب با ظرفیت‌ها توسعه نیافته، گردشگری در ضعیف‌ترین شکل خود و در مراحل اولیه توسعه بوده و جایگاهی در اقتصاد منطقه ندارد. از موقعیت مرزی منطقه و استعدادهای توسعه بازرگانی مرزی هم به خوبی استفاده بعمل نمی‌آید. صنعت و بویژه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی وسعه نیافته‌ترین بخش است.
- ارزش افزوده بخش‌های عمده اقتصادی منطقه (استان ایلام و کرمانشاه) نشان می‌دهد که علی‌رغم ظرفیت‌های بالای کشاورزی منطقه، این بخش درصد پائینی (۱۳ درصد) ارزش افزوده کل بخش‌های اقتصادی را به خود اختصاص داده است در حالی که میزان شاغلان آن چند برابر این میزان است.
- بخش صنعت و معدن حدود ۱۵ درصد ارزش افزوده بخش‌های عمده اقتصادی منطقه را داراست که در مقایسه با کشاورزی جایگاه بهتری دارد. بخش خدمات حدود ۷۲ درصد ارزش افزوده اقتصادی را به خود اختصاص داده است. این وضعیت بیانگر غلبه خدمات و به تبع آن فعالیتهای غیر تولیدی است.
- درآمدهای مصوب و محقق شده در استان ایلام و کرمانشاه در سال ۹۲ بیانگر فاصله میان آنهاست. یعنی در استان کرمانشاه و ایلام، درآمدهای محقق شده ۹۳/۵ و ۸۶/۷ درصد درآمدهای مصوب بوده است. این در حالی است که دریافتی‌های محقق شده استان کرمانشاه و ایلام از دریافتی‌های مصوب نیز فاصله زیادی دارد.
- از صد درصد دریافتی‌های استان کرمانشاه و ایلام در سال ۹۲ به ترتیب ۵۴/۵ و ۴۹/۸ درصد مربوط به درآمدهای این استان‌ها بوده و به ترتیب ۴۵/۵ و ۵۰/۲ درصد دریافتی‌های آنها مربوط به درآمدهای عمومی بوده است. در نتیجه وابستگی بودجه هر دو استان به درآمدهای عمومی مشهود است. البته وابستگی استان ایلام بیش از کرمانشاه است که دال بر وضع بدتر آن به لحاظ وابستگی بودجه به درآمدهای عمومی است. این وضعیت تبعات منفی بسیاری دارد که از جمله نوسان در بودجه و تغییرات مستمر آن می‌باشد. همین مسأله ثبات اقتصادی آنها را خدشه دار می‌سازد. در واقع اقتصاد کلان دو استان و به تبع آن محدوده گرمسیری وضع قابل قبولی نداشته و با وضع مطلوب فاصله زیادی دارد.

جدول شماره ۶۰- نقاط قوت و ضعف اقتصاد کلان منطقه

شرح	اقتصاد کلان منطقه
نقاط قوت strength	ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های بازرگانی مرزی، کشاورزی و گردشگری (طبیعی، فرهنگی، پژوهشی و تاریخی) در منطقه وجود دارد. که در صورت استفاده مناسب از آنها میتوان اقتصاد منطقه را توسعه داده و در نتیجه ارزش افزوده اقتصادی آن را به نحو قابل توجهی بهبود بخشید.
نقاط ضعف weakness	مهمترین نقاط ضعف اقتصادی منطقه به شرح زیر است: - علی‌رغم ظرفیت‌های بالای کشاورزی و فعالیت‌های وابسته به آن در منطقه، درصد پائینی (۱۳) درصد از ارزش افزوده بخش‌های عمده اقتصادی را به خود اختصاص داده است و بیش از ۷۲ درصد ارزش افزوده اقتصادی منطقه، مربوط به بخش خدمات است. این در حالی است که بازرگانی نقش کم‌رنگی در بخش خدمات دارد و قسمت عمده ارزش افزوده این بخش مربوط به زیربخش‌های دیگر است - بخش صنعت و معدن نیز حدود ۱۵ درصد ارزش افزوده بخش‌های عمده اقتصادی منطقه را داراست. علی‌رغم شاغلان بسیار کمتر در مقایسه با بخش کشاورزی دارای ارزش افزوده بسیار بیشتری است. اما این بخش هم با وضع مطلوب فاصله دارد. چرا که ظرفیت‌های بسیاری دارد که هنوز بالفعل نشده باقی مانده است. از جمله توسعه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی. - در استان کرمانشاه ۹۳/۵ و استان ایلام ۸۴/۷ درصد درآمدهای عمومی مصوب در عمل محقق شده است. این وضعیت بیانگر ضعف بیشتر استان ایلام در مقایسه با استان کرمانشاه است. - در سال ۹۲ از کل دریافتی‌های استان کرمانشاه ۵۴/۵ درصد از محل درآمدهای استان و ۴۵/۵ درصد از محل درآمدهای عمومی بوده است که وابستگی بودجه استان به درآمدهای عمومی را نشان می‌دهد. - در استان ایلام نیز در سال ۹۲ حدود ۴۹/۸ درصد درآمدها مربوط به استان و بقیه (۵۰/۲ درصد) از محل درآمدهای عمومی محقق شده است. این بیانگر وابستگی بیشتر بودجه استان ایلام به درآمدهای عمومی نسبت به استان کرمانشاه است. در مجموع وابستگی بودجه‌های دو استان و به تبع آن محدوده و منطقه گرمسیری به درآمدهای عمومی محرز است که تبعات منفی بسیاری و از جمله نوسانات بودجه‌ای را بدنبال دارد.

مأخذ: مطالعات مشاور

ب- فرصت‌ها و تهدیدهای اقتصاد کلان منطقه براساس شناخت و تحلیل فضایی منطقه

در جدول شماره ۶۱ فرصت‌ها و تهدیدهای اقتصاد کلان منطقه ارائه شده است. باتوجه به جدول به نتایج زیر

حاصل می‌شود:

- اجرای طرح گرمسیری فرصت مناسبی در اختیار منطقه و مسئولان مربوطه قرار می‌دهد که با مدیریت و برنامه‌ریزی

مناسب در قالب دوره‌های کوتاه، میان و بلندمدت و براساس رویکرد و دیدگاه راهبردی- ساختاری، توسعه همه

جانبه و از جمله توسعه اقتصادی منطقه را در دستور کار قرار دهند. این درحالی است که موقعیت مرزی منطقه و

ظرفیت‌های بالای بازرگانی مرزی، استعداد سرشار کشاورزی و گردشگری زمینه‌های مناسبی جهت ارتقای اقتصادی منطقه فراهم ساخته است.

- چنانچه وضع به همین منوال ادامه یابد و برنامه‌ریزی مناسبی جهت توسعه و ارتقای اقتصادی منطقه صورت نگیرد، نه تنها تغییرات مثبت در وضعیت اقتصادی منطقه حاصل نخواهد شد، بلکه در آینده وضع بدتر هم خواهد شد و این تهدیدی است که باید جدی تلقی کرد.

پ- جمع‌بندی از نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی براساس شناخت و تحلیل ساختار فضایی

جمع‌بندی کلی از نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی منطقه به شرح زیر است:

- با وجود ظرفیت‌های فراوان اقتصادی مانند بازرگانی مرزی، کشاورزی و فعالیت‌های وابسته، صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی و گردشگری در منطقه، متأسفانه در شرایط موجود بخش ناچیزی از این ظرفیت‌ها بالفعل شده و هنوز با وضع قابل قبول فاصله زیادی وجود دارد.

- میزان ارزش افزوده پائین کشاورزی و میزان بالای اشتغال در این بخش دال بر بهره‌وری پائین آن است.

- ارزش افزوده بالای صنعت در مقایسه با میزان پائین اشتغال آن حاکی از بهره‌وری بالاتر آن نسبت به کشاورزی است.

- علی‌رغم میزان بالای ارزش افزوده و اشتغال بخش خدمات، بازرگانی مرزی نقش قابل توجهی در آن ندارد که حاکی از بالفعل نشدن ظرفیتهای بازرگانی مرزی در منطقه است.

- در مجموع وضع فعلی اقتصاد منطقه بیانگر رشد و توسعه خدمات و فعالیت‌های غیر مولد و واسطه‌ای در منطقه است. این درحالی است که فعالیت‌های تولیدی کشاورزی و فعالیت‌های وابسته، صنعت و گردشگری در مقایسه با ظرفیتهای پائین است بنابراین بخش اندکی از ظرفیتهای تولیدی و اقتصادی منطقه تا کنون بالفعل شده است.

- در هر دو استان ایلام و کرمانشاه درآمدهای مصوب بامحقق شده (عملکرد) فاصله دارد. همچنین از دریافتی‌های کل این استانها نیز حدود نصف آن مربوط به درآمدهای خود استان بوده و نیم دیگر آن از درآمدها و بودجه عمومی است که وابستگی بودجه و درآمد این استان‌ها را به درآمد عمومی را نشان می‌دهد. این امر تبعات منفی و از جمله نوسان در اقتصاد منطقه را بدنبال دارد.

- اجرای طرح گرمسیری فرصت مناسبی جهت برنامه‌ریزی توسعه اقتصادی منطقه در قالب دوره های کوتاه، میان و درازمدت و منطبق با شرایط فراهم نموده است. چنانچه از این فرصت استفاده نشود ارتقای اقتصادی منطقه امکان‌پذیر نخواهد بود. این امر تهدیدی جدی برای توسعه منطقه است.

جدول شماره ۶۱- فرصت‌ها و تهدیدهای اقتصاد کلان منطقه

شرح	اقتصاد کلان منطقه
فرصت‌ها opportunity	متأسفانه در اقتصاد منطقه، گردشگری جایگاهی ندارد. بخش کشاورزی علیرغم ظرفیت‌های بالا هنوز با جایگاه درخور خویش فاصله دارد و بازرگانی مرزی نیز متناسب با ظرفیتهای خود توسعه پیدا نکرده و هنوز به جایگاه درخور خویش نرسیده است. این درحالی است که در هر دو استان بودجه‌ها و دریافتی‌های مصوب با محقق شده فاصله دارد. بویژه بخش عمده‌ای از دریافتی‌های بودجه دواستان از محل درآمدهای عمومی و نه درآمدهای استانی است که و ابستگی بودجه آنها را به درآمدهای عمومی نشان می‌دهد. این وابستگی، باعث نوساناتی در بودجه شده و اجرای برنامه‌ها را با مشکل مواجه می‌سازد. بهبود و ارتقای این شرایط نیاز به زمان و برنامه‌ریزی درازمدت دارد. اجرای طرح گرمسیری می‌تواند فرصت مناسب و سرآغازی باشد برای تغییرات مثبت در اقتصاد منطقه، رفع نقاط ضعف و ارتقای آن. ازسوی دیگر موقعیت مرزی منطقه شرایط مساعدی جهت توسعه مبادلات بازرگانی مرزی باعراق و از آن طریق با سایرکشورها فراهم نموده است. با استفاده از این فرصت و موقعیت و با برنامه‌ریزی و سرمایه گذاری مناسب می‌توان به نحو موثری اقتصاد منطقه را ارتقاء داده و جایگاه آن را در اقتصاد دو استان ارتقاء بخشید.
تهدیدها threat	در صورتی که وضعیت فعلی تداوم داشته باشد و برنامه‌ریزی مناسبی جهت توسعه کمی و کیفی اقتصاد منطقه و بویژه توسعه کشاورزی، بازرگانی مرزی، گردشگری و صنایع (بویژه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی) انجام نشود، درآینده وضع بدترهم خواهد شد. پی آمد آن بیکاری بیشتر، وابستگی بیشتر بودجه و درآمدهای منطقه به بودجه و درآمدهای عمومی و نوسانات بیشتر اقتصادی خواهد بود. درچنین شرایطی مهاجرفرستی منطقه تشدید شده و بویژه روستاهای منطقه بیش از پیش ازسکنه خالی خواهد شد. این تهدیدی جدی است که مسئولان مربوطه باید جهت رفع آن نهایت تلاش و کوشش خود را نموده و با برنامه ریزی مناسب در قالب دوره های کوتاه، میان و بلند مدت، وضعیت اقتصاد منطقه را به حد قابل قبول برسانند.

مأخذ: همان

- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه اقتصاد منطقه و بهبود اقتصاد کلان

در جدول شماره ۶۲ راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه اقتصاد و بهبود اقتصاد کلان منطقه ارائه شده است.

جدول شماره ۶۲- راهبردها و سیاست‌های توسعه اقتصاد و بهبود اقتصاد کلان منطقه

راهبرها	اقتصاد کلان
So	- استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری و برنامه‌ریزی درازمدت جهت اصلاح نظام اقتصادی منطقه. - ارتقای کمی و کیفی اقتصادی منطقه با استفاده از ظرفیت‌های ممکن با استفاده از اجرای طرح گرمسیری.
Wo	- تغییر رویکرد اقتصادی جهت بالفعل ساختن پتانسیل‌های اقتصادی منطقه با هدف ارتقای کمی و کیفی آن. - استفاده از ظرفیت‌های اقتصادی منطقه جهت رفع تنگناها و ارتقای اقتصاد منطقه. - رفع وابستگی بودجه و درآمد منطقه به درآمدهای عمومی با افزایش سهم درآمدهای استانی
St	- استفاده از ظرفیت‌های کشاورزی، صنعت و گردشگری منطقه بمنظور اشتغالزایی و رفع تهدید بیکاری و مهاجرفرستی منطقه. - استفاده از موقعیت مرزی منطقه بمنظور ارتقای بازرگانی مرزی با هدف رفع تهدید بیکاری و مهاجرفرستی منطقه.
Wt	- فراهم ساختن شرایط مناسب سرمایه‌گذاری از طریق مشوق‌های قانونی و تسهیلات بانکی مناسب با هدف افزایش اشتغال و کاهش بیکاری بعنوان تهدیدی جدی. - تقویت پایه‌های اقتصاد منطقه از طریق تنوع بخشی به درآمدهای اقتصادی با هدف ارتقای اقتصاد منطقه و افزایش درآمد و رفاه ساکنان و رفع تهدید مهاجرفرستی. - کاهش وابستگی منطقه به بودجه و درآمدهای عمومی کشور با افزایش درآمدهای استانی جهت کاهش عدم تعادل اقتصادی بعنوان تهدیدی جدی.

مأخذ: مطالعات مشاور

با توجه به جدول، راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه و ارتقای وضعیت اقتصادی منطقه شامل راهبردها و

سیاست‌های SO، WO، St و Wt و به شرح زیر می‌باشد:

• راهبردها و سیاست‌های SO

هدف از ارائه این راهبردها و سیاست‌ها استفاده از فرصت‌ها جهت تقویت نقاط قوت است. مهمترین راهبردها و

سیاست‌های SO جهت توسعه بهینه اقتصادی منطقه و اصلاح نظام اقتصادی آن به شرح زیر است:

- استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری و برنامه‌ریزی درازمدت جهت اصلاح نظام اقتصادی منطقه.

- ارتقای کمی و کیفی اقتصادی منطقه با استفاده از ظرفیت‌های ممکن اقتصادی با استفاده از اجرای طرح گرمسیری.

• راهبردها و سیاست‌های WO

هدف از ارائه این راهبردها و سیاست‌ها استفاده از فرصت‌ها جهت رفع و یا کاهش نقاط ضعف و تنگناهاست. مهمترین راهبردها و سیاست‌های WO اقتصادی منطقه به شرح زیر است:

- رفع وابستگی بودجه و درآمد منطقه به درآمدهای عمومی با افزایش درآمدهای استانی.
- تغییر رویکرد اقتصادی جهت بالفعل ساختن منطقه پتانسیل‌های اقتصادی و ارتقای کمی و کیفی اقتصاد منطقه.
- استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت توسعه کمی و کیفی کشاورزی، صنعت و بازرگانی مرزی با هدف رفع تنگناها و ارتقای اقتصاد منطقه.

• راهبردها و سیاست‌های st

این راهبردها و سیاست‌ها، تقویت نقاط قوت جهت رفع تهدیدها را مدنظر دارد. مهمترین راهبردها و سیاست‌های st اقتصادی منطقه شامل موارد زیر است:

- استفاده از تمام ظرفیت‌های موجود منطقه جهت اشتغالزایی و ارتقای اقتصاد بمنظور رفع تهدید بیکاری و مهاجر فرستی منطقه.
- استفاده از موقعیت مرزی منطقه بمنظور ارتقای اقتصادی منطقه با هدف رفع تهدید بیکاری و مهاجر فرستی منطقه.

• راهبردها و سیاست‌های wt

راهبردها و سیاست‌های wt بمنظور رفع و یا به حداقل رساندن نقاط ضعف و تنگناها با هدف رفع تهدیدهای ممکن ارائه می‌شود. مهمترین راهبردها و سیاست‌های wt اقتصادی منطقه به شرح زیر است:

- فراهم ساختن شرایط مناسب جهت سرمایه‌گذاری با اعمال مشوق‌های قانونی و تسهیلات بانکی با هدف افزایش اشتغال و کاهش بیکاری بعنوان تهدیدی جدی.
- تقویت پایه‌های اقتصادی منطقه از طریق تنوع بخشی به درآمدها با هدف ارتقای اقتصاد منطقه و افزایش درآمد و رفاه ساکنان و رفع تهدید مهاجر فرستی.
- کاهش وابستگی بودجه استان‌ها به درآمدهای عمومی با افزایش درآمدهای استانی جهت کاهش عدم تعادل اقتصادی و نوسانات آن بعنوان تهدیدی جدی.

۱-۱-۳-۷- آب و انرژی

۱-۱-۳-۷-۱- منابع آب

الف- نقاط قوت و ضعف منابع آب محدوده و منطقه گرمسیری

بر اساس بررسی های صورت گرفته در منطقه منابع آب سطحی فراوانی وجود دارد که متأسفانه بخش کمی از آن مورد استفاده و بهره‌برداری است. این درحالی است که فشار زیادی بر منابع آب زیر زمینی منطقه وارد می شود. بطوری که میزان برداشت بیش از میزان جایگزینی آبهای زیر زمینی است. در واقع منابع آب زیر زمینی منطقه دچار بحران است. خشکسالی سالهای اخیر نیز مزید بر علت شده و بر دامنه بحران آب افزوده است. در جدول شماره ۶۳ نقاط قوت و ضعف منابع آب محدوده گرمسیری ارائه شده است. باتوجه به جدول، در شرایط کنونی عدم استفاده مناسب از آبهای سطحی و برداشت اضافه آب از آبهای زیرزمینی، عدم استفاده از فناوری‌های نوین در کشاورزی و بویژه آبیاری و در نتیجه راندمان پائین آن‌ها و هدر رفت آب، عدم سرمایه گذاری مناسب در امور آب و مدیریت ضعیف امور آب در کشور و به تبع آن دواستان کرمانشاه و ایلام و منطقه از جمله مهمترین ضعف‌ها و چالش‌های منابع آب است. این در حالی است که ظرفیت‌های مناسبی از نظر منابع آب سطحی وجود دارد که متأسفانه قسمت بیشتر آن بدون هیچگونه استفاده‌ای از مرز خارج شده و به خاک عراق می‌ریزد. در بیشتر دشتهای وضع آبهای زیر زمینی بحرانی است. این در شرایطی است که آلودگی منابع آب نیز روز به روز ابعاد بیشتری پیدا می کند. با اجرای طرح گرمسیری، زمینه مناسبی جهت ساماندهی منابع آب در ایجاد می‌شود که ضمن افزایش منابع آب مطمئن، تقسیم عادلانه آب نیز ممکن خواهد شد. با استفاده بهینه از آبهای سطحی منطقه در تلفیق با آب سامانه گرمسیری دیگر نیازی به برداشت آب زیر زمینی در منطقه نخواهد بود مگر در موارد ضروری. به این ترتیب با اجرای طرح گرمسیری زمین خروج منابع آب محدوده از وضع بحرانی فراهم می‌شود.

جدول شماره ۶۳- نقاط قوت و ضعف منابع آب محدوده گرمسیری استان‌های کرمانشاه و ایلام

شرح	منابع آب
نقاط قوت strength	برخورداری از منابع غنی آبهای سطحی، بارش نسبتاً مناسب بویژه مناطق مرتفع و چرخه مناسب تجدید آبهای سطحی و زیرزمینی، کیفیت نسبتاً قابل قبول آبهای سطحی برای مصارف مختلف، وجود شبکه‌های آبیاری و زهکشی و امکان پرورش آبزیان از جمله نقاط قوت منابع آب در منطقه است. در صورت اجرای طرح گرمسیری و تلفیق آن با منابع آب منطقه تامین مطمئن آب برای مصارف مختلف امکان پذیر شده که متناسب با نیاز و ضرورت‌های توسعه می‌توان از آن استفاده نمود.
نقاط ضعف weakness	عدم استفاده مناسب از آبهای سطحی منطقه که قسمت بیشتر آن بدون استفاده مناسب از مرز خارج شده و به خاک عراق می‌ریزد، شیوه‌های سنتی آبیاری با بهره‌وری پائین و هدررفت آب، اضافه برداشت از آبهای زیر زمینی منطقه، مدیریت ضعیف منابع آب، عدم سرمایه‌گذاری کافی در منابع آب و بالاخره آلودگی آبهای سطحی از جمله نقاط ضعف منابع آب منطقه است.

مأخذ: همان

ب- فرصت‌ها و تهدیدهای منابع آب محدوده و منطقه گرمسیری

در جدول شماره ۶۴ فرصت‌ها و تهدیدهای مؤثر بر منابع آب منطقه باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری ارائه شده است. باتوجه به جدول، اجرای طرح گرمسیری و تلفیق منابع آب موجود در محدوده و آب دریافتی از سامانه انتقال آب سیروان مطمئن آب مورد نیاز فعالیت‌های مختلف در محدوده و بویژه کشاورزی رامیسر ساخته که در صورت تقسیم عادلانه آب میان ذینفعان گام موثری جهت رضایت آنان برداشته خواهد شد و به پایداری جمعیتی منطقه کمک خواهد کرد. این فرصتی طلایی جهت بهره‌وری بهینه از منابع آب محدوده و منطقه خواهد بود که می‌تواند زمین ساز توسعه آن گردد. چنانچه اجرای طرح گرمسیری خواسته‌های تمام ذی‌نفعان را در نظر بنگیرد و توافقی نیز با طرف عراقی در این زمینه حاصل نگردد، بروز تنش‌ها بر سر تقسیم منابع آب می‌تواند توسعه منطقه را با تهدید جدی مواجه کند.

جدول شماره ۶۴- فرصت‌ها و تهدیدهای منابع آب محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	منابع آب
فرصت‌ها opportunity	با اجرای طرح گرمسیری، فرصتی طلایی جهت ساماندهی و استفاده بهینه از آبهای سطحی و زیرزمینی محدوده فراهم خواهد شد. ضمن اینکه با ایجاد تعادل در مصرف و تجدید آبهای زیرزمینی، وسطح تراز آن بهبود یافته و در نتیجه، آبهای زیرزمینی منطقه از وضع بحرانی خارج خواهد شد. همچنین با در دسترس قرار گرفتن آب مورد نیاز همه ذینفعان فرصت مناسبی جهت فعالیت و در نتیجه توسعه منطقه ایجاد خواهد شد.
تهدیدها threat	چنانچه طرح گرمسیری به خوبی اجرا نشود و تمام ذی‌نفعان در تقسیم عادلانه آب مورد توجه قرار نگیرند و با طرف عراقی نیز در این زمینه توافقی حاصل نگردد، با اجرای طرح زمینه‌های تنش آبی در منطقه افزایش خواهد یافت و این تهدیدی جدی برای توسعه منطقه خواهد بود. همچنین ادامه آلودگی منابع آب نیز مشکلات زیست محیطی را تشدید خواهد کرد.

مأخذ: همان

پ- جمع‌بندی از نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای پیش روی مدیریت منابع آب براساس شناخت و تحلیل ساختار فضایی منابع آب منطقه در شرایط بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جمع‌بندی کلی همانطور که در بندهای قبلی بیان شد مهمترین نقاط قوت منابع منطقه برخوردار از منابع آب غنی و بویژه رودخانه‌هایی است که متأسفانه آب آنها بدون استفاده مناسب از مرز خارج شده و به خاک عراق می‌ریزد. همچنین بارش مناسب در منطقه و بویژه ارتفاعات آن، افزایش ذخایر آبهای زیر زمینی منطقه را فراهم کرده است. این در حالی است که اغلب منابع آب منطقه کیفیت قابل قبولی نیز دارند. مهمترین نقاط ضعف منابع آب محدوده شامل عدم استفاده مناسب از منابع آب سطحی، بهره‌وری پایین آبیاری و هدر رفت آب، اضافه برداشت از منابع آبهای زیرزمینی، مدیریت ضعیف و عدم سرمایه‌گذاری کافی در منابع آب می‌باشد. در چنین شرایطی آلودگی منابع آب و بویژه آبهای سطحی نیز مزید بر علت شده و منابع آب را در معرض مشکلات بهداشتی و زیست محیطی قرار داده است. در شرایط اجرای طرح گرمسیری، فرصت مناسبی جهت مدیریت بهینه منابع آب فراهم خواهد شد که پی‌آمدهای آن شامل تأمین آب مورد نیاز فعالیت‌ها و مصارف مختلف، تقسیم عادلانه آب، ایجاد تعادل در برداشت و ذخیره آبهای زیرزمینی و امکان استفاده از انرژی برقایی از منابع آب (سدها) می‌باشد. چنانچه از فرصت مذکور استفاده لازم صورت گیرد نقطه عطفی در توسعه منطقه بویژه منابع آب آن ایجاد می‌شود. اگر در تقسیم آب تمام ذی‌نفعان مربوطه در نظر گرفته نشود و توافقی هم با طرف عراقی حاصل نگردد، این شرایط تهدیدی جدی برای توسعه منطقه خواهد بود. یعنی فرصت‌ها به تهدید تبدیل خواهد شد.

- راهبردها و سیاست‌های بهینه سازی منابع آب منطقه

در جدول شماره ۶۵ راهبردها و سیاست‌های بهینه منابع آب محدوده و منطقه گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۶۵- راهبردها و سیاست‌های بهینه سازی منابع آب محدوده و منطقه گرمسیری

منابع آب	راهبردها
	So
	Wo
	St
	Wt

مأخذ: مطالعات مشاور

باتوجه به جدول، راهبردها و سیاست‌های توسعه بهینه منابع آب و بهره‌برداری مناسب از آن به شرح زیر می باشد:

• راهبردها و سیاست‌های SO

این راهبردها با هدف بهره‌گیری از فرصت‌های موجود جهت تقویت نقاط قوت است. مهمترین راهبردهای SO در

زمینه منابع در محدوده گرمسیری به شرح زیر است:

- استفاده بهینه از منابع آب با بهره‌گیری از فرصت اجرای طرح انتقال آب سیروان به منطقه گرمسیری.
- استفاده از منابع آب در اختیار منطقه متناسب با نیازهای توسعه‌ای با تقسیم عادلانه آن
- استفاده بهینه از منابع آب سطحی منطقه با هدف جلوگیری از هدر رفت آب با هدف رفع بحران کم آبی.

• راهبردهای WO

این راهبردها جهت رفع و یا کاهش نقاط ضعف با بهره‌گیری از فرصت‌های در اختیار منابع آب محدوده تدوین و

ارائه می‌شود. مهمترین راهبردها و سیاست‌های WO منابع آب محدوده گرمسیری به شرح زیر است:

- جلوگیری از خروج آبهای سطحی منطقه به کشور عراق با اجرای طرح گرمسیری و مهار بخشی از این آبها.

- حفظ منابع آب سطحی و کاهش استفاده از آبهای زیرزمینی با ایجاد تعادل میان میزان مصرف و جایگزینی این منابع.
- استفاده از منابع آب در اختیار منطقه متناسب با نیازهای توسعه‌ای با تقسیم عادلانه آن‌ها منطبق با رفع بحران کم‌آبی.

• راهبردها و سیاست‌های St

هدف از این راهبردها و سیاست‌ها رفع تهدیدهای موجود با بهره‌گیری از نقاط قوت منابع آب محدوده گرمسیری است. مهمترین راهبردها و سیاست‌های St منابع آب محدوده به شرح زیر است:

- جلوگیری از تنش‌های احتمالی بر سر آب با تقسیم عادلانه میان ذی‌نفعان با توجه به نیازهای توسعه‌ای.
- رفع کمبود منابع آب با استفاده از منابع آب سطحی منطقه در تلفیق با منابع آب سامانه گرمسیری.

• راهبردها و سیاست‌های Wt

هدف از این راهبردها رفع و یا به حداقل رساندن نقاط ضعف جهت رفع تهدیدهاست. مهمترین راهبردها و سیاست‌های Wt در زمینه منابع آب محدوده گرمسیری به شرح زیر است:

- کاهش مصرف آب‌های زیرزمینی و منحصر کردن آن به مصارف شرب جهت رفع وضع بحرانی آب‌های زیرزمینی منطقه گرمسیری.
- رفع کمبودهای منابع آب با استفاده از انتقال آب سیروان به محدوده و تلفیق آن با آب‌های موجود جهت جلوگیری از تداوم وضع بحرانی منابع آب

۱-۱-۳-۲-۷-۲-۱-۱ انرژی

الف- بررسی نقاط قوت و ضعف بخش انرژی محدوده و منطقه گرمسیری براساس شناخت و تحلیل

فضایی با توجه به بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۶۶ نقاط قوت و ضعف بخش انرژی محدوده ارائه شده است.

جدول شماره ۶۶ - نقاط قوت و ضعف بخش انرژی محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	بخش انرژی
نقاط قوت strength	وجود ذخایر مناسب گاز و نفت در منطقه، بطوری که ۱۱ درصد منابع نفت و گاز کشور در استان ایلام واقع شده است. وجود پالایشگاه گاز ایلام و چوار در ناحیه ایلام شمالی، وجود منابع نفتی در سومار واقع در شهرستان قصرشیرین و ناحیه اسلام آبادغرب، وجود پالایشگاه فرآورده‌های نفتی کرمانشاه که استان کرمانشاه و استان‌های همجوار را پوشش می‌دهد. وجود نیروگاه آبی پیران با ظرفیت ۷/۵ مگاوات تولید برق آبی واقع در شهرستان سرپل‌ذهاب از ناحیه اسلام آباد غرب، وجود خطوط انتقال نیروی برق مناسب در هر دو استان از جمله نقاط قوت بخش انرژی منطقه بشمار می‌رود.
نقاط ضعف weakness	تمرکز شدید ساختار تولید انرژی منطقه بطوری که پالایشگاه کرمانشاه تولید تمام فرآورده‌های استان را تأمین می‌کند و نواحی اورامانات و اسلام آبادغرب و محدوده گرمسیری آنها نقشی در این رابطه ندارد. همچنین از ۱۲۰۸ مگاوات مولدهای برق استان تنها ۷/۵ مگاوات (۰/۷ درصد) برقابی بوده که در شهرستان سرپل‌ذهاب واقع شده و بقیه در کرمانشاه است که در این زمینه نیز نقش منطقه گرمسیری در تولید انرژی برق بسیار ناچیز است. عدم وجود پالایشگاه نفت در استان ایلام علی‌رغم منابع نفت کافی حاکی از ضعف تولید بخش انرژی می‌باشد. عدم وجود نیروگاه تولید برق آبی در استان ایلام، تمرکز انرژی در مرکز استان (ایلام) نیز حاکی از ضعف بخش انرژی در این استان است. بطور کلی ساختار فضایی تولید و توزیع انرژی در هر دو استان تمرکزگرایانه است و مراکز استان و محورهای توسعه یافته بیشترین میزان از تولید انرژی و برخورداری از آن را دارا هستند و نقاط حاشیه‌ای و دور از توسعه و از جمله ناحیه گرمسیری در هر دو استان دارای کمبودهای فراوان بوده و وضعیت مناسبی ندارند. این در حالی است که علی‌رغم اقلیم مناسب منطقه گرمسیری جهت تولید برق از انرژی خورشیدی متأسفانه تولید برق خورشیدی در منطقه و دو استان وجود ندارد. با اجرای طرح گرمسیری، زمینه لازم جهت تغییر در این ساختار فراهم می‌شود. مثلاً در حوزه گرمسیری استان ایلام امکان ایجاد پالایشگاه نفت وجود دارد و امکان تولید برقابی از سدهای مربوطه در حوزه گرمسیری هر دو استان امکان‌پذیر است. همچنین تولید برق خورشیدی نیز در منطقه گرمسیری امکان‌پذیر است که متأسفانه در شرایط فعلی از این ظرفیتها استفاده نمیشود.

مأخذ: همان

با توجه به جدول، وجود ذخایر نفت و گاز و وجود سدها در حوزه گرمسیری امکان بهره‌برداری از آنها و ایجاد پالایشگاه و نیروگاه برق آبی وجود دارد. همچنین اقلیم مساعد منطقه گرمسیری تولید برق خورشیدی را امکان‌پذیر ساخته است. پالایشگاه کرمانشاه در تولید و تأمین فرآورده‌های نفتی منطقه سهم اصلی را دارد و در شهرستان ایلام و چوار نیز پالایشگاه گاز بخشی از انرژی مورد نیاز منطقه را تأمین می‌کند. متأسفانه علی‌رغم وجود ذخایر نفت و گاز در استان ایلام پالایشگاه نفت وجود ندارد. نیروگاه برق آبی پیران در شهرستان سرپل‌ذهاب بخش اندکی از برق استان کرمانشاه را تولید می‌کند. در مجموع علاوه بر کمبود، پراکنش مناسب انرژی نیز وجود ندارد و تمرکز شدید تولید و توزیع انرژی در سطح هر دو استان وجود دارد بطوری که شهرهای مرکز استان و محورهای توسعه یافته بیشترین میزان از تولید و برخورداری از انرژی را داشته و مناطق دور افتاده و حاشیه‌ای مانند حوزه گرمسیری دارای کمبودها و

محرومیت فراوانی هستند. این درحالی است که استعداد تولید انرژی برقی و خورشیدی در منطقه وجود دارد. با اجرای طرح گرمسیری زمینه مساعدی برای تغییر مثبت در این ساختار و تولید و توزیع بهتر انرژی در منطقه را فراهم خواهد شد.

ب- بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای بخش انرژی محدوده و منطقه گرمسیری براساس شناخت و تحلیل فضایی با توجه به بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۶۷ فرصت‌ها و تهدیدهای بخش انرژی براساس شناخت و تحلیل فضایی با توجه به بهره‌برداری از طرح گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۶۷- فرصت‌ها و تهدیدهای بخش انرژی در محدوده و منطقه گرمسیری

بخش انرژی	شرح
	فرصت‌ها opportunity
	تهدیدها threat

مأخذ: همان

باتوجه به جدول وجود ذخایر نفت و گاز و شرایط اقلیمی مناسب جهت تولید انرژی خورشیدی و برقی از یکسو و فرصت اجرای طرح گرمسیری از سوی دیگر شرایط مناسبی جهت توسعه کمی و کیفی انرژی و تغییر در ساختار متمرکز آن در دو استان فراهم می‌شود و این فرصتی جهت توسعه همه جانبه منطقه خواهد بود. چنانچه از این شرایط و ظرفیت‌ها استفاده نشود و وضعیت کنونی تداوم یابد این فرصت به تهدید تبدیل شده و در آینده مشکلات بخش انرژی ابعاد وسیع‌تری به خود خواهد گرفت. چنین وضعیتی مانعی عمده بر سر راه توسعه منطقه خواهد بود. چنانچه رفع مشکلات مربوطه، امکان‌پذیر باشد هزینه‌های گزافی تحمیل خواهد کرد.

پ- جمع‌بندی از نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای پیش روی در هر شهرستان براساس شناخت و تحلیل ساختار فضایی بخش انرژی منطقه در شرایط بهره‌برداری از طرح گرمسیری جمع‌بندی نقاط ضعف و قوت، فرصت‌ها و تهدیدهای مربوطه در سطح شهرستانهای منطقه گرمسیری به شرح زیر است:

بخش ازگله از ناحیه اورامانات

بخش ازگله یکی از محرومترین نقاط استان کرمانشاه و ناحیه اورامانات است. این محدوده جزء مناطق گرمسیری استان کرمانشاه است. بخش ازگله بدلیل گرمسیری بودن و اقلیم گرم، قابلیت تولید انرژی خورشیدی از طریق ایجاد نیروگاه خورشیدی توسط بخش خصوصی را داراست. همچنین امکان تولید برقابی را نیز دارد. متأسفانه در شرایط فعلی نقشی در تولید انرژی در منطقه ندارد. به لحاظ برخورداری از انرژی نیز وضع نامناسبی دارد. اجرای طرح انتقال آب سیروان فرصتی مناسب جهت ارتقای کمی و کیفی انرژی آن ایجاد خواهد کرد. چنانچه وضع کنونی تداوم یابد و تغییر مثبتی در برخورداری و تولید انرژی ایجاد نشود، در آینده وضع آن بدتر هم خواهد شد که پیامد آن مهاجرفرستی و خالی از سکنه شدن روستاهایی بیشتر خواهد بود که تهدیدی جدی برای توسعه آن بشمار می‌رود.

ناحیه اسلام آبادغرب

در این ناحیه شهرستان‌های سرپل‌ذهاب و قصرشیرین و بخش‌هایی از شهرستان گیلان‌غرب در محدوده گرمسیری قرار دارد.

شهرستان سرپل‌ذهاب

در شهرستان سرپل‌ذهاب بدلیل گرمسیری بودن و اقلیم مناسب امکان تولید برق خورشیدی وجود دارد. این در شرایطی است که در مناطق گرمسیری استان هیچ استفاده‌ای از انرژی خورشیدی در تولید برق نمی‌شود. به لحاظ تولید برقابی، نیروگاه آبی پیران با تولید ۷/۵ مگاوات برق در این شهرستان واقع شده و نقشی هرچند اندک در تولید برق استان و شهرستان دارد. با اجرای طرح انتقال آب سیروان امکان تولید بیشتر برقابی در این شهرستان وجود دارد. و این فرصت مناسبی جهت بالفعل ساختن ظرفیتهای تولید انرژی آن است. چنانچه از این فرصت استفاده نشود و وضع کنونی تداوم داشته باشد، این فرصت تبدیل به تهدید شده و با افزایش مشکلات شهرستان، مهاجرفرستی آن تشدید شده و در نتیجه بر تعداد روستاهای خالی از سکنه افزوده خواهد شد. این تهدیدی برای توسعه آن می‌باشد.

شهرستان قصرشیرین

شهرستان قصرشیرین هم متأسفانه نقشی در تولید انرژی استان ندارد. علی‌رغم شرایط مساعد جهت تولید برق خورشیدی و برق آبی، در شرایط فعلی تولید برقی در این شهرستان وجود ندارد. شرایط جنگی و پیامدهای جنگ تحمیلی همچنان بر سر این شهرستان سایه افکنده است. چنانکه هنوز جمعیت آن به جمعیت قبل از انقلاب هم نمی‌رسد و علی‌رغم گذشت بیش از ۲۷ سال از پایان جنگ تحمیلی هنوز جمعیت آن بسیار کمتر از دوران پیش از جنگ می‌باشد. این وضعیت بیانگر شرایط نابسامان شهرستان است که بخش انرژی نیز از این قاعده مستثنا نیست. اکنون که طرح انتقال آب سیروان به دشت‌های گرمسیری و از جمله دشتهای این شهرستان در حال اجراست، فرصت مناسبی برای توسعه و از جمله ارتقای وضع انرژی آن فراهم شده است چنانچه از این شرایط استفاده مناسبی صورت نگیرد و وضع کنونی ادامه یابد بطور قطع در آینده بر مشکلات شهرستان افزوده شده و جمعیت بیشتری از دست خواهد داد. بالفعل شدن قابلیت‌های انرژی شهرستان (تولید برق خورشیدی و برقابی) می‌تواند وضع آن را بهبود بخشد. در غیر اینصورت تداوم وضع موجود تهدیدی جدی برای توسعه آن خواهد بود.

شهرستان گیلان غرب

بخش‌هایی از این شهرستان در محدوده گرمسیری قرار دارد. در این شهرستان هم امکان تولید برق خورشیدی و آبی (از سدها) وجود دارد ولی در شرایط کنونی این شهرستان در تولید انرژی نقشی ندارد. با اجرای طرح سیروان شرایط استفاده بهینه از آب و امکان تولید برقابی در شهرستان فراهم می‌شود. استفاده از این فرصت باعث ارتقای وضعیت اقتصادی شهرستان و محدوده گرمسیری آن خواهد شد. عدم استفاده از شرایط پیش آمده و عدم ارتقای وضع انرژی شهرستان با توجه به افزایش جمعیت در آینده وضعیت برخورداری از انرژی بدتر خواهد شد و این تهدیدی برای توسعه آن می‌باشد.

ناحیه شمالی استان ایلام

در ناحیه شمالی استان ایلام شهرستان‌های مهران، ملکشاهی و بخش عمده شهرستان ایلام جزء محدوده طرح گرمسیری می‌باشد.

شهرستان ایلام

شهرستان ایلام در بخش انرژی استان جایگاه ویژه‌ای دارد زیرا از کل ظرفیت مولدهای استان ۱۹۵ مگاوات حدود ۱۲۰ مگاوات (۶۱/۵ درصد) مربوط به نیروگاه ایلام است و بقیه یعنی ۷۵ مگاوات (۳۸/۵ درصد) نیز مربوط به نیروگاه چوار است. بنابراین در استان ایلام هم مانند کرمانشاه تمرکز تولید انرژی در مرکز استان وجود دارد. این در حالی است که گاز مرکز بهره‌برداری تنگ بیجار پس از فراورش به پالایشگاه گاز ایلام ارسال شده و میعانات گازی نیز از طریق یک خط لوله ۶ اینچ به پالایشگاه ایلام منتقل می‌شود. بنابراین شهرستان ایلام هم در زمینه برق و هم گاز جایگاه برتری در استان دارد. متأسفانه با وجودی که ۱۱ درصد منابع نفت و گاز کشور در استان ایلام واقع شده است این استان فاقد پالایشگاه نفت است و پالایش نفت در پالایشگاه‌های استان خوزستان انجام می‌شود. این یکی از نقاط ضعف استان شهرستان ایلام در زمینه انرژی است. این در شرایطی است که استان ایلام ۱۷ میلیارد بشکه ذخایر نفتی دارد و همچنین ۱۴ تریلیون مترمکعب ذخایر گازی برای آن ثبت شده است. با اجرای طرح سیروان شرایط مساعدی جهت ارتقای بخش انرژی استان و شهرستان ایلام فراهم می‌شود که از جمله تولید برقایی، ایجاد پالایشگاه نفت می‌باشد. چنانچه از ظرفیتهای انرژی استفاده مطلوبی نشود و همچنان وضع فعلی تداوم داشته باشد در آینده بطور قطع مشکلات انرژی استان افزایش یافته و این چالش و تهدیدی برای توسعه آن است.

شهرستان مهران

شهرستان مهران در زمینه تولید انرژی نقشی در استان ندارد. باتوجه به شرایط شهرستان و اقلیم گرم آن امکان تولید برق خورشیدی را داراست. با اجرای طرح گرمسیری شرایط مناسب و فرصتی فراهم می‌شود که وضعیت استان و شهرستان ارتقاء یابد. چنانچه از این فرصت استفاده لازم صورت نگیرد، این فرصت به تهدید تبدیل خواهد شد.

شهرستان ملکشاهی

شهرستان ملکشاهی در تولید انرژی نقشی در استان ندارد. با اجرای طرح گرمسیری فرصت مناسبی جهت توسعه کشاورزی و سایر فعالیت‌ها در شهرستان فراهم می‌شود. در بخش انرژی نیز امکان تولید انرژی برقایی وجود خواهد داشت. چنانچه از فرصت مذکور استفاده مطلوب نشود این فرصت به تهدید تبدیل خواهد شد. در این صورت شهرستان ملکشاهی همچنان مهاجر فرست باقی مانده و بخشی از جمعیت خود را از دست خواهد داد.

ناحیه ایلام جنوبی

در ناحیه ایلام جنوبی شهرستان‌های دهلران و بخش‌هایی از شهرستان آبدانان در محدوده طرح گرمسیری قرار دارند.

شهرستان آبدانان

شهرستان آبدانان در تولید انرژی در سطح استان و ناحیه ایلام جنوبی نقشی ندارد. با اجرای طرح انتقال آب سیروان شرایط مناسبی در شهرستان جهت تولید برق آبی ایجاد می‌شود که می‌توان از آن جهت ارتقای انرژی شهرستان استفاده نمود. چنانچه از این ظرفیت استفاده نشود و وضع موجود ادامه یابد فرصت ایجاد شده به تهدیدی جدی برای توسعه آن تبدیل خواهد شد.

شهرستان دهلران

شهرستان دهلران نیز متأسفانه در زمینه تولید انرژی جایگاهی در ناحیه و استان ندارد. با توجه به گرمسیری بودن شهرستان امکان تولید انرژی خورشیدی وجود دارد و همچنین با اجرای طرح گرمسیری تولید انرژی برقی در آن امکان‌پذیر خواهد بود. عدم استفاده از این قابلیت‌ها و بالفعل نشدن آنها می‌تواند تهدیدی جدی برای توسعه شهرستان باشد.

در جمع بندی کلی وضعیت منطقه گرمسیری از نظر تولید انرژی با توجه به ظرفیتهای مناسب تولید برقی و خورشیدی مناسب نیست. یعنی از این ظرفیتهای استفاده چندانی نمیشود. با توجه به اقلیم منطقه ایجاد نیروگاه خورشیدی در منطقه امکان پذیر است. بطور کلی تولید انرژی، منطقه گرمسیری ضعیف است. به لحاظ برخورداری از انرژی نیز منطقه گرمسیری با وضع مطلوب فاصله دارد و دچار کمبودها و نقایص جدی است. اجرای طرح گرمسیری شرایط مناسبی برای ارتقای بخش انرژی آن فراهم می‌سازد. ادر صورت عدم استفاده از این فرصت، در آینده وضعیت انرژی منطقه بدتر خواهد شد و این تهدیدی جدی برای توسعه آن بشمار می‌رود.

- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه بخش انرژی محدوده و منطقه گرمسیری

در جدول شماره ۶۸ راهبردها و سیاست‌های SO ، WO ، St ، و Wt بخش انرژی در محدوده گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۶۸ - راهبردها و سیاست‌های بهینه بخش انرژی در محدوده و منطقه گرمسیری

راهبردها و سیاست‌ها	راهبرها
<ul style="list-style-type: none"> - استفاده از فرصت اجرای طرح انتقال آب و اقلیم گرمسیری منطقه جهت تولید انرژی برقابی و خورشیدی. - استفاده از ذخایر ظرفیت‌های نفت و گاز منطقه و ایجاد و توسعه پالایشگاه‌های نفت و گاز متناسب با ضرورت توسعه. - استفاده از شرایط مناسب اقلیمی محدوده در ایجاد و توسعه نیروگاه‌های برق خورشیدی. 	So
<ul style="list-style-type: none"> - ارتقای زیرساخت‌های انرژی در محدوده با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری. - رفع کمبودهای انرژی محدوده در پاسخ به نیازهای ساکنان منطقه. 	Wo
<ul style="list-style-type: none"> - استفاده از فناوری روز در تولید و توزیع انرژی محدوده و منطقه. - پراکنش و توزیع مناسب انرژی در محدوده متناسب با جمعیت و دسترسی آسان ساکنان به آن. 	St
<ul style="list-style-type: none"> - ارتقای وضع انرژی (برق، گاز، آب و...) و رفع کمبودها متناسب با نیازهای توسعه ای جهت رفع تهدیدها. - ارتقای مهارت شاغلان بخش انرژی بمنظور ارتقای بهره وری بخش انرژی منطقه. - فراهم ساختن زمینه‌های مناسب جهت سرمایه گذاری در بخش انرژی منطقه. 	Wt

مأخذ: همان

باتوجه به مطالعات SWOT بخش انرژی در محدوده گرمسیری، راهبردها و سیاست‌های بهینه جهت توسعه این بخش ارائه شده و براساس آن برنامه عمل تنظیم و پروژه‌های پیشنهادی ارائه شده است. راهبردها و سیاست‌های توسعه بخش شامل SO، WO، St و Wt می‌باشد.

• **راهبردها و سیاست‌های SO**

هدف از ارائه این راهبردها و سیاست‌ها تقویت نقاط قوت بخش انرژی با استفاده از فرصت‌هاست. مهمترین راهبردها و سیاست‌های SO بخش انرژی در محدوده گرمسیری به شرح زیر است:

- استفاده از فرصت اجرای طرح انتقال آب و اقلیم گرمسیری منطقه در تولید انرژی برقابی و خورشیدی.
- استفاده از ذخایر ظرفیت‌های نفت و گاز محدوده و ایجاد و توسعه پالایشگاه‌های نفت و گاز متناسب با نیاز و ضرورت توسعه.

• **راهبردها و سیاست‌های WO**

در این راهبردها و سیاست‌ها استفاده از فرصت‌ها جهت رفع کمبودها و نقاط ضعف مدنظر است. مهمترین راهبردها و سیاست‌های WO بخش انرژی در محدوده گرمسیری به شرح زیر است:

- ارتقای زیرساخت‌های بخش انرژی در محدوده گرمسیری با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری.
- رفع کمبودهای انرژی محدوده در پاسخ به نیازهای ساکنان محدوده و منطقه.

• راهبردها و سیاست‌های St

در این راهبردها و سیاست‌ها استفاده از نقاط قوت بخش انرژی جهت رفع تهدیدها و چالش‌های احتمالی مدنظر می‌باشد. مهمترین راهبردها و سیاست‌های St بخش انرژی در محدوده گرمسیری به شرح زیر است: - استفاده از فناوری روز در تولید و توزیع انرژی محدوده و منطقه. - پراکنش و توزیع مناسب انرژی در محدوده متناسب با جمعیت و دسترسی آسان ساکنان به آن.

• راهبردها و سیاست‌های Wt

در این راهبردها و سیاست‌ها کاهش نقاط ضعف بخش انرژی جهت رفع تهدیدها مد نظر است. مهمترین راهبردها و سیاست‌های Wt بخش انرژی محدوده گرمسیری به شرح زیر است: - ارتقای وضع انرژی (برق، گاز، آب و...) و رفع کمبودها متناسب با نیازهای توسعه ای محدوده جهت رفع تهدیدها. - ارتقای مهارت شاغلان بخش انرژی بمنظور ارتقای بهره وری تولید و توزیع انرژی. - فراهم ساختن زمینه‌های مناسب جهت سرمایه گذاری در بخش انرژی منطقه.

۱-۳-۸- خدمات مولد و پشتیبان تولید

الف- نقاط قوت و ضعف خدمات مولد و پشتیبان تولید براساس شناخت و تحلیل فضایی با توجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

خدمات مولد و پشتیبان تولید به خدماتی گفته می‌شود که شرایط لازم را جهت تولید فراهم کرده و تداوم آنرا ممکن می‌سازد. این خدمات بصورت زنجیره ای به جریان تولید کمک کرده و سبب هم افزایی جریان تولید میشود. خدمات مولد و پشتیبان تولید هم پیش از تولید و هم پس از تولید اهمیت داشته و در هر شرایطی بر جریان تولید اثرگذار است. چنانکه قطع این خدمات، جریان تولید را با اختلال روبرو کرده و ادامه آن را ناممکن می‌سازد و یا اینکه کمیت و کیفیت تولید را کاهش خواهد داد. خدمات مولد و پشتیبان تولید دامنه وسیعی دارد. از مهمترین خدمات مولد و پشتیبان تولید می‌توان صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی، تبلیغات و بازاریابی، پخش و فروش تولیدات و انبارداری را نام برد. هر کدام از این خدمات در جای خود اهمیت دارد. صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی سبب تقویت هرچه بیشتر زنجیره کشاورزی می‌شود. خدمات پشتیبان بر جریان تولید اثرات مثبت داشته و سبب افزایش کمی و کیفی آن میشود. عدم تبلیغات مناسب و کافی و بازاریابی نامناسب میتواند عرضه کالا به بازار را با دشواری روبرو سازد. خدمات پخش، فروش

و انبارداری مناسب جریان تولید و عرضه کالا به بازار را تسهیل می کند. اگر پخش، فروش و انبارداری نامناسب باشد به جریان تولید لطمه وارد خواهد شد.

• صنایع تبدیلی و پشتیبان تولید

این صنایع بصورت زنجیره ای جریان تولید کشاورزی را تقویت کرده و ارتقاء می دهد. مانند صنایع تبدیلی مختلف کشاورزی و صنایع تولید ماشین آلات کشاورزی که سبب ارتقای کمی و کیفی کشاورزی خواهد شد.

• تبلیغات و بازاریابی

شرط ضروری برای تداوم تولید، تبلیغات و بازاریابی مناسب جهت عرضه و فروش محصولات تولیدی است. چنانچه تبلیغات کافی و مؤثری برای معرفی کالا و فروش آن صورت نگیرد، کالای تولیدی بفروش نخواهد رسید و در نتیجه جریان تولید با مشکل مواجه شده و تداوم آن میسر نخواهد بود. هرچه تبلیغات و بازاریابی کاراتر و به روزتر باشد شرط موفقیت در بازار و فروش کالا بیشتر خواهد بود و برعکس.

• خدمات پخش و فروش

پس از تولید کالا و انجام خدمات تبلیغاتی و بازاریابی مرحله پخش کالا و فروش آن فرا می رسد. در این مرحله نیز به هر میزان پخش کالای تولیدی بهتر صورت گیرد امکان فروش آن بیشتر می شود. در واقع فروش کالا علاوه بر تبلیغات و بازاریابی، وابسته به پخش مناسب در بازار و فروش آن است. به هر میزان پخش کالا بهتر صورت گیرد و مصرف کننده با سهولت و سرعت بیشتری با آن دسترسی داشته باشد، به همان میزان فروش آن نیز بیشتر خواهد بود.

• خدمات انبارداری

هر کالایی که تولید می شود به دلایلی ممکن است مدتی در انبار بماند تا در مواقع ضروری پخش شود و به مصرف کننده عرضه گردد. بنابراین خدمات انبارداری بعنوان یکی از خدمات پشتیبان تولید می تواند بسیار مؤثر باشد. انبارها متناسب با نوع کالا، مدت تخلیه در انبار و دیگر شرایط، متفاوتند. باتوجه به ظرفیت های بالای کشاورزی محدوده گرمسیری، صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی بعنوان خدمات پشتیبان تولید مطرح است. یکی از راه های توسعه اقتصادی محدوده گرمسیری ایجاد و توسعه این صنایع است. بنابراین ایجاد و توسعه انبارهای متناسب با نیاز در محدوده گرمسیری، به جریان تولید این صنایع کمک می کند. در جدول شماره ۶۹ نقاط قوت و ضعف خدمات مولد و پشتیبان تولید باتوجه به بهره برداری از طرح گرمسیری ارائه شده است. باتوجه به جدول، در محدوده گرمسیری ضعف تبلیغات و بازاریابی مؤثر، سنتی بودن خدمات پخش و فروش و کمبود انبار مشهود است. با اجرای طرح گرمسیری انتظار می رود که تغییراتی مثبتی در این رابطه ایجاد شود و خدمات مولد و پشتیبان تولید ارتقاء یابد.

جدول شماره ۶۹- نقاط قوت و ضعف خدمات مولد و پشتیبان تولید محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	خدمات مولد و پشتیبان تولید
نقاط قوت strength	زمینه مناسب جهت ایجاد و توسعه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی در محدوده و منطقه گرمسیری بعنوان فعالیت مکمل کشاورزی نقطه قوت آن است.
نقاط ضعف weakness	- نبود و یا ضعف تبلیغات و بازاریابی مؤثر و به روز. - نبود یا کمبود صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی. - سنتی بودن خدمات فروش و پخش و عدم استفاده از فناوری روز. - نبود انبار کافی و مناسب جهت نگهداری محصولات تولیدی در فصل برداشت در محل تولید.

مأخذ: مطالعات مشاور

ب- فرصت‌ها و تهدیدهای خدمات مولد و پشتیبان تولید براساس شناخت و تحلیل فضایی باتوجه به بهره‌برداری

از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۷۰ فرصت‌ها و تهدیدها در بخش خدمات مولد و پشتیبان تولید محدوده و منطقه باتوجه به بهره‌برداری از طرح گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۷۰- فرصت‌ها و تهدیدهای بخش خدمات مولد و پشتیبان تولید محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	خدمات مولد و پشتیبان تولید
فرصت‌ها Opportunity	موقعیت مرزی محدوده و استعدادهای کشاورزی آن از یک سو و فرصت اجرای طرح گرمسیری از سوی دیگر زمینه‌های مناسبی جهت توسعه خدمات مولد و پشتیبان تولید در محدوده گرمسیری فراهم ساخته است. چنانچه از این موقعیت و فرصت استفاده مناسبی صورت گیرد، ارتقای اقتصادی محدوده میسر خواهد بود. بویژه ایجاد و توسعه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی (که تقویت کننده کشاورزی است) میتواند محدوده را در مسیر توسعه بیشتر اقتصادی قرار دهد. همچنین تبلیغات و بازار یابی مناسب نیز به فروش محصولات تولیدی و در نتیجه تداوم جریان تولید در محدوده یاری می رساند.
تهدیدها threat	ضعف خدمات مولد و پشتیبان تولید بویژه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی، تبلیغات و بازاریابی نامناسب، انبار ناکافی در محدوده گرمسیری جریان تولید و بویژه کشاورزی را تهدید می کند.

مأخذ: همان

باتوجه به جدول، موقعیت منطقه و فرصت اجرای طرح گرمسیری شرایط مناسبی در اختیار مسئولان مربوطه قرار داده تا خدمات مولد و پشتیبان تولید بویژه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی را ارتقاء داده و با تبلیغات موثر و بازاریابی مناسب، جریان تولید و بویژه توسعه کمی و کیفی کشاورزی را در دستور کار قرار دهند. عدم استفاده از این شرایط و فرصت ایجاد شده سبب بالفعل نشدن ظرفیتهای تولیدی و خدماتی محدوده و منطقه خواهد شد.

پ- جمع بندی از نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی بخش در هر شهرستان براساس شناخت و

تحلیل ساختار فضایی خدمات مولد و پشتیبان تولید منطقه در شرایط بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جمع بندی کلی در شهرستانهای محدوده و منطقه گرمسیری، خدمات مولد و پشتیبان تولید مناسب و کافی وجود ندارد. موقعیت مرزی و فرصت اجرای طرح گرمسیری زمینه مناسبی برای تقویت و توسعه این خدمات فراهم ساخته است. چنانچه از شرایط و فرصت بوجود آمده استفاده مناسب صورت نگیرد جریان تولید با تهدید مواجه شده و وضع اقتصادی ساکنان تغییر نخواهد کرد و این اثرات منفی بر ماندگاری جمعیت منطقه خواهد داشت.

- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه خدمات مولد و پشتیبان تولید در محدوده و منطقه گرمسیری

راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه خدمات مولد و پشتیبان تولید در محدوده و منطقه گرمسیری در جدول شماره

۷۱ ارائه شده است.

جدول شماره ۷۱ - راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه خدمات مولد و پشتیبان تولید در محدوده و منطقه گرمسیری

راهبردها	خدمات مولد و پشتیبان تولید
SO	- انجام تبلیغات و بازاریابی روزآمد بمنظور تقویت تولید و اقتصاد محدوده و منطقه. - استفاده از موقعیت مرزی جهت توسعه مبادلات اقتصادی با عراق و اقلیم کردستان و بازار یابی بهتر.
WO	- ایجاد و توسعه خدمات پشتیبان کشاورزی. - ارتقای خدمات پخش و فروش بمنظور ارتقای اقتصاد منطقه بویژه اقتصاد کشاورزی.
St	- ارتقای کمی و کیفی خدمات مولد و پشتیبان کشاورزی به منظور ارتقای اقتصادی و رفع تهدید بیکاری و مهاجر فرستی منطبق. - ایجاد و توسعه انبار داری، متناسب با نیاز بمنظور حمایت از تولیدات و ارتقای وضع اقتصادی و رفع تهدید بیکاری مهاجر فرستی.
wt	- مدیریت بهینه خدمات مولد و پشتیبان تولید بمنظور ارتقای اقتصادی و رفع مهاجر فرستی منطقه. - استفاده از فناوری روز در تبلیغات و بازار یابی و فروش محصولات بمنظور ارتقای اقتصادی و رفع مهاجر فرستی منطقه.

مأخذ: همان

با توجه به جدول این راهبردها به شرح زیر است:

• **راهبردها و سیاست‌های SO**

در این راهبردها و سیاستها استفاده از فرصتهای ممکن جهت افزایش نقاط قوت مد نظر است. مهمترین راهبردها و سیاستهای SO به شرح زیر است:

- انجام تبلیغات و بازاریابی روزآمد بمنظور تقویت تولید و اقتصاد محدوده.

- استفاده از موقعیت مرزی محدوده جهت توسعه مبادلات اقتصادی با عراق و اقلیم کردستان

• **راهبردها و سیاست‌های WO**

هدف از این راهبردها و سیاستها استفاده از فرصتهای موجود، جهت رفع و یا به حداقل رساندن نقاط ضعف می‌باشد. مهم‌ترین راهبردها و سیاستهای WO در زمینه خدمات مولد و پشتیبان تولید در محدوده گرمسیری به شرح زیر می‌باشد:

- ارتقای خدمات مولد و پشتیبان تولید بمنظور ارتقای اقتصادی بویژه فعالیتهای کشاورزی محدوده.

- ایجاد و توسعه خدمات پشتیبان کشاورزی در محدوده.

• **راهبردها و سیاست‌های St**

هدف از این راهبردها و سیاستها استفاده از نقاط قوت جهت رفع تهدیدهاست. مهمترین راهبردها و سیاستهای St در زمینه خدمات مولد و پشتیبان تولید در محدوده گرمسیری به شرح زیر است:

- ایجاد و توسعه انبار داری، متناسب با نیازها بمنظور حمایت از تولیدات محدوده و ارتقای وضع اقتصادی و رفع تهدید مهاجر فرستی.

- ارتقای کمی و کیفی خدمات پشتیبان تولید کشاورزی در محدوده به منظور ارتقای اقتصادی و رفع تهدید بیکاری و مهاجر فرستی

• **راهبردها و سیاست‌های Wt**

هدف از این راهبردها رفع مشکلات و نقاط ضعف و یا به حداقل رساندن آنها جهت رفع تهدیدهای پیش روی است. مهمترین راهبردها و سیاستهای Wt در زمینه خدمات مولد و پشتیبان تولید در محدوده گرمسیری به شرح زیر است:

- مدیریت بهینه خدمات پشتیبان تولید بمنظور ارتقای اقتصادی و رفع مهاجر فرستی محدوده

- استفاده از فناوری روز در تبلیغات و بازار یابی و فروش محصولات بمنظور ارتقای اقتصادی و رفع مهاجر فرستی محدوده

۱-۱-۳-۹- آموزش

الف- نقاط قوت و ضعف بخش آموزش براساس شناخت و تحلیل فضایی باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از

طرح گرمسیری

در جدول شماره ۷۲ نقاط قوت و ضعف آموزش منطقه گرمسیری باتوجه به اجرای طرح گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۷۲ - نقاط قوت و ضعف آموزش محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	آموزش
نقاط قوت Strength	بخش آموزشی در محدوده گرمسیری نقطه قوتی ندارد.
نقاط ضعف Weakness	<p>- تنگناها و کمبودهای آموزش عمومی محدوده محرز است. درصد پائین باسوادی عمومی ساکنان منطقه بویژه با سوادی نازل زنان که از متوسط کشوری پائین تر است. دال بر وجود مشکلات فرهنگی بیشتر منطقه است.</p> <p>- گسترش بی رویه و بدون ضابطه آموزش عالی، عدم توجه به کیفیت آموزشها وعدم تناسب فارغ التحصیلان دانشگاهی با نیاز جامعه و بازار کار باعث بیکاری بالای فارغ التحصیلان دانشگاهی شده است.</p> <p>- ناکافی بودن آموزشهای فنی و حرفه ای و بویژه آموزشهای حرفه ای کشاورزی با توجه به استعدادهای کشاورزی منطقه.</p> <p>- وضعیت نابسامان آموزش عالی کشور مانند سرقت علمی، فروش مقاله و پایان نامه، سهمیه های گوناگون که علم را تابع سیاست و به سخره گرفته اند، تقلبهای بورسیه ای، تقلب و سرقت در ارائه مقالات علمی توسط مدرسان و... وجود دارد. به</p>

مأخذ: مطالعات مشاور

باتوجه به جدول، وضعیت آموزشی محدوده قابل قبول نیست و تنگناها و کمبودهایی دارد. درصد پائین باسوادی عمومی در میان ساکنان و بویژه زنان، کیفیت پائین آموزشها، بیکاری فارغ التحصیلان دانشگاهی و کمبود وضعیت آموزشهای فنی و حرفه‌ای و بویژه کشاورزی با توجه به استعدادهای کشاورزی منطقه از جمله مهمترین تنگناهای آموزشی بشمار می‌رود. این در حالی است که وضعیت آموزش عالی در سطح کشور اسف انگیز است.

ب- فرصت‌ها و تهدیدهای بخش آموزش براساس شناخت و تحلیل فضایی باتوجه به اجراء و بهره برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۷۳ فرصت‌ها و تهدیدهای بخش آموزشی محدوده گرمسیری ارائه شده است. باتوجه به جدول، اجرای طرح گرمسیری فرصتی است مناسب در اختیار مسئولان مربوطه که با استفاده از آن وضعیت آموزشی عمومی و بویژه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کشاورزی را تا حد ممکن و متناسب با نیازها و ضرورت‌های توسعه منطقه ارتقاء دهند. در زمینه آموزش عالی بدلیل فراگیری مشکلات باید در سطح کلان و با مشارکت وزارت خانه‌های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و علوم، تحقیقات و فناوری و سایر ارگان‌های مرتبط مورد بررسی قرار گرفته و برای رفع مشکلات و مسائل دامنگیر آن چاره اندیشی شود. چنانچه به هردلیلی این اتفاق نیفتد. وضع آموزش عالی بحرانی تر هم خواهد شد

جدول شماره ۷۳- فرصت‌ها و تهدیدهای بخش آموزشی محدوده و منطقه گرمسیری

آموزش	شرح
اجرای طرح گرمسیری فرصتی مناسب در اختیار مسئولان مربوطه که نسبت به ارتقای کمی و کیفی آموزش‌های عمومی، بویژه فنی و حرفه‌ای کشاورزی اقدام کرده و وضعیت آموزشی را به سطح متوسط برسانند. در زمینه آموزش عالی بدلیل فراگیری مشکلات باید در سطح کلان و وزارت خانه‌های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و علوم، تحقیقات و فناوری و سایر نهادها و ارگان‌های مرتبط مورد توجه و بررسی قرار گرفته و برای رفع مسائل و مشکلات آن چاره اندیشی شود.	فرصت‌ها Opportunity
چنانچه از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت ارتقای وضعیت آموزشی محدوده و منطقه گرمسیری استفاده بعمل نیاید و وضع کنونی تداوم یابد، در آینده وضع آموزشی بدتر هم خواهد شد بویژه وضع بحرانی آموزش عالی بحرانی تر خواهد شد که این امر تهدیدی جدی برای بخش آموزش خواهد بود.	تهدیدها threat

مأخذ: همان

پ- جمع‌بندی و ارائه راهبردها

- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه بخش آموزش در محدوده و منطقه گرمسیری

در جدول شماره ۷۴ راهبردها و سیاست‌های SO ، WO ، St ، Wt جهت توسعه آموزش در محدوده و منطقه گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۷۴- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه آموزش در محدوده و منطقه گرمسیری

راهبردها	آموزش
So	<p>- بهره‌گیری از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت ارتقای آموزش عمومی و بویژه آموزشهای حرفه ای کشاورزی.</p> <p>- بهره‌گیری از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت ارتقای آموزش همگانی و سوادآموزی بزرگسالان و ارتقای سطح سواد عمومی.</p> <p>رفع بحران آموزش عالی نیازمند تصمیم‌گیری مسئولان در سطح کلان کشور است.</p>
Wo	<p>- افزایش کیفیت آموزش‌ها و بویژه آموزشهای فنی و حرفه‌ای کشاورزی با توجه به استعدادها و سرشار کشاورزی منطقه.</p> <p>- توزیع متعادل خدمات و امکانات آموزشی متناسب با جمعیت و نیازهای توسعه منطقه.</p>
St	<p>- استفاده از فارغ التحصیلان دانشگاهی رشته های مرتبط یا تعلیم و تربیت بمنظور ارتقای کیفی آموزشها و رفع تهدیدی بیکاری.</p> <p>- افزایش مهارت شاغلان بخش آموزش با برگزاری دوره های آموزشی و جذب فارغ التحصیلان دانشگاهی مرتبط.</p>
wt	<p>- به حداقل رساندن بیکاری فارغ التحصیلان دانشگاهی با ارتقای کیفی آموزشها و کاهش فیزیکی صرف دانشگاه ها و بویژه دانشگاه آزاد با نظارت مستمر بمنظور افزایش مهارت و دانش فارغ التحصیلان و کاهش بیکاری آنان.</p> <p>- به حداقل رساندن فاصله آموزشهای عالی با بازار کار از طریق توسعه آموزشهای کاربردی و مورد نیاز جامعه و بازار کار با مدیریت و نظارت مستمر</p> <p>البته رفع مشکلات آموزش عالی کشور بدلیل فراگیری آن مستلزم چاره اندیشی و تصمیمات کلان در سطح کشور و وزارت خانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر نهادهای مرتبط است.</p>

مأخذ: همان

باتوجه به مطالعات SWOT آموزشی، راهبردها و سیاست‌های مناسب ارتقای کمی و کیفی بخش آموزش (عمومی، عالی و فنی و حرفه‌ای) تدوین و به شرح زیر ارائه شده است:

• **راهبردها و سیاست‌های SO**

هدف از این راهبردها استفاده از فرصت‌ها جهت ارتقای نقاط قوت می‌باشد. مهمترین سیاست‌ها و راهبردهای SO جهت توسعه بهینه آموزش در محدوده گرمسیری به شرح زیر است:

- بهره‌گیری از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت ارتقای آموزش عمومی و بویژه آموزشهای حرفه ای کشاورزی.

- بهره‌گیری از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت ارتقای آموزش همگانی و سوادآموزی بزرگسالان.

- در مورد آموزش عالی باید در سطح کلان کشور تصمیم‌گیری شود.

• راهبردها و سیاست‌های WO

هدف از ارائه این راهبردها و سیاست‌ها، رفع کمبودها و نقاط ضعف و یا به حداقل رساندن آنها با استفاده از فرصت اجرای طرح گرمسیری است. مهمترین راهبردها و سیاست‌های WO در بخش آموزش به شرح زیر است:

- افزایش کیفیت آموزش‌ها و بویژه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کشاورزی با توجه به استعدادهای کشاورزی منطقه.
- توزیع متعادل خدمات و امکانات آموزشی متناسب با جمعیت و نیازهای توسعه.

• راهبردها و سیاست‌های St

هدف از این راهبردها و سیاست‌ها رفع تهدیدها با بهره‌گیری از نقاط قوت است. مهمترین راهبردها و سیاست‌های St در بخش آموزش به شرح زیر می‌باشد:

- استفاده از فارغ التحصیلان دانشگاهی رشته‌های مرتبط یا تعلیم و تربیت بمنظور ارتقای کیفی آموزش‌ها و رفع تهدیدی بیکاری.
- افزایش مهارت شاغلان بخش آموزش با برگزاری دوره‌های آموزشی و جذب فارغ التحصیلان مرتبط.

• راهبردها و سیاست‌های wt

هدف از این راهبردها و سیاست‌ها رفع تهدیدها با کاهش و یا برطرف کردن نقاط ضعف است. مهمترین راهبردها و سیاست‌های wt در بخش آموزش به شرح زیر است:

- به حداقل رساندن بیکاری فارغ التحصیلان دانشگاهی با ارتقای کیفی آموزش‌ها و کاهش فیزیکی صرف دانشگاه‌ها و بویژه دانشگاه آزاد با نظارت مستمر بمنظور افزایش مهارت و دانش فارغ التحصیلان دانشگاهی و کاهش بیکاری آنان.
- به حداقل رساندن فاصله آموزش‌های عالی با بازار کار از طریق توسعه آموزش‌های کاربردی و مورد نیاز جامعه و بازار کار با مدیریت و نظارت مستمر

البته رفع مشکلات آموزش عالی کشور بدلیل فراگیری آن مستلزم چاره‌اندیشی و تصمیمات کلان در سطح کشور و وزارت خانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر نهادهای مرتبط است. در این راستا تشکیل کمیته‌ای متشکل از نمایندگان وزارت خانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، دانشگاه آزاد، پیام نور و سایر مراکز آموزش عالی غیردولتی و نمایندگان سایر نهادهای مرتبط لازم به نظر می‌رسد. نتایج کار این کمیته پس از تصویب لازم الاجراست.

۱-۱-۳-۱۰- بهداشت و درمان

الف- بررسی نقاط قوت و ضعف خدمات بهداشت و درمان براساس شناخت و تحلیل فضایی باتوجه به

اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

درجدول شماره ۷۵ نقاط قوت و ضعف خدمات بهداشت و درمان باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری در

محدوده مورد مطالعه ارائه شده است.

جدول شماره ۷۵- نقاط قوت و ضعف خدمات بهداشت و درمان محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	خدمات بهداشت و درمان
نقاط قوت strength	در زمینه خدمات بهداشتی و درمانی، محدوده گرمسیری نقطه قوتی ندارد.
نقاط ضعف Weakness	<ul style="list-style-type: none"> - کمبود خدمات بهداشتی و درمانی بویژه پزشک متخصص، دندانپزشک، دامپزشک، داروساز، آزمایشگاه، داروخانه، درمانگاه و رادیولوژی. - توزیع نامناسب خدمات بهداشتی و درمانی و عدم دسترسی مناسب به این خدمات. - کمبود خانه بهداشت روستایی و مراکز درمانی روستایی و توزیع نسبتاً نامتعادل و دسترسی نامناسب روستائیان به این خدمات در محدوده و منطقه گرمسیری.

مأخذ: مطالعات مشاور

باتوجه به جدول، خدمات بهداشت و درمان در محدوده و منطقه گرمسیری علاوه بر کمبود، توزیع مناسبی نیز ندارد و در نتیجه دسترسی به آن برای ساکنان و بویژه روستائیان دشوار و غیرقابل قبول است. بویژه کمبود پزشک متخصص، آزمایشگاه، داروخانه، درمانگاه و خدمات دندانپزشکی بیشتر مشهود است. کمبود خانه بهداشت و مراکز درمانی روستایی و دسترسی نامناسب روستائیان به این خدمات از دیگر مشکلات می باشد.

ب- بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای خدمات بهداشت و درمان براساس شناخت و تحلیل فضایی باتوجه به

اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری

در جدول شماره ۷۶ فرصت‌ها و تهدیدها در بخش خدمات بهداشتی و درمانی باتوجه به اجراء و بهره‌برداری از طرح

گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۷۶- فرصت‌ها و تهدیدهای خدمات بهداشت و درمان محدوده و منطقه گرمسیری

شرح	خدمات بهداشت و درمان
فرصت‌ها Opportunity	اجرای طرح گرمسیری فرصتی جهت ارتقای کمی و کیفی خدمات بهداشت و درمان در محدوده گرمسیری فراهم کرده است. این در شرایطی است که با رونق فعالیتهای اقتصادی محدوده و جذب جمعیت بیشتر، ضرورت ارتقای خدمات بهداشتی و درمانی دوچندان خواهد بود.
تهدیدها threat	ادامه وضع موجود سبب افزایش کمبودها در زمینه خدمات بهداشتی و درمانی شده و ازسوی دیگر این خدمات تناسبی هم با جمعیت محدوده و بویژه جمعیت روستایی ندارد. درحاشیه قرار داشتن محدوده گرمسیری دربرنامه‌ریزی‌ها سبب چنین وضعی شده است. این شرایط معلول مجموعه عوامل و شرایطی است که عدم برنامه‌ریزی و مدیریت مناسب از عوامل مهم آن بشمار می‌رود. محرومیت بیشتر ساکنان محدوده و منطقه گرمسیری به لحاظ خدمات و به تبع آن امکانات بهداشتی و درمانی باعث مهاجرت و خالی از سکنه شدن روستاها شده است. این تهدیدی جدی برای توسعه منطقه بشمار می‌رود.

مأخذ: همان

باتوجه به جدول، اجرای طرح گرمسیری فرصتی جهت ارتقای کمی و کیفی خدمات بهداشتی و درمانی و تغییر رویکردهای مدیریتی و برنامه‌ریزی فراهم ساخته است. درصورت عدم تغییر رویکردها محدوده و منطقه گرمسیری همچنان درحاشیه مانده و ارتقای خدمات و از جمله خدمات بهداشتی و درمانی آن ناممکن بوده و این تهدیدی برای توسعه منطقه است.

بطورکلی با بررسی‌های انجام شده جمع‌بندی از نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها درشرایط اجراء و بهره‌برداری از طرح گرمسیری به شرح زیر می‌باشد:

- مهمترین نقاط ضعف محدوده و منطقه گرمسیری به لحاظ خدمات بهداشتی و درمانی کمبود پزشک متخصص، دندانپزشک، دامپزشک، داروساز، آزمایشگاه و رادیولوژی و خانه بهداشت و مراکز درمانی روستایی است.
- علاوه برکمبودها توزیع نامناسب و نامتعادل خدمات متناسب با جمعیت و عدم دسترسی آسان ساکنان به این خدمات نیز از جمله ضعف‌های بخش خدمات بهداشتی و درمانی بشمار می‌رود.
- بی‌اعتنایی به محدوده و منطقه گرمسیری و حاشیه‌ای تلقی کردن آن از سوی مسئولان مربوطه و مدیریت ضعیف سبب عدم سرمایه‌گذاری لازم دراین زمینه شده است.

- اجرای طرح گرمسیری فرصت مناسبی جهت تغییر رویکرد مدیریت دو استان و توجه لازم به ارتقای کمی و کیفی خدمات بهداشتی و درمانی منطقه با دسترسی مناسب فراهم کرده است.

- در صورتی که ارتقای کمی و کیفی خدمات بهداشتی و درمانی متناسب با نیازها و جمعیت محدوده و منطقه در دستور کار قرار نگیرد. وضع فعلی ادامه یافته در آینده وضعیت بدتر خواهد شده و این تهدیدی جدی برای توسعه منطقه است.

- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه خدمات بهداشت و درمان محدوده و منطقه گرمسیری

در جدول شماره ۷۷ راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه خدمات بهداشت و درمان محدوده گرمسیری ارائه شده است.

جدول شماره ۷۷- راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه خدمات بهداشت و درمان محدوده و منطقه گرمسیری

راهبردها	توسعه خدمات بهداشت و درمان
SO	- بهره‌گیری از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت ارتقای خدمات بهداشتی و درمانی محدوده و منطقه. - تامین خدمات بهداشتی و درمانی متناسب با جمعیت و دسترسی آسان ساکنان و ویژه ساکنان.
Wo	- تغییر رویکرد و دیدگاه مدیریتی مبنی فراهم سازی شرایط سرمایه گذاری بخش خصوصی در بخش بهداشت و درمان بمنظور ارتقای خدمات بهداشت و درمان در منطقه. - توجه ویژه به تامین خدمات بهداشتی و درمانی روستائیان با دسترسی مناسب به این خدمات با هدف ماندگاری بیشتر در روستاها.
St	- توسعه امکانات و خدمات بهداشتی و درمانی بمنظور رفع تهدید مهاجر فرستی محدوده و منطقه. - ایجاد دسترسی مناسب ساکنان به امکانات و خدمات بهداشتی و درمانی بمنظور رفع محرومیت آنان و رفع تهدید مهاجر فرستی منطقه.
wt	- رفع کمبود پزشکان متخصص، آزمایشگاه و داروخانه بمنظور کاهش مهاجرت ساکنان از محدوده بعنوان تهدید جدی. - استفاده از فناوری روز در ارائه خدمات پزشکی و درمانی و ارتقای این خدمات با هدف جلوگیری از مهاجرت ساکنان بعنوان تهدید جدی.

مأخذ: همان

باتوجه به مطالعات SWOT و شناخت نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای بخش خدمات بهداشتی و درمانی منطقه

گرمسیری راهبردها و سیاست‌های بهینه توسعه خدمات بهداشتی و درمانی به شرح زیر است:

• راهبردها و سیاست‌های SO

در این راهبردها و سیاستها استفاده از فرصتهای ممکن جهت افزایش نقاط قوت مد نظر است. مهمترین راهبردها و

سیاستهای SO به شرح زیر است:

- بهره‌گیری از فرصت اجرای طرح گرمسیری جهت ارتقای خدمات بهداشتی و درمانی محدوده.

- تامین خدمات بهداشتی و درمانی متناسب با جمعیت و دسترسی آسان ساکنان و بویژه روستائیان.

• راهبردها و سیاست‌های WO

در این راهبردها رفع نقاط ضعف و یا به حداقل رساندن آن با استفاده از فرصت‌های ممکن مد نظر است. مهمترین

راهبردها و سیاست‌های WO بخش خدمات بهداشتی و درمانی به شرح زیر است:

- تغییر رویکرد و دیدگاه مدیریتی مبنی فراهم سازی شرایط سرمایه گذاری بخش خصوصی در بخش بهداشت و

درمان بمنظور ارتقای خدمات بهداشت و درمان منطقه.

- توجه ویژه به تامین خدمات بهداشتی و درمانی روستائیان با دسترسی مناسب به این خدمات در روستاها.

• راهبردها و سیاست‌های St

هدف از این راهبردها و سیاست‌ها رفع تهدیدها با بهره‌گیری از نقاط قوت است. مهمترین راهبردها و سیاست‌های St

در بخش بهداشت و درمان به شرح زیر می‌باشد:

- رفع تهدید مهاجر فرستی محدوده با استفاده از توسعه امکانات و خدمات بهداشتی و درمانی محدود و افزایش

ماندگاری جمعیت منطقه.

- ایجاد دسترسی مناسب ساکنان به امکانات و خدمات بهداشتی و درمانی بمنظور رفع تهدید مهاجر فرستی .

• راهبردها و سیاست‌های wt

در این راهبردها و سیاست‌ها هدف کاهش نقاط ضعف و کمبودهای خدمات بهداشتی و درمانی جهت رفع تهدیدهای

ممکن از این نظر می‌باشد. مهمترین راهبردها و سیاست‌های wt خدمات بهداشتی و درمانی محدوده به شرح زیر است:

- رفع کمبود پزشکان متخصص، آزمایشگاه و داروخانه بمنظور کاهش محرومیت ساکنان و جلوگیری از مهاجرت آنان بعنوان تهدیدی جدی.

- استفاده از فناوری روز در ارائه بهتر خدمات پزشکی و درمانی و ارتقای این خدمات با هدف ماندگاری بیشتر جمعیت و

کاهش مهاجرت ساکنان بعنوان تهدید جدی.

۱-۱-۳-۱۱- میراث فرهنگی

الف- نقاط قوت و ضعف اجراء طرح گرمسیری در رویارویی با آثار و عناصر میراث فرهنگی منطقه

۱- آثار میراث فرهنگی واقع در محدوده طرح گرمسیری استان کرمانشاه

طرح جامع توسعه گردشگری استان توسط این مشاور تهیه شده است. براساس طرح مذکور مهمترین آثار میراث فرهنگی و تاریخی منطقه گرمسیری استان به شرح زیر است:

طاق گرا، کاروانسرای شاه عباسی قصرشیرین، نقاره‌خانه، قلعه داور، دیوار گچ، گچ گنبد، کتیبه انوبانی‌نی، کتیبه اشکانی، قلعه منیژه، دکان داوود، قلعه شاهین، احمدبن اسحاق، قلعه یزدگرد و مسجد عبدالله بن عمر.

از میان آثار فوق قلعه یزدگرد و مسجد عبدالله بن عمر در خارج از محدوده طرح گرمسیری واقع شده‌اند. بنابراین اجرای طرح گرمسیری برخوردی با این آثار ندارد. اما در مورد سایر آثار ذکر شده که در محدوده طرح گرمسیری واقع شده‌اند. لزوم حفاظت از آنها اهمیت بیشتری دارد. برخورد طرح با این آثار از برخورد مستقیم فیزیکی تا اثرات و پی‌آمدهای غیرمستقیم را شامل می‌شود. بنابراین سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان کرمانشاه باید متناسب با میزان اهمیت و سطح عملکردی این آثار و نوع و میزان پیامدهای اجرای طرح بر آنها، لایه‌های حفاظتی تهیه، تدوین و به مرحله اجراء در آورد.

چنین امری می‌تواند ضمن حفاظت از این آثار و رفع و یا به حداقل رساندن پی‌آمدهای منفی اجرای طرح گرمسیری بر آنها، زمینه لازم جهت بهره‌برداری مناسب گردشگری از آنها را نیز فراهم سازد. به عبارتی ضمن حفظ و حراست از این آثار، بهره‌برداری و استفاده مناسب گردشگری از آنها را نیز فراهم سازد. در این صورت این آثار به نحو مناسبی حفاظت شده و مورد بهره‌برداری قرار خواهند گرفت.

۲- آثار میراث فرهنگی واقع در محدوده طرح گرمسیری استان ایلام

در محدوده گرمسیری استان ایلام آثار میراث فرهنگی و تاریخی فراوانی قرار دارد. این آثار به دو دسته تقسیم می‌شوند:

۱- آثار میراث فرهنگی که در محدوده طرح گرمسیری قرار دارند.

۲- آثار میراث فرهنگی که خارج از محدوده طرح گرمسیری واقع شده‌اند.

مهمترین آثار میراث فرهنگی و تاریخی که خارج از محدوده گرمسیری واقع شده‌اند به شرح زیر است:

۱- آتشکده مربوط به دوره ساسانی در روستای سرتنگ سفلی از توابع شهرستان ایلام.

۲- شهرهای باستانی دره‌شهر، شیروان (سیروان)، ماژین (سیمره) و ویرانه‌های شهر سامرا.

- ۳- قلعه‌های تاریخی شیخ و اسماعیل خان .
- ۴- تپه‌های تاریخی و باستانی تیخان، کزآباد و سرگچله.
- این آثار فرهنگی و تاریخی بدلیل اینکه خارج از محدوده طرح گرمسیری واقع شده‌اند، اجرای طرح گرمسیری برخوردی با آنها نداشته و مشکل خاصی ندارند. در مورد این آثار ضوابط و مقررات کلی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری نافذ بوده و حفظ و حراست از آنها تابع چارچوب‌ها و مقررات کلی سازمان مذکور می‌باشد.
- مهمترین آثار میراث فرهنگی و تاریخی که در محدوده طرح گرمسیری واقع شده‌اند به شرح زیر می‌باشد.
- ۱- بقعه‌های سیدناصرالدین، سید اکبر، سید ابراهیم و سید فخرالدین در بخش زرین آباد شهرستان دهلران، بقعه ابراهیم قتال در روستای بیشه و بقعه حاجی حاضر در شمال غرب شهر ایوان.
- ۲- امامزاده‌های پیرمحمد آبدانان، عبدالله روستای هلشی از توابع شهرستان ایوان، سید حسن، سیدمحمد عابد در روستای گنبد ارکواز ملکشاهی، امامزاده سید جلیل، حاجی بختیار و زیارتگاه حضرت علی (ع).
- ۳- آتشکده‌های و کوشک قینقر ملکشاهی، سه پا در زرنه ایوان، آتشکده و معبد تاریخی در میمه زرین آباد.
- ۴- تپه‌های تاریخی عباس آباد، موسیان و رکبود و علی کش.
- ۵- قلعه‌های تاریخی مشاخ با برج‌های دیده‌بانی، انجیر در بخش زرین آباد، قلعه شیخ، قلعه سام، قلعه والی، خران، میرغلام هاشمی، امیر آباد، پوراشرف، قلعه زمستانی والی، هزارانی، پاقلعه و کره چکا.
- ۶- کاخ فلاحتی شهر ایلام.
- ۷- تاق شیرین و فرهاد در منطقه کوشک روستای چهل زرعی.
- ۸- آثار تاریخی پشت قلعه
- ۹- دیوار حجاری شده در میمه
- ۱۰- تندیس سنگی کل انار در شمال شهر ایلام
- ۱۱- سنگ نبشته‌های آشوری گل‌گل ملکشاهی، تنگ قوچعلی، تخت خان، شهر میمه، قلعه والی و نخچیر.
- اجرای طرح گرمسیری بر این آثار پیامدهایی خواهد داشت. پیشنهاد می‌شود که سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان متناسب با سطح عملکردی و میزان اهمیت هر یک از این آثار و میزان و نوع برخورد طرح با آنها، لایه‌های حفاظتی تهیه، تدوین و به مرحله اجراء بگذارد. چنین امری پی‌آمدهای منفی احتمالی اجرای طرح بر آنها را رفع و یا به حداقل ممکن می‌رساند.
- در جدول شماره ۷۸ نقاط قوت و ضعف اجرای طرح گرمسیری در رویارویی با آثار میراث فرهنگی و تاریخی منطقه گرمسیری در استان‌های کرمانشاه و ایلام ارائه شده است.

جدول شماره ۷۸- نقاط قوت و ضعف اجرای طرح گرمسیری در رویارویی با آثار میراث فرهنگی منطقه

شرح	اثرات اجرای طرح گرمسیری بر میراث فرهنگی و تاریخی محدوده گرمسیری
نقاط ضعف weakness	اجرای طرح گرمسیری می‌تواند بر آثار میراث فرهنگی و تاریخی واقع در محدوده طرح اثرات منفی داشته باشد. این اثرات از برخورد فیزیکی مستقیم با آثار تا اثرات غیرمستقیم بر آنها متفاوت خواهد بود. آثاری که برخورد مستقیم با اجرای طرح دارند در معرض خطر بوده و سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استانهای کرمانشاه و ایلام در مقام حفاظت از آنها باید توجه بیشتری داشته باشد. برای چنین آثاری لازم است لایه‌های حفاظتی متناسب با میزان اهمیت و سطح عملکردی آنها تهیه، تدوین و به مرحله اجرا گذاشته شود. در مورد سایر آثار میراثی و تاریخی، اجرای ضوابط و مقررات کلی سازمان میراث فرهنگی کفایت می‌کند.
نقاط قوت strength	اجرای طرح گرمسیری بر آثار میراث فرهنگی و تاریخی محدوده، اثرات و پی آمدهای مثبتی هم دارد. از جمله می‌تواند سبب توسعه گردشگری و ارتقای وضع معیشتی ساکنان محدوده شود. این امر موجب افزایش فعالیت‌ها و جذب جمعیت بیشتر محدوده و منطقه خواهد شد. در نتیجه می‌توان انتظار داشت که با اجرای طرح گرمسیری، استفاده‌های گردشگری از این آثار افزایش یابد و حفاظت از آنها هم با دقت و توجه بیشتری انجام شود.

مأخذ: مطالعات

ب- فرصت‌ها و تهدیدهای ناشی از اجرای طرح گرمسیری در رویارویی با آثار و عناصر میراث فرهنگی منطقه در جدول شماره ۷۹ فرصت‌ها و تهدیدهای ناشی از اجرای طرح گرمسیری در مواجهه با آثار میراث فرهنگی ارائه شده است.

جدول شماره ۷۹- فرصت‌ها و تهدیدهای ناشی از اجرای طرح گرمسیری در مواجهه با آثار میراث فرهنگی محدوده

شرح	آثار میراث فرهنگی و تاریخی محدوده گرمسیری
فرصت‌ها opportunity	اجرای طرح گرمسیری در محدوده، شرایط جدیدی بوجود می‌آورد که در آن ضمن افزایش جاذبه‌های گردشگری و استفاده گردشگری از آثار میراث فرهنگی و تاریخی محدوده، حفاظت از این آثار را نیز ضروری می‌سازد. یعنی توامان هردو جنبه حفاظتی و گردشگری آثار میراث فرهنگی و تاریخی باید مورد توجه قرار گیرد. این بهترین فرصت برای ساماندهی این آثار متناسب با سطح عملکردی و میزان اهمیت آنهاست. به عبارت دیگر اجرای طرح گرمسیری زمینه مناسبی جهت ساماندهی این آثار را فراهم می‌سازد.
تهدیدها threat	چنانچه مسئولان سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان‌های کرمانشاه و ایلام با توجه به شرایط اجرای طرح گرمسیری با تعریف، تدوین و اجرای لایه‌های حفاظتی آثار میراث فرهنگی و تاریخی محدوده، ساماندهی این آثار را در دستور کار قرار دهند، ضمن حفظ این آثار استفاده مناسب گردشگری از آنها نیز میسر خواهد شد. اما اگر به هر دلیلی این امر محقق نگردد آثار میراث فرهنگی به حال خود رها شود، این آثار با تهدید جدی مواجه خواهد بود.

مأخذ: مطالعات مشاور

با توجه به جدول، اجرای طرح گرمسیری هم فرصت است و هم تهدید. این بستگی به رویکرد مسئولان سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان‌های کرمانشاه و ایلام دارد. چنانچه رویکردی مبتنی بر توجه شرایط و نیازهای توسعه منطقه اتخاذ شود، می‌تواند ضمن تعریف، تدوین و ارائه ضوابط و مقررات مناسب جهت حفظ و حراست از آثار میراث فرهنگی و تاریخی و استفاده گردشگری از آنها نیز توأمان در دستور کار قرار گیرد. نیازهای توسعه گردشگری محدوده و در عین حال حفظ این آثار در شرایط اجرای طرح گرمسیری درک نشود و وضع کنونی ادامه یابد، این آثار در معرض تهدید جدی قرار خواهد داشت. بنابراین لازم است متناسب با اهمیت و سطح عملکردی آنها، لایه‌های حفاظتی و ضوابط و مقررات مناسب تهیه، تدوین و اجرا شود.

در جمع بندی کلی باتوجه به غنای آثار میراث فرهنگی و تاریخی در محدوده گرمسیری و اهمیت آنها از نظر فرهنگی و اقتصادی (جنبه گردشگری) پیامدها و اثرات اجرای طرح گرمسیری بر آنها نیز باید مورد توجه قرار گیرد. چون اجرای طرح گرمسیری اثرات و پی‌آمدهای یکسانی بر آثار میراث فرهنگی و تاریخی محدوده ندارد. به همین دلیل لازم است سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان‌های کرمانشاه و ایلام متناسب با سطح عملکردی آثار و میزان اهمیت آنها و نوع و چگونگی برخورد طرح با آنها، لایه‌های حفاظتی مناسب جهت حفظ و حراست از آنها تهیه، تدوین و اجرا نماید. در مورد آثار میراث فرهنگی و تاریخی خارج از محدوده مستقیم طرح گرمسیری، ضوابط و مقررات کلی سازمان میراث فرهنگی کفایت می‌کند. بطور کلی اجرای طرح گرمسیری، زمینه‌های گردشگری محدوده را تقویت کرده و بر جاذبه‌های گردشگری آن خواهد افزود. ضمن اینکه زمینه مناسبی جهت ساماندهی آثار فراهم خواهد ساخت. چنانچه ساماندهی این آثار در شرایط اجرای طرح گرمسیری در دستور کار قرار گرفته و به مرحله اجراء در آید، می‌توان انتظار داشت که آثار میراث فرهنگی و تاریخی محدوده در عین اینکه حفظ و حراست می‌شوند مورد استفاده گردشگری نیز قرار گیرند. در غیر این صورت با تداوم وضع کنونی این آثار مورد تهدید جدی خواهند بود.

۱-۱-۳-۱۲- تهدیدهای اجرای طرح گرمسیری و راهبردهای مقابله با آن

اجرای طرح گرمسیری ممکن است مطابق برنامه ریزی مورد نظر پیش نرود. در نتیجه باتهدیدهایی مواجه خواهد شد. بنابراین تشخیص تهدیدها، اثرات آن بر ساختار فضایی منطقه و اتخاذ راهبردهایی جهت رفع آن ضروری خواهد بود. بر این اساس درجدول شماره پنجاه تهدیدهای پیش روی اجرای طرح گرمسیری، اثرات آن بر ساختار فضایی منطقه و راهبردهای مقابله با این تهدیدها ارائه شده است. با توجه به جدول، مهمترین تهدیدها، اثرات آنها بر ساختار فضایی منطقه و راهبردهای رفع این تهدیدها به شرح زیر می باشد:

(۱) اولین تهدید پیش روی طرح، نوسان و کاهش مقدار آب وارد شده به سامانه است. در صورت نوسان آب ورودی به سامانه، برنامه ریزی های پیش بینی شده محقق نخواهد شد و در نتیجه توسعه منطقه دچار چالش جدی خواهد شد. راهبرد مناسب جهت رفع این تهدید، ثابت نگه داشتن میزان آب ورودی به سامانه در هر شرایطی است. یعنی در صورت نوسان آب، میزان آب وارد شده به رودخانه کرخه متناسب با این نوسانات، متغیر در نظر گرفته شود در این صورت تغییرات و نوسانات آب در آب دریافتی سامانه تاثیری نخواهد داشت و مشکل نوسان آب حل خواهد شد. حتی در صورت نیاز، میتوان آورد سد شرفشاه را نیز به سامانه اضافه کرد.

(۲) دومین تهدید پیش روی طرح، عدم تشکیل سازمان مجری طرح است. تشکیل نشدن سازمان مجری طرح، موجب عدم تسلط دولت بر اجراء طرح شده و منجر به سلطه دستگاه های بهره بردار خصوصی بر منطقه می شود و برای آنان ایجاد رانت و انحصار خواهد نمود. در نتیجه سود و درآمد طرح به جیب آنها خواهد رفت. در چنین شرایطی سودجویی رانت خواران سبب بهره برداری حداکثر از سامانه شده و بیش از توان محیطی، در منطقه بارگذاری صورت خواهد گرفت. پیامد این اتفاقات، مشکلات زیست محیطی و عدم تحقق ساختار بهینه فضایی منطقه خواهد بود. راهبردهای رفع این تهدید شامل تشکیل سازمان مجری طرح و تهیه اساسنامه و تصویب موارد پایه آن، برگزاری کارگاه های آموزشی و هماهنگی در سطح مدیریتهای محلی و در نهایت تشکیل تعاونی های تولید محلی و سازماندهی جامعه محلی جهت تسلط یافتن آنان بر بهره برداری طرح خواهد بود. در این صورت طرح میتواند با کمترین میزان چالش اجرایی شده و توسعه منطقه ممکن گردد.

۳) سومین تهدید پیش روی طرح، عدم حضور جامعه محلی در اجرای طرح و تشکیل نشدن نهادهای تولیدی محلی است. در نتیجه بهره برداران خارجی جایگزین بهره برداران محلی شده و بین آنها شکاف ایجاد شده و منطقه دچار چالش می شود. راهبردهای غلبه بر این تهدید شامل سازماندهی جامعه محلی توسط مجری طرح، تشکیل تعاونی های بزرگ تولید توسط مدیریت دو استان و اقدام جهاد کشاورزی جهت توانمند سازی جوامع محلی و بازآفرینی آنها برای مشارکت در طرح و تشکیل نهادهای لازم می باشد.

۴) چهارمین تهدید پیش روی طرح، عدم تشکیل صندوق مالی وعدم تخصیص درآمدهای طرح به اجراء ساختار فضایی طرح است. این امر سبب خروج درآمدها از ناحیه شده و امکان پرداخت وام های دریافتی از صندوق ذخیره ارزی میسر نخواهد بود. در نتیجه اجراء ساختار فضایی طرح به حاشیه رفته و به هدفی تبعی و فرعی تبدیل میشود. رهیبردهای رفع این تهدید شامل استفاده از تجارب خارجی در موارد مشابه مبنی بر تشکیل صندوق مالی طرح همزمان با تشکیل سازمان مجری طرح مطابق اساسنامه و مواد قانونی مربوطه می باشد.

۵) پنجمین تهدید پیش روی طرح، عدم پایش های زیست محیطی مستمر جهت حفظ تعادل جامع منطقه ای و پایداری محیطی می باشد. اثرات این تهدید شامل عدم توسعه یکپارچه منطقه ای، بهره برداری های نامتعادل و حداکثری از منابع و خارج شدن روند تولید از چارچوب های برنامه ریزی شده است. راهبردهای مناسب رفع این تهدید شامل تشکیل نهاد زیست محیطی نیرومند در ذیل سازمان مجری طرح، پایش مستمر روند اجراء و بهره برداری از قابلیت های طبیعی و بویژه منابع آب منطقه و استفاده از مدل های پیشرفته ارزیابی زیست محیطی با در نظر گرفتن مسائل فرهنگی و اجتماعی منطقه می باشد.

۶) ششمین تهدید پیش روی طرح، یکپارچه ندیدن طرح گرمسیری با طرح های در دست اجراء منطقه مانند طرح های مناطق ویژه اقتصادی و بازارچه های منطقه ای بصورت یک مجموعه هماهنگ و مجزا کردن آنها از یکدیگر است. اثرات و پیامدهای سوئی مانند تداخل طرحها با یکدیگر، رقابت ناقص و عدم هم افزایی آنها نتیجه چنین رویکردی خواهد بود. راهبرد مناسب جهت مقابله و رفع این تهدید، تشکیل مدیریت واحد توسعه منطقه ای در ذیل سازمان مجری طرح جهت ایجاد ساختار فضایی بهینه و بهره برداری مناسب از سامانه گرمسیری خواهد بود.

۷) هفتمین تهدید پیش روی طرح، عدم سازماندهی بازارهای داخلی و خارجی جهت جذب تولیدات زراعی، دامی و صنعتی است. اثرات و پیامدهای آن شامل دمپینگ و کاهش قیمتها، ایجاد فرصت برای سوء استفاده واسطه ها و عدم جذب به موقع تولیدات در بازارهای هدف خواهد بود. راهبردهای مناسب رفع این تهدید شامل تشکیل موسسه بازار یابی در ذیل مدیریت سازمان توسعه و عمران منطقه ای و انعقاد موافقت نامه های اقتصادی با مراکز معتبر مالی، تجاری و بازارهای هدف است.

۸) هشتمین تهدید پیش روی طرح، عدم توجه به تعاملات اقتصادی با آن سوی مرز است. زیرا تعادل پایدار منطقه ای ابعاد فرا مرزی دارد و عدم توجه به تعاملات فرامرزی سبب کاهش مبادلات اقتصادی و درآمد مرزنشینان شده و در نتیجه ماندگاری جمعیت و ثبات جمعیتی منطقه را با چالش روبرو خواهد کرد. راهبرد مناسب جهت غلبه بر این تهدید شامل توسعه روابط اقتصادی با عراق و اقلیم کردستان عراق است. دعوت از تجار و بازرگانان عراقی و کرد جهت سرمایه گذاری و مشارکت در طرح های بازرگانی و نقل و انتقال تولیدات و در این راستا ایجاد کارگاه ها، انبار و سردخانه ها سبب تقویت مبادلات اقتصادی با آنها خواهد شد.

۹) نهمین تهدید پیش روی طرح، عدم توجه لازم به عشایر کوچرو و صاحب نسق منطقه و کنار گذاشتن آنها از برنامه ریزی های توسعه منطقه است. پیامدهای آن شامل ایجاد عدم پایداری جمعیتی منطقه، عدم همکاری ساکنان بومی در برنامه های توسعه و در نتیجه افت تولید منطقه خواهد بود. راهبرد مناسب رفع این تهدید، دعوت از سران عشایر منطقه جهت مشارکت و سرمایه گذاری در طرح و یافتن راه کارهایی برای ایجاد ثبات جمعیتی عشایر و رضایت و ماندگاری آنان در منطقه می باشد.

۱۰) دهمین تهدید پیش روی طرح، عدم اجرای طرح های بازآفرینی و توانمند سازی اجتماعی ساکنان و ظرفیت سازی های اجتماعی است. اثرات و پیامدهای آن تضعیف جامعه محلی و جایگزینی آن با جمعیت جدید، محقق نشدن توسعه جامعه محلی و شکل نگرقتن ظرفیتهای جدید تولید است. راهبردهای مناسب رفع این تهدید شامل آموزشهای راهبردی بازآفرینی جامعه محلی توسط نهادهای مردم بنیاد مربوطه و برگزاری دوره های آموزشی کارآفرینی و مهارتهای اجتماعی در بین زنان، جوانان و سایر اقشار اجتماعی در منطقه است.

جدول شماره ۸۰ - تهدیدهای پیشاروی اجرای طرح گرمسیری و راهبردهای مقابله با آن

ردیف	تهدیدها	اثرات تهدید بر ساختار فضایی	راهبردهای مقابله با تهدید
۱	نوسان و کاهش در مقدار آب وارد شده به سامانه	- به تعویق افتادن توسعه منطقه‌ای و برنامه‌ریزی‌های پیش‌بینی شده	- ثابت نگه داشتن مقدار آب ورودی سامانه و متغیر قرار دادن مازاد آب که به کرخه می‌رود. - اضافه کردن آورد سد شرفشاه به سامانه در صورت بحران
۲	عدم تشکیل سازمان مجری طرح	- سلطه دستگاه‌های بهره‌بردار خصوصی بر منطقه و ایجاد رانت و انحصاری شدن سود و درآمد طرح برای آنان - عدم تحقق ساختار فضایی - حداکثر بهره‌برداری از سامانه - عدم تسلط دولت بر اجراء طرح	- تشکیل هرچه زودتر سازمان و تهیه اساسنامه و تصویب موارد قانونی پایه - برگزاری کارگاه‌های آموزشی و هماهنگی در سطح مدیریت‌های محلی - تشکیل تعاونی تولید محلی و سازمان دادن جامعه محلی برای تسلط آنان بر بهره‌برداری از طرح
۳	عدم حضور جامعه محلی در اجراء طرح و عدم تشکیل نهادهای تولیدی محلی	- جایگزین شدن بهره‌برداری محلی و ذینفعان اصلی با بهره‌برداران خارجی - ایجاد شکاف بین جامعه محلی و سرمایه‌گذاری وارد شده به منطقه	- تلاش مدیریت مجری طرح برای سازماندهی جامعه محلی - تلاش مدیریت دو استان جهت تشکیل تعاونی‌های بزرگ تولید - اقدام وزارت جهاد کشاورزی برای توانمندسازی جوامع محلی و بازآفرینی آنها برای مشارکت در طرح و تشکیل نهادهای لازم
۴	- عدم تشکیل صندوق مالی - عدم تخصیص درآمدهای طرح به اجراء ساختار فضایی	- عدم پرداخت وام‌های دریافتی از صندوق ذخیره ارزی - سهم اجراء ساختار فضایی تبعی اجراء طرح - خروج درآمدها از ناحیه	- استفاده از تجارب خارجی مبنی بر تشکیل صندوق همزمان با تشکیل سازمان مجری طرح به موجب قانون (اساسنامه ماده واحده و ...)
۵	- عدم پایش‌های زیست محیطی مستمر جهت پایداری و حفظ تعادل جامع منطقه‌ای	- عدم توسعه یکپارچه منطقه‌ای - بهره‌برداری نامتعادل و حداکثری از منابع طبیعی - خارج شدن روند تولید از چارچوب‌های برنامه‌ریزی شده	- تشکیل نهاد زیست محیطی نیرومند در ذیل سازمان مجری طرح - پایش مستمر اجراء و بهره‌برداری از قابلیت‌های طبیعی و بویژه منابع آب - استفاده از مدل‌های پیشرفته ارزیابی زیست محیطی بجای مدل‌های غیرپاسخگو به توسعه منطقه‌ای با در نظر گرفتن مسائل فرهنگی و اجتماعی منطقه
۶	- منتزع قرار گرفتن اجراء طرح با سایر طرح‌های در دست اجراء در منطقه، مانند مناطق ویژه اقتصادی	- عدم هم افزائی طرح‌ها - رقابت ناقص - مداخله و ایجاد محدودیت در فعالیت یکدیگر	- تشکیل مدیریت واحد توسعه منطقه‌ای در ذیل سازمان مجری طرح جهت ایجاد ساختار فضایی بهینه و بهره‌برداری مناسب از سامانه گرمسیری
۷	- عدم ساماندهی بازارهای داخلی و خارجی جهت جذب تولیدات کشاورزی، دامی و صنعتی	- عدم جذب به موقع تولیدات در بازارهای هدف - دمپینگ و کاهش قیمت‌ها - ایجاد فرصت برای سوء استفاده واسطه‌ها	- تشکیل مؤسسه بازاریابی ذیل مدیریت سازمان توسعه و عمران منطقه‌ای - انعقاد موافقت‌نامه اقتصادی با مراکز معتبر مالی، تجاری و بازارهای هدف
۸	- عدم توجه به تعاملات اقتصادی با آن سوی مرز	- عدم تعادل پایدار منطقه‌ای. - آمد و رفت و تبادل اقتصادی بهترین جایگزین برای تعارضات مرزی	- دعوت از تجار و بازرگانان عراقی و اقلیم کردستان برای سرمایه‌گذاری و مشارکت در طرح‌های بازرگانی و نقل و انتقال تولیدات و ایجاد کارگاه، انبار و سردخانه
۹	- کنار گذاشتن عشایر کوچ رو و صاحب نسق از برنامه ریزی ها	- عدم پایداری در منطقه، تعارض و ناسازگاری در تمام حوزه گرمسیری، افت تولید - ایجاد زمینه برای عدم همکاری ساکنان بومی	- دعوت از سران عشایر و یافتن راه کارهای ماندگاری آنان در منطقه - دعوت از عشایر برای مشارکت و سرمایه‌گذاری و حضور در طرح
۱۰	- عدم اجراء طرح‌های بازآفرینی و توانمندسازی اجتماعی ساکنان و ظرفیت‌سازی‌های اجتماعی	- تضعیف جامعه محلی و جایگزینی با جمعیت جدید - تحقق نیافتن توسعه از درون جامعه محلی - شکل نگرفتن ظرفیت‌های جدید تولید	- آموزش‌های راهبردی بازآفرینی جامعه محلی توسط NGO های مربوطه - برگزاری دوره های آموزشی کارآفرینی و مهارت‌های اجتماعی در بین زنان، جوانان و سایر اقشار اجتماعی منطقه

مأخذ: مطالعات مشاور

۱-۲- تحلیل تلفیقی

۱-۲-۱- جمع‌بندی و تحلیل پیوندهای بین بخش‌های مطالعاتی و تحلیل فرصت‌ها و تهدیدها

تحلیل تلفیقی یکی از بخش‌های مهم مطالعات ساختار فضایی است که بر مبنای مطالعات انجام شده قبلی و واقعیات موجود، در یک فرایند تحلیلی انجام می‌شود. در واقع تحلیل تلفیقی به معنای لحاظ کردن تمامی ابعاد و جنبه‌های مسأله است. در این تحلیل هم مطالعات بخش‌ها و هم ارتباطات و پیوندهای آنها با یکدیگر مورد توجه است. با توجه به نتایج حاصل از این تحلیل‌ها می‌توان برای توسعه منطقه برنامه ریزی نمود.

این مطالعات براساس اهمیت طرح گرمسیری و پیامدهای آن بر منطقه و بخش‌های مختلف و با در نظر گرفتن اهمیت آب بعنوان شرط لازم هرگونه فعالیت و بویژه کشاورزی بعنوان محور توسعه منطقه در سه مرحله به شرح زیر انجام شده است:

(۱) تحلیل بخش‌ها (۲) ارائه سناریوهای توسعه در هر بخش (۳) انتخاب سناریو بهینه و ارائه ساختار فضایی متعادل و متوازن

۱-۲-۱-۱- منابع آب

در وضع موجود بخش قابل توجهی از آبهای سطحی منطقه (حدود ۷۰ درصد)، بدون استفاده مناسبی از آن از مرز خارج می‌شود و به خاک عراق می‌ریزد. این در حالی است که فشار زیادی بر آبهای زیرزمینی وارد شده و در اغلب دشت‌ها وضعیت آبهای زیرزمینی بحرانی است. دشتهایی مانند ازگله، جگیران، سرقلعه، ذهاب شمالی و جنوبی، جگرلوی شمالی و جنوبی، قراویز، قصرشیرین، سومار، مهران و دهلران از این جمله هستند. با توجه به خشکسالی سال‌های اخیر این مسأله تشدید شده است. این در شرایطی است که اقلیم گرم و خشک منطقه نیاز به آب بیشتر را سبب می‌شود. نیاز بیشتر به آب هم برداشت از آبهای زیر زمینی را افزایش داده و سطح تراز آن را پائین آورده است. رانت خواری و صدور بی حساب و کتاب مجوز چاه‌های عمیق و نیمه عمیق و نیز حفر غیر قانونی چاه باعث برداشت بیش از حد از آبهای زیر زمینی منطقه شده است. تداوم خشکسالی نیز مزید بر علت شده و بر دامنه بحران افزوده است. بنابراین مدیریت منابع آب (سطحی و زیر زمینی) و بهره‌برداری بهینه و متعادل از آن امری ضروری و لازم است. بویژه کنترل استفاده از آبهای زیر زمینی و جلوگیری از برداشت اضافه و نیز ممانعت از هدر رفت آبهای سطحی منطقه باید در دستور کار مسئولان مربوطه قرار گیرد. اجرای طرح گرمسیری و انتقال میزان آب قابل توجهی از رودخانه سیروان به منطقه گرمسیری و تلفیق آن با منابع آب منطقه می‌تواند در راستای مدیریت مناسب منابع آب، گام مثبتی باشد. البته چگونگی تقسیم آب

میان ذینفعان، نوع کاشت محصولات کشاورزی به نسبت میزان آب مصرفی (انتخاب محصولاتی که نیاز به آب کمتری دارند) نیز در این راستا اهمیت زیادی دارد. تحقق چنین امری میتواند تحولات مثبتی در راستای رفع کمبود آب و بهینه سازی مصارف آن در منطقه و در نتیجه توسعه کشاورزی و سایر بخشها ایجاد نماید. نکته مهم دیگری که در اینجا مطرح است، فرهنگ ساری جهت استفاده بهینه از منابع آب منطقه می باشد. لازم است به موازات برنامه ریزی جهت کنترل منابع آب، فرهنگ سازی جهت استفاده بهینه از آن نیز مورد توجه قرار گیرد. چرا که استفاده از منابع آب (سطحی و زیر زمینی) تنها با برنامه ریزی از بالامکن نیست. مصرف کنندگان نیز در این رابطه بسیار موثرند. اگر فرهنگ استفاده درست از آب جهت جلوگیری از هدر رفت آن در تمام بخشها از شرب گرفته تا بخشهای دیگر نهادینه شود و همگان آب را بعنوان حوزه اساس با ارزش بالای حیاتی بشناسند بطور قطع در استفاده از آن نهایت دقت را نموده و از مصارف غیر معقول و بیش از حد خود داری خواهند کرد. مجموع اینها می تواند استفاده بهینه از منابع آب را میسر سازد.

۱-۲-۱-۲- اقتصادی

برای بررسی وضعیت کلی اقتصادی منطقه لازم است وضعیت بخش های کشاورزی، صنعت و معدن، بازرگانی و تجارت و گردشگری مورد توجه قرار گیرد.

۱- کشاورزی

کشاورزی بعنوان محور توسعه منطقه اهمیت ویژه دارد. در شهرستانهای ازگله، سرپل ذهاب و گیلانغرب زراعت و دامداری و در شهرستان قصر شیرین باغداری غلبه دارد. در شهرستانهای ایلام، ایوان، آبدانان و دهلران وجود دشتهای حاصلخیز باعث غلبه زراعت شده است. درمهران وجود بازارچه مرزی فعال و مبادلات بازرگانی با عراق، نقش عمده ای در اقتصاد شهرستان دارد. همچنین تردد زوار از مرز مهران در اقتصاد آن موثر است. بنابراین تجارت و بازرگانی وجه عمده اقتصادی آن را تشکیل می دهد. بطور کلی در منطقه گرمسیری، بخش کشاورزی بیشترین میزان از اشتغال را داراست اما بهره وری پائینی دارد. بطوری که میزان اشتغال بخش کشاورزی منطقه در مجموع بیش از ۴۰ درصد کل اشتغال بخشهای سه گانه اقتصادی است. در حالی که ارزش افزوده آن حدود ۱۵ درصد ارزش افزوده بخشهای سه گانه اقتصادی است. این وضعیت بخوبی بهره وری پائین آنرا نشان می دهد. عوامل زیادی در این رابطه موثرند که پراکندگی و خرد بودن اراضی کشاورزی، دیم بودن اغلب اراضی، غلبه شیوه های سنتی کشاورزی و آبیاری، مهارت

پائین نیروی شاغل، مکانیزاسیون ناکافی و عدم بهره گیری از فناوری روز از آن جمله است. بنابراین کشاورزی منطقه علی رغم ظرفیتهای فراوان، وضع چندان مناسبی ندارد. یعنی هم بهره وری پائینی دارد و هم ظرفیتهای بالفعل نشده زیادی دارد. این در حالی است که صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی منطقه نیز متناسب با ظرفیتهای کشاورزی آن توسعه نیافته است. از دیگر مشکلات کشاورزی منطقه عدم سرمایه گذاری مناسب و کافی در بخش کشاورزی است. با اجرای طرح گرمسیری، آب موردنیاز کشاورزی در محدوده تأمین شده و در نتیجه توسعه و ارتقای وضعیت کشاورزی امکان پذیر خواهد شد. با برنامه ریزی مناسب، امکان ایجاد مجتمع های کشت و صنعت در دشتهای ذهاب و دهلران و ایجاد شرکت های سهامی زراعی، در سایر دشتهای منطقه گرمسیری وجود دارد. ارتقای نظام بهره برداری خانوادگی، تغییر الگوی کشت با رویکرد توسعه کشتهای نیازمند آب کم تر نیز در توسعه کشاورزی منطقه با توجه به مصارف بهینه آب نقش دارد. فراهم ساختن زمینه سرمایه گذاری از طریق ارتقای زیرساختها، اعطای وام های کم بهره و معافیت های مالیاتی جهت فعالیت سرمایه گذاران در منطقه، در توسعه کشاورزی بسیار موثر و مفید خواهد بود. ضمن اینکه در شرایط مساوی اولویت سرمایه گذاری با افراد بومی و ساکن منطقه است.

۲- صنعت و معدن

همانطور که قبل از این بیان شده محدوده گرمسیری به لحاظ صنعت و معدن ضعیف است و این بخش توسعه نیافته ترین بخش اقتصادی است. با توجه به استعدادهای مناسب محدوده در زمینه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی، صنایع دستی و صنایع نفت و گاز (در محدوده ایلام) زمینه های خوبی جهت ارتقای صنعت وجود دارد. ایجاد و توسعه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی می تواند سبب رونق بیشتر بخش کشاورزی و صنعت گردد. وجود منابع نفت و گاز در محدوده گرمسیری استان ایلام، امکان ایجاد پالایشگاه نفت، گاز و صنایع پتروشیمی را فراهم ساخته است. در شرایط موجود متأسفانه صنایع بزرگ چندانی در منطقه وجود ندارد. بطوری که درصد کارگاه های با ۱۰ نفر کارکن و بیشتر در محدوده گرمسیری بطور متوسط حدود ۷ درصد است. یعنی بیش از ۹۳ درصد کارگاه های واقع در محدوده دارای کمتر از ۱۰ نفر کارکن بوده و جزء کارگاه های کوچک محسوب می شوند. درصد شاغلان بخش صنعت و معدن نسبت به بخش های دیگر اقتصادی بسیار پائین تر است (حدود ۱۵ درصد شاغلان بخشهای سه گانه اقتصادی). این در حالی است که بطور متوسط میزان ارزش افزوده بخش صنعت و معدن بیش از ۳۵ درصد بخشهای سه گانه اقتصادی است. استفاده از فناوری های روز در بخش صنعت و معدن نیز جایی درخور ندارد و تولید بیشتر به روش سنتی انجام می شود که

آلودگی زیست محیطی قابل توجهی نیز دارد. عدم سرمایه‌گذاری کافی در بخش صنعت و معدن از جمله مشکلات اساسی است. اجرای طرح گرمسیری می‌تواند شرایطی فراهم کند که ضمن افزایش سرمایه‌گذاری در بخش صنعت، از فناوری روز نیز استفاده لازم صورت گیرد. در نتیجه ضمن افزایش اشتغال در بخش، بهره‌وری ارتقاء یابد. با اعمال مدیریت مشارکتی و فرصت دادن به بخش خصوصی جهت فعالیت اقتصادی و از جمله بخش صنعت در منطقه، می‌توان شاهد افزایش سرمایه‌گذاری در این بخش بود. البته اعطای تسهیلات بانکی کم بهره و معافیت‌های مالیاتی نیز نقش مهمی در افزایش سرمایه‌گذاری در منطقه خواهد داشت. ایجاد و توسعه شهرک‌های صنعتی در منطقه می‌تواند در توسعه هرچه بیشتر بخش صنعت موثر باشد. خوشبختانه در سال‌های اخیر تعداد شهرک‌های صنعتی در منطقه افزایش داشته و بخشی از نیروی کار شاغل در بخش صنعت در این شهرک‌ها مشغول کار شده‌اند. در بخش معدن نیز در محدوده گرمسیری استان کرمانشاه در زمینه کانیهای غیر فلزی و بویژه سنگ، ظرفیت‌های مناسبی وجود دارد. در محدوده گرمسیری استان ایلام نیز علاوه بر کانیهای غیر فلزی، وجود ذخایر نفت و گاز، زمینه مساعدی جهت استخراج این منابع خدادادی را فراهم ساخته که به تبع آن امکان ایجاد و توسعه پالایشگاه نفت و گاز و صنایع پتروشیمی وجود دارد. این در حالی است که موقعیت مرزی محدوده گرمسیری شرایط مناسبی جهت صدور محصولات صنعتی و معدنی منطقه فراهم ساخته است که در صورت بهره‌گیری از آن، ضمن ارز آوری برای کشور و منطقه، سبب تقویت و توسعه هرچه بیشتر بخش صنعت خواهد شد.

۳) بازرگانی و تجارت

بطور کلی در منطقه گرمسیری بخش خدمات بیشترین میزان اشتغال را داراست. در شهرستان‌هایی مانند قصرشیرین و مهران با توجه به فعال بودن بازارچه‌های مرزی بخش بازرگانی وضع بهتری دارد. در سایر شهرستانها نیز خدمات و کشاورزی با کمی شدت و ضعف در جایگاه برتر قرار دارد. و بخش صنعت در رتبه آخر است. موقعیت مرزی محدوده گرمسیری، شرایط مناسبی جهت توسعه فعالیت‌های بازرگانی و مبادلات اقتصادی مرزی و صادرات فراهم ساخته است. در شرایط موجود بخشی از این ظرفیت‌ها بالفعل شده ولی تا وضع مطلوب فاصله زیادی وجود دارد. هرچند در سال‌های اخیر بازارچه‌های مرزی توسعه بیشتری یافته و حتی بازارچه جدید مرزی مانند سومار ایجاد شده است، اما برخی از مبادی مرزی منطقه مانند خسروی که خدمات اقامتی و پذیرایی قابل قبولی نیز دارد متأسفانه بدلیل امنیتی و ناامنی داخلی عراق مسدود شده است. البته منطقه غرب کشور و به تبع آن منطقه گرمسیری از دیر باز زیرسایه مسائل

سیاسی- نظامی و امنیتی قرار داشته و این مانعی حدی بر سر راه توسعه آن بشمار می رود. چرا که قبل از انقلاب و در زمان رژیم پهلوی مرز ایران و عراق مسدود بود و تنش‌های نظامی گاه گاهی نیز بین عراق و ایران وجود داشت و همین مسأله بر توسعه محدوده و منطقه گرمسیری و بویژه بازرگانی مرزی آن اثرات منفی زیادی داشت. بعد از انقلاب نیز هرچند بویژه در دهه اخیر فعالیت‌های بازرگانی و تجارت مرزی به نسبت توسعه یافت و بازارچه‌های مرزی فعال شدند اما همچنان ظرفیت‌های بالفعل نشده زیادی باقی مانده است. این در حالی است که با توجه به موقعیت مرزی منطقه، ایجاد و توسعه مناطق آزاد و مناطق ویژه اقتصادی میتواند در ارتقای فعالیت‌های بازرگانی آن نقش بسزایی داشته باشد. در طرح بازرگانی نواحی اسلام آباد و ایلام شمالی به همین دلیل ایجاد مناطق ویژه اقتصادی قصر شیرین و مهران پیشنهاد شده است. خوشبختانه ایجاد منطقه آزاد قصر شیرین در هیات محترم دولت تصویب شده و گام بلندی در راستای توسعه بازرگانی و اقتصاد منطقه برداشته شده است. از سوی دیگر توسعه کشاورزی و صنعت و گردشگری میتواند توسعه مبادلات اقتصادی و افزایش صادرات و در نهایت ارتقای اقتصادی منطقه را فراهم نماید. با توجه به مطالعات انجام شده، بطور کلی در منطقه گرمسیری قطب‌های اصلی بازرگانی منطقه را می‌توان به شرح زیر برشمرد:

الف: قطب بازرگانی قصر شیرین

قصر شیرین در مسیر تهران- بغداد واقع شده و از دیرباز نقش مهمی در تجارت مرزی میان ایران و عراق داشته است. در زمان رژیم بعث عراق بدلیل اختلافات و تنش‌های مرزی میان دو کشور، مرز مسدود شده و قصر شیرین از ایفای نقش خود باز مانده بود. خوشبختانه بعد از انقلاب شرایط جدیدی در عراق حاکم شد و می‌رفت که قصر شیرین نقش خود را باز یابد که متأسفانه بروز جنگ داخلی در عراق با ظهور داعش باعث ناامنی مرزها شد و مرز خسروی دوباره مسدود شد. البته فعال بودن بازارچه مرزی پرویزخان و توسعه مبادلات اقتصادی با اقلیم کردستان روند رو به رشدی داشته و در نتیجه این بازارچه به یکی از مبادی مهم ورود و خروج کالا در غرب کشور و حتی ایران تبدیل شده است. ضمن اینکه بازارچه مرزی سومار نیز در یکی دو سال اخیر ایجاد و فعال شده است. ایجاد و توسعه منطقه آزاد قصر شیرین در این راستا میتواند نقش مهمی داشته باشد که خوشبختانه در هیات محترم دولت تصویب شده است. در مجموع قصر شیرین بعنوان یکی از قطب‌های بازرگانی منطقه مطرح است. فعال تر شدن بازارچه‌های مرزی شهرستان

قصر شیرین می‌تواند نقش قابل توجهی در بازرگانی محدوده گرمسیری و منطقه غرب کشور داشته باشد. اجرای طرح گرمسیری، موجب تقویت هرچه بیشتر اقتصاد منطقه و از جمله بازرگانی مرزی آن خواهد شد.

ب: قطب بازرگانی مهران

مهران نیز یکی از مناطق مهم بازرگانی محدوده گرمسیری و غرب کشور است. بویژه در سالهای اخیر با توجه به مسدود شدن مرز خسروی، نقش ترانزیت مذهبی به عتبات عالیات آن برجسته شده است. این درحالی است که از نظر بازرگانی نیز میتواند نقش فعال تری داشته باشد. چنانچه منطقه ویژه اقتصادی مهران ایجاد و توسعه یابد اثرات مثبتی بر ارتقای بازرگانی منطقه و استان ایلام خواهد داشت. در هر صورت توسعه بازارچه مرزی مهران و ایجاد منطقه ویژه اقتصادی مهران در ارتقای بازرگانی مرزی منطقه نقش مهمی خواهد داشت. اجرای طرح گرمسیری می‌تواند بر توسعه فعالیت‌های بازرگانی مرزی اثرات مثبتی داشته باشد و سبب رونق و شکوفایی هرچه بیشتر مبادلات اقتصادی و فرهنگی میان ایران و کشور عراق گردد. این درحالی است که ارتقای بازرگانی مرزی منطقه، بازارهای بالقوه جدیدی از کشورهای منطقه تادریای مدیترانه را نیز در دسترس خواهد داشت که در صورت عملیاتی شدن آن اقتصاد و بویژه بازرگانی منطقه تغییرات مثبتی نموده و سهم بازرگانی مرزی در اشتغال و ارزش افزوده بخشهای اقتصادی منطقه افزایش خواهد یافت.

۴) گردشگری

بخش گردشگری هم در سطح کشور، هم منطقه و به تبع آن محدوده گرمسیری در مراحل اولیه خود است و نقش بسیار کم‌رنگی در اقتصاد ایفا می‌کند. بعبارتی گردشگری جایگاهی در اقتصاد ندارد. این مسأله باتوجه به ضعف و کمبود زیرساخت‌ها و خدمات گردشگری و بویژه خدمات اقامتی و پذیرایی مشهود است. علی‌رغم ظرفیت‌های خوب منطقه و محدوده گرمسیری در گردشگری، متأسفانه در شرایط موجود استفاده چندانی از آن نمی‌شود و در نتیجه گردشگری در حاشیه است. منطقه گرمسیری غرب کشور به لحاظ تاریخی قدمت زیادی دارد. شهر قصر شیرین در دوره ساسانیان یکی از اقامتگاه‌های مهم زمستانی شاهان ساسانی بوده است. در دوره مادها و هخامنشیان و اشکانیان نیز منطقه فعال بوده و شهر حلوان (سرپل ذهاب) در مسیر سیاحان خارجی قرار داشته و یکی از مراکز جمعیتی و تمدنی بشمار می‌رفته است. سابقه تمدنی منطقه ایلام به پیش از حکومت مادها برمی‌گردد. منطقه گرمسیری واقع در محدوده استان ایلام در دوره عیلامیان از مراکز جمعیتی مهم دوران خود بوده است. سابقه تمدنی دشت عباس بدلیل حاصلخیزی و جذب جمعیت همیشه برجسته بوده است. از نظر تاریخی، معاهده میان ایران و عثمانی در ۴۰۰ سال پیش موقعیت قصر شیرین و خسروی را برجسته تر نموده است. در سالهای اخیر مهران به یکی از قطبهای ترانزیتی زوار عتبات عالیات تبدیل شده که نقش ترانزیت گردشگری مذهبی آن برجسته شده است. این در حالی است که حجم قابل توجهی از زوار شیعه

برای زیارت مشهد و قم از مسیر مرزهای مهران و خسروی تردد می کنند. ایجاد و توسعه زیرساختهای گردشگری و بویژه اماکن اقامتی و پذیرایی و خدمات بین راهی در این مسیرها میتواند در رونق و شکوفایی گردشگری منطقه نقش بسزایی داشته باشد. منطقه همچنین به لحاظ گردشگری طبیعی و فرهنگی نیز جاذبه های زیادی دارد. تنوع زبانی، مذهبی و قومی منطقه، جاذبه های زبانشناسی، جامعه شناسی و بویژه مردم شناسی خاصی دارد که برای پژوهشگران مربوطه جذابیت فراوان دارد. در زمینه صنایع دستی نیز منطقه دارای جاذبه های زیادی است. با توسعه صنایع دستی منطقه از طریق ایجاد بازارچه صنایع دستی شامل کارگاه، نمایشگاه و فروشگاه میتوان گردشگری را رونق بیشتری بخشید. بخش دیگری از جاذبه های منطقه یادمانهای دفاع مقدس است که در صورت ساماندهی میتواند هرساله جمع کثیری را به سوی خود بکشد. چنانکه هم اکنون نیز کاروانهای راهی نور هرساله به مناطق جنگی منطقه اعزام میشود. بنابر این به لحاظ گردشگری، منطقه گرمسیری دارای جاذبه های متنوع مذهبی، طبیعی، تاریخی و فرهنگی فراوانی می باشد که در صورت ساماندهی، برنامه ریزی، سرمایه گذاری مناسب و بویژه با فرصت دادن به بخش خصوصی با اولویت ساکنان بومی منطقه برای فعالیت در این عرصه، میتوان امیدوار بود که گردشگری به جایگاه در خور خویش برسد و به یکی از منابع اقتصادی منطقه و در آمد ساکنان. تبدیل گردد.

در جمع بندی کلی میتوان گفت موقعیت مرزی منطقه و محدوده گرمسیری، امکان توسعه بازرگانی مرزی با اقلیم کردستان و کشور عراق را فراهم ساخته است. در زمینه کشاورزی نیز باتوجه به کمبود آب و غلبه کشت دیم و عدم برنامه ریزی مناسب جهت توسعه مناسب کشاورزی متناسب با قابلیتها هنوز ظرفیتهای زیادی بالفعل نشده است. این در حالی است که کشاورزی محور اصلی توسعه منطقه بشمار می رود. بخش صنعت و معدن بعنوان ضعیفترین بخش اقتصادی منطقه هنوز با توسعه مناسب فاصله زیادی دارد. بویژه گردشگری، صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی و صنایع دستی باتوجه به شرایط منطقه و زمینههایی که برای توسعه آنها وجود دارد، هنوز جایگاهی در خور در اقتصاد منطقه ندارند. در زمینه معدن نیز وجود منابع نفت و گاز در محدوده گرمسیری ایلام و بخشی از کرمانشاه (سومار) امکان توسعه و بهره برداری از آن را فراهم ساخته است. در صورت بهره برداری مناسب از آنها نقش مثبتی در اقتصاد منطقه ایفا خواهند کرد. اجرای طرح گرمسیری می تواند با تأمین آب مورد نیاز بخشهای مختلف کشاورزی، صنعت و معدن، شرب و غیره، زمینه لازم جهت توسعه فعالیتهای اقتصادی را فراهم نماید. بنابرین در زمینه های کشاورزی و فعالیتهای وابسته به آن، صنعت و معدن، بازرگانی مرزی و گردشگری، منطقه گرمسیری ظرفیتهای توسعه زیادی دارد که نیاز به برنامه ریزی، سرمایه گذاری و مدیریت مناسب با تکیه به فعالیت بخش خصوصی دارد.

۱-۲-۱-۳- طبیعی و جغرافیایی

به لحاظ طبیعی و جغرافیایی محدوده مورد مطالعه در انتهای زون زاگرس و متصل به حوزه بین رودان واقع شده و ارتفاع آن از سطح دریا در قسمتهای پست دشتی حداکثر ۳۰۰ متر و در مناطق مرتفع کوهستانی به بیش از ۲۰۰ متر می رسد. یعنی منطقه دارای دو واحد جغرافیایی متمایز شامل مناطق مرتفع و دشتی پست می باشد. همین تمایز به لحاظ اقلیمی نیز وجود دارد. قسمتهای مرتفع تر دارای بارش بیشتر و آب و هوای معتدل و مناطق پست دشتی دارای بارش کم و آب و هوای گرم هستند. در دشت سومار، ومهران و دهلران آب و هوای گرم و خشک حاکم است. به طور کلی هرچه رو به غرب و جنوب برویم از ارتفاع و شیب منطقه کاسته می شود. منطقه در دو حوضه آبریز سیروان و سیمره (کرخه) قرار دارد و قسمت زیادی از آبهای سطحی منطقه بدون استفاده لازم از مرز خارج و به کشور عراق می ریزد. ایجاد سدهای خاکی در سالهای اخیر برای مهار آبهای سطحی منطقه تا حدودی موفق عمل کرده اما کافی نیست. در مناطق مرتفع کوهستانی منطقه جنگلهای بلوط و مازو و در مناطق پست دشتی مراتع، وجه غالب پوشش گیاهی را تشکیل داده است. این در حالی است که فشار زیادی بر مراتع منطقه توسط روستائیان و عشایر وارد می شود. در مورد جنگلها هم وضع مانند مراتع است. یعنی قسمتهای زیادی از جنگلها و مراتع تخریب شده اند. بطور کلی به لحاظ شیب و ارتفاع، توسعه سکونتگاهها در مناطق مرتفع تر و دارای شیب بیشتر هزینه بیشتری نسبت به مناطق پست دشتی با شیب کمتر دارد. خطر زمین لرزه بطور کلی از خطر نسبتاً پایین تا متوسط و بالامتغیر می باشد. در قسمت های مرتفع امکان حرکات دامنه ای مانند ریزش، خزش و لغزش بیشتر است. به لحاظ سیل خیزی نیز بخش هایی که در مسیر رودخانه ها و مسیل ها قرار دارند دارای استعداد سیل گیری بیشتری نسبت به سایر نقاط هستند. با توجه به طبیعت منطقه و جاذبه های طبیعی فراوان و اقلیم مناسب در زمستانی، امکان توسعه گردشگری طبیعی واکوتوریسم و بویژه گردشگری فصلی (زمستانی) در منطقه وجود دارد. در مجموع وضعیت طبیعی و جغرافیایی محدوده به گونه ای است که در صورت تأمین آب، توسعه فعالیت های مختلف و بویژه کشاورزی و فعالیت های وابسته به آن و گردشگری طبیعی به خوبی امکان پذیر است. توسعه شهرها و روستاها و مراکز جمعیتی منطقه نیز با توجه به شیب و ارتفاع کمتر در بخشهای پست دشتی منطقه هزینه و مشکلات کمتری دارد. یعنی شرایط طبیعی و جغرافیایی محدوده گرمسیری و منطقه، محدودیت چندانی جهت توسعه آن ایجاد نمی کند. با توجه به وضع اقلیمی منطقه امکان تولید و استفاده از انرژی خورشیدی و همچنین با اجرای طرح گرمسیری و تامین آب مورد نیاز، امکان تولید برقایی با احداث نیروگاه برقایی بیشتر هم وجود دارد.

۱-۲-۱-۴- فرهنگ و اجتماعی

در شرایط موجود محدوده گرمسیری و منطقه، تنوع فرهنگی ویژه‌ای دارد. وجود طوایف و اقوام و ادیان و مذاهب مختلف، نوعی همزیستی مسالمت آمیز تاریخی را بین آنها ایجاد کرده است. هرچند تنش‌های گاه‌گاهی بروز می‌کند اما در روند کلی همزیستی مسالمت آمیز آن اخلاقی ایجاد نمی‌کند و با مدیریت مناسب قابل حل است. تنوع زبانی، مذهبی و قومی از نظر زبان‌شناسی، جامعه‌شناسی و بویژه مردم‌شناسی دارای اهمیت است. همین امر زمینه بسیار مناسبی جهت توسعه گردشگری فرهنگی و جذب پژوهشگران مربوطه در منطقه را فراهم کرده است. مدیریت مناسب این تنوع و تکثر فرهنگی و اجتماعی و پذیرش آن بعنوان واقعیتی جدایی ناپذیر از زندگی ساکنان منطقه و برنامه ریزی بر اساس آن می‌تواند توسعه منطقه را در راستای محرومیت زدایی سرعت بخشیده و تضمین کند. اجرای طرح گرمسیری در این راستا نقش مثبتی دارد. زیرا با تأمین آب مورد نیاز فعالیتها در محدوده گرمسیری و تقسیم عادلانه میان تمام ذی‌نفعان، تحولات اقتصادی مثبتی را سبب خواهد شد. به تبع آن با ارتقای سطح زندگی ساکنان، انسجام و یکپارچگی اجتماعی و فرهنگی هرچه بیشتر آنان نیز با پذیرش تنوع و تکثر قومی، طایفه‌ای و مذهبی ممکن خواهد بود. تنش‌های احتمالی بر سر تقسیم آب مرتفع و یا به حداقل ممکن کاهش خواهد یافت. این تنوع فرهنگی و اجتماعی و همزیستی مسالمت آمیز ساکنان میتواند الگویی موفق از زندگی اجتماعی را به نمایش بگذارد. این الگو در صورت توسعه حرف‌های زیادی دارد. یعنی میتواند الگویی از زندگی مسالمت آمیز همراه با تساهل و تسامح را ارائه دهد که با توجه به تهاجم فرهنگی که جامعه ایران با آن مواجه است، ثبات و انسجام اجتماعی و فرهنگی بیشتری به ارمغان می‌آورد و بنیانهای زندگی اجتماعی و فرهنگی منطقه را بیش از پیش تقویت خواهد کرد.

۱-۲-۱-۵- سیاسی و اداری

به لحاظ سیاسی و اداری محدوده گرمسیری در دو استان کرمانشاه و ایلام واقع شده و همین امر لزوم تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری، اجرا و نظارت بر برنامه ریزی‌ها و اجرای پروژه‌ها را دشوارتر می‌کند. ضمن اینکه تقسیمات سیاسی و اداری چندان سختی با ویژگی‌های طبیعی، اجتماعی و فرهنگی منطقه ندارد. منطقه بدلیل موقعیت مرزی و حاشیه‌ای که دارد از محور توسعه دو استان دور است و همین مسأله بر شدت محرومیت‌های آن افزوده است. از سوی دیگر موقعیت مرزی محدوده، مسائل نظامی و سیاسی-امنیتی را برجسته کرده و در نتیجه توسعه آن را تحت شعاع خود قرار داده است. به عبارت دیگر اثرات منفی مسائل سیاسی، امنیتی و نظامی بر منطقه یکی از دلایل عدم توسعه آن بشمار می‌آید.

رود. این امر لازم است در برنامه‌ریزی‌های توسعه منطقه مورد توجه و دقت قرار گیرد. اجرای طرح گرمسیری زمینه‌ای مناسب جهت تجدید نظر در این رویکرد را فراهم کرده است. ساماندهی نظامی و امنیتی منطقه و خارج ساختن منطقه از زیر سایه مسائل سیاسی، امنیتی و نظامی، زمینه سرمایه‌گذاری بیشتر و توسعه منطقه را فراهم خواهد کرد.

۱-۲-۱-۶- زیرساختی

همانطور که پیش از این بیان شد منطقه بطور کلی و محدوده گرمسیری بطور اخص به لحاظ زیرساخت‌ها با کمبودها و ضعف‌های جدی مواجه است. این وضعیت یکی از دلایل عدم توسعه منطقه و محدوده گرمسیری است. تا زمانی که زیرساخت‌ها به حد قابل قبولی ارتقاء نیابد، امکان توسعه منطقه وجود نخواهد داشت. زیرا عدم وجود زیرساخت‌های مناسب باعث عدم سرمایه‌گذاری مناسب در منطقه شده و در نتیجه بخش‌های مختلف اقتصادی توسعه لازم نخواهند داشت. بویژه راه‌های ارتباطی و مواصلاتی بعنوان یکی از مهمترین زیرساخت‌ها در محدوده گرمسیری وضع مناسبی ندارد. عدم وجود خط ریلی (راه آهن) یکی از کمبودهای مهم زیرساختی است. خطوط هوایی نیز پاسخگوی نیازهای توسعه منطقه نیست. و بخش کوچکی از حمل و نقل منطقه را شامل می‌شود. ضمن اینکه راه‌های زمینی نیز وضعیت قابل قبولی ندارد. بویژه بخش قابل توجهی از راه‌های روستایی از نوع شوسه و خاکی است. سایر راه‌ها نیز اغلب از نوع فرعی است. اغلب شهرهای منطقه جاده کمربندی مناسبی ندارند. همچنین امکانات و خدمات بین راهی مناسبی نیز در بین شهرها وجود ندارد. سایر زیرساخت‌ها مانند آب لوله‌کشی بهداشتی، برق، گاز لوله‌کشی نیز با وضع مطلوب فاصله دارد. بویژه در روستاهای مرزی و دورافتاده میزان محرومیت از زیرساخت‌ها بیشتر است. اجرای طرح گرمسیری، شرایط جدیدی جهت برنامه‌ریزی و تأمین زیرساخت‌های موردنیاز منطقه را فراهم نموده است. در صورت تأمین زیرساخت‌ها، امکان سرمایه‌گذاری بیشتر و در نتیجه توسعه منطقه وجود خواهد داشت.

۱-۲-۱-۷- محیط زیست

وضعیت زیست محیطی منطقه قابل قبول نیست. آلودگی‌های مختلف آب، خاک، هوا، صوتی و بصری، آلودگی انواع فاضلابها، کودهای شیمیایی و مینهای بازمانده از جنگ تحمیلی در منطقه وجود دارد. گردآوری و دفع زباله و پسماندها به شیوه سنتی از دیگر مشکلات زیست محیطی منطقه است. در شهرهای منطقه آلودگی بصری و منظری و در برخی

شهرهای بزرگ‌تر آلودگی صوتی وجود دارد. آلودگی فاضلاب‌های شهری و روستایی و صنعتی و بویژه فاضلاب‌های صنعتی کارخانه‌ها و آلودگی‌های بهداشتی مربوط به زباله‌های بیمارستانی بخش دیگری از مشکلات زیست محیطی منطقه را تشکیل می‌دهد. در دهه اخیر هجوم ریزگردهای عربی (که منشاء آنها عربستان و عراق است)، سراسر منطقه و استان‌های کرمانشاه و ایلام را در برمی‌گیرد. هرچند مطالعاتی درمورد مشکلات بهداشتی این ریزگردها تاکنون انجام نشده اما آلودگی ناشی از آنها سبب ایجاد و تشدید بیماری‌های تنفسی و مشکلات بهداشتی می‌شود. مسئولان مربوطه و بویژه سازمان حفاظت محیط‌زیست متأسفانه تاکنون در این مورد کاری انجام نداده‌اند. براساس مطالعات انجام شده، اجرای طرح گرمسیری، اثرات منفی زیست محیطی چندانی بر محدوده نخواهد داشت. این درحالی است که گزینه عدم اجرای طرح گرمسیری، اثرات منفی بیشتری بر محیط زیست محدوده و منطقه خواهد داشت. جهت به حداقل رساندن اثرات منفی زیست محیطی ناشی از اجرای طرح گرمسیری، لازم است سازمان حفاظت محیط زیست استان‌های ایلام و کرمانشاه با توجه به شرایط زیست محیطی منطقه و متناسب با میزان آلودگی دشتهای، برنامه زمان بندی جامع در قالب کوتاه، میان و بلند مدت جهت رفع و یا به حداقل رساندن مشکلات زیست محیطی منطقه تهیه و اجرا نمایند. بدیهی است اجرای برنامه مذکور با اولویت بندی زمانی براساس میزان اهمیت مسائل خواهد بود. یعنی دشتهایی که میزان آلودگی آنها بیشتر است و یا اثرات زیست محیطی منفی طرح گرمسیری بر آنها بیشتر باشد در اولویت زمانی ساماندهی زیست محیطی قرارخواهند داشت. همچنین رفع آلودگی‌هایی که خطرات و پیامدهای منفی بیشتری برای ساکنان منطقه داشته باشد در اولویت خواهد بود.

۱-۲-۱-۸- جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و تحلیل فرصت‌ها و تهدیدها

توسعه امری همه جانبه و دارای ابعاد مختلف اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی است. به عبارت دیگر، توسعه دارای مراحل، حلقه‌ها و اجزاء و عناصری است که یک نظام همبسته را بوجود می‌آورند. این نظام نیاز به هماهنگی میان حلقه‌ها، اجزاء و عناصر و مراحل خود دارد. یعنی هر جزء، حلقه و مرحله وابسته به اجزاء، حلقه‌ها و مراحل قبل از خود است و همچنین بر اجزاء، حلقه‌ها و مراحل بعد خود نیز تاثیر گذار است. بنابراین توسعه محدوده گرمسیری و منطقه امکان‌پذیر نخواهد بود، مگر تمام بخش‌های مربوطه هماهنگ و همگام با هم و طی یک برنامه‌ریزی زمانبندی

منظم با مدیریتی قوی و نظارت مناسب توسعه یابند. در این صورت می‌توان امیدوار به توسعه همه جانبه بود. در غیر این صورت نقص و کاستی در هر کدام از اجزاء، حلقه ها و بخشها می‌تواند توسعه محدوده را با اختلال جدی مواجه ساخته و منطقه را از توسعه مناسب باز دارد. پس شرط لازم برای یک توسعه پایدار در نظر گرفتن اثرات و پی آمدهای متقابل تمام عوامل بر یکدیگر است و نمی‌توان هیچ کدام را جدا از بقیه مورد بررسی قرار داد. باتوجه به تجزیه و تحلیل بخش‌های مختلف و کمی و کاستی های مربوطه می‌توان با تحلیل پیوندهایی که میان این بخش‌ها وجود دارد، فرصت‌ها و تهدیدهای ممکن را مشخص کرد و جهت استفاده بهینه از فرصت‌ها و نیز رفع تهدیدها با هدف نیل به توسعه پایدار حرکت کرد. نکته مهمی که در مورد منطقه گرمسیری باید اشاره کرد آن است که قبل از جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، منطقه گرمسیری شرایط بهتری داشت. متأسفانه در جنگ تحمیلی زیرساختها نابود شد و شهرها و روستاهای زیادی دچار صدمات جبران ناپذیری شدند. بیشترین صدمات را شهرهای قصر شیرین و مهران متحمل شدند. باغات و مزارع نابود شد. کشاورزی کم رفق منطقه به حال احتضار درآمد. پیامد چنین شرایطی اقتصاد تکامل نیافته بود. هرچند پس از جنگ بازسازی شروع شد ولی متأسفانه با گذشتن بیش از ربع قرن از پایان جنگ هنوز مشکلات منطقه پابرجاست. بسیاری از روستاها خالی از سکنه باقی مانده و شهرها هم هنوز رونق سابق را ندارند. در چنین فضایی ما با منطقه ای مهاجر فرست مواجه هستیم. نیروی فعال اقتصادی منطقه بدلیل شرایط سخت زندگی مجبور به مهاجرت شد. کشاورزی سنتی منطقه تغییر چندانی نکرد بطوری که بخش قابل توجهی از شاغلان بخشهای اقتصادی سه گانه منطقه در کشاورزی مشغولند ولی ارزش افزوده آن پائین است. این امر دال بر بهره وری پائین کشاورزی در منطقه است. بازرگانی مرزی منطقه نیز هرچند در سالهای اخیر رونقی نسبی پیدا کرده اما هنوز ظرفیتهای بالفعل نشده بیشتری باقی است. با توجه به استعدادهای فراوان منطقه در زمینه گردشگری، متأسفانه هنوز جایگاهی در اقتصاد منطقه ندارد. این در شرایطی است که طبیعت و اقلیم منطقه به گونه ای است که توسعه گردشگری طبیعی و اکوتوریسم و بویژه گردشگری فصلی (زمستانی) را امکان پذیر کرده است همچنین قدمت تاریخی، فرهنگ غنی منطقه و تنوع و تکثر قومی-طایفه ای و مذهبی و زبانی نیز از نظر زبانشناسی، جامعه شناسی و مردم شناسی دارای اهمیت بوده و امکان توسعه گردشگری فرهنگی را ممکن ساخته است. بدلیل هدررفت آبهای سطحی و فشار بیش از حد به منابع آب زیرزمینی، این منابع وضعی بحرانی دارد. هرچند وضع زیست محیطی محدوده گرمسیری در مقایسه با سایر قسمتهای دو استان ایلام و کرمانشاه بهتر است اما با وضع قابل قبول فاصله داشته و دچار آلودگی های مختلف است. به لحاظ سیاسی و اداری محدوده گرمسیری بین دو استان کرمانشاه و ایلام تقسیم شده و در نتیجه توسعه یکپارچه آن با

مشکلات بوروکراسی اداری مواجه است. بدلیل موقعیت مرزی و غلبه مسائل امنیتی و نظامی بر سایر مسائل، توسعه منطقه با مشکلاتی مواجه بوده و هست. به گونه ای که مناطق مرزی از توسعه نیافته ترین بخشهای منطقه بشمار می روند. درواقع مسائل امنیتی و نظامی بر توسعه محدوده سایه انداخته است. از نظر طبیعی بطور کلی در منطقه و بویژه مناطق پست دشتی امکان توسعه فعالیت های کشاورزی بیشتر است و توسعه سکونتگاه ها نیز با هزینه و مشکلات کمتری مواجه است. یعنی منطقه از این نظر دارای مزیت است. تنوع قومی و مذهبی محدوده گرمسیری هم فرصت و هم تهدید است چرا که این تنوع و تکثر، الگوی همزیستی مسالمت آمیزی همراه تساهل و تسامح ارائه می دهد. ضمن اینکه جاذبه های فراوانی از نظر گردشگری فرهنگی ایجاد کرده است. تهدید است، چرا که نادیده گرفتن این تنوع و تکثر در نظر نگرفتن الزامات آن در برنامه ریزی ها میتواند به تنش های قومی و مذهبی و طایفه ای دامن بزند و سبب واگرایی اجتماعی، فرهنگی و سیاسی شود. با تقویت الگوی همزیستی مسالمت آمیز، همگرایی میان ساکنان منطقه افزایش یافته و واگرایی ها به حداقل ممکن کاهش خواهد یافت. مجموعه شرایط وضع موجود منطقه سبب شده که سرمایه گذاری مناسبی در منطقه انجام نگیرد. چنانچه زیرساخت ها متناسب با نیاز و ضرورت های توسعه، ارتقاء نیابد، در نتیجه امکان سرمایه گذاری در بخش های مختلف وجود نداشته و بخش های کشاورزی، صنعت، گردشگری، بازرگانی و تجارت نیز امکان توسعه نخواهند داشت. زیرا شرط لازم و اساسی برای توسعه، وجود زیرساخت های مناسب است. زیرساخت های مناسب، زمینه های مناسبی جهت سرمایه گذاری ایجاد می کند. سرمایه گذاری مناسب نیز سبب رشد و ارتقای بخش های مختلف اقتصادی خواهد شد. یک وضعیت اقتصادی مناسب پی آمدهای مثبتی بر وضعیت فرهنگی و اجتماعی و سیاسی و امنیتی خواهد داشت. ارتقای وضعیت اقتصادی سبب رونق اقتصادی و افزایش درآمد ساکنان شده و همین امر جاذبه ای برای ساکنان، مبنی بر ماندن در موطن خویش خواهد بود. حتی سبب جذب جمعیت بیشتر از خارج منطقه نیز شده و در نتیجه با افزایش جمعیت و ارتقای وضع اشتغال و درآمد ساکنان، مناطق مرزی رونق یافته و با ثبات و پایداری جمعیتی منطقه، نقاط کور مرزی نیز به حداقل ممکن کاهش یافته و امنیت آن به نحو بهتری تأمین خواهد شد. تأمین امنیت بهتر به نوبه خود بر سایر بخش های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی اثرات مثبت داشته و رونق آنها را سبب خواهد شد. امنیت بهتر می تواند از تبدیل مناطق مرزی و روستاها به پایگاه های نظامی بکاهد و در نتیجه ساکنان روستاهای متروکه و چنین روستاهایی می توانند به موطن خویش برگردند. مجموعه این شرایط زمینه ساز یک توسعه مناسب برای محدوده خواهد بود. تحقق این امر منوط و موقوف به استفاده از فرصت ها می باشد. اجرای طرح گرمسیری فرصت مناسبی در اختیار مسئولان منطقه قرار داده که باید از این فرصت طلایی نهایت استفاده

راجهت توسعه منطقه گرمسیری بعمل آورند. چنانچه وضعیت بر منوال موجود پیش برود و ارتقای بخش‌های مختلف صورت نگیرد و یا برخی از آنها ارتقاء نیابد، اثرات منفی بر جریان توسعه کل محدوده داشته و در نتیجه توسعه بهینه آن امکان‌پذیر نخواهد بود. این تهدیدی جدی برای توسعه منطقه است. در مجموع منطقه گرمسیری علی‌رغم کمبودها و مشکلاتی که دارد بدلیل موقعیت مرزی و ویژگی‌های طبیعی و جغرافیایی، و فرصت اجرای طرح گرمسیری، زمینه‌های لازم جهت توسعه همه جانبه را داراست. بدیهی است این توسعه تنها با برنامه ریزی مناسب و مدیریت قوی امکان‌پذیر است.

۱-۲-۲- تحلیل SWOT فضایی موجود با توجه به طرح گرمسیری و جمع‌بندی عوامل بیرونی و درونی بین

بخش‌های مطالعاتی

در جدول شماره ۱ تحلیل SWOT فضایی محدوده با توجه به طرح گرمسیری و جمع‌بندی عوامل بیرونی و درونی بین بخش‌های مطالعاتی ارائه شده است. با توجه به جدول نتایج زیر حاصل می‌شود:

- در ابعاد داخلی، نقاط قوت محدوده گرمسیری در تحلیل فضایی یکپارچه شامل جغرافیای مساعد، جاذبه‌های طبیعی، تنوع و تکثر فرهنگی، مذهبی، قومی-طایفه ای و استعدادهای سرشار گردشگری طبیعی و فرهنگی، آلودگی کمتر محیط زیست در مقایسه با سایر مناطق دو استان ایلام و کرمانشاه، وجود ذخایر نفت و گاز (در محدوده استان ایلام و بخش سومار کرمانشاه) و زمینه مناسب ایجاد و توسعه صنایع مرتبط، موقعیت مرزی مناسب و وجود بازارچه‌های مرزی و امکان ارتقای بازرگانی مرزی. وجود فرودگاه‌های کرمانشاه و ایلام، استعدادهای فراوان کشاورزی و امکان انجام فعالیتهای کشاورزی و سایر فعالیتهای وابسته به آن و امکان تولید انرژی خورشیدی و برقایی متناسب با اقلیم و آب کافی در دسترس منطقه می‌باشد.

- در ابعاد خارجی، اجرای طرح انتقال آب سیروان به محدوده گرمسیری با تامین آب مورد نیاز فعالیتهای مختلف عامل خارجی موثری در توسعه منطقه است. تغییر رویکرد و دیدگاه‌های برنامه ریزی و مدیریتی عامل تعیین کننده دیگری در توسعه منطقه بشمار میرود. در چنین رویکردی فرصت دادن به بخش خصوصی و فراهم ساختن زمینه سرمایه گذاری در منطقه و نظارت مستمر در تهیه و اجرای برنامه ها و پروژه های مربوطه نقش اصلی ایفا می کند. ضمن اینکه مدیریت واحد منطقه گرمسیری با رویکرد یکجانبین و یکپارچه، توسعه منطقه گرمسیری را بهتر به پیش خواهد برد و توسعه منطقه را تضمین خواهد کرد و از پراکندگی و تعدد تصمیمات استانی جلوگیری خواهد نمود.

- مهمترین نقاط ضعف منطقه در ابعاد داخلی شامل عدم استفاده مناسب از آبهای سطحی و هدر رفت آن، فشار بر آبهای زیرزمینی، عدم زیرساخت‌های مناسب، نبود راه آهن، عدم وجود راه‌های زمینی مناسب، ضعف مفرط گردشگری، عدم استفاده کامل از استعدادها و ظرفیت‌های کشاورزی و فعالیت‌های وابسته، کمبود آب با تداوم خشکسالی، عدم استفاده مطلوب از موقعیت مرزی و توسعه بازرگانی مرزی، وجود زمینه‌های تنش قومی، مذهبی و طایفه‌ای در صورت برخورد نامناسب، اشتغال ضعیف و بیکاری بالا بویژه بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی، عدم توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و بویژه کشاورزی، گسترش بی‌رویه شهرها، کاهش جمعیت روستایی و توسعه سکونتگاه‌های نامتعارف و غیررسمی در شهرها، ضعف فرهنگ شهری، کمبود ویراکنش نامناسب خدمات آموزشی و بهداشتی و درمانی و سایر خدمات می‌باشد. مجموعه این شرایط باعث مهاجرپرستی منطقه شده و مهاجرت روستائیان به شهرها و از سوی دیگر مهاجرت ساکنان منطقه به دیگر نقاط استان و کشور شده است. یعنی منطقه با عدم ثبات جمعیتی روبروست.

- در ابعاد خارجی نیز اثرگذاری منفی مسائل سیاسی و نظامی و امنیتی بر منطقه بارز است. زیرا تقسیمات سیاسی - اداری منطقه با ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی منطقه چندان همخوانی ندارد. از بویژه نیز مسائل نظامی و امنیتی همواره توسعه منطقه را تحت شعاع خود قرار داده و مانعی در توسعه آن می‌باشد. این در حالی است که ضعف و مشکلات مدیریتی و عدم فرصت دادن به بخش خصوصی و فراهم نشدن شرایط مناسب جهت سرمایه‌گذاری باعث عدم بهره‌گیری مناسب از ظرفیتها، استعدادها و فرصت‌های توسعه منطقه شده است. تا زمانی که تغییر دیدگاه‌ها و رویکردهای برنامه‌ریزی و مدیریتی اتفاق نیفتد، وضع به همین منوال خواهد بود و عدم سرمایه‌گذاری و تداوم کمبودها و تنگناهای زیرساختی و خدماتی منطقه سدی در مقابل توسعه آن خواهد بود.

- فرصت‌های در اختیار منطقه در ابعاد داخلی جهت توسعه همه جانبه و پایدار، شامل شرایط و زمینه‌های مساعد فعالیت کشاورزی، بازرگانی مرزی و گردشگری می‌باشد که در صورت استفاده مطلوب می‌توان امیدوار به توسعه همه جانبه و پایدار و درعین حال متعادل و متوازن منطقه بود. به عبارت دیگر شرایط طبیعی و مرزی منطقه زمینه مساعدی جهت توسعه آن در اختیار برنامه ریزان و مسئولان مربوطه قرار داده است.

- در ابعاد خارجی اجرای طرح انتقال آب سیروان به محدوده گرمسیری فرصت مناسبی جهت تغییر رویکردهای برنامه‌ریزی و مدیریتی منطقه ایجاد کرده است. در صورت تغییر رویکردها، امکان برنامه ریزی با مدیریت مناسب و افزایش سرمایه‌گذاری فراهم شده و در نهایت منطقه در مسیر توسعه قرار خواهد گرفت.

- ادامه وضع موجود در ابعاد داخلی و خارجی و تداوم کمبودها، مشکلات و عدم تغییر رویکردهای برنامه ریزی و مدیریتی، تهدیدی جدی برای توسعه منطقه خواهد بود که باید مورد توجه مسئولان قرار گیرد. عدم تغییر در رویکردهای برنامه ریزی و مدیریتی براساس دیدگاه راهبردی-ساختاری، عدم اعمال مدیریت تخصصی و مشارکتی که در آن همه ذی نفعان سهیم بوده و شرایط مناسبی جهت سرمایه گذاری و فعالیت بخش خصوصی و بویژه ساکنان بومی، فراهم گردد، توسعه منطقه را با تهدیدی جدی مواجه خواهد ساخت.

جدول شماره ۸۱ - تحلیل SWOT فضایی محدوده گرمسیری در وضع موجود با توجه به عوامل داخلی و خارجی

عوامل خارجی	عوامل داخلی	محدوده گرمسیری
اجرای طرح انتقال آب سیروان به محدوده گرمسیری عامل مهم خارجی مؤثر در توسعه منطقه و محدوده گرمسیری بشمار می رود. تغییر رویکردها و مدیریت و امکان سرمایه گذاری مناسب از دیگر عوامل خارجی مؤثر در توسعه منطقه بشمار می رود.	جغرافیای مساعد، موقعیت مرزی مناسب و وجود بازارچه های مرزی، جاذبه های طبیعی و فرهنگی و تنوع فرهنگی و مذهبی قومی، آلودگی کمتر محیط زیست نسبت به سایر نقاط دو استان کرمانشاه و ایلام، وجود ذخایر نفت و گاز، فرودگاه های کرمانشاه و ایلام در دسترسی به منطقه، استعدادهای فراوان کشاورزی و صنایع تبدیلی پشتیبانی کشاورزی، گردشگری و بازرگانی مرزی و امکان تولید انرژی خورشیدی و برقی با توجه به اقلیم منطقه.	نقاط قوت Strenght
اثرات منفی مسائل نظامی و امنیتی بر توسعه منطقه، ضعف مدیریت، وابستگی به بودجه عمومی و اثر منفی نوسانات آن بر توسعه منطقه، در حاشیه قرار داشتن منطقه در برنامه ریزی ها، تداوم پی آمدهای مخرب جنگ تحمیلی بر منطقه.	هدررفت آب های سطحی، تداوم خشکسالی و فشار بر آب های زیرزمینی، عدم وجود راه آهن، ضعف و کمبود راه ها، زیرساخت ها و سایر خدمات، ضعیف صنعت و گردشگری، عدم استفاده مناسب از موقعیت مرزی و بازارچه های مرزی، امکان تنش های قومی، مذهبی و طایفه ای در صورت برخورد نادرست با آن، کمبود آب، کشاورزی سنتی با بهره وری پائین، توسعه فیزیکی شهرها، مهاجرت روستائیان به شهرها و گسترش سکونت گاه های نامتعارف و غیررسمی در شهرها، ضعف فرهنگ شهری، بیکاری بالای جوانان بویژه فارغ التحصیلان دانشگاهی، عدم توسعه کافی آموزش های فنی و حرفه ای و بویژه کشاورزی.	نقاط ضعف weakness
اجرای طرح انتقال آب سیروان به منطقه فرصت مناسبی در اختیار مسئولان مربوطه جهت تغییر رویکردهای برنامه ریزی و مدیریتی قرار داده است.	شرایط مساعد توسعه کشاورزی، بازرگانی مرزی، گردشگری و در نتیجه امکان ارتقای وضع اقتصادی منطقه و کاهش بیکاری با اشتغالزایی و کاهش مهاجرت فرستی منطقه با برنامه ریزی راهبردی- ساختاری و اعمال مدیریت مشارکتی و تخصصی.	فرصت ها Opportunity
رویکرد نامناسب برنامه ریزی و مدیریت باعث در حاشیه ماندن منطقه از مدار توسعه خواهد شد و ظرفیت های کشاورزی، بازرگانی و گردشگری آن همچنان بالفعل نشده باقی خواهد ماند.	ادامه وضع موجود اثرات منفی بر توسعه منطقه خواهد داشت و این تهدیدی جدی برای توسعه آن است.	تهدیدها threat

مأخذ: مطالعات مشاور

۱-۲-۳- تعیین روند تغییرات منطقه براساس ادامه وضع موجود و تحلیل تشدید یا تضعیف در هر یک از بخش‌های مذکور

در جدول شماره ۸۲ روند تغییرات منطقه در هریک از بخش‌های مطالعاتی براساس سناریو ادامه وضع موجود ارائه شده است. باتوجه به جدول به نکات زیر می‌رسیم:

- وضع زیست محیطی منطقه و محدوده گرمسیری با تداوم وضع کنونی بدتر شده و روز به روز بر دامنه آلودگی‌ها افزوده خواهد شد.

- زیرساخت‌ها پاسخگوی نیاز ساکنان محدوده نخواهد بود و با افزایش جمعیت شهرها کمبودها افزایش یافته و بویژه ضعف و کمبود بیشتر زیرساختها در مناطق روستایی مهاجر فرستی آن را افزایش خواهد داد.

- باتداوم وضع موجود، تغییر خاصی در گردشگری پیش نخواهد آمد و همچنان در حاشیه مانده و نقشی در معادلات اقتصادی منطقه نخواهد داشت. البته بدلیل فعالیت پایانه های مرزی پرویزخان، مهران و سایر مبادی ورودی منطقه میتواند تا حدی بر گردشگری موثر باشد. در صورت باز شدن مرز خسروی تردد زوار نیز افزایش خواهد یافت. در سایر زمینه ها اتفاق خاصی محتمل نیست. خدمات و امکانات اقامتی و پذیرایی منطقه به هیچ وجه تناسبی با جاذبه‌های گردشگری ندارد، ارتقای این خدمات نیز با تداوم وضع موجود کمتر محتمل است.

- با ادامه وضع موجود و در شرایط عدم اجرای طرح سیروان وضع منابع آب بدتر از شرایط فعلی خواهد شد. زیرا از یکطرف با تداوم خشکسالی، آبهای زیر زمینی با برداشت بیشتر وضعیت بحرانی تری پیدا خواهد کرد و از سوی دیگر آبهای سطحی همچنان بدون استفاده مناسبی از مرز خارج شده و به خاک عراق می‌ریزد. این در حالی است که با افزایش جمعیت منطقه نیاز بیشتری به آب وجود خواهد داشت.

- با تداوم وضع موجود اتفاق خاصی در اقتصاد منطقه محتمل نیست و در نتیجه وابستگی اقتصاد آنها به بودجه عمومی همچنان تداوم خواهد داشت و حتی بیشتر هم خواهد شد. یعنی نوسانات بودجه ای تشدید خواهد شد. بنابراین با تداوم وضع موجود، تغییر خاصی در کشاورزی، بازرگانی مرزی و گردشگری محتمل نیست و همچنان ظرفیتهای فراوان این بخشها بالفعل نشده باقی خواهد ماند.

- هرچند تنوع فرهنگی و اجتماعی منطقه و وضع طبیعی و اقلیمی آن جاذبه های گردشگری فراوانی فراهم کرده است اما با ادامه وضع کنونی این ظرفیتهای همچنان بالفعل نشده باقی خواهد ماند. از طرف دیگر تنوع فرهنگی و اجتماعی

منطقه که بر اساس الگوی همزیستی مسالمت آمیز همراه تساهل و تسامح شکل گرفته است با برخورد نامناسب می‌تواند شکاف‌های فرهنگی و اجتماعی و تنش‌های قومی و طایفه‌ای گاه گاهی را افزایش دهد. این در حالی است که تداوم خشکسالی و ادامه کمبود آب نیز زمینه ساز تنش‌های احتمالی بر سر تقسیم آن خواهد شد. در مجموع ادامه وضع موجود نه تنها از نظر فرهنگی و اجتماعی تغییر مثبتی ایجاد نخواهد کرد بلکه آثار منفی احتمالی نیز بر انسجام فرهنگی و اجتماعی ساکنان منطقه خواهد داشت.

- با تداوم وضع موجود به لحاظ سیاسی- اداری تغییرات خاصی محتمل نیست. اما مسائل امنیتی و نظامی همچنان بر توسعه آن نقش منفی خواهد داشت. عدم پاکسازی کامل مین‌های باقی مانده از دوران جنگ تحمیلی در منطقه نیز همچنان خطراتی برای ساکنان دارد. بنابراین با ادامه وضع موجود مسائل امنیتی و نظامی همچنان توسعه منطقه را تحت شعاع خود قرار داده و نقش منفی در توسعه آن خواهد داشت.

- با ادامه وضع کنونی همچنان ظرفیت‌های زیادی در کشاورزی منطقه بالقوه خواهد ماند. شیوه سنتی و بهره‌وری پائین کشاورزی تداوم داشته و این درحالی است که مشکلات هدر رفت آبهای سطحی و کمبود آب از یکسو و وضع بحرانی آبهای زیر زمینی منطقه از سوی دیگر نیز اثرات منفی خود را بر کشاورزی منطقه خواهد گذاشت. در مجموع جایگاه کشاورزی در اقتصاد منطقه و محدوده تغییر چندان مثبتی نخواهد داشت.

- با تداوم وضع موجود همچنان بخش صنعت بعنوان ضعیف‌ترین بخش اقتصادی منطقه باقی مانده و تغییر محسوس مثبتی نخواهد داشت. بویژه ظرفیت‌های منطقه از نظر صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی و استخراج نفت و گاز همچنان بالفعل نشده باقی خواهد ماند.

- با ادامه وضع موجود بخش خدمات همچنان بر دیگر بخش‌ها غلبه خواهد داشت و حتی ممکن است غلبه بیشتری نیز پیدا کند. زیرا بخش‌های کشاورزی و صنعت با مشکلات موجود امکان توسعه چندان نخواهند داشت. از طرفی فرهنگ کاسبکارانه، انگیزه‌های سودآوری را تقویت نموده و سبب رونق هرچه بیشتر فعالیتهای خدماتی خواهد شد. در نتیجه توسعه بی رویه بخش خدمات محتمل تر است. این بمعنای عدم تعادل در بخش‌های اقتصادی است.

- تداوم وضع موجود، عدم تعادل و توازن نظام سکونتگاهی را بیشتر کرده و فاصله شهرها و روستاها را افزایش خواهد داد. مهاجرت روستائیان به شهرها افزایش می‌یابد و سرعت تشکیل و گسترش سکونتگاه‌های نامتعارف و غیررسمی بیشتر خواهد شد. همچنین فاصله میان شهرهای کوچک و بزرگ بیشتر شده و پدیده تخست شهری و عدم تعادل

میان اندازه- جمعیت شهرها نیز افزایش خواهد یافت. بطور کلی ادامه وضع موجود، گسیختگی وعدم تعادل نظام سکونتگاهی را همچنان تداوم‌بخشیده و بر شدت آن خواهد افزود.

- با رشد و افزایش جمعیت، نیاز بیشتری به انرژی و سوخت (برق، گاز، فرآورده‌های نفتی و غیره) خواهد بود. با تداوم وضع موجود متناسب با افزایش جمعیت، احتمال توسعه و تامین انرژی و سوخته‌های مورد نیاز کمتر است. در نتیجه کمبودها بیشتر خواهد شد. بویژه اینکه به نظر می‌رسد برنامه‌ای برای استفاده از انرژی‌های پاک (خورشیدی و برقابی) در منطقه وجود ندارد. این در شرایطی است که اقلیم و شرایط جغرافیایی منطقه استفاده از این انرژی‌ها را ممکن ساخته است. همچنین با تداوم وضع موجود به نظر نمی‌رسد برنامه‌ای برای استفاده از ذخایر نفت و گاز منطقه و به تبع آن ایجاد پالایشگاه‌های نفت و گاز و صنایع پتروشیمی در منطقه وجود داشته باشد

- تداوم وضع موجود میزان کمبود سایر خدمات مانند خدمات آموزشی و بهداشتی و درمانی را نیز تشدید خواهد کرد. بویژه خدمات آموزش دانشگاهی وضعیت نامناسب تری پیدا کرده و بر تعداد بیکاران دانشگاهی افزوده می‌شود. چرا که گسترش فیزیکی دانشگاه‌ها و افت شدید کیفیت آموزشی و گسست میان آموزش‌های دانشگاهی و نیازهای کاربردی جامعه، بحران آموزش عالی را افزایش خواهد داد.

- رویکرد مدیریتی وب برنامه‌ریزی نیز با تداوم وضع موجود، پاسخگوی نیازهای توسعه‌ای منطقه نخواهد بود. در استان‌های کرمانشاه و ایلام و به تبع آن منطقه گرمسیری با تداوم وضع کنونی، بروز تغییرات مثبتی در مدیریت و برنامه‌ریزی توسعه منطقه متصور نیست. این به معنای تداوم دیدگاه بخشی‌نگر، جزئی‌نگرانه و مدیریت غیرتخصصی و غیرمشارکتی خواهد بود. در نتیجه زمینه مناسبی جهت فعالیت بخش خصوصی و سرمایه‌گذاری در منطقه وجود نخواهد داشت. بطور کلی با تداوم وضع موجود، تحول مثبتی در توسعه منطقه و محدوده گرمسیری اتفاق نخواهد افتاد.

جدول شماره ۸۲ - روند تغییرات منطقه در بخش‌های مطالعاتی براساس شرایط ادامه وضع موجود

بخش مطالعاتی	روند تغییرات براساس شرایط ادامه وضع موجود
محیطزیست	افزایش میزان آلودگی آب، خاک و هوا (بویژه ریزگردهای عربی) که متأسفانه منطقه و محدوده گرمسیری را بیشتر از هر جا زیرپوشش خود دارد.
زیرساخت‌ها	عدم تناسب و تعادل میان جمعیت و خدمات زیرساختی و افزایش کمبودها و دسترسی نامناسب به آنها.
گردشگری	علی‌رغم جاذبه‌های متنوع طبیعی و فرهنگی منطقه گرمسیری گردشگری همچنان در حاشیه باقی خواهد ماند و نقشی در معادلات اقتصادی ایفا نخواهد کرد.
منابع آب	منابع آب سطحی همچنان بدون استفاده مناسب از مرز خارج شده و به خاک عراق خواهد ریخت و در عوض فشار بر آبهای زیرزمینی افزایش یافته و وضع منابع آب بحرانی‌تر خواهد شد. بویژه بالادامه خشکسالی، روز به روز بر دامنه کم آبی منطقه افزوده شده و وضع منابع آب بدتر میشود.
اقتصاد کلان	وابستگی بودجه استان‌های ایلام و کرمانشاه به درآمدهای عمومی بیشتر شده و وابستگی و نوسانات آن افزایش خواهد یافت. این نوسانات، اثرات منفی خود را بر اقتصاد این دو استان و منطقه گرمسیری همچنان حفظ خواهد کرد.
فرهنگی و اجتماعی	ادامه روند کنونی با توجه به ادامه محرومیت‌ها و کمبودهای زیرساختی و سایر خدمات در منطقه و محدوده گرمسیری، شکاف‌های اجتماعی و فرهنگی گاه‌گاهی را افزایش داده و امکان تنش‌های قومی و طایفه‌ای نیز بیشتر شده و انسجام فرهنگی و اجتماعی منطقه با چالش مواجه خواهد شد. بویژه همزیستی مسالمت‌آمیز همراه تساهل و تسامح با خطر روبرو می‌شود. با بحرانی‌تر شدن وضعیت منابع آب احتمال تنش بر سراب نیز افزایش خواهد یافت.
سیاسی - نظامی و امنیتی	به لحاظ سیاسی - اداری اتفاق خاصی محتمل نیست. اما مسائل نظامی و امنیتی همچنان اثرات منفی خود را بر توسعه منطقه خواهد داشت بعنوان سد و مانعی در توسعه منطقه گرمسیری عمل خواهد کرد.
کشاورزی	ادامه روند کنونی پاسخگوی نیازهای توسعه کشاورزی نبوده و ظرفیت‌های بالقوه زیادی بالفعل نشده باقی خواهد ماند. کشت سنتی و بهره‌وری پائین نیز همچنان میزان ارزش افزوده پائین کشاورزی را بدنبال خواهد داشت. کمبود آب، نیز اثرات منفی غیرقابل انکاری بر توسعه کشاورزی و سایر فعالیتها خواهد داشت.
صنعت و معدن	با تداوم وضع موجود امکان استفاده مناسب از ظرفیتهای صنعتی و معدنی منطقه مانند منابع نفت و گاز وجود نخواهد داشت. همچنین ظرفیتهای زیادی در زمینه صنایع تبدیلی، پشتیبان کشاورزی و صنایع دستی بالفعل نشده باقی خواهد ماند و در نتیجه بخش صنعت همچنان ضعیف‌ترین بخش اقتصادی منطقه خواهد ماند.
خدمات و بازرگانی	با ادامه وضع موجود بازارچه‌های مرزی واقع در محدوده گرمسیری همچنان با ظرفیتهای خود فاصله داشته و این یعنی عدم استفاده مناسب از موقعیت مرزی منطقه. رواج واسطه‌گری و دلالی و عدم رشد بخش‌های تولیدی (کشاورزی، صنعت، گردشگری) سبب رشد افسارگسیخته خدمات شده و غلبه این بخش بر دیگر بخش‌های اقتصادی منطقه استمرار یافته و حتی بیشتر هم خواهد شد.
نظام سکونتگاهی شهری و روستایی و عشایری	با ادامه وضع کنونی وعدم یکپارچگی مدیریتی نظام سکونتگاهی و در حاشیه قرار داشتن نظام سکونتگاهی روستایی، فاصله شهرها و روستاها افزایش می‌یابد. تمرکز خدمات و امکانات در شهرهای بزرگ و محرومیت شهرهای کوچک و روستاها، عدم تعادل در سطوح شهری و اندازه - جمعیت شهرها همچنان استمرار می‌یابد. مهاجرت روستائیان به شهرها و گسترش سکونتگاه‌های غیررسمی در شهرها و خالی از سکنه شدن روستاها نیز تشدید خواهد شد...
انرژی	با رشد جمعیت نیاز بیشتری به انرژی و سوختها (برق، گاز و فرآورده‌های نفتی) خواهد بود. اما ادامه روند کنونی نمی‌تواند پاسخگوی این نیازها باشد. علی‌رغم زمینه‌های مساعد تولید انرژی خورشیدی و برقایی در منطقه اتفاق خاصی در این زمینه محتمل نیست.
سایر خدمات	با ادامه وضع موجود وضعیت آموزشی و بهداشتی و درمانی منطقه و محدوده گرمسیری بدتر خواهد شد زیرا کمبودها بیشتر شده و از کیفیت آموزش‌ها بویژه آموزش عالی کاسته خواهد شد و فاصله میان آموزشهای دانشگاهی و نیازهای جامعه نیز تشدید خواهد شد.
برنامه‌ریزی و مدیریت	بالادامه وضع موجود نه در رویکرد به برنامه‌ریزی اتفاق خاصی خواهد افتاد و نه در مدیریت تغییر حاصل خواهد شد. بلکه همچنان بخش‌نگری، جزء‌نگری و مدیریت غیر تخصصی سدی در مقابل توسعه منطقه بوده با چنین رویکردی امکان برنامه‌ریزی مناسب و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در منطقه وجود نخواهد داشت.

مأخذ: مطالعات مشاور

مهندسان مشاور تدبیر شهر

کارفرما: شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران

مجری طرح گرمسیری

۱-۲-۴- ارائه سناریوهای بخش کشاورزی براساس بهره‌برداری از منابع آب

باتوجه به مطالعات انجام شده توسط این مشاور ومهندسان مشاور مهتاب قدس و جمع‌بندی از آن وبا در نظر گرفتن قابلیت‌های طرح گرمسیری در توسعه کشاورزی منطقه، سناریوهای بخش کشاورزی و سایر بخش‌ها ارائه شده است.

۱-۲-۴-۱- ارائه سناریوهای بخش کشاورزی براساس بهره‌برداری از منابع آب

با تلفیق مطالعات انجام شده این مشاور و مطالعات مهندسان مشاور مهتاب قدس در زمینه توسعه کشاورزی در شرایط اجرای طرح گرمسیری و با در نظر گرفتن رویکرد یکپارچه و سیستمی در توسعه فضایی منطقه که بخش کشاورزی تنها بخشی و حلقه‌ای از این سیستم یکپارچه بشمار می‌رود، سناریوهای بخش کشاورزی به شرح زیر ارائه شده است:

الف- سناریو توسعه حداکثری بخش کشاورزی بدون توجه به میزان مصارف آب (رویکرد بخشی حداکثری مطلق).

ب- سناریو توسعه حداکثری بخش کشاورزی با رعایت محدودیت مصرف آب (رویکرد بخشی مشروط).

پ- سناریو توسعه متعادل کشاورزی بعنوان بخش وحلقه‌ای از توسعه فضایی منطقه، متناسب با نیازها ومصرف بهینه

آب با هدف توسعه همه جانبه و پایداری جمعیت منطقه (رویکرد سیستمی و فضایی- گزینه منتخب)

الف- سناریو توسعه حداکثری بخش کشاورزی بدون توجه به میزان مصارف آب

در این سناریو، هدف اصلی توسعه حداکثری بخش کشاورزی به عنوان محور توسعه منطقه و بدون توجه به میزان مصارف آب می‌باشد. توسعه انواع کشت وطیف وسیعی از نباتات زراعی و باغی، محصولات جالیزی، صیفی‌جات، سبزیجات، کشت محصولات زودرس و خارج از فصل جالیزی مورد نظر است. در این سناریو ارتقای کشاورزی هدف اصلی است. بنابراین انتخاب الگوهای کشت کم مصرف از نظر مصارف آب مورد توجه نیست. برنامه‌ریزی توسعه کشاورزی براساس استفاده و بهره‌برداری حداکثر از منابع آب وخاک صورت می‌گیرد. در این الگو باتوجه به عدم محدودیت خاصی، کشاورزان الگوی کشت را انتخاب می‌کنند و این انتخاب صرفاً تابع تقاضای بازار و افزایش قیمت محصولات و بیشترین صرفه‌های اقتصادی است. تفاوت اصلی این گزینه با سایر گزینه‌ها، فقدان مدیریت کنترل و هدایت کشاورزان در مصرف منابع و بویژه منابع آب (باتوجه به ارزش بالای آن) و انتخاب الگوهای کشت می‌باشد. اجرای این سناریو می‌تواند نتایج زیان‌باری بدنال داشته باشد. نکته ای که لازم است به آن اشاره شود این است که

نوع کشت محصولات در گروه های کشت معرفی شده درجدول مربوطه صرفاً الگویی کلی است و کشاورزان خودشان، نوع محصولات را در گروه های کشت انتخاب می کنند و در این رابطه آزادی عمل دارند. در جدول شماره ۸۳ سناریو توسعه حداکثری بخش کشاورزی بدون توجه به میزان مصارف آب ارائه شده است.

جدول شماره ۸۳ - سناریوی توسعه حداکثری بخش کشاورزی بدون توجه به میزان مصارف آب در منطقه گرمسیری

ردیف	گروه	محصولات
۱	محصولات استراتژیک غذایی	گندم، ذرت دانه‌ای، برنج
۲	محصولات مرتبط با صنایع تبدیلی کشاورزی	نباتات صنعتی (کنجد، کلزا، سورگوم، چغندر پائیزی)
۳	باغات	مرکبات، خرما، زیتون، انگور
۴	محصولات مرتبط با دامداری و دامپروری	نباتات علوفه‌ای مانند یونجه، جو، ذرت علوفه‌ای، شبدر، تربتی کاله
۵	حبوبات	باقلا، حبوبات آبی
۶	سبزیجات	گوجه فرنگی، سیب زمینی، کاهو، بامیه
۷	نباتات جالیزی و صیفی‌جات	خیار، هندوانه، خربزه، طالبی، گرمک، آناناس
۸	کشت مجدد	باتوجه به اقلیم مساعد منطقه گرمسیری، امکان کشت دوباره برخی محصولات مانند گوجه فرنگی و خیار بصورت پیش‌رس و زیر نایلون وجود دارد.
۹	زیر گروه‌های کشاورزی	توسعه دامداری و دامپروری، آبزیان، زنبورعسل، طیور و ماکیان و غیره

مأخذ: مطالعات مهندسان مشاور تدبیرشهر و مه‌باب قدس

لازم به ذکر است انجام برخی اقدامات اساسی جهت توسعه کشاورزی در تمام سناریوها ضروری است. مهمترین این اقدامات به شرح زیر می‌باشد:

- تأمین نهاده‌های کشاورزی مانند کود، بذر، سموم علف‌کش و سموم شیمیایی کنترل کننده علف‌های هرز و آفات نباتی .
- برگزاری کلاس‌های آموزشی در زمینه کشاورزی در تمام مراحل کاشت، داشت و برداشت به منظور ارتقای سطح مهارت کشاورزان و بهره برداران.
- ایجاد و توسعه تعاونی‌های کشاورزی در زمینه‌های مختلف تولید و توزیع به منظور کمک به کشاورزان و ترغیب بیشتر آنان به فعالیتهای کشاورزی و در نتیجه ماندن در روستا و تداوم فعالیتهای کشاورزی.
- ایجاد و توسعه شرکت‌های مهندسی خدمات مشاوره کشاورزی به منظور ارتقای کیفی کشاورزی منطقه.

- فراهم ساختن زیرساخت‌های مختلف مانند آب لوله‌کشی بهداشتی، برق، گاز لوله‌کشی، راه دسترسی مناسب و سایر خدمات مکمل جهت بسترسازی توسعه همه جانبه منطقه و از جمله توسعه بخش کشاورزی.

- فراهم ساختن زمینه‌های مناسب سرمایه‌گذاری در بخشهای مختلف و از جمله در بخش کشاورزی با اعمال مشوق‌های قانونی مانند معافیت‌های مالیاتی و اعطای تسهیلات بانکی کم بهره بمنظور تشویق سرمایه‌گذاران به سرمایه‌گذاری در منطقه

- فرصت دادن به بخش خصوصی و بویژه ساکنان بومی منطقه جهت فعالیت در بخشهای مختلف و بویژه فعالیت کشاورزی.
- مدیریت و نظارت مستمر بخشهای مختلف و از جمله کشاورزی جهت رفع مشکلات احتمالی و توسعه کمی و کیفی آنها در پاسخ به نیازهای توسعه منطقه گرمسیری.

- توسعه مکانیزاسیون کشاورزی و استفاده از فناوری‌های نوین در همه مراحل کشاورزی و زیر گروه‌های آن.
نکته مهم در این سناریو عدم توجه به مصارف آب است. یعنی محدودیت منابع آب و ارزش بالای آن مورد توجه نیست و اولویت ندارد. این نقطه ضعف سناریو است. چرا که ارزش آب و استفاده بهینه از آن باید در تمام برنامه‌ریزی‌ها اساس کار بوده و منابع آب بعنوان حوزه اساس در همه شرایط مورد توجه باشد. کشور ما جزء مناطق نیمه خشک و کم بارش جهان است و میزان متوسط بارش آن یک سوم متوسط بارش جهانی است. گرمسیری بودن منطقه، نیاز بیشتر به آب، میزان بارش کمتر از متوسط کشور و تداوم خشکسالی در سالهای اخیر، همگی لزوم صرفه جویی و استفاده بهینه از منابع آب را گوشزد می‌کند. بنابراین سناریویی که در آن مصرف آب مورد توجه نباشد، پذیرفتنی نیست. در شرایط اجرای طرح سیروان، منابع آب کافی جهت فعالیتهای مختلف و از جمله کشاورزی در اختیار منطقه گرمسیری خواهد بود. اما استفاده بهینه از منابع آب با توجه به ارزش حیاتی آن اهمیت بیشتری دارد. یعنی نمیتوان به صرف وجود منابع آب کافی، استفاده بهینه از آن را مد نظر قرار داد. به عبارت دیگر رعایت الزامات حوزه اساس آب اصلی خدشه ناپذیر است که در همه شرایط باید مورد توجه قرار گیرد... بویژه در منطقه گرمسیری که ارزش حیاتی آب بارز تر از هر جای دیگری خود را به رخ می‌کشد.

ب- سناریو توسعه حداکثری بخش کشاورزی با رعایت محدودیت مصارف آب

در این سناریو نیز هدف اصلی توسعه حداکثری بخش کشاورزی است. اما استفاده و بهره‌برداری بهینه از منابع آب مورد توجه می‌باشد و استفاده از روشهای پیشرفته آبیاری مانند آبیاری قطره ای و ارتقای سیستم آبیاری و زهکشی اهمیت خاص دارد. نقطه اشتراک این سناریو با سناریو الف، رویکرد بخشی و نه سیستمی به توسعه کشاورزی است.

یعنی توسعه بخش کشاورزی جدا از توسعه سایر بخش‌ها در نظر گرفته شده و بعنوان هدف اصلی مطرح است. در این سناریو توسعه بخش کشاورزی متناسب با نوع محصولات و نیاز آبی آنها و با استفاده از الگوهای آبیاری پیشرفته طراحی می‌شود. نوع محصولات مانند سناریو الف می‌باشد. پیشنهادات مهندسان مشاور مهتاب قدس در گزارش‌های توسعه کشاورزی براساس این سناریو تدوین و ارائه شده است. برتری این سناریو بر سناریو الف، لحاظ کردن مصارف بهینه آب در کشاورزی و استفاده از شیوه‌های آبیاری پیشرفته و صرفه جویی در آب است. مهمترین نقطه ضعف این سناریو نیز مانند سناریو الف، توسعه بخشی کشاورزی بعنوان هدف اصلی است. یعنی علی‌رغم برتری این سناریو بر سناریو الف، بدلیل فقدان رویکرد سیستمی و فضایی به توسعه و مجزا دانستن توسعه بخشها از یکدیگر و از جمله کشاورزی از دیگر بخشها و سایر حلقه‌های توسعه و در نتیجه عدم توجه لازم به سایر ابعاد توسعه بعنوان یک کل جدایی ناپذیر و همبسته، پذیرفتنی نیست. زیرا توسعه صرف بخش کشاورزی یا هر بخش دیگری به تنهایی نمی‌تواند پایداری جمعیت روستایی و ماندگاری نیروی کار و در مجموع توسعه همه جانبه منطقه را تضمین کند. بلکه لازم است در توسعه منطقه، رویکرد یکپارچه اتخاذ شود که در آن توسعه کشاورزی جزء و حلقه‌ای (هرچند محوری) در توسعه همه جانبه منطقه باشد. یعنی توجه به بخشهای دیگر در ارتباط با کشاورزی و توجه به مسائل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی منطقه و برنامه ریزی جهت توسعه متوازن و متعادل همه آنها به موازات توسعه بخش کشاورزی با مدیریت مناسب کلید توسعه است. بنابراین علاوه بر اقداماتی جهت توسعه بخش کشاورزی، لازم است به توسعه سایر بخشها نیز متناسب با ظرفیتهای و میزان نقش و اهمیت آنها در توسعه منطقه توجه شود. یعنی رویکرد راهبردی-ساختاری، متناسب با شرایط منطقه مد نظر قرار گیرد. در مجموع، میتوان گفت که توجه به توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی منطقه گرمسیری به موازات هم و مرتبط با هم میتواند توسعه همه جانبه آن را بدنبال داشته باشد. امری که در سناریوهای الف و ب به آن توجه نشده و توسعه صرف بخشی (کشاورزی) مورد توجه می‌باشد.

پ- سناریو توسعه متعادل کشاورزی بعنوان بخش و حلقه‌ای از توسعه فضایی منطقه، متناسب با نیازها و مصرف بهینه آب با هدف توسعه همه جانبه و پایداری جمعیت منطقه (رویکرد سیستمی و فضایی- گزینه منتخب)

سناریوهای الف و ب براساس رویکرد بخشی است که در آنها بیشتر به الزامات توسعه بخش کشاورزی توجه شده و ارتباطات این بخش با سایر بخشها چندان مورد توجه نیست. مهمتر از آن به سطح درآمد و زندگی ساکنان و سایر مسائل اجتماعی و فرهنگی منطقه توجه درخور نشده است. در سناریو منتخب، رویکرد سیستمی اتخاذ شده و توجه لازم به تمام اجزاء، عناصر و حلقه‌های توسعه در چارچوب ایجاد نظام فضایی بهینه مدنظر قرار گرفته است. به عبارت دیگر پی‌آمدهای توسعه بخش کشاورزی بر سایر بخشها و اثرپذیری آنها از آن و بطور کلی اثرات توسعه منطقه بر

زندگی ساکنان و بویژه روستائیان مورد توجه واقع شده و در نتیجه ارتقای سطح زندگی و رفاه ساکنان و در نتیجه ثبات و پایداری جمعیت منطقه مد نظر قرار گرفته است. در این رویکرد، توسعه بخش کشاورزی حلقه‌ای از توسعه همه جانبه یک نظام یکپارچه فضایی می‌باشد. بنابراین توسعه بخش کشاورزی به خودی خود هدف نیست و توسعه آن در خدمت هدف بزرگتری یعنی توسعه همه جانبه منطقه و ارتقای سطح زندگی ساکنان در همه ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی قرار دارد. یعنی ارتقای سطح درآمد و رفاه و در نهایت رضایت ساکنان، هدف اصلی این سناریو می‌باشد. این به معنای توجه لازم به همه ابعاد توسعه و عوامل و شرایط دخیل در آن بطور همزمان است. همانطور که قبل از این بیان شد، اقدامات زمینه‌سازی برای فراهم ساختن شرایط مساعد فعالیت و سرمایه‌گذاری در بخش‌های مختلف و از جمله کشاورزی در منطقه در نیل به این هدف اهمیت دارد. مهمترین اقدامات اساسی و زمینه ساز جهت توسعه همه جانبه منطقه و رسیدن به هدف اصلی در این سناریو به شرح زیر می‌باشد:

- نهاد سازی، تشکیل تعاونی های بزرگ تولید.

- یکپارچه سازی و تجمیع اراضی کشاورزی و امکانات تولید دشتهای گرمسیری تا حد ممکن و در قالب ایجاد مجتمع های کشت و صنعت و یا شرکتهای سهامی زراعی متناسب با شرایط دشتهای منطقه.

- ارتقای خدمات زیرساختی و سایر خدمات در قالب حوزه‌ها، مجموعه‌ها و منظومه‌های هم‌پیوند شهری و روستایی.

- ارتقای سطح سواد عمومی روستائیان و کشاورزان منطقه از طریق برگزاری کلاس‌های نهضت سوادآموزی.

- ارتقای مهارت و دانش کشاورزان و بهره‌برداران با برگزاری کلاس‌های آموزشی در مراحل مختلف کشاورزی شامل کاشت، داشت و برداشت.

- استفاده از فارغ‌التحصیلان رشته‌های مختلف کشاورزی با اولویت افراد بومی در بخش کشاورزی و فعالیتهای وابسته.

- بهره‌گیری از توان تخصصی سازمان مهندسی کشاورزی جهت ارتقای کمی و کیفی کشاورزی منطقه.

- توسعه همکاری با بازارچه‌های مرزی منطقه جهت افزایش صادرات محصولات کشاورزی و وابسته به آن با هدف ارتقای اقتصاد کشاورزی، درآمد و سطح زندگی روستائیان و کشاورزان منطقه.

- توسعه صنایع تبدیلی و پشتیبان کشاورزی متناسب با نیاز و شرایط، با هدف حمایت از محصولات تولیدی کشاورزی منطقه.

- توسعه صنایع دستی بومی و محلی و کمک به اقتصاد خانوارهای روستایی و عشایری منطقه و ارتقای گردشگری با هدف وارد ساختن آن در معادلات اقتصادی منطقه.

تشکیل صندوق مالی حمایت از طرح های کشاورزی و تشکلهای مربوطه.

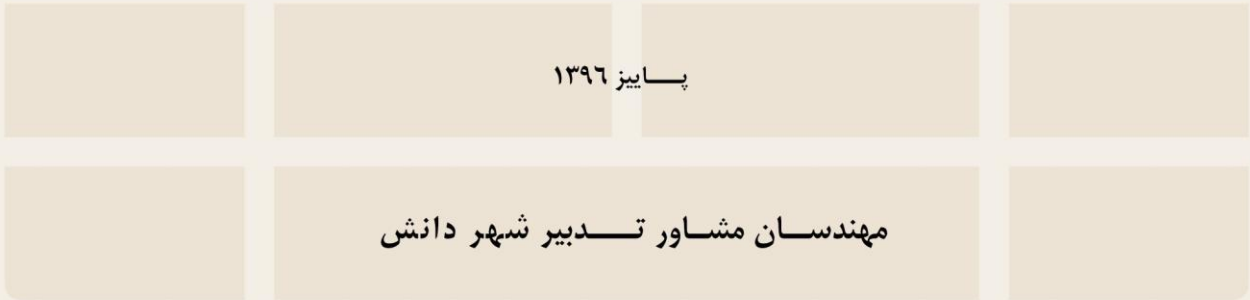
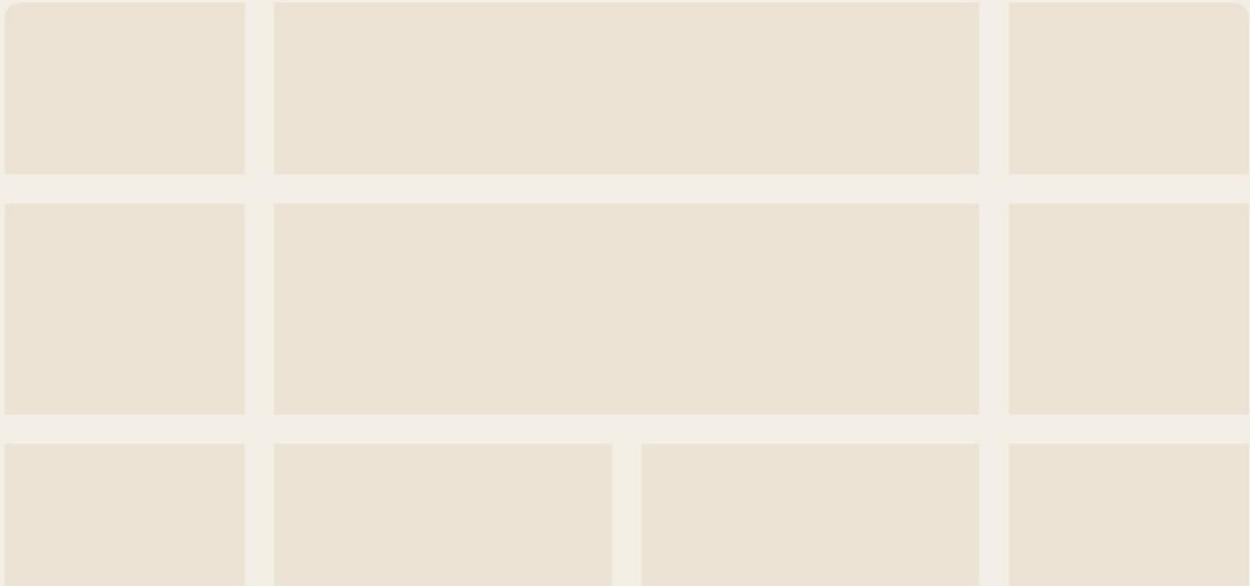
- تقسیم عادلانه آب سامانه گرمسیری میان تمام ذی‌نفعان با هدف جلب رضایت آنان و جلوگیری از تنش‌های احتمالی برسر تقسیم آب.

- توسعه فعالیت‌های گردشگری و بازرگانی مرزی با هدف ارتقای اقتصادی منطقه. انجام اقدامات مذکور و توسعه بخش کشاورزی، سبب ارتقای سطح درآمد و رفاه ساکنان و بویژه روستائیان و تثبیت و پایداری جمعیت و در نهایت توسعه همه جانبه منطقه خواهد شد. باتوجه به اهمیت کلیدی مدیریت در توسعه منطقه، بهینه سازی مدیریت و انجام اقدامات بنیادی زیر در این زمینه لازم خواهد بود:

۱) ایجاد تشکیلات مدیریتی واحدی تحت عنوان «سازمان توسعه و عمران منطقه گرمسیری». جهت مدیریت بهینه توسعه منطقه گرمسیری. در این راستا لازم است ابتدا با مدیریت مشترک نهادهای دولتی دخیل در هدایت طرح گرمسیری و سپس به تدریج، واگذاری مسئولیت مدیریت به نهادهای خصوصی ذی‌نفع در منطقه انجام شود. این سازمان زیر نظر هیأت امناء منتخب فعالیت خواهد نمود. در بخش مربوطه تشکیلات مدیریتی این سازمان، چارت و مرحله گذار به خصوصی سازی آن ارائه و بیان شده است.

۲) اعمال نظارت جامع، مستمر و دائمی بر بهره‌برداری از منابع آب و سایر منابع در منطقه گرمسیری توسط "سازمان توسعه و عمران منطقه گرمسیری" جهت کنترل بهره‌برداری متعادل به جای بهره‌برداری حداکثری از منابع آب، منابع طبیعی و سایر منابع مورد استفاده منطقه بمنظور بهینه سازی مصارف آب و استفاده معقول و منطقی از همه منابع مورد استفاده در توسعه منطقه گرمسیری.

۳) تعریف، تدوین، ارائه و اجرای مکانیسم یا ساز و کاری مناسب با توافق همه ذینفعان در برنامه‌ریزی جامع توسط "سازمان توسعه و عمران منطقه گرمسیری" جهت هدایت طرح در مسیر اهداف مربوطه و جلوگیری از منافع بخشی، رانت خواری و برقراری عدالت اجتماعی و در اولویت قرار دادن منافع جمعی و عمومی در استفاده از فضا و امکانات منطقه.

پاییز ۱۳۹۶

مهندسان مشاور تدبیر شهر دانش

